AKTSTYCKEN UTGIVNA AV KUNGL. UTRIKESDEPARTEMENTET

HANDLINGAR RÖRANDE SVERIGES POLITIK UNDER ANDRA VÄRLDSKRIGET

TRANSITERINGSFRÅGAN

JUNI-DECEMBER 1940

STOCKHOLM 1947
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
470790

Förord till den elektroniska utgåvan

Detta är en av två rapporter som svenska utrikesdepartementet efter andra världskriget lät sammanställa rörande händelserna 1940 när Nazityskland tilläts genomföra vissa transporter genom det neutrala Sverige. Den första täcker **april-juni 1940**. Den här täcker juni-december 1940.

Preface to the electronic edition

This is one of two reports that the Swedish ministry for foreign affairs compiled after World War II regarding the events in 1940 when Nazi Germany was allowed to take some transports through neutral Sweden. The first report covers **April-June 1940**. This one covers June-December 1940.

FÖRORD.

Den 2 februari 1945 tillkallade Kungl. Maj:t docenten, lektorn Edvard Thermænius att i egenskap av sakkunnig inom utrikesdepartementet fortsätta ett honom av statens informationsstyrelse lämnat uppdrag att utarbeta en framställning rörande Sveriges utrikespolitik under det andra världskriget. Sedan Thermaenius påbörjat arbetet härmed, tillkallade utrikesministern Undén jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 23 augusti 1945 f. d. envoyén Erik Sjöborg och professorn Sture Bolin att jämte Thermænius utgöra en redaktionsnämnd för utarbetandet av den ifrågavarande framställningen. Denna borde enligt utrikesministerns åsikt helst få karaktären av en aktsamling omfattande texterna till alla de till utrikesförvaltningens arkiv hörande dokument, som kunde vara av betydelse för bedömande av Sveriges utrikespolitik under nämnda tid. Till aktsamlingen borde fogas sådana förklarande anmärkningar, som kunde prövas erforderliga för att belysa det inbördes sammanhanget mellan dokumenten eller eljest underlätta förståelsen av dessa. De sakkunniga borde i första hand undersöka frågan, huruvida förutsättningar funnes för att åt framställningen giva den karaktär som ovan nämnts.

I sådant syfte skredo de sakkunniga till en metodisk granskning av ett betydande antal i utrikesdepartementets arkiv förvarade dokument rörande skilda ämnen. Granskningen avsåg bl. a. handlingarna angående ett av de spörsmål, som Thermænius redan upptagit till behandling, nämligen frågan om den transitering av personal tillhörande tyska krigsmakten och av krigsmateriel, som ägt rum genom Sverige till och från Norge under senare halvåret av 1940. Beträffande vissa delar av detta ämne uppsatte de sakkunniga tillika ett utkast till framställning enligt de av utrikesministern angivna riktlinjerna.

Efter överläggningar med de sakkunniga bekräftade utrikesministern i december 1945, att de vid fullgörande av sitt uppdrag borde följa de ovannämnda riktlinjerna. Han ansåg dessutom lämpligt, att deras fortsatta arbete i första hand inriktades på ett slutförande av den redan påbörjade framställningen av transiteringsspörsmålet. Denna framställning, som nu fullbordats, utgöres av närslutna aktsamling jämte därtill fogadinledning, avsedd att belysa dokumenten och deras inbördes sammanhang.

Med undantag av några få dokument, som av de sakkunniga införskaffats från järnvägsstyrelsen, tillhöra de handlingar, vilka intagits i aktsamlingen, utrikesdepartementets arkiv. Detta omfattar i främsta rummet den s. k. diplomatiska korrespondensen, d. v. s. skrivelser och telegram, som till departementet inkomma från de svenska beskickningarna i utlandet och till dem avsändas från departementet. Vid sidan av de i egentlig mening officiella skrivelserna finnes i arkivet ett synnerligen stort antal s. k. handbrev, växlade mellan cheferna eller andra tjänstemän vid beskickningarna, å ena, och befattningshavare i departementet, å andra sidan. Även dessa handbrev ingå i den diplomatiska korrespondensen. Denna omfattar jämväl de noter eller andra meddelanden, som till departementet ingå från främmande makters beskickningar i Stockholm eller från departementet sändas till sådana beskicknigar. Till arkivet hör dessutom ett högst betydande antal dokument av andra slag, däribland statsrådsprotokollen i utrikesdepartementsärenden, skrivelser som växlas mellan departementet och andra myndigheter eller enskilda, samt uppteckningar — ofta benämnda promemorior — som i skilda ämnen göras inom departementet.

I den mån de till arkivet hörande dokumenten hänföra sig till senare hälften av år 1940, ha de sakkunniga gjort dem till föremål för en ingående granskning.Granskningen har även omfattat från svenska beskickningen i Berlin till Stockholm överförda dokument, såvitt de angå ifrågavarande tidsperiod. De ha därvid icke förbisett, att transiteringsfrågan sammanhänger med andra ämnen för svensk utrikespolitik under samma tid, ej heller att vid bedömandet av denna fråga hänsyn måste tagas även till det allmänna läget i politiskt, militärt och andra hänseenden. Då emellertid det ämne, som de erhållit i uppdrag att nu behandla, utgöres allenast av transiteringsspörsmålet, ha de icke ansett sig böra i aktsamlingen intaga andra handlingar än sådana, som kunna sägas vara, i större eller mindre grad, av *direkt* betydelse för bedömandet av detta spörsmål. Å andra sidan ha de låtit sig angeläget vara att icke från akt- samlingen utesluta *något* till ifrågavarande period hörande dokument, som *någon* av dem ansett vara av sådan betydelse.

I utrikesdepartementets arkiv förvaras, förutom ovannämnda handlingar, ett antal av en tjänsteman i departementet gjorda uppteckningar om uttalanden vid sammanträden med utrikesnämnden under ifrågavarande

tid. Ett offentliggörande härav skulle emellertid väcka betänkligheter av konstitutionell natur, nämligen med hänsyn till nämndens arbetsformer, i det att vid dessa sammanträden diskussionsprotokoll ej förts. Härtill kommer, att de i uppteckningarna gjorda referaten av ut-uttalandena oftast äro ytterst knapphändiga samt att de ej granskats eller auktoriserats av vederbörande talare. Uppteckningarna ha av dessa skäl ansetts icke kunna publiceras.

Sedan de sakkunniga den 17 juni 1946 till utrikesministern överlämnat aktsamlingen, har i enlighet med gällande internationell sedvänja, såvitt angår vissa av de i samlingen intagna dokumenten, medgivande till att publicera dem begärts hos vederbörande främmande regeringar. I de flesta fallen ha framställningarna härom tillmötesgåtts. De dokument, i fråga om vilka sådant medgivande ej kunnat utverkas — det mest betydelsefulla av dessa är ett av utrikesdepartementet den 18 juni 1940 kl. 01.00 från svenska sändebudet i London emottaget telegram — ha måst undantagas från aktsamlingen, varjämte härav föranledda tillägg och ändringar gjorts i förordet och inledningen. Arbetet härmed, liksom med de smärre justeringar, huvudsakligen av formell natur, som erfordrats för publikationens färdigställande, har utförts av Sjöborg, Bolin och kanslirådet, fil. doktorn Torsten Gihl, vilken efter det Thermænius enligt Kungl. Maj:ts beslut den 6 september 1946 befriats från sitt ovannämnda uppdrag, av utrikesministern tillkallats att jämte Sjöborg och Bolin biträda vid utgivandet av publikationer av ifrågavarande slag.

Samtidigt med föreliggande framställning publiceras en redogörelse för de frågor, som under tiden 9 april—9 juni 1940 uppstodo rörande transitering genom Sverige av krigsmateriel och personal, ävensom för det i samband därmed uppkomna spörsmålet om pacificering av Nordnorge.

Med ledamöterna av den kommitté, som av norske utrikesministern tillsatts för utgivande av akter rörande Norges förhållande till Sverige under kriget 1940—1945, ha de sakkunniga haft två sammanträden, ett i Stockholm den 20—21 september och ett i Oslo den 17—18 oktober 1946, i syfte att, såvitt möjligt, samordna utgivandet av de svenska och norska publikationerna rörande de båda ländernas inbördes förhållande under kriget, överläggningarna gåvo vid handen, att det i stort sett vore möjligt att få till stånd en sådan motsvarighet mellan de två ländernas publikationer, att däri samtidigt redogjordes för samma ärenden. För att söka undvika sakliga felaktigheter enades man därjämte om att före utgivandet av publikationerna utbyta korrektur, varvid dock vartdera landet förbehölle sig full bestämmanderätt över sitt material.

Anvisningar.

I aktsamlingen ha dokumenten intagits i kronologisk följd efter dagen för upprättandet. Vissa handlingar — nämligen tre promemorior, som författats i april 1943 av utrikesrådet Söderblom — ha på grund av den sena tidpunkten för deras tillkomst införts, icke i själva aktsamlingen, utan i ett tillägg till densamma (bil. B). I dylika tillägg ha även intagits några av statsministern Hansson och utrikesministern Günther hållna anföranden (bil. A), vissa från järnvägsstyrelsen införskaffade handlingar (bil. C) samt ett antal av Bolin upprättade statistiska tabeller jämte förklarande anmärkningar (bil. D).

I inledningen inom parentes angivna siffror och littera (1, A1, etc.) hänvisa till de med motsvarande beteckningar utmärkta dokumenten i aktsamlingen jämte bilagor.

Under akternas rubriker har, såvitt angår till utrikesdepartementet inkomna handlingar, såsom tidpunkt då dessa inkommit angivits dagen för deras registrering i arkivet. Anmärkas bör emellertid, att handlingar i vissa fall lämnas till registrering först någon eller några dagar efter det de inkommit. Ankomstdag för ingångna telegram har endast angivits, då den icke sammanfaller med avgångsdagen.

Å flera dokument ha vederbörande tjänstemän gjort anteckningar av skilda slag. Dessa ha återgivits, i den mån de kunna anses vara av någon betydelse för ämnet.

I vissa akter ha de sakkunniga till texten fogat smärre, för förståelsen nödvändiga tillägg. Dessa ha gjorts med kursiv stil och inom parentes. Av chiffertekniska skäl betingade formella justeringar av telegramtexter ha icke utmärkts.

VII

Inledning.

Överenskommelsen den 8 juli 1940.

I anföranden, som vid hemliga sammanträden med riksdagens båda kamrar den 13 juni 1940 höllos av stats- och utrikesministrarna rörande Sveriges utrikespolitik under tiden från och med den 9 april, nämnde dessa bl. a., att svenska regeringen upprepade gånger avvisat tyska krav på tran-sitering av krigsmateriel genom Sverige till Norge. De framhöllo i detta sammanhang, att Sveriges läge, så länge striderna omkring Narvik pågingo, måst betraktas såsom allvarligt, men tillade, att de allierade truppernas bortdragande från Norge och den norska arméns kapitulation (jfr 1) så till vida medfört en lättnad, som de i samband med nyssnämnda strider uppkomna friktionsanledningarna syntes ha väsentligen bortfallit (A 1).

Emellertid bebådade svenska beskickningen i Berlin, att även i det nya läge, som uppstått på grund av händelserna i Norge, krav på transitering genom Sverige till Norge vore att vänta från tyskt håll (2, 3, 4, 5. 6, 7). Redan den 14 juni gjordes också av tyska beskickningen i Stockholm en framställning i sådant syfte; den avsåg överförande till Nordnorge av »Kraftwagen, Motorbooten und sonstigen Geräts» (8, 9). Från svensk sida svarades, att ingen invändning förelåge mot transitering av »Kraftwagen, Motorbooten und ähnlichen Geräts» (10).

Den 15 juni blev transiteringsf rågan aktuell i hela sin vidd. Utrikesministern von Ribbentrop framställde då vid samtal med svenska sändebudet i Berlin Richert långtgående krav på transitering genom Sverige av personal tillhörande den tyska krigsmakten samt av krigsmateriel. Richerts rapport härom inkom till utrikesdepartementet den 17 juni (11) ; samma dag begav han sig själv med flygplan till Stockholm. Angående riskerna för Sverige, därest de av Ribbentrop framställda kraven ej bi-fölles, avlät beskickningen i Berlin ett telegram, som emottogs av depar-tementet den 18 juni kl. 12.30 (12; jfr 14).

Redan före kl. 12.00 den 18 juni hade emellertid regeringen i statsrådsberedning kommit till den uppfattningen, att tillmötesgående svar i princip borde lämnas å den tyska framställningen.1 KL 12.00 sammanträd-

1 Av statsministern Hansson i juni 1946 muntligen lämnad upplysning, som <ie sakkunniga bemyndigats offentliggöra.VIII

cle utrikesnämnden. Samma dag formulerades svaret (13); det överbrag-tes av Richert vid hans återkomst till Berlin den 19 juni till statssekreteraren von Weizsäcker (16, 17).

Sedan man på tysk sida förklarat sig anse svaret tillfredsställande (18), inleddes den 26 juni i Stockholm mellan utrikesdepartementet och tyska beskickningen förhandlingar rörande transiteringsfrågan (22, 23). Vid dessas början överlämnade tyska legationsrådet Dankwort en note till utrikesrådet Söderblom (20; jfr 23). Enligt en av denne upprättad, icke daterad promemoria, som enligt hans uppgift författats i april 1943 (Bl), vägrade han att mottaga noten annorledes än såsom ett textutkast. Senare samma dag lämnade han Dankwort ett ändringsförslag (21; jfr 23). Efter fortsatta överläggningar (jfr 21 not) enades man den 29 juni om ett förslag till en överenskommelse — i form av noteväxling — enligt vilken transitering skulle på närmare angivna villkor få ske genom Sverige såväl av tyskt »försvarsmaktsgods», däri inbegripet krigsmateriel, som ock av medlemmar av den tyska krigsmakten, särskilt permittenter (33). Eran svensk sida yrkades emellertid, att omfattningen av personal - transporterna skulle samtidigt fastställas, och överlämnades ett förslag till avtal härom (34; jfr 38). Förslaget godtogs dock ej av den tyske under-handlaren, vilken särskilt beträffande transporterna mellan Kornsjö och Trelleborg framställde vida större krav än som däri medgivits (44, 47, 57). Slutligen nåddes emellertid enighet även beträffande denna fråga.

Efter det att Kungl. Majrts bemyndigande inhämtats (41), slöts den 8 juli en överenskommelse i ämnet. Med envoyén Schnurre, vilken å tysk sida lett förhandlingarna under dessas senare skede, växlade utrikesministern Günther sistnämnda dag två noter. Den ena av dessa — »huvudnoten» (55) — överensstämde beträffande såväl innehåll som ordalydelse helt och hållet med det noteförslag, varom enighet vunnits den 29 juni (33). Genom den andra noten — »tilläggsnoten» (56) — tillmötesgicks det svenska önskemålet att få omfattningen av personaltransporterna fastställd (jfr 34, 38) ; dock biföllos i stor utsträckning de yrkanden, som i detta hänseende framställts från tyskt håll (44, 47, 57).

Utöver de krav, som tillgodosågos genom dessa noter, hade den tyske underhandlaren begärt att få från Storlien (och Charlottenberg) till Riksgränsen transitera trupper och krigsmateriel; transporternas omfattning preciserades efter svensk anmodan i en den 3 juli till utrikesdepartementet lämnad förteckning (43). Samma eller följande dag (43, 44) gjordes från svensk sida muntligen en utfästelse beträffande denna transitering, den s. k. hästskotrafiken. Någon samtida, fullständig uppteckning härom har ej påträffats i departementets arkiv. Enligt en av Söderblom upprättad promemoria (B 2), som enligt hans uppgift författats i april 1943, innebar utfästelsen tillåtelse att transitera den mate-IX

riel och personal — något över 5 000 man — som specificerats i ovannämnda förteckning. Detta bestyrkes av innehållet i brev från Söderblom till Richert, skrivna medan överläggningarna i Stockholm ännu pågingo (44,47).

Kort efter det överenskommelsen av den 8 juli slutits, reglerades även transiteringsfrågans tekniska detaljer. Förhandlingarna härom fördes mellan järnvägsstyrelsen och tyska sakkunniga. Den 10 juli nåddes enighet rörande personaltransporterna (67; jfr C 1, C 2, C 3).1 Samma dag fastställde utrikesdepartementet regler för dessas verkställande (69; jfr 62), och den 12 juli meddelade även överbefälhavaren föreskrifter i ämnet (76).

Transiteringens första skede.

Redan innan förhandlingarna i Stockholm slutförts, begärdes från tysk sida, att åtskilliga transporter skulle få omedelbart verkställas; detta beviljades. Några av dem hade intet samband med den tilltänkta överenskommelsen; andra betecknade inledningen till de transiteringar, som däri medgåvos.

Utan samband med överenskommelsen hemsändes till Tyskland besättningar från tyska jagare, vilka sänkts under striderna vid Narvik. Denna transport, som skedde över Riksgränsen—Luleå, ägde rum den 29—30 juni (19, 38; D 4 not 5). En annan transport, som avsåg överförande av 21 sjukvårdare från Narvik över Riksgränsen till Trelleborg, beviljades den 26 och avgick den 29 juni (19; D 2, D 4 not. 4).

Tillsammans med de tyska sjömännen transiterades över Riksgränsen— Luleå 150 permittenter från Narviksområdet (30, 38; D 4 not 5). Transporten hade samma storlek som de från svensk sida vid ifrågavarande tidpunkt medgivna transporterna mellan Riksgränsen och Trelleborg (22, 34) ; den utgjorde inledningen till permittenttrafiken från Narviksområdet. Fr. o. m. den 15 juli fortsatte denna på sträckan Riksgränsen—Trelleborg med omkring 500 man i veckan, såsom medgivits den 8 juli (62, 69; D 2; jfr 67). I nordlig riktning avgick det första permittenttåget den 21 juli (Dl). Intill utgången av augusti transporterades denna väg 3,030 permittenter från Norge och 1,403 till Norge (D 1, D 2; jfr D 4 not 4).

Ifråga om linjen Kornsjö—Trelleborg hade från svensk sida der» 29 juni erbjudits två tåg i veckan i vardera riktningen (34); tyskarna önskade dagliga tåg (44). Tillstånd att inleda transporterna med smärre dagliga tåg i riktning från Norge lämnades senast den 1 juli (37), Nästfoljande

1 överenskommelser rörande tekniska frågor i samband med godstransporterna slötos kort därefter. Jfr C 1 not.X

dag avreste den första kontingenten, omfattande 45 permittenter '(37,-45). Denna trafik i sydlig riktning fortsatte i ungefär samma omfattning t. o. m. den 15/16 juli, varefter den ökades till att avse omkring 500 man dagligen, såsom medgivits i överenskommelsen (62, 69; jfr D 4 not 7). I nordlig riktning insattes smärre dagliga permittenttåg fr. o« m. den 18 juli, större fr. o. m. den 30 juli (D 4 not 6). Intill utgången av augusti transporterades denna väg 23,701 man från Norge och 12,540 man till Norge (D* 4).

Allra först öppnades trafiken mellan Storlien och Riksgränsen, i det att en transport igångsattes på denna sträcka redan samma dag, som förhandlingarna om transiteringen började i Stockholm, den 26 juni (28; D 3). Ett andra tåg avgick den 29 juni (29, 40; D 3). Sedan tyskarna den 3 juli specificerat sina krav på transitering utmed denna linje och svenskt medgivande härtill lämnats (43; se ovan s. VIII), verkställdes omedelbart ytterligare transporter (D 3). Dessa avsågo såväl trupper som gods av olika slag, däribland vapen och annan krigsmateriel (jfr 145). Trafiken hade här icke samma regelbundna karaktär som på övriga linjer, utan växlade i omfattning från dag till dag och från vecka till vecka (145; D 3). Att bestämt fixera antalet av den personal, som överfördes till Nordnorge denna väg, är icke möjligt. Före den 3 juli transporterades oni-kring 200 man; från och med denna dag fram till den 31 augusti överfördes omkring 4,500 man i nordlig och omkring 250 man i sydlig riktning (D 3).

Utöver transiteringen av kontingenter medgavs i huvudnoten den 8 juli, att enstaka militärpersoner skulle få genomresa Sverige (55); ett svenskt förslag att i tilläggsnoten närmare reglera denna trafik, blev ej godtaget (34, 56). Under förhandlingarnas lopp gjordes emellertid från tysk sida vissa medgivanden i sådan riktning (57, 178), och i de detaljföreskrifter rörande trafiken, som av svenska och tyska sakkunniga fastställdes den 10 juli (se ovan s. IX), inrymdes en bestämmelse om att genomresor av enstaka militärpersoner endast skulle få ske i undantagsfall (67). I de reglementen, som i ämnet utfärdades av utrikesdepartementet sistnämnda dag (69) och av överbefälhavaren den 12 juli (76), föreskrevs vidare, att dylika resor finge äga rum allenast efter särskild ansökan därom hos nämnda departement. Under den tid förhandlingarna i Stockholm på-gingo hände det några gånger, att enstaka tyska militärpersoner anlände till Sverige utan tillstånd men fingo resa vidare (54, 72, 73, 74) ; även sedan frågan reglerats, förekommo dylika fall av genomresor utan föregående ansökan (162).

Endast på sträckan Storlien—Riksgränsen begagnade sig tyskarna i nämnvärd omfattning av den rätt, som de erhållit genom huvudnoten av den 8 juli (55) att låta godssändningar bevakas av transportmanskapXI

(D 3 not 3, 4, 6, 7). På övriga linjer synes sådan bevakning ha förekommit endast i högst få fall (D 4 not 8; 95).

Utöver den överenskomna ramen förekommo fram till slutet av augusti dan endast få transiteringar: några dubblerade permittenttåg (D 2, D 4 not 9) samt ett extratåg från Storlien till Riksgränsen och åter för den tyske överbefälhavaren i Norge von Falkenhorst (D 3 not 2).

Frågan om godstrafikens omfattning, såvitt angår icke-krigsmateriel, har ej upptagits till behandling (jfr dock 146). Någon transitering av krigsmateriel — utöver den, som ägde rum vid hästskotrafiken, och några smärre sändningar från Norge till Tyskland (D 6) — ifrågasattes intill utgången av augusti överhuvud ej (182).

Reaktionen från utlandet.

Sedan svenska regeringen i princip beviljat de tyska kraven på transitering, erhöllo riksdagens kamrar vid hemliga sammanträden den 21 juni redogörelser för läget (A 2). Den 5 juli, alltså efter det transporterna börjat men innan förhandlingarna i Stockholm slutförts, utfärdade utrikesdepartementet en kommuniké i ämnet (48; jfr 49, 50, 51). Två dagar senare, den 7 juli, utvecklade statsministern i ett offentligt tal närmare regeringens ståndpunkt (A 3).

Redan före kommunikéns utfärdande hade brittiska sändebudet i Stockholm, ävensom svenska sändebudet i London, av utrikesdepartementet erhållit vissa upplysningar i frågan. Sålunda underrättades Mallet den 20 juni och Prytz den 26 juni om att transitering av krigsmateriel till Norge kunde väntas (24, 26). Senast den 4 juli meddelades Mallet tillika, att genomresa beviljats för ett strängt begränsat antal tyska militärer, huvudsakligen permittenter; samma meddelande erhöll Prytz den 4 juli (46).

Brittiska regeringens ståndpunkt ifråga om Sveriges hållning angavs redan den 26 juni, då utrikesministern lord Halifax yttrade till Prytz, att han förstode dess svårigheter men ansage, att svenska regeringen under sin balansgång alltför mycket närmat sig Tyskland, hans regering ämnade därför ej vidare tillåta transport från U. S. A. till Sverige av flygplan och annan krigsmateriel. Halifax hemställde tillika, att Sverige för att återställa den rubbade jämvikten måtte till Storbritanniens förmån avstå från de flygplan, som för svensk räkning beställts i U. S. A. men ännu ej levererats (24, 25).1 Den 7 juli meddelade Mallet i Stockholm, att hans regering »betraktade

det gjorda svenska avsteget från neutraliteten som en allvarlig sak» (53, 75), och i samma riktning uttalade sig Butler den 16 juli i underhuset (81, 87). Den 20 juli överlämnade Mallet en note, i vilken brittiska regeringen kraftigt protesterade mot de svenska

1 Dessa flygplan blevo sedermera — den 18 oktober — rekvirerade av U. S. A:s regering. Akterna härom ha ej intagit3 i denna publikation.XII

medgivandena; dessa betecknades såsom ett flagrant brott mot neutraliteten och likvärdiga med direkt bistånd till fienden (91). Samma dag instruerades Prytz att inför vederbörande framhålla, att den svenska neutralitetspolitiken trots eftergifterna vore i princip oförändrad (93; jfr 98). Den 29 juli besvarades den brittiska protestnoten (107).

Även i pressen kom misstämning mot Sverige till uttryck. Under tiden närmast efter utfärdandet av kommunikén den 5 juli inrapporterade svenska beskickningarna i London och Washington gång efter annan tidningsuttalanden, vari Sveriges hållning gjordes till föremål för en stundom synnerligen skarp kritik (60, 65, 78, 80, 81, 82, 87, 88, 98, 101). För att dämpa den misstämning som sålunda yppats — och som enligt beskickningens i London mening i ej ringa mån berodde på otillräcklig information och särskilt på kommunikén® knappa form (88, 90, 98, 101; jfr 26) — lät utrikesministern vid skilda tillfällen till vederbörande framföra, att transiteringen med hänsyn till sin art och omfattning vore av jämförelsevis ringa betydelse; tillika dementerades i förekommande fall osanna eller överdrivna rykten (46, 50, 53, 64, 66, 83, 84, 86, 97, 99, 102, 108). Ytterligare klargjordes regeringens ståndpunkt av statsministern i ett tal den 28 juli (A 4) och av utrikesministern i ett i riksdagen den 16 augusti hållet anförande, däri även vissa upplysningar utöver de tidigare lämnade meddelades rörande transiteringen (A 5).

Efter hand blev, av de ingångna rapporterna att döma, kritiken mot Sveriges hållning mildare. Redan den 27 juli meddelade Prytz, att Times samma dag innehöll en mot Sverige välvillig artikel (104). Och ehuru missnöje alltjämt yppades (153), gjordes under de följande månaderna vid upprepade tillfällen av brittiska och amerikanska statsmän uttalanden, som präglades av förståelse för Sveriges läge (110, 114, 163, 171; jfr 109).

Från norsk sida begärdes den 6 juli •— dagen efter det att kommunikén om transiteringen utfärdats — upplysningar om innebörden av det svenska medgivandet (52). Den 15 juli avlät norska regeringen genom beskickningen i Stockholm en Protestnote, vari anfördes, att Sverige icke endast gjort avsteg från neutraliteten utan även direkt brutit sina trak-tatsenliga utfästelser (79). Protestnoten besvarades — liksom den brittiska — den 29 juli (106). Några dagar dessförinnan hade Prytz på förekommen anledning instruerats att för norska beskickningen i London klargöra Sveriges oberoende ställning (100; jfr 98). Efter verkställd démarche (103) meddelade Prytz, att norska regeringens majoritet visade full förståelse för Sveriges svårigheter (112).1

På tyskt håll uttrycktes stor tillfredsställelse i anledning av de gjorda medgivandena i transiteringsfrågan (77, 111). I samband med förhand-

å Jfr angående reaktionen från norskt håll vidare 152, 155, 187.XIII

ungarna härom hade från svensk sida framförts vissa önskemål rörande andra frågor; de gällde återupptagande av leveranser av krigsmateriel från Tyskland, lejd för svensk import och export genom den tyska spärren samt lejd för hemsändande av i Sverige internerade engelska soldater (57, 64, 71). Den tyske underhandlaren ställde i utsikt, att dessa önskemål skulle vinna beaktande; åtminstone i viss utsträckning blev så även fallet (57, 77, 108).

Nya tyska krav och nya svenska medgivanden.

Intill slutet av augusti hade transporterna genom Sverige till och från Tyskland icke större omfattning än som avsetts i noterna av den 8 juli, och transiteringen över Storlien till Riksgränsen hölls ännu under senare delen av augusti inom den ram, som från svensk sida i början av juli muntligen medgivits (se ovan s. VIII) ; den då beviljade kontingenten om c:a 5,000 man var emellertid nu i det närmaste överförd, varom tyska vederbörande underrättades (115, 126). Ett nytt skede i transiteringen inleddes vid månadsskiftet augusti—september, då från tyskt håll gjordes ett flertal framställningar, avseende såväl hästskotrafiken som transporterna till och från

Tyskland.

Vad hästskotrafiken beträffar, anhöll den tyske »transportofficeren» i Stockholm, majoren Maenss, den 11 september i skrivelse till utrikesdepartementet, att ytterligare transporter skulle få verkställas; till stöd härför anförde han, att de i ämnet träffade avtalen icke innebure, att ifrågavarande trafik iskulle inskränkas till allenast ovannämnda kontingent (126). Från svensk sida svarades, att inga svårigheter skulle göras mot fortsatt transitering; man begärde emellertid — liksom i juli — att önskemålen härutinnan skulle specificeras (126). Då Maenss förklarade detta vara omöjligt, åtnöjdes man med ett skriftligt meddelande från honom, innebärande att transporterna under den närmaste tiden sannolikt icke skulle få någon större omfattning (129; jfr B 3). De fortsatte härefter fram till årets slut i samma växlande takt som förut, men i väsentligt mindre skala (D 3, D4; jfr 173).

Framställningarna rörande transiteringen från och till Tyskland avsåga däremot en ökning av trafiken. I slutet av augusti och under förra hälften av september anhöll Maenss vid skilda tillfällen om anordnande av extra permittenttåg på sträckorna Trelleborg—Kornsjö och Trelleborg —Riksgränsen; tillika begärdes transitering från Trelleborg till Riksgränsen och Storlien av kontingenter ur »Arbeitsdienst».1 Dessa yrkanden biföl-los (117,121,124, 130,132, 144; jfrD 2, D 4 not 11). Betänkligheter väckte emellertid ett från tyskt håll den 3 september framställt krav att få över-

1 Till den tyska krigsmakten i egentlig mening torde »Arbeitsdienst» ej kunna hänföras. Jfr emellertid bil. D. s. 190.XIV

föra 1,000—1,500 soldater från Danmark till Norge på den för transite-ring dittills icke upplåtna vägen över Hälsingborg—Kornsjö (119). Framställningen avslogs, varvid man åberopade den punkt i tilläggsnoten den 8 juli, enligt vilken andra transporter än de däri avsedda icke finge äga rum förrän efter överenskommelse mellan regeringarna (120, 121). Förhandlingar om en sådan överenskommelse inleddes emellertid nu, närmast mellan de tekniska experterna (127); sedan de slutförts, medgav man på svenskt håll muntligen, att transporter om tillhopa 2^000 man skulle få verkställas från Hälsingborg till Kornsjö (127, 136; 1) 4 not 12). I omvänd riktning tilläts i samband härmed transitering av omkring 500 man (119, 133; D 4 not 14).

De nyssnämnda förhandlingarna avsågo även en från tysk sida framställd begäran om fördubbling av den ordinarie permittenttrafiken (125, 127). Detta krav bifölls genom en överenskommelse, som sedan Kungl. Maj:ts bemyndigande inhämtats (131) träffades den 14 september i form av noteväxling (134). Ifråga om sträckan Trelleborg—Riksgränsen hade emellertid den sålunda medgivna fördubblingen redan förut faktiskt kommit till stånd. De extra transiteringar, vilka som nämnt beviljats i slutet av augusti och under förra hälften av september, inneburo nämligen i själva verket, att på denna sträcka fr. o. m. början av september icke — såsom i juliöverenskommelsen fastställts — ett, utan i regeln två tåg i veckan framfördes i vardera riktningen (D 1, D 2; jfr 127, 130). Beträffande sträckan Trelleborg—Kornsjö hade det nya avtalet inga omedelbara följder för trafiken i sydlig riktning; under senare delen av september voro de dagliga kontingenterna icke nämnvärt större än under månadens förra del (D 4 not 13). Däremot ledde överenskommelsen till en betydlig ökning av transporterna på denna linje i nordlig riktning; de omfattade 8,615 man under förra hälften av september, 12,265 man under månadens senare hälft (D 4 not 10).

Ett spörsmål, som blev aktuellt i september, gällde de tyska soldaternas personliga eldhandvapen. Dessa skulle enligt huvudnoten av den 8 juli (55) transporteras »i särskilda vagnar». Så skedde ifråga om hästskotrafiken, vid vilken plomberade vagnar medföljde trupptågen (59, 61, 68; jfr 76). Vad åter permittenttrafiken angår, skulle enligt tilläggsnoten (56) eldhandvapnen kvarlämnas i Norge under permissionstiden (jfr 76). I de kontingenter, som transiterades i september, funnos emellertid soldater, vilka — såsom man på tyskt håll uttryckte sig — »nicht ausgesprochen als Urlauber zu bezeichnen sind» (133); senare betecknades de rent ut såsom »Ersatzmannschaft» (147, 150). Till denna kategori hörde de soldater, som från Hälsingborg befordrades till Kornsjö (128) och omvänt (133), samt åtminstone vissa av de kontingenter, som efter förhöjningen av permittentkvoten den 14 september fördes från Trelle-XV

borg till Kornsjö och Riksgränsen (137, 138). Vid upprepade tillfällen såväl i september som sedermera begärde de tyska myndigheterna, att sådana soldaters vapen skulle — såsom skedde vid hästskotrafiken — få transporteras med samma tåg som soldaterna (128, 133, 135, 149, 150, 168). Framställningarna härom beviljades i vissa, men avslogos i andra fall (135, 150; jfr nedan s. XVI).

Vid månadsskiftet september—oktober restes från tyskt håll ånyo krav på extra transi t er ingår. De avsågo överförande av en »SS»-bataljon om 1,000 man jämte krigsmateriel från Luleå till Riksgränsen samt av 1,200 man »Ersatzmannschaft» från Trelleborg till Riksgränsen (147, 149). Båda dessa krav beviljades på vissa villkor (150, 154; jfr D 4 not 15). Å sträckan Trelleborg—Riksgränsen verkställdes sedermera under höstens lopp ett så stort antal extra transiteringar, att från början av oktober icke — såsom i septemberöverenskomonelsen fastställts — två, utan i regeîn tre tkg i veckan framfördes i vardera riktningen (D 1, D 2). Den utvidgning av trafiken, som sålunda ånyo faktiskt ägde rum å ifrågavarande sträcka, kan endast i ringa mån spåras i utrikesdepartementets arkiv (165, 173). De extra transiteringar, som i övrigt förekommo under tiden fram till årsskiftet, voro av mindre omfattning. De utgjordes av en transport av omkring 40 man från Charlottenberg till Haparanda (166, 167, D 4 not 19) samt av ett tåg Trelleborg—Kornsjö för ministern Goebbels (169, 172, D 4 not 17).

ökningen av den transiterade personalens antal utgjorde emellertid endast ett led i den utveckling, som transiteringen under höstens lopp genomgick. Även dess katraktär blev delvis, en annan: vid överförandet av »Ersatzmaniiischaft» och av »SS»-bataljonen var det — liksom vid den alltjämt pågående hästskotrafiken — ingalunda fråga om transport av permittenter. I ytterligare ett hänseende fick transiteringen en i viss „mån ändrad innebörd. Före september månad hade transporterna från Norge till Tyskland haft en långt större omfattning än transiteringen i motsatt riktning. Vid utgången av augusti utgjorde antalet från Norge utresta 26,881 och dit inresta allenast 13,943. Under tiden september— november åter reste 86,028 man till Norge, 73,098 därifrån; de förras antal översteg alltså de senares med omkring 13,000. Vid november månads utgång var sammanlagda antalet av de sedan trafikens början till Norge inresta lika stort som antalet utresta (D 5; jfr 164). — I detta sammanhang må även anmärkas, att tyskarna under höstens lopp började att begagna sig av den rätt, som i juliöverenskommelsen tillerkänts dem att överföra krigsmateriel från Tyskland till Norge (jfr ovan s. XI). Den första anmälningen härom inkom till utrikesdepartementet den 7 september (123). Den följdes snart av flera. Intill utgången av december transporterades i nordlig riktning över 450 vagnar krigsmateriel (D 6).XVI

En framställning av betydande räckvidd gjordes den 18 oktober, då tyska beskickningen i Stockholm begärde överförande till Nordnorge av ej mindre än 15,000 man jämte krigsmateriel och tillika anhöll om principiellt medgivande att transitera jämväl icke-permittenter (156). Denna framställning, som underställdes svenska regeringens prövning, avslogs (156, 157; jfr 158). Den 26 november återkom emellertid beskickningen till ämnet och framlade då ett förslag till en ny överenskommelse (168). Detta antogs på svenskt håll såsom förhandlingsbas; dock avvisades omedelbart en däri upptagen punkt rörande enstaka militärpersoners resor mellan Norge och Finland (170). Sedan man på tyskt håll under förhandlingarnas lopp godtagit ytterligare några å svensk sida mot förslaget gjorda invändningar, slöts den 5 december en skriftlig överenskommelse i form av ett protokoll (176; jfr 178), som för Sveriges' del, enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande (174), undertecknades av Söderblom. Genom detta avtal medgavs från svensk sida, att omfattningen av personaltransporterna finge ökas; någon gräns härför fastställdes ej, men man förutsatte, att ökningen med all sannolikhet skulle avse endast ett tåg i veckan på vardera av linjerna Trelleborg—Kornsjö och Trelleborg—Riksgränsen. Vidare medgavs, att icke endast permittenter utan även »Ersatzmannschaft» finge inbegripas i transporterna samt att sådana skulle i nödfall få företagas över Hälsingborg i stället för Trelleborg. Beträffande spörsmålet om transporten genom Sverige av soldaternas personliga eldhandvapen över-enskoms, att dessa skulle, i den mån det vore tekniskt möjligt, befordras på sådant sätt, att de ankomme tili bestämmelseorten samtidigt som soldaterna.

Ifråga om sträckan Trelleborg—Riksgränsen medförde denna överenskommelse i själva verket ingen ändring, eftersom sedan nära två månader tillbaka i regeln tre tåg i veckan framförts på denna linje i vardera riktningen (se ovan s. XV). Vad sträckan Trelleborg—Kornsjö beträffar, använde sig de tyska militärmyndigheterna under december månad endast i ringa utsträckning av sin rätt att öka trafiken (D 4 not 20, 21). Över Hälsingborg kom i

december överhuvud icke någon transitering till stånd.

Att döma av de svenska beskickningarnas rapporter, synes man i utlandet ha föga uppmärksammat den successiva utvidgning av transite-ringen, isom skedde under höstens lopp. Väl spredos i London i början av september — kort efter det de första extra transporterna ägt rum — rykten om att större trtippstyrkor förts genom Sverige till Nordnorge (139; jfr 155). Men beskickningarna i London och Washington instruerades att omedelbart dementera dessa rykten under framhållande tillika, att transiteringen dittills inneburit en minskning av de tyska styrkorna i Norge (140, 142, 143). Den 5 december underrättades de emellertid om att balansen mellan antalet från och antalet till Norge transiteradeXVII

soldater fluktuerade; på allra sista tiden hade den dock visat en tendens att »ökas» (177).

I själva verket överfördes i december, i motsats till vad som fallet varit under envar iav de tre närmast föregående månaderna, betydligt flera soldater från Norge än till Norge (D 5). Att detta dock endast var en tillfällig företeelse — tvivelsutan beroende på en av julhelgen föranledd ökning av permittentresorna från Norge — skulle transiteringens framtida utveckling ådagalägga. Vid årsslutet översteg emellertid till följd av transporterna i december det totala antalet från Norge transiterade — 133,135 man — med omkring 4,000 det totala antalet till Norge överförda — 129,105 man (D 5).

2—470790 3

1. UD till sändebudet i Berlin 8 juni 1940.

Telegram. Inl. s. VII.

Departementet har i kväll på begäran norska beskickningen till tyska legationen förmedlat meddelande från norske överbefälhavaren Nordnorge att konungen regeringen lämnat landet och befallt fientligheternas inställande samt att han önskar komma förbindelse tyska överkommandot Oslo i och för förhandlingar.

2. Richert till Söderblom 9 juni 1940.

Strängt förtroligt handbrev, ink. till UD 10/6 Inl. s. VII.

Berlin den 9 juni 1940.

Hammargren sammanträffade i går afton med Keppler; om vad därvid förekommit har han i dag berättat följande.

Enligt Kepplers utsago hade pacificeringsförslaget ännu ej förelagts Hitler. De uppgifter, som under den senaste tiden ingått från Narviksfronten, hade varit sådana, att frågan blivit mindre trängande. Därjämte skulle man innan saken framlades för Hitler vilja ha en del oklara punkter uppklarade: vad skulle, om pacificeringen genomfördes, bliva av norske konungen och norska regeringen? Skulle den senare, särskilt Koht, alltjämt ha frihet att via radio och på annat sätt uppegga till fortsatt motstånd mot Tyskland, vilket omöjligen kunde tolereras. Dessa och andra frågor skulle säkert komma att ställas av Hitler och man ville därför ej förelägga honom förslaget, innan frågorna vore uppklarade. Någon av de allra närmaste dagarna hade man tänkt sig upptaga dem med oss.

Keppler hade emellertid nu erfarit, att norska regeringen kapitulerat, varom Wied i går afton telefonerat; en helt ny situation hade därmed inträtt. Man trodde sig här veta, att regeringen vore på väg västerut, men var vore konungen? Om engelsmännen och fransmännen trots norrmännens kapitulation kvarbleve i Narviksområdet, så komme ju vapentransiterings-frågan i ett nytt läge; det svenska huvudskälet för avslag hade då bortfallit. 3

1. UD till sändebudet i Berlin 8 juni 1940.

Telegram. Inl. s. VII.

Departementet har i kväll på begäran norska beskickningen till tyska legationen förmedlat meddelande från norske överbefälhavaren Nordnorge att konungen regeringen lämnat landet och befallt fientligheternas inställande samt att han önskar komma förbindelse tyska överkommandot Oslo i och för förhandlingar.

2. Richert till Söderblom 9 juni 1940.

Strängt förtroligt handbrev, ink. till UD 10/6 Inl. s. VII.

Berlin den 9 juni 1940.

Hammargren sammanträffade i går afton med Keppler; om vad därvid förekommit har han i dag berättat följande.

Enligt Kepplers utsago hade pacificeringsförslaget ännu ej förelagts Hitler. De uppgifter, som under den senaste tiden ingått från Narviksfronten, hade varit sådana, att frågan blivit mindre trängande. Därjämte skulle man innan saken framlades för Hitler vilja ha en del oklara punkter uppklarade: vad skulle, om pacificeringen genomfördes, bliva av norske konungen och norska regeringen? Skulle den senare, särskilt Koht, alltjämt ha frihet att via radio och på annat sätt uppegga till fortsatt motstånd mot Tyskland, vilket omöjligen kunde tolereras. Dessa och andra frågor skulle säkert komma att ställas av Hitler och man ville därför ej förelägga honom förslaget, innan frågorna vore uppklarade. Någon av de allra närmaste dagarna hade man tänkt sig upptaga dem med oss.

Keppler hade emellertid nu erfarit, att norska regeringen kapitulerat, varom Wied i går afton telefonerat; en helt ny situation hade därmed inträtt. Man trodde sig här veta, att regeringen vore på väg västerut, men var vore konungen? Om engelsmännen och fransmännen trots norrmännens kapitulation kvarbleve i Narviksområdet, så komme ju vapentransiterings-frågan i ett nytt läge; det svenska huvudskälet för avslag hade då bortfallit.4

Om däremot de allierades trupper nu bortfördes från Narviksområdet, liksom från Nordnorge i dess helhet, så vore ju kriget däruppe slut. Då ställdes man inför nya uppgifter. En sådan vore att restaurera Narvik. Å svensk sida hade man gjort gällande, att det skulle taga ett eller två år att återställa Narviks hamn i brukbart skick. Detta vore enligt Kepp-lers mening alldeles för pessimistiskt räknat; tyskarna skulle säkerligen kunna göra det på mycket kortare tid.

Keppler hade under samtalet givit uttryck för en betydligt ljusare uppfattning om läget i fråga om de svensk-tyska förbindelserna än tidigare. Man hade beklagat det svenska ställningstagandet till vapentransiterings-frågan men dock i viss mån haft förståelse därför. Och det initiativ, som sedan tagits genom framförande av pacificeringsförslaget och som vittnade om en ärlig strävan från svenska regeringens sida att medverka till en rimlig lösning av Narviksproblemet, hade nog uppskrivits på vårt kreditkonto. Hammargren hade även fått den uppfattningen, att hans relation av excellensens inställning och synpunkter fallit i god jord.

Jag åberopar mitt brev av gårdagen i samma ämne.1

3. Bichert till Söderblom 9 Juni 1940.

(Utdrag)

Strängt förtroligt handbrev, ink. till UD 10/6. Inl. s. VII.2

Berlin den 9 juni 1940.

Ur vår synpunkt är det en välsignelse, att tyskar och norrmän ej slåss längre inpå våra knutar. Jag utgår ifrån att nu även engelsmän och fransmän ge sig av från Nordnorge. Om de ej göra det, ha vi väl att vänta en ny framställning om transitering av krigsmateriel; jmf. ett annat handbrev av i dag.8 Blir det däremot slut på kriget i Norge, så lär det bli mycken transitering genom Sverige till Narvik; men jag förutsätter att det då ej behöver bli andra restriktioner i detta hänseende än dem som betingas av hänsyn till järnvägarnas kapacitet.

Det vore vänligt av Dig om Du vid tillfälle ville ge mig en orientering om förhistorien till det beslut norska regeringen nu fattat.

1 Brevet intaget under nr 310] i UD:s publikation^ rörande] transiteringsfrågor m. m. april—juni 1940.

2 Den utelämnade delen av brevet berör ej transiteringsfrågan. 8 Akt 2. 4

Om däremot de allierades trupper nu bortfördes från Narviksområdet, liksom från Nordnorge i dess helhet, så vore ju kriget däruppe slut. Då ställdes man inför nya uppgifter. En sådan vore att restaurera Narvik. Å svensk sida hade man gjort gällande, att det skulle taga ett eller två år att återställa Narviks hamn i brukbart skick. Detta

vore enligt Kepp-lers mening alldeles för pessimistiskt räknat; tyskarna skulle säkerligen kunna göra det på mycket kortare tid.

Keppler hade under samtalet givit uttryck för en betydligt ljusare uppfattning om läget i fråga om de svensk-tyska förbindelserna än tidigare. Man hade beklagat det svenska ställningstagandet till vapentransiterings-frågan men dock i viss mån haft förståelse därför. Och det initiativ, som sedan tagits genom framförande av pacificeringsförslaget och som vittnade om en ärlig strävan från svenska regeringens sida att medverka till en rimlig lösning av Narviksproblemet, hade nog uppskrivits på vårt kreditkonto. Hammargren hade även fått den uppfattningen, att hans relation av excellensens inställning och synpunkter fallit i god jord.

Jag åberopar mitt brev av gårdagen i samma ämne.1

3. Bichert till Söderblom 9 Juni 1940.

(Utdrag)

Strängt förtroligt handbrev, ink. till UD 10/6. Inl. s. VII.2

Berlin den 9 juni 1940.

Ur vår synpunkt är det en välsignelse, att tyskar och norrmän ej slåss längre inpå våra knutar. Jag utgår ifrån att nu även engelsmän och fransmän ge sig av från Nordnorge. Om de ej göra det, ha vi väl att vänta en ny framställning om transitering av krigsmateriel; jmf. ett annat handbrev av i dag.8 Blir det däremot slut på kriget i Norge, så lär det bli mycken transitering genom Sverige till Narvik; men jag förutsätter att det då ej behöver bli andra restriktioner i detta hänseende än dem som betingas av hänsyn till järnvägarnas kapacitet.

Det vore vänligt av Dig om Du vid tillfälle ville ge mig en orientering om förhistorien till det beslut norska regeringen nu fattat.

1 Brevet intaget under nr 310] i UD:s publikation^ rörande] transiteringsfrågor m. m. april—juni 1940.

2 Den utelämnade delen av brevet berör ej transiteringsfrågan. 8 Akt 2. 5

4. Söderblom till Kichert 10 juni 1940.

Strängt förtroligt handbrev, Inl. s. VII.

Stockholm den 10 juni 1940.

Just nu anlände kuriren med Dina tre brev av den 8 och 9 dennes angående Narviks-frågan.1 Under mellantiden torde Du erhållit bekräftelse på att de allierade rymt fältet och att konungen, kronprinsen och regeringen begivit sig till England etc. Jag vill nämna, att vi på lördagskvällen på begäran av Wollebaek vidarebefordrade ett meddelande från general Ruge till tyskarna angående fientligheternas upphörande samt i går ett av Weizsäcker högst personligen övertelefonerat meddelande från tyskarna till Ruge om att skottlossning förekommit mot parlamentärer nära Narvik etc. I går strax före 3 e.m. övertelefonerade general von Falkenhorst tili Wollebaek ett för general Ruge avsett meddelande vari fientligheternas upphörande före klockan 4 krävdes, eljest skulle de tyska flygstridskrafterna få order angripa. Svar begärdes per radio direkt. Härom underrättade Wollebaek mig, och jag orienterade Below. Sedan dess har tydligen direkt kommunikation ägt rum mellan tyska och norska militärer.

Vad beträffar en passus i ett av Dina brev2 angående transitering genom Sverige till Narvik skyndar jag enligt utrikesministerns önskan till-lägga, att vi för vår del förutsätta, att någon transitering av krigsmateriel över svenskt område i nuvarande läge över huvud taget ej skall behöva ifrågasättas. Någon ändring i vår ståndpunkt har veterligen ej inträtt. Jag nämner detta endast för Din personliga orientering utan att nu närmare ingå på olika eventualiteter, som kunna yppa sig framdeles.

5. Juhlin-Dannfelt till chefen for försvarsdepartementet 10 juni 1940.

Strängt förtrolig militärattachérapport, återgiven efter avskrift, som sändes 11/e av Kichert till UD och inkom dit

12/6. Inl. s. VII.

Härmed får jag vördsamt insända tyska uppgifter om krigsläget,3 av den 10 dennes, jämte karta samt till desamma foga följande, muntligt delgivna uppgifter.

Övertygelse råder, att allvarligare motstånd mot den tyska offensiven

1 Två av de åsyftade breven äro akterna 2 och 3. Det återstående brevet är detsamma som avses i sid. 4 not 1.

* Akt 3.

* Ej återgivna. 5

4. Söderblom till Kichert 10 juni 1940.

Strängt förtroligt handbrev, Inl. s. VII.

Stockholm den 10 juni 1940.

Just nu anlände kuriren med Dina tre brev av den 8 och 9 dennes angående Narviks-frågan.1 Under mellantiden torde Du erhållit bekräftelse på att de allierade rymt fältet och att konungen, kronprinsen och regeringen begivit sig till England etc. Jag vill nämna, att vi på lördagskvällen på begäran av Wollebaek vidarebefordrade ett meddelande från general Ruge till tyskarna angående fientligheternas upphörande samt i går ett av Weizsäcker högst personligen övertelefonerat meddelande från tyskarna till Ruge om att skottlossning förekommit mot parlamentärer nära Narvik etc. I går strax före 3 e.m. övertelefonerade general von Falkenhorst tili Wollebaek ett för general Ruge avsett meddelande vari fientligheternas upphörande före klockan 4 krävdes, eljest skulle de tyska flygstridskrafterna få order angripa. Svar begärdes per radio direkt. Härom underrättade Wollebaek mig, och jag orienterade Below. Sedan dess har tydligen direkt kommunikation ägt rum mellan tyska och norska militärer.

Vad beträffar en passus i ett av Dina brev2 angående transitering genom Sverige till Narvik skyndar jag enligt utrikesministerns önskan till-lägga, att vi för vår del förutsätta, att någon transitering av krigsmateriel över svenskt område i nuvarande läge över huvud taget ej skall behöva ifrågasättas. Någon ändring i vår ståndpunkt har veterligen ej inträtt. Jag nämner detta endast för Din personliga orientering utan att nu närmare ingå på olika eventualiteter, som kunna yppa sig framdeles.

5. Juhlin-Dannfelt till chefen for försvarsdepartementet 10 juni 1940.

Strängt förtrolig militärattachérapport, återgiven efter avskrift, som sändes 11/e av Kichert till UD och inkom dit 12/6. Inl. s. VII.

Härmed får jag vördsamt insända tyska uppgifter om krigsläget,3 av den 10 dennes, jämte karta samt till desamma foga följande, muntligt delgivna uppgifter.

Övertygelse råder, att allvarligare motstånd mot den tyska offensiven

1 Två av de åsyftade breven äro akterna 2 och 3. Det återstående brevet är detsamma som avses i sid. 4 not 1.

* Akt 3.

* Ej återgivna.6

i det nu pågående skedet, vilken riktar sig mot Paris, icke i fortsättningen kommer att möta.

Genom de allierade krafternas utrymning av Narvik med område har ett såväl för Norge som även för Sverige fördelaktigt nytt läge skapats. Norge torde i fortsättningen kunna i lugn och trygghet återhämta sig från krigets härjningar. Sveriges säkerhet har i hög grad befordrats genom det inträffade. Området kring Narvik kommer nu att förses med starka och betryggande befästningar för att kunna kvarhållas i tysk hand. Det är att förvänta, att framställning kommer att göras till Sverige om genomtransport av för befästningsarbetena erforderlig materiel, sannolikt även av personal.

Berlin den 10 juni 1940.

6. Kichert tili Söderblom 11 juni 1940.

Strängt förtroligt handbrev, ink. till UD 16/6. Inl. s. VII.

Berlin den 11 juni 1940.

Med anledning av sista stycket i det ena av Dina båda gårdagsbrev1 — för vilka jag tackar — ber jag få fästa Din uppmärksamhet på Dann-felts i dag insända rapport (735 B 11.6.40),2 varav framgår, att vederbörande i Oberkommando der Wehrmacht redan förberett på, att framställningar kunna förväntas om genomtransport genom Sverige av erforderlig materiel för befästnings anläggningar i Narvik. I dylikt fall skulle väl även exempelvis luftvärnskanoner och tunga artilleripjäser kunna komma i fråga.

Nu är det naturligtvis alls ej säkert, vare sig att dessa funderingar om befästningar i Narvik verkligen komma att sättas i verket eller att därvid transitering av erforderlig materiel genom Sverige skulle behöva ifrågasättas. Men nog torde man böra vara beredd även härpå, liksom på framställningar om transitering av materiel för iståndsättande av hamnanläggningar o. d. (jmf det ena av mina två handbrev den 9).3

Skulle verkligen en ny framställning komma att göras, så lära väl möjligheterna att avböja en sådan bliva beroende av, huruvida omständigheterna äro sådana att den tidigare med sådan emfas hävdade hederssynpunkten (jmf. 639 B. 18.5.40) kan åberopas även i det nya läget.

1 Akt 4. Det andra åsyftade brevet berör ej transiteringsfrågan. * Akt 5. 8 Akt 3. 6

i det nu pågående skedet, vilken riktar sig mot Paris, icke i fortsättningen kommer att möta.

Genom de allierade krafternas utrymning av Narvik med område har ett såväl för Norge som även för Sverige fördelaktigt nytt läge skapats. Norge torde i fortsättningen kunna i lugn och trygghet återhämta sig från krigets härjningar. Sveriges säkerhet har i hög grad befordrats genom det inträffade. Området kring Narvik kommer nu att förses med starka och betryggande befästningar för att kunna kvarhållas i tysk hand. Det är att förvänta, att framställning kommer att göras till Sverige om genomtransport av för befästningsarbetena erforderlig materiel, sannolikt även av personal.

Berlin den 10 juni 1940.

6. Kichert tili Söderblom 11 juni 1940.

Strängt förtroligt handbrev, ink. till UD 16/6. Inl. s. VII.

Berlin den 11 juni 1940.

Med anledning av sista stycket i det ena av Dina båda gårdagsbrev1 — för vilka jag tackar — ber jag få fästa Din uppmärksamhet på Dann-felts i dag insända rapport (735 B 11.6.40),2 varav framgår, att vederbörande i Oberkommando der Wehrmacht redan förberett på, att framställningar kunna förväntas om genomtransport genom Sverige av erforderlig materiel för befästnings anläggningar i Narvik. I dylikt fall skulle väl även exempelvis luftvärnskanoner och tunga artilleripjäser kunna komma i fråga.

Nu är det naturligtvis alls ej säkert, vare sig att dessa funderingar om befästningar i Narvik verkligen komma att sättas i verket eller att därvid transitering av erforderlig materiel genom Sverige skulle behöva ifrågasättas. Men nog torde man böra vara beredd även härpå, liksom på framställningar om transitering av materiel för iståndsättande av hamnanläggningar o. d. (jmf det ena av mina två handbrev den 9).3

Skulle verkligen en ny framställning komma att göras, så lära väl möjligheterna att avböja en sådan bliva beroende av, huruvida omständigheterna äro sådana att den tidigare med sådan emfas hävdade hederssynpunkten (jmf. 639 B. 18.5.40) kan åberopas även i det nya läget.

1 Akt 4. Det andra åsyftade brevet berör ej transiteringsfrågan. * Akt 5. 8 Akt 3. 7

7. Kichert tiU Söderblom 12 juni 1940.

Strängt förtroligt handbrev, ink. till UD u/6. Inl. s. VII.

Berlin den 12 juni 1940.

Envoyén von Grundherr betecknade i dag vid ett besök, som von Post avlade hos honom, läget i Norden såsom mycket tillfredsställande. Orosmolnen hade nu blåst förbi, sade han. Någon anledning till konflikt mellan Sverige och Tyskland kunde han icke se och hans referat — det omfattar förutom Norden även de baltiska staterna — vore nu åter i ordning, frånsett Litauen, där en viss ovisshet rådde om Rysslands avsikter. »Sedan nu Narviksfrågan lösts», yttrade han, »hoppas jag på måndag kunna påbörja en tre veckors semester.»

Jag vill tillägga, att von Grundherr uttalade en förhoppning om att i fortsättningen inga svårigheter skulle uppkomma vid transiteringen av varor för återuppbyggnadsarbetet i Narviksområdet. Någon antydan om att transiteringen skulle avse krigsmaterial gjordes icke och den enda vara, som von Grundherr nämnde, var motorer.

8. Tysk uppteckning 14 juni 1940.

Uppteckningen överlämnades 14/6 till Hägglöf av Dankwort (jfr akt 9). Inl. s. VII.

Nach Beendigung der Kampfhandlungen in Nordnorwegen benötigen die dort stehenden Verbände zur Versorgung, Küstenfahrt und zu anderen Zwecken den sofortigen Nachschub von Kraftwagen, Motorbooten und sonstigen Geräts. Im Hinblick auf den mehr friedensmässigen Verwendungszweck dieses Materials und unter Hinweis darauf, dass eine Verwendung gegen Norweger nicht mehr in Frage kommt, wird um Erteilung einer generellen Durchführungserlaubnis für derartige Transporte ab Reich oder ab Oslo gebeten.

Stockholm, den 14. Juni 1940.

9. Promemoria av Hägglöf 14 juni 1940.

Inl. s. VII.

Vid besök i utrikesdepartementet denna dag sade mig legationsrådet vid härvarande tyska beskickning, Dankwort, att han ville upptaga en fråga berörande transito genom Sverige av material för de tyska trupper- 7

7. Kichert tiU Söderblom 12 juni 1940.

Strängt förtroligt handbrev, ink. till UD u/6. Inl. s. VII.

Berlin den 12 juni 1940.

Envoyén von Grundherr betecknade i dag vid ett besök, som von Post avlade hos honom, läget i Norden såsom mycket tillfredsställande. Orosmolnen hade nu blåst förbi, sade han. Någon anledning till konflikt mellan Sverige och Tyskland kunde han icke se och hans referat — det omfattar förutom Norden även de baltiska staterna — vore nu åter i ordning, frånsett Litauen, där en viss ovisshet rådde om Rysslands avsikter. »Sedan nu Narviksfrågan lösts», yttrade han, »hoppas jag på måndag kunna påbörja en tre veckors semester.»

Jag vill tillägga, att von Grundherr uttalade en förhoppning om att i fortsättningen inga svårigheter skulle uppkomma vid transiteringen av varor för återuppbyggnadsarbetet i Narviksområdet. Någon antydan om att transiteringen skulle avse krigsmaterial gjordes icke och den enda vara, som von Grundherr nämnde, var motorer.

8. Tysk uppteckning 14 juni 1940.

Uppteckningen överlämnades 14/6 till Hägglöf av Dankwort (jfr akt 9). Inl. s. VII.

Nach Beendigung der Kampfhandlungen in Nordnorwegen benötigen die dort stehenden Verbände zur Versorgung, Küstenfahrt und zu anderen Zwecken den sofortigen Nachschub von Kraftwagen, Motorbooten und sonstigen Geräts. Im Hinblick auf den mehr friedensmässigen Verwendungszweck dieses Materials und unter Hinweis darauf, dass eine Verwendung gegen Norweger nicht mehr in Frage kommt, wird um Erteilung einer generellen Durchführungserlaubnis für derartige Transporte ab Reich oder ab Oslo gebeten.

Stockholm, den 14. Juni 1940.

9. Promemoria av Hägglöf 14 juni 1940.

Inl. s. VII.

Vid besök i utrikesdepartementet denna dag sade mig legationsrådet vid härvarande tyska beskickning, Dankwort, att han ville upptaga en fråga berörande transito genom Sverige av material för de tyska trupper- 7

7. Kichert tiU Söderblom 12 juni 1940.

Strängt förtroligt handbrev, ink. till UD u/6. Inl. s. VII.

Berlin den 12 juni 1940.

Envoyén von Grundherr betecknade i dag vid ett besök, som von Post avlade hos honom, läget i Norden såsom mycket tillfredsställande. Orosmolnen hade nu blåst förbi, sade han. Någon anledning till konflikt mellan Sverige och Tyskland kunde han icke se och hans referat — det omfattar förutom Norden även de baltiska staterna — vore nu åter i ordning, frånsett Litauen, där en viss ovisshet rådde om Rysslands avsikter. »Sedan nu Narviksfrågan lösts», yttrade han, »hoppas jag på måndag kunna påbörja en tre veckors semester.»

Jag vill tillägga, att von Grundherr uttalade en förhoppning om att i fortsättningen inga svårigheter skulle uppkomma vid transiteringen av varor för återuppbyggnadsarbetet i Narviksområdet. Någon antydan om att transiteringen skulle avse krigsmaterial gjordes icke och den enda vara, som von Grundherr nämnde, var motorer.

8. Tysk uppteckning 14 juni 1940.

Uppteckningen överlämnades 14/6 till Hägglöf av Dankwort (jfr akt 9). Inl. s. VII.

Nach Beendigung der Kampfhandlungen in Nordnorwegen benötigen die dort stehenden Verbände zur Versorgung, Küstenfahrt und zu anderen Zwecken den sofortigen Nachschub von Kraftwagen, Motorbooten und sonstigen Geräts. Im Hinblick auf den mehr friedensmässigen Verwendungszweck dieses Materials und unter Hinweis darauf, dass eine Verwendung gegen Norweger nicht mehr in Frage kommt, wird um Erteilung einer generellen Durchführungserlaubnis für derartige Transporte ab Reich oder ab Oslo gebeten.

Stockholm, den 14. Juni 1940.

9. Promemoria av Hägglöf 14 juni 1940.

Inl. s. VII.

Vid besök i utrikesdepartementet denna dag sade mig legationsrådet vid härvarande tyska beskickning, Dankwort, att han ville upptaga en fråga berörande transito genom Sverige av material för de tyska trupper-8

na i Narviksområdet. På mitt påpekande, att frågan väl närmast vore av politisk karaktär och därför kanske närmast hörde under den politiska avdelningen, svarade Dankwort, att han uppfattat spörsmålet såsom varande en vanlig transitofråga. Dankwort erinrade om att svenska regeringen på ett tidigare stadium av Narviksfrågan ställt sig på den ståndpunkten, att Sverige icke kunde tillåta transito av krigsmaterial till trupperna i Narvik, då desamma befunne sig i strid med vårt grannfolk. Man hade på tysk sida haft förståelse för denna inställning. Nu vore emellertid läget ett helt annat, sedan striderna mot norrmännen helt upphört. Det vore nu fråga om att trygga Nordnorge mot brittiska angrepp; under de senaste dagarna hade engelska flygare uppträtt i Narvikstrakten. För säkrandet av Nordnorge fordrades en betydande mängd material, som man av praktiska skäl önskade transitera genom Sverige. På min fråga, om icke sjöfartsförbindelsen till Narvik vore användbar, svarade Dankwort att den alltjämt vore osäker och att man på tysk sida i hög grad föredroge transito landvägen.

Sedan Dankwort därefter lämnat mig i avskrift bifogade uppteckning,1 ställde jag vissa frågor angående innehållet av densamma. På fråga vad som avsåges med uttrycket »sonstiges Gerät» svarade Dankwort, att han förmodade, att det rörde sig om verktyg och reparationsredskap för bilkolonner och motorbåtar. På,min fråga om det vore fråga om pansarbilar eller motortorpedbåtar — det talades ju i fortsättningen om materialens användning mot andra än norrmännen — svarade hr Dankwort, att han icke hade närmare underrättelse om materialens

beskaffenhet. Om motortorpedbåtar kunde det väl knappast vara tal, då sådana icke kunde transporteras per järnväg. Dankwort tillade, att man på tysk sida med framställningen endast velat ställa principfrågan; han vore villig att om så önskades sedermera inhämta närmare besked angående materialens beskaffenhet. Jag inskränkte mig till att förklara, att jag skulle föredraga frågan för utrikesministern.

Stockholm den 14 juni 1940.

10. Promemoria av Hägglöf 15 juni 1940.

Inl. s. VU.

Enligt utrikesministerns instruktion har jag denna dag till legationsrådet vid härvarande tyska beskickning Dankwort framfört följande såsom svar på dennes framställning av i går beträffande transito till de tyska trupperna i Nordnorge.1

* Akt 8. 8

na i Narviksområdet. På mitt påpekande, att frågan väl närmast vore av politisk karaktär och därför kanske närmast hörde under den politiska avdelningen, svarade Dankwort, att han uppfattat spörsmålet såsom varande en vanlig transitofråga. Dankwort erinrade om att svenska regeringen på ett tidigare stadium av Narviksfrågan ställt sig på den ståndpunkten, att Sverige icke kunde tillåta transito av krigsmaterial till trupperna i Narvik, då desamma befunne sig i strid med vårt grannfolk. Man hade på tysk sida haft förståelse för denna inställning. Nu vore emellertid läget ett helt annat, sedan striderna mot norrmännen helt upphört. Det vore nu fråga om att trygga Nordnorge mot brittiska angrepp; under de senaste dagarna hade engelska flygare uppträtt i Narvikstrakten. För säkrandet av Nordnorge fordrades en betydande mängd material, som man av praktiska skäl önskade transitera genom Sverige. På min fråga, om icke sjöfartsförbindelsen till Narvik vore användbar, svarade Dankwort att den alltjämt vore osäker och att man på tysk sida i hög grad föredroge transito landvägen.

Sedan Dankwort därefter lämnat mig i avskrift bifogade uppteckning,1 ställde jag vissa frågor angående innehållet av densamma. På fråga vad som avsåges med uttrycket »sonstiges Gerät» svarade Dankwort, att han förmodade, att det rörde sig om verktyg och reparationsredskap för bilkolonner och motorbåtar. På,min fråga om det vore fråga om pansarbilar eller motortorpedbåtar — det talades ju i fortsättningen om materialens användning mot andra än norrmännen — svarade hr Dankwort, att han icke hade närmare underrättelse om materialens beskaffenhet. Om motortorpedbåtar kunde det väl knappast vara tal, då sådana icke kunde transporteras per järnväg. Dankwort tillade, att man på tysk sida med framställningen endast velat ställa principfrågan; han vore villig att om så önskades sedermera inhämta närmare besked angående materialens beskaffenhet. Jag inskränkte mig till att förklara, att jag skulle föredraga frågan för utrikesministern.

Stockholm den 14 juni 1940.

10. Promemoria av Hägglöf 15 juni 1940.

Inl. s. VU.

Enligt utrikesministerns instruktion har jag denna dag till legationsrådet vid härvarande tyska beskickning Dankwort framfört följande såsom svar på dennes framställning av i går beträffande transito till de tyska trupperna i Nordnorge.1

* Akt 8.9

Ingen invändning förelåge från svensk sida mot transite* av »Kraftwagen, Motorbooten und ähnlichen Geräts». Det vore som bekant så, att ingen licens från handelskommissionen erfordrades för gods, som sändes i transito på genomgående fraktsedel. Vad åter beträffade tullens Visitation gällde ju den regeln, att även plomberade vagnar tullvisiterades i syfte att kontrollera, att krigsmaterial icke inginge i försändelsen.

Hr Dankwort, som tackade för meddelandet, framhöll, att man vore angelägen, att inga svårigheter uppstode i Trelleborg vid transporternas ankomst dit. Jag sade honom, att jag icke trodde några svårigheter skulle

uppkomma, därest det endast vore fråga om de i hr Dankworts uppteckning angivna transportobjekten. Om man å tysk sida så önskade, vore vi gärna beredda att efter emottagande av specificerad lista över kvantiteterna tala med järnvägs- resp. tullmyndigheterna. Hr Dankwort sade sig gärna vilja begagna detta erbjudande.

Stockholm den 15 juni 1940.

11. Bichert till Günther 16 juni 1940.

Strängt förtrolig rapport 752, ink. till TID l7/6. Å akten har Söderblom tecknat: »Föredraget i statsrådsberedning och utrikesnämnden 18. VI. 1940.» Inl. s. VII.

Berlin den 16 juni 1940.

Sedan statssekreteraren friherre von Weizsäcker i går på morgonen meddelat mig, att utrikesministern von Kibbentrop skulle önska ett samtal med mig under dagens lopp någonstädes »im Westen», avhämtades jag på förmiddagen av en tjänsteman i Auswärtige® Amt; efter en halv timmes bilfärd, 33/4 timmars flygfärd och ytterligare 3/é timmes bilfärd ankom jag till ett obebott belgiskt slott, där jag efter ett par minuter mottogs av utrikesministern, som just anlänt till platsen i fråga. Under det samtal, som därefter ägde rum, framhöll herr von Kibbentrop i huvudsak följande.

Svenska regeringens ställningstagande till tyska regeringens framställning om transitering till Narvik av viss krigsmateriel hade inom riksregeringen uppfattats såsom ej särdeles vänligt och hade ej verkat gynnsamt; en annan inställning skulle däremot haft goda verkningar för de svensktyska förbindelserna. Såsom motivering för avslaget på framställningen hade av svenska regeringen främst anförts, att det ej vore förenligt med svenska folkets hederskänsla inför det norska broderfolket att medverka till överförande av krigsmateriel, avsedda att användas i krig i Norge och 9

Ingen invändning förelåge från svensk sida mot transite* av »Kraftwagen, Motorbooten und ähnlichen Geräts». Det vore som bekant så, att ingen licens från handelskommissionen erfordrades för gods, som sändes i transito på genomgående fraktsedel. Vad åter beträffade tullens Visitation gällde ju den regeln, att även plomberade vagnar tullvisiterades i syfte att kontrollera, att krigsmaterial icke inginge i försändelsen.

Hr Dankwort, som tackade för meddelandet, framhöll, att man vore angelägen, att inga svårigheter uppstode i Trelleborg vid transporternas ankomst dit. Jag sade honom, att jag icke trodde några svårigheter skulle uppkomma, därest det endast vore fråga om de i hr Dankworts uppteckning angivna transportobjekten. Om man å tysk sida så önskade, vore vi gärna beredda att efter emottagande av specificerad lista över kvantiteterna tala med järnvägs- resp. tullmyndigheterna. Hr Dankwort sade sig gärna vilja begagna detta erbjudande.

Stockholm den 15 juni 1940.

11. Bichert till Günther 16 juni 1940.

Strängt förtrolig rapport 752, ink. till TID l7/6. Å akten har Söderblom tecknat: »Föredraget i statsrådsberedning och utrikesnämnden 18. VI. 1940.» Inl. s. VII.

Berlin den 16 juni 1940.

Sedan statssekreteraren friherre von Weizsäcker i går på morgonen meddelat mig, att utrikesministern von Kibbentrop skulle önska ett samtal med mig under dagens lopp någonstädes »im Westen», avhämtades jag på förmiddagen av en tjänsteman i Auswärtige® Amt; efter en halv timmes bilfärd, 33/4 timmars flygfärd och ytterligare 3/é timmes bilfärd ankom jag till ett obebott belgiskt slott, där jag efter ett par minuter mottogs av utrikesministern, som just anlänt till platsen i fråga. Under det samtal, som därefter ägde rum, framhöll herr von Kibbentrop i huvudsak följande.

Svenska regeringens ställningstagande till tyska regeringens framställning om transitering till Narvik av viss krigsmateriel hade inom riksregeringen uppfattats såsom ej särdeles vänligt och hade ej verkat gynnsamt; en annan inställning skulle däremot haft goda verkningar för de svensktyska förbindelserna. Såsom motivering för

avslaget på framställningen hade av svenska regeringen främst anförts, att det ej vore förenligt med svenska folkets hederskänsla inför det norska broderfolket att medverka till överförande av krigsmateriel, avsedda att användas i krig i Norge och10

mot norrmän. Även vid de samtal, som ägt rum med generalfältmarskalk Gröring, hade från svensk sida framhållits, att denna omständighet varit av avgörande betydelse för den svenska inställningen till transiterings-problemet. I det läge, som nu inträtt, vore emellertid ej mer fråga om något krig i Norge eller krigföring mot norrmän; och den grund, som åberopats för avslaget, hade sålunda nu bortfallit. Under sådana förhållanden ut-ginge tyska riksregeringen såsom självfallet ifrån, att inga som helst svårigheter numera skulle resas från svensk sida mot transporter genom Sverige av olika slag till Norge, vare sig det gällde transporter till Narvik, till Trondheim eller till Oslo. Man räknade således med att alla lättnader skulle från svensk sida lämnas för erforderlig tillförsel av livsmedel samt materialier av alla slag, inklusive krigsmateriel och ammunition avsedda för befästnings- och andra försvarsanordningar, samt att genomfart av dylika varor skulle tillåtas utan någon inskränkning. Och man förväntade även, att ingen invändning skulle göras mot genomresor genom Sverige av personer tillhörande den tyska krigsmakten i Norge, särskilt av permitterade, varom man önskade träffa särskilda anordningar.

Herr von Kibbentrop ville nu hemställa till mig att framföra detta till min regering samt att därjämte personligen för Eders Excellens framhålla de allvarliga konsekvenser, som skulle inträda, därest man å svensk sida skulle göra några svårigheter i ifrågavarande avseenden. Han kunde försäkra mig, att rikskanslern skulle betrakta detta såsom en direkt ovänlig handling. Rikskanslern hade i förrgår afton upptagit denna sak med utrikesministern och herr von Kibbentrop kunde inte nog starkt understryka, vilken vital betydelse herr Hitler tillmätte saken. Utrikesministern besjälades endast av en önskan att bana väg för ett vänskapligt förhållande med Sverige, och detta hade varit anledningen till att han på detta sätt velat för mig framhålla den nu uppkomna frågans synnerliga allvar. En tillmötesgående inställning från svenska regeringens sida skulle återställa det goda förhållandet och utplåna de ogynnsamma verkningarna av det tidigare avböjandet; om svårigheter däremot gjordes, så skulle detta uppfattas som klart ovänlig hållning. Herr von Ribbentrop återkom gång på gång härtill och hemställde enträget till mig att för Eders Excellens understryka det allvarliga i denna situation.

Utrikesministern förklarade sig vidare vara övertygad om, att Tysklands ingripande i Norge i själva verket hindrat Sverige att indragas i världskriget. Han hade i sin hand ytterligare ett bevis för att England avsett från Nord-Norge rycka in i Nord-Sverige för att besätta de svenska malmgruvorna, nämligen en order till en engelsk befälhavare i Narviks-området, som utgjorde ett otvetydigt bevis därpå; denna skulle endera dagen komma att avtryckas i ny vitbok.

Herr von Ribbentrop återkom under samtalet även till den tanke, som11

han framkastat redan vid vårt samtal i Godesberg, nämligen att vid något tillfälle få sammanträffa med Eders Excellens; detta kunde knappast äga rum under den närmaste tiden på grund av svårigheterna för herr von Ribbentrop att lämna högkvarteret, men han hoppades att ett sammanträffande kunde komma till stånd senare och att därvid tillfälle skulle beredas till diskussion även av de ekonomiska spörsmålen, som bleve av allt större betydelse för de båda länderna.

För egen del förklarade jag mig beredd att i morgon per flyg avresa till Stockholm för att i enlighet med herr von Ribbentrops önskan personligen för Eders Excellens framföra vad han haft att säga mig, och utrikesministern hemställde att så snart som möjligt erhålla besked om svenska regeringens ställningstagande.

Utrikesministern var denna gång betydligt allvarligare och hans uppsyn mörkare än vid de tidigare tillfällen under senaste tid, då jag sammanträffat med honom. Hans uttalanden om hur en avvisande inställning från svensk sida skulle uppfattas av rikskanslern Hitler framfördes med djupt allvar: dessa uttalanden synas mig i själva verket även vara av synnerligen allvarlig karaktär.

Då jag hoppas att redan i morgon få för Eders Excellens framlägga min uppfattning i saken, inskränker jag mig

till att här framhålla, att ett avböjande svar — särskilt med hänsyn till den motivering som tidigare från svensk sida lämnats för avslaget på framställningen om vapentran-sitering under det då pågående kriget i Norge — enligt mitt förmenande skulle komma att leda till de mest vittgående, måhända katastrofala konsekvenser för vårt land och i nuvarande läge för mig framstår som en politisk omöjlighet.

12. Beskickningen i Berlin till UD 18 juni 1940.

Telegram, ink. till UD 18/6 kl. 12.30. Inl. s. VII.

För flygattachén har hög officer i OKW understrukit den synnerligen allvarliga betydelsen transitfrågan och har låtit förstå att nekande svar skulle vara liktydigt med tvångsåtgärder mot Sverige. 11

han framkastat redan vid vårt samtal i Godesberg, nämligen att vid något tillfälle få sammanträffa med Eders Excellens; detta kunde knappast äga rum under den närmaste tiden på grund av svårigheterna för herr von Ribbentrop att lämna högkvarteret, men han hoppades att ett sammanträffande kunde komma till stånd senare och att därvid tillfälle skulle beredas till diskussion även av de ekonomiska spörsmålen, som bleve av allt större betydelse för de båda länderna.

För egen del förklarade jag mig beredd att i morgon per flyg avresa till Stockholm för att i enlighet med herr von Ribbentrops önskan personligen för Eders Excellens framföra vad han haft att säga mig, och utrikesministern hemställde att så snart som möjligt erhålla besked om svenska regeringens ställningstagande.

Utrikesministern var denna gång betydligt allvarligare och hans uppsyn mörkare än vid de tidigare tillfällen under senaste tid, då jag sammanträffat med honom. Hans uttalanden om hur en avvisande inställning från svensk sida skulle uppfattas av rikskanslern Hitler framfördes med djupt allvar: dessa uttalanden synas mig i själva verket även vara av synnerligen allvarlig karaktär.

Då jag hoppas att redan i morgon få för Eders Excellens framlägga min uppfattning i saken, inskränker jag mig till att här framhålla, att ett avböjande svar — särskilt med hänsyn till den motivering som tidigare från svensk sida lämnats för avslaget på framställningen om vapentran-sitering under det då pågående kriget i Norge — enligt mitt förmenande skulle komma att leda till de mest vittgående, måhända katastrofala konsekvenser för vårt land och i nuvarande läge för mig framstår som en politisk omöjlighet.

12. Beskickningen i Berlin till UD 18 juni 1940.

Telegram, ink. till UD 18/6 kl. 12.30. Inl. s. VII.

För flygattachén har hög officer i OKW understrukit den synnerligen allvarliga betydelsen transitfrågan och har låtit förstå att nekande svar skulle vara liktydigt med tvångsåtgärder mot Sverige. 12

13. Uppteckning 18 juni 1940.

Å akten, som icke är signerad, har under texten med blyerts (Söderbloms handstil) tecknats: »18. VI. 40. (Medfört av Kichert tili Berlin 19. VI. 40 att framföras till Weizsäcker).» Inl. s. VIII.

1. Från svensk sida är man beredd tillmötesgå de önskemål, som riksutrikesministern framfört beträffande transitering till Norge. Inga svårigheter komma sålunda att resas mot transitering av varor av alla slag. Man vill emellertid fästa uppmärksamheten vid att enligt gällande svenska bestämmelser för transitering av krigsmateriel erfordras särskild licens. Med hänsyn härtill förutsätter man, att vid transport av krigsmateriel en förhandsanmälan sker, som möjliggör transportens genomförande utan dröjsmål.

Transitering av alla andra varor än krigsmateriel sker utan särskilda formaliteter.

För transporternas genomförande med minsta möjliga omgång och tids-utdräkt och för åvägabringande av möjligaste praktiska fördelning på ifrågakommande transportvägar förefaller det ändamålsenligt, att särskilda överläggningar upptagas (kombinerad sjö- och landtransport, transport delvis genom norskt och delvis genom svenskt område).

2. Ifråga om genomresa för personal tillhörande tyska krigsmakten är man från svensk sida beredd ingå i sådana överläggningar, som riksutrikesministern avsett i syfte att i förekommande fall träffa lämpliga anordningar. De ifrågasatta överläggningarna synas lämpligen böra upptagas genom vederbörande militära attachéer i Stockholm och avse lämpliga färdvägar, uppdelning i smärre grupper m. m.

14. von Post till Söderblom 18 juni 1940.

Strängt förtroligt handbrev, ink. till UD 20/8. Inl. 6. VII.

Berlin den 18 juni 1940.

Härmed ber jag få c versända en av flygattachén uppgjord promemoria angående ett samtal, jsom han haft med en hög officer i Oberkommando der Wehrmacht angående den betydelse, som från tysk sida tillmätes svenska regeringens ståndpunktstagande i frågan om transiteringen mellan Tyskland och Norge.

(Med bläch:) Vinell, som i dag flyger till Stockholm, kan lämna en kompletterande upplysning. 12

13. Uppteckning 18 juni 1940.

Å akten, som icke är signerad, har under texten med blyerts (Söderbloms handstil) tecknats: »18. VI. 40. (Medfört av Kichert tili Berlin 19. VI. 40 att framföras till Weizsäcker).» Inl. s. VIII.

1. Från svensk sida är man beredd tillmötesgå de önskemål, som riksutrikesministern framfört beträffande transitering till Norge. Inga svårigheter komma sålunda att resas mot transitering av varor av alla slag. Man vill emellertid fästa uppmärksamheten vid att enligt gällande svenska bestämmelser för transitering av krigsmateriel erfordras särskild licens. Med hänsyn härtill förutsätter man, att vid transport av krigsmateriel en förhandsanmälan sker, som möjliggör transportens genomförande utan dröjsmål.

Transitering av alla andra varor än krigsmateriel sker utan särskilda formaliteter.

För transporternas genomförande med minsta möjliga omgång och tids-utdräkt och för åvägabringande av möjligaste praktiska fördelning på ifrågakommande transportvägar förefaller det ändamålsenligt, att särskilda överläggningar upptagas (kombinerad sjö- och landtransport, transport delvis genom norskt och delvis genom svenskt område).

2. Ifråga om genomresa för personal tillhörande tyska krigsmakten är man från svensk sida beredd ingå i sådana överläggningar, som riksutrikesministern avsett i syfte att i förekommande fall träffa lämpliga anordningar. De ifrågasatta överläggningarna synas lämpligen böra upptagas genom vederbörande militära attachéer i Stockholm och avse lämpliga färdvägar, uppdelning i smärre grupper m. m.

14. von Post till Söderblom 18 juni 1940.

Strängt förtroligt handbrev, ink. till UD 20/8. Inl. 6. VII.

Berlin den 18 juni 1940.

Härmed ber jag få c versända en av flygattachén uppgjord promemoria angående ett samtal, jsom han haft med en hög officer i Oberkommando der Wehrmacht angående den betydelse, som från tysk sida tillmätes svenska regeringens ståndpunktstagande i frågan om transiteringen mellan Tyskland och Norge.

(Med bläch:) Vinell, som i dag flyger till Stockholm, kan lämna en kompletterande upplysning.13

Bilaga.

V PM.

Under gårdagen sammanträffade jag med en hög tysk officer i OKW, som underhåller vänskapliga förbindelser med legationens militära personal och som genom sitt giftermål är orienterad mot Skandinavien. Denne öppnade ett samtal med mig genom att beröra den svenske beskickningschefens i Berlin resa till Stockholm. Det visade sig, att officern ifråga var fullt insatt i vad som skulle avhandlas och betydelsen därav för Sveriges

vidkommande. Han framhöll, att transiteringen vore nödvändig för Tyskland och underströk den synnerligen allvarliga betydelsen av de beslut, som fattades av svenska regeringen. Vidare lät han mig förstå, att ett nekande svar på den tyska begäran skulle vara liktydigt med tvångsåtgärder mot Sverige. Vilken form dessa åtgärder skulle taga, nämndes däremot icke. Jag fick dock det intrycket, att de skulle vara av militär art.

Jag uppfattade denna öppenhjärtighet ej blott såsom en vänskaplig varning, utan direkt såsom en önskan, att vad som sades skulle bringas till de svenska avgörande myndigheternas kännedom.

Berlin den 18 juni 1940.

H. Enell överste.

15. J. Beck-Friis till Söderblom 18 juni 1940.

Förtroligt handbrev, ink. till UD 20/6.

Oslo den 18 juni 1940.

Som jag meddelade per telefon idag till Dig eller Hans (Beck-Friis) ha i dag visisa rykten gått att ryska krigsfartyg varit synliga utanför norska kusten i norr eller rent av vidtagit åtgärder mot Norge. Då jag telefonerade hade jag intet som helst belägg om uppgifternas riktighet vilket jag även uppgav.

Det har jag alltjämt ej, men jag träffade sent idag (en utländsk)1 kollega, vilken, som jag tidigare inberättat i flera rapporter, är speciellt intresserad av det ryska problemet. Han hade hört en uppgift att en rysk flotta befunne sig icke långt från Kirkenes och sade att denna uppgift helt stämde med vad han sedan en veckas tid hört ifråga om Rysslands planer mot de baltiska staterna och norra Norge. Den omständigheten att ryktet beträffande Balticum redan materialiserats kom honom att tro

1 Sagesmannens nationalitet har ej ansetts böra offentliggöras. 13

Bilaga.

V PM.

Under gårdagen sammanträffade jag med en hög tysk officer i OKW, som underhåller vänskapliga förbindelser med legationens militära personal och som genom sitt giftermål är orienterad mot Skandinavien. Denne öppnade ett samtal med mig genom att beröra den svenske beskickningschefens i Berlin resa till Stockholm. Det visade sig, att officern ifråga var fullt insatt i vad som skulle avhandlas och betydelsen därav för Sveriges

vidkommande. Han framhöll, att transiteringen vore nödvändig för Tyskland och underströk den synnerligen allvarliga betydelsen av de beslut, som fattades av svenska regeringen. Vidare lät han mig förstå, att ett nekande svar på den tyska begäran skulle vara liktydigt med tvångsåtgärder mot Sverige. Vilken form dessa åtgärder skulle taga, nämndes däremot icke. Jag fick dock det intrycket, att de skulle vara av militär art.

Jag uppfattade denna öppenhjärtighet ej blott såsom en vänskaplig varning, utan direkt såsom en önskan, att vad som sades skulle bringas till de svenska avgörande myndigheternas kännedom.

Berlin den 18 juni 1940.

H. Enell överste.

15. J. Beck-Friis till Söderblom 18 juni 1940.

Förtroligt handbrev, ink. till UD 20/6.

Oslo den 18 juni 1940.

Som jag meddelade per telefon idag till Dig eller Hans (Beck-Friis) ha i dag visisa rykten gått att ryska krigsfartyg varit synliga utanför norska kusten i norr eller rent av vidtagit åtgärder mot Norge. Då jag telefonerade hade jag intet som helst belägg om uppgifternas riktighet vilket jag även uppgav.

Det har jag alltjämt ej, men jag träffade sent idag (en utländsk)1 kollega, vilken, som jag tidigare inberättat i flera

rapporter, är speciellt intresserad av det ryska problemet. Han hade hört en uppgift att en rysk flotta befunne sig icke långt från Kirkenes och sade att denna uppgift helt stämde med vad han sedan en veckas tid hört ifråga om Rysslands planer mot de baltiska staterna och norra Norge. Den omständigheten att ryktet beträffande Balticum redan materialiserats kom honom att tro

1 Sagesmannens nationalitet har ej ansetts böra offentliggöras.14

att det vore riktigt även beträffande ryska planer på Nord-Norge. Ingen tidpunkt kunde tänkas bättre vald. Ryssarna hade visat att de föredrogo utnyttja rätta ögonblicket. Ministern vore för sin del övertygad att Tyskland, vad som än bände, skulle låta ryssarna hållas och t. o. m. taga Narvik om de så skulle önska. Tyskarna visste att varje motstånd mot Sovjet blott skulle kasta det i Englands armar. Tyskarna föredrogo därför att nu låta udda vara jämt för att göra upp räkningen med England och de voro fullt övertygade om att därefter kunna ordna upp och rätta till allt vad Sovjet företagit sig mot deras vilja ehuru måhända med deras formella tillåtelse.

Ministern tillade, att det enda som ej passade in i bilden vore att rikskommissarien Terboven igår afton låtit meddela pressen att han vid sitt besök i Kirkenes låtit plantera tyska riksflaggan därstädes. Som rikskommissarien tidigare angivit sin förnämsta uppgift vara att skydda Norge skulle det måhända bliva svårt för honom att utan svärdslag låta Sovjet besätta Nord-Norge, men den saken skulle måhända kunna ordnas upp.

På min fråga huruvida han trodde att Sovjet i händelse det verkligen ämnade bosätta Nord-Norge skulle komma att göra ett samtidigt försök att lägga sig till med norra Sverige och Finland, svarade han att detta ingalunda vore så säkert. Om Sovjet nu lade vantarna på norra Norge så gjorde man detta för att man skulle få det liksom de baltiska staterna gratis och utan obehag. Som såväl Sverige som Finland otvivelaktigt skulle komma att försvara sig mot ett angrepp, måste man däremot antaga det vara större sannolikhet för att Sovjet tills vidare läte sig nöja med vad det kunde få gratis och därefter avvaktade ett lämpligt tillfälle att lägga sig till med mera.

16. Kichert tili Günther 19 juni 1940.

Rapport 769, ink. till UD 21/e. Inl. s. VIII.

Berlin den 19 juni 1940.

Efter min återkomst från Stockholm uppsökte jag statssekreteraren friherre von Weizsäcker och framförde därvid i enlighet med Eders Excellens' instruktioner följande.

Å svensk sida vore man beredd tillmötesgå de önskemål, som riksutrikesministern framfört beträffande transitering till Norge. Inga svårigheter komme sålunda att resas mot transitering av varor av alla slag.

Jag ville emellertid fästa uppmärksamheten vid att enligt gällande svenska bestämmelser för transitering av krigsmaterial erfordrades sär- 14

att det vore riktigt även beträffande ryska planer på Nord-Norge. Ingen tidpunkt kunde tänkas bättre vald. Ryssarna hade visat att de föredrogo utnyttja rätta ögonblicket. Ministern vore för sin del övertygad att Tyskland, vad som än bände, skulle låta ryssarna hållas och t. o. m. taga Narvik om de så skulle önska. Tyskarna visste att varje motstånd mot Sovjet blott skulle kasta det i Englands armar. Tyskarna föredrogo därför att nu låta udda vara jämt för att göra upp räkningen med England och de voro fullt övertygade om att därefter kunna ordna upp och rätta till allt vad Sovjet företagit sig mot deras vilja ehuru måhända med deras formella tillåtelse.

Ministern tillade, att det enda som ej passade in i bilden vore att rikskommissarien Terboven igår afton låtit meddela pressen att han vid sitt besök i Kirkenes låtit plantera tyska riksflaggan därstädes. Som rikskommissarien tidigare angivit sin förnämsta uppgift vara att skydda Norge skulle det måhända bliva svårt för honom att utan svärdslag låta Sovjet besätta Nord-Norge, men den saken skulle måhända kunna ordnas upp.

På min fråga huruvida han trodde att Sovjet i händelse det verkligen ämnade bosätta Nord-Norge skulle komma att göra ett samtidigt försök att lägga sig till med norra Sverige och Finland, svarade han att detta ingalunda vore så säkert. Om Sovjet nu lade vantarna på norra Norge så gjorde man detta för att man skulle få det liksom de

baltiska staterna gratis och utan obehag. Som såväl Sverige som Finland otvivelaktigt skulle komma att försvara sig mot ett angrepp, måste man däremot antaga det vara större sannolikhet för att Sovjet tills vidare läte sig nöja med vad det kunde få gratis och därefter avvaktade ett lämpligt tillfälle att lägga sig till med mera.

16. Kichert tili Günther 19 juni 1940.

Rapport 769, ink. till UD 21/e. Inl. s. VIII.

Berlin den 19 juni 1940.

Efter min återkomst från Stockholm uppsökte jag statssekreteraren friherre von Weizsäcker och framförde därvid i enlighet med Eders Excellens' instruktioner följande.

Å svensk sida vore man beredd tillmötesgå de önskemål, som riksutrikesministern framfört beträffande transitering till Norge. Inga svårigheter komme sålunda att resas mot transitering av varor av alla slag.

Jag ville emellertid fästa uppmärksamheten vid att enligt gällande svenska bestämmelser för transitering av krigsmaterial erfordrades sär-15

skild licens. Med hänsyn härtill förutsattes, att vid transport av krigsmaterial förhandsanmälan sker, som möjliggjorde transportens genomförande utan dröjsmål.

Transitering av alla andra varor än krigsmaterial kunde ske utan särskilda formaliteter.

För transporternas genomförande med minsta möjliga omgång och tids-utdräkt och för åvägabringande av möjligast praktiska fördelning på ifrågakommande transportvägar (kombinerad sjö- och landtransport, transport delvis genom norskt, delvis genom svenskt område) ville det förefalla ända,målisenligt att särskilda överläggningar upptoges.

I fråga om genomresa för personal tillhörande tyska krigemakten vore man å svensk sida beredd ingå i sådana överläggningar, som riksutrikesministern avsett, i syfte att i förekommande fall lämpliga anordningar träffades. De ifrågasatta överläggningarna syntes lämpligen böra upptagas genom vederbörande tyska militära attachéer i Stockholm och avse färdvägar, uppdelning i smärre grupper m. m.

Statssekreteraren nedtecknade omsorgsfullt mina uttalanden och lovade att omedelbart vidarebefordra dem till högkvarteret.

17. Bichert till Söderblom 20 juni 1940.

Handbrev, ink. till UD 21/6. Inl. s. VIII.

Berlin den 20 juni 1940.

I anslutning till min depesch1 angående framförandet av ¾varet på framställningen om transitering genom Sverige till Norge ber jag härmed få överlämna den uppteckning, som jag själv använde då jag framförde svaret (och som alltså ej överlämnades till Weizsäcker).2

Bilaga.

19.6.40.

1. Die Durchfuhr von Waren aller Art durch Schweden nach Norwegen wird ohne Schwierigkeiten erfolgen können.

Es wird darauf aufmerksam gemacht, dass nach den in Schweden geltenden Bestimmungen eine besondere Genehmigung für die Durchfuhr von Kriegsmaterial erforderlich ist. Im Hinblick auf diesen Umstand wird vorausgesetzt, dass bei dem Transport von Kriegsmaterial eine Anmeldung

1 Akt 16. * Jfr akt 13.

skild licens. Med hänsyn härtill förutsattes, att vid transport av krigsmaterial förhandsanmälan sker, som möjliggjorde transportens genomförande utan dröjsmål.

Transitering av alla andra varor än krigsmaterial kunde ske utan särskilda formaliteter.

För transporternas genomförande med minsta möjliga omgång och tids-utdräkt och för åvägabringande av möjligast praktiska fördelning på ifrågakommande transportvägar (kombinerad sjö- och landtransport, transport delvis genom norskt, delvis genom svenskt område) ville det förefalla ända,målisenligt att särskilda överläggningar upptoges.

I fråga om genomresa för personal tillhörande tyska krigemakten vore man å svensk sida beredd ingå i sådana överläggningar, som riksutrikesministern avsett, i syfte att i förekommande fall lämpliga anordningar träffades. De ifrågasatta överläggningarna syntes lämpligen böra upptagas genom vederbörande tyska militära attachéer i Stockholm och avse färdvägar, uppdelning i smärre grupper m. m.

Statssekreteraren nedtecknade omsorgsfullt mina uttalanden och lovade att omedelbart vidarebefordra dem till högkvarteret.

17. Bichert till Söderblom 20 juni 1940.

Handbrev, ink. till UD 21/6. Inl. s. VIII.

Berlin den 20 juni 1940.

I anslutning till min depesch1 angående framförandet av ¾varet på framställningen om transitering genom Sverige till Norge ber jag härmed få överlämna den uppteckning, som jag själv använde då jag framförde svaret (och som alltså ej överlämnades till Weizsäcker).2

Bilaga.

19.6.40.

1. Die Durchfuhr von Waren aller Art durch Schweden nach Norwegen wird ohne Schwierigkeiten erfolgen können.

Es wird darauf aufmerksam gemacht, dass nach den in Schweden geltenden Bestimmungen eine besondere Genehmigung für die Durchfuhr von Kriegsmaterial erforderlich ist. Im Hinblick auf diesen Umstand wird vorausgesetzt, dass bei dem Transport von Kriegsmaterial eine Anmeldung

1 Akt 16. * Jfr akt 13.

S—47079016

im voraus erfolgt, damit die Durchführung des Transports ohne Verzögerung ermöglicht wird.

Die Durchfuhr von anderen Waren als Kriegsmaterial setzt keine besonderen Formalitäten voraus.

Zur möglichst glatten und schnellen Durchführung der Transporte und zur möglichst zweckmässigen Verteilung der Transporte auf die in Frage kommenden Transportwege (kombinierte See- und Landtransport, Transport teils durch norwegisches, teils durch schwedisches Territorium) erscheint es angebracht, besondere Besprechungen aufzunehmen.

2. Was die Frage der Durchreise von Angehörigen der deutschen Wehrmacht betrifft, ist man schwedischerseits bereit, im Sinne der Ausführungen des Herrn Reichsaussenministers Besprechungen einzuleiten, um für solche Fälle geeignete Vorkehrungen zu treffen. Diese Besprechungen würden wohl am besten durch die betreffenden Waffenattaches in Stockholm aufgenommen werden, und sich auf die geeigneten Reisewege, auf die Verteilung auf Reisegruppen u. s. w. beziehen.

18. Kichert tili Günther 22 Juni 1940.

Rapport 785, ink. tili UD 25/6. Inl. s. VIII.

Berlin den 22 juni 1940.

På anmodan inställde jag mig i eftermiddag hos statssekreteraren friherre von Weizsäcker, som därvid framförde följande.

Att man a tysk sida ej tidigare låtit sig avhöra i anledning av det besked jag för några dagar sedan framfört i fråga om de tyska transporterna genom Sverige till Norge hade ingalunda berott på att detta besked ej fallit i god jord ; det hade uteslutande varit beroende av att högsta vederbörandes tid de senaste dagarna varit tagen i anspråk för andra omsorger. Statssekreteraren hade emellertid nu av utrikesministern fått i uppdrag framföra dennes tacksamhet för svaret och för den snabbhet, varmed det expedierats. Friherre von Weizsäcker ville vidare meddela, att man avsåge att någon dag i början av nästa vecka, sannolikt tisdag, i svenska utrikesdepartementet anmäla sig till de överläggningar, som förutsetts för de önskade transporternas genomförande. Möjligen komme man att för dessa överläggningar, som å tysk sida komme att föras av någon eller några av tjänstemännen vid den tyska beskickningen i Stockholm, delegera även någon eller några sakkunniga personer härifrån; uppgift i detta hänseende skulle lämnas så snart beslut fattats. Friherre von Weizsäcker föreställde sig, att de nu förestående överläggningarna närmast skulle avse att fastställa en allmän plan för transporternas verkställande, samt 16

im voraus erfolgt, damit die Durchführung des Transports ohne Verzögerung ermöglicht wird.

Die Durchfuhr von anderen Waren als Kriegsmaterial setzt keine besonderen Formalitäten voraus.

Zur möglichst glatten und schnellen Durchführung der Transporte und zur möglichst zweckmässigen Verteilung der Transporte auf die in Frage kommenden Transportwege (kombinierte See- und Landtransport, Transport teils durch norwegisches, teils durch schwedisches Territorium) erscheint es angebracht, besondere Besprechungen aufzunehmen.

2. Was die Frage der Durchreise von Angehörigen der deutschen Wehrmacht betrifft, ist man schwedischerseits bereit, im Sinne der Ausführungen des Herrn Reichsaussenministers Besprechungen einzuleiten, um für solche Fälle geeignete Vorkehrungen zu treffen. Diese Besprechungen würden wohl am besten durch die betreffenden Waffenattaches in Stockholm aufgenommen werden, und sich auf die geeigneten Reisewege, auf die Verteilung auf Reisegruppen u. s. w. beziehen.

18. Kichert tili Günther 22 Juni 1940.

Rapport 785, ink. tili UD 25/6. Inl. s. VIII.

Berlin den 22 juni 1940.

På anmodan inställde jag mig i eftermiddag hos statssekreteraren friherre von Weizsäcker, som därvid framförde följande.

Att man a tysk sida ej tidigare låtit sig avhöra i anledning av det besked jag för några dagar sedan framfört i fråga om de tyska transporterna genom Sverige till Norge hade ingalunda berott på att detta besked ej fallit i god jord ; det hade uteslutande varit beroende av att högsta vederbörandes tid de senaste dagarna varit tagen i anspråk för andra omsorger. Statssekreteraren hade emellertid nu av utrikesministern fått i uppdrag framföra dennes tacksamhet för svaret och för den snabbhet, varmed det expedierats. Friherre von Weizsäcker ville vidare meddela, att man avsåge att någon dag i början av nästa vecka, sannolikt tisdag, i svenska utrikesdepartementet anmäla sig till de överläggningar, som förutsetts för de önskade transporternas genomförande. Möjligen komme man att för dessa överläggningar, som å tysk sida komme att föras av någon eller några av tjänstemännen vid den tyska beskickningen i Stockholm, delegera även någon eller några sakkunniga personer härifrån; uppgift i detta hänseende skulle lämnas så snart beslut fattats. Friherre von Weizsäcker föreställde sig, att de nu förestående överläggningarna närmast skulle avse att fastställa en allmän plan för transporternas verkställande, samt17

att speeialöverläggningar sedermera från fall till fall kunde bli erforderliga, i former, varom man måhända under överläggningarna i nästa vecka kunde överenskomma. Detta vore dock endast hans personliga funderingar.

Jag tackade för meddelandet, som jag lovade vidarebefordra, och tillade, att jag vore övertygad om att man i Stockholm vore beredd att när som helst upptaga de planerade överläggningarna.

Friherre von Weizsäcker föreföll mycket tillfredsställd med den utveckling frågan sålunda tagit.

19. Promemoria av Engzell 22—27 juni 1940.

Inl. s. IX.

Tyske marinattachén v. Wahlert:

Den 29 eller 30 juni skulle 1,000 eller 1,200 av de förut beräknade »Seeleute» från Narvik transporteras hem till Tyskland. Man hade tänkt sig att taga dem på en större båt via Holmsund, allt i enlighet med tidigare samtal.

v. Wahlert skulle nu återkomma tisdagen den 25 juni.

I samband härmed önskar man sända en man, troligen biträdande militärattachén Müller-Liebenau, tili Umeå för att vara behjälplig.

«Tag utlovade all möjlig hjälp.

Stockholm den 22 juni 1940.

Vid besök hos mig idag uppgav von Wahlert,

att transporten av »Seeleute» från Narvik omfattar 1,321 personer, därav 63 officerare,

att transportledare bleve Fregattenkapitän Berger,

samt att det tyska fartyget beräknades anlända till Luleå den 29 på kvällen eller den 30 på morgonen.

Jag uppgav, att transporten komme att gå med två tåg, vilka beräknades anlända till Luleå, det ena omkring kl. 10 och det andra omkring kl. 1.30 den 30 juni. Tågen hämtade i Björnefjell, där utspisning sker genom de tyska myndigheterna. Någon utspisning under tågresan skulle därför ej behövas.

Vapen finge ej medföras.

Jag utlovade passerkort för biträdande militärattachén Müller-Liebenau och tyske konsuln i Luleå Weiler att besöka tyska fartyget i Luleå.

Jag meddelade v. Wahlert att av honom förut omtalade 21 sjukvårdare, vilka skulle hem från Narvik, omedelbart skulle tågledes få resa till Tyskland.

Stockholm den 26 juni 1940. 17

att speeialöverläggningar sedermera från fall till fall kunde bli erforderliga, i former, varom man måhända under överläggningarna i nästa vecka kunde överenskomma. Detta vore dock endast hans personliga funderingar.

Jag tackade för meddelandet, som jag lovade vidarebefordra, och tillade, att jag vore övertygad om att man i Stockholm vore beredd att när som helst upptaga de planerade överläggningarna.

Friherre von Weizsäcker föreföll mycket tillfredsställd med den utveckling frågan sålunda tagit.

19. Promemoria av Engzell 22—27 juni 1940.

Inl. s. IX.

Tyske marinattachén v. Wahlert:

Den 29 eller 30 juni skulle 1,000 eller 1,200 av de förut beräknade »Seeleute» från Narvik transporteras hem till Tyskland. Man hade tänkt sig att taga dem på en större båt via Holmsund, allt i enlighet med tidigare samtal.

v. Wahlert skulle nu återkomma tisdagen den 25 juni.

I samband härmed önskar man sända en man, troligen biträdande militärattachén Müller-Liebenau, tili Umeå för

att vara behjälplig.

«Tag utlovade all möjlig hjälp.

Stockholm den 22 juni 1940.

Vid besök hos mig idag uppgav von Wahlert,

att transporten av »Seeleute» från Narvik omfattar 1,321 personer, därav 63 officerare,

att transportledare bleve Fregattenkapitän Berger,

samt att det tyska fartyget beräknades anlända till Luleå den 29 på kvällen eller den 30 på morgonen.

Jag uppgav, att transporten komme att gå med två tåg, vilka beräknades anlända till Luleå, det ena omkring kl. 10 och det andra omkring kl. 1.30 den 30 juni. Tågen hämtade i Björnefjell, där utspisning sker genom de tyska myndigheterna. Någon utspisning under tågresan skulle därför ej behövas.

Vapen finge ej medföras.

Jag utlovade passerkort för biträdande militärattachén Müller-Liebenau och tyske konsuln i Luleå Weiler att besöka tyska fartyget i Luleå.

Jag meddelade v. Wahlert att av honom förut omtalade 21 sjukvårdare, vilka skulle hem från Narvik, omedelbart skulle tågledes få resa till Tyskland.

Stockholm den 26 juni 1940.18

Fartyget »Der Deutsche» kommer att hämta i Luleå, kan ej gå till kaj. Tågen komma att dras fram till kajen å Svartön, där transportfartyg måste ta ut männen till »Der Deutsche».

Stockholm den 27 juni 1940.

20. Tyskt förslag till note 26 juni 1940.

Akten har återgivits efter en i UD:s arkiv förvarad avskrift, vara Croneborg med bläck tecknat: »Utkast, lämnat av von Below M/9 1940 (orig. åter t. B.).» Sedermera har namnet von Below ändrats till Dankwort. Jfr akterna 23 och B 1. Inl. s. VIII.

Stockholm, den 26. juni 1940.

Herr Minister,

Ich beehre mich Ihnen zu bestätigen, dass zwischen der Deutschen Regierung und der Königlich Schwedischen Regierung Einverständnis über Folgendes erzielt worden ist:

1.) Die Königlich Schwedische Regierung ist bereit, die Durchfuhr von Sendungen der Deutschen Wehrmacht, bestehend aus Waren aller Art (Wehrmachtgut) einschl. Kriegsgerät von Deutschland oder den von Deutschland besetzten Gebieten in Dänemark und Norwegen durch schwedisches Gebiet nach norwegischen Bestimmungsorten sowie in umgekehrter Richtung ohne Einschränkung zuzulassen.

2.) Soweit es sich dabei um Waren handelt, für die nach den schwedischen Bestimmungen eine Durchfuhrerlaubnis erforderlich ist, wird die Deutsche Regierung in Erfüllung der üblichen Formalitäten die Sendungen der Schwedischen Regierung zwecks Sicherstellung der unverzüglichen Durchfuhr jeweils im voraus anmelden.

3.) Die Königlich Schwedische Regierung ist bereit, die Beförderung von Angehörigen der Deutschen Wehrmacht in Uniform zwischen den unter 1) genannten Bestimmungsorten über schwedisches Gebiet zuzulassen und zwahr sowohl als Einzelreisende wie auch in der Form geschlossener Transporte.

4.) Die zur Durchführung der vorstehenden Vereinbarungen etwa noch erforderlichen Einzelbesprechungen werden als bald zwischen der Deutschen Gesandtschaft in Stockholm, gegebenenfalls unter Hinzuziehung der

Wehrmachtattaches, einerseits und den zuständigen schwedischen Stellen «rnJererseits aufgenommen werden.

5.) Die sich künftig bei Durchführung dieser Vereinbarung ergeben- 18

Fartyget »Der Deutsche» kommer att hämta i Luleå, kan ej gå till kaj. Tågen komma att dras fram till kajen å Svartön, där transportfartyg måste ta ut männen till »Der Deutsche».

Stockholm den 27 juni 1940.

20. Tyskt förslag till note 26 juni 1940.

Akten har återgivits efter en i UD:s arkiv förvarad avskrift, vara Croneborg med bläck tecknat: »Utkast, lämnat av von Below M/9 1940 (orig. åter t. B.).» Sedermera har namnet von Below ändrats till Dankwort. Jfr akterna 23 och B 1. Inl. s. VIII.

Stockholm, den 26. juni 1940.

Herr Minister,

Ich beehre mich Ihnen zu bestätigen, dass zwischen der Deutschen Regierung und der Königlich Schwedischen Regierung Einverständnis über Folgendes erzielt worden ist:

1.) Die Königlich Schwedische Regierung ist bereit, die Durchfuhr von Sendungen der Deutschen Wehrmacht, bestehend aus Waren aller Art (Wehrmachtgut) einschl. Kriegsgerät von Deutschland oder den von Deutschland besetzten Gebieten in Dänemark und Norwegen durch schwedisches Gebiet nach norwegischen Bestimmungsorten sowie in umgekehrter Richtung ohne Einschränkung zuzulassen.

2.) Soweit es sich dabei um Waren handelt, für die nach den schwedischen Bestimmungen eine Durchfuhrerlaubnis erforderlich ist, wird die Deutsche Regierung in Erfüllung der üblichen Formalitäten die Sendungen der Schwedischen Regierung zwecks Sicherstellung der unverzüglichen Durchfuhr jeweils im voraus anmelden.

3.) Die Königlich Schwedische Regierung ist bereit, die Beförderung von Angehörigen der Deutschen Wehrmacht in Uniform zwischen den unter 1) genannten Bestimmungsorten über schwedisches Gebiet zuzulassen und zwahr sowohl als Einzelreisende wie auch in der Form geschlossener Transporte.

4.) Die zur Durchführung der vorstehenden Vereinbarungen etwa noch erforderlichen Einzelbesprechungen werden als bald zwischen der Deutschen Gesandtschaft in Stockholm, gegebenenfalls unter Hinzuziehung der Wehrmachtattaches, einerseits und den zuständigen schwedischen Stellen «rnJererseits aufgenommen werden.

5.) Die sich künftig bei Durchführung dieser Vereinbarung ergeben-19

den laufenden Einzelfragen werden jeweils in gleicher Weise mit den zuständigen schwedischen Stellen geregelt werden.

Ich benutze auch diesen Anlass, um Ihnen, Herr Minister, die Versicherung meiner ausgezeichnetsten Hochachtung zu erneuern.

(undert.) Below.

31. Svenskt ändringsförslag 26 juni 1940.

Å akten, som hänför sig till det tyska note-förslaget (akt 20), har tecknats: »Lämnat Dank-wort av Söderblom a6/6 1940». Se även akt 23.

ini. s. vin.*

1.)-----------------— in umgekehrter Richtung im Ausmasse der verkehrstechnischen Möglichkeiten zuzulassen.

2.)---------------------

3.)---------------------Wehrmacht in Uniform (ohne Waffen) zwischen

den unter 1.)---------------------wie auch in Gruppen nach vorhergehender

Anmeldung zwecks Vereinbarung geeigneter Massnahmen zur Durchführung der Transporte.

4.)---------------------

22. Promemoria av Engzell 26 juni 1940.

Inl. s. VIII.

Vid besök i dag av tyske militärattachén, general von Uthmann, och marinattachén von Wahlert förekom följande i anslutning till lämnat tillstånd att transitera vissa s. k. permittenter från Narviksområdet.

1. Man har beräknat, att av trupperna i Narviksområdet skulle cirka

1 Härtill ansluter sig ett från tysk sida gjort, odaterat ändringsförslag av följande lydelse:

»1.)-----------------------in umgekehrter Richtung im Ausmass der verkehrtechnisehen Möglichkeiten zuzulassen. Die Sendungen können von Transportkommandos begleitet werden.

3.)----------------------Wehrmacht in Uniform (ohne solche Waffen, die nicht zur persönlichen

Ausrüstung des Soldaten gehören) zwischen den unter 1) genannten Bestimmungsorten über schwedisches Gebiet zuzulassen und zwar sowohl als Einzelreisende wie auch in geschlossenen Transporten, bei letzteren nach vorheriger Anmeldung zwecks Vereinbarung geeigneter Massnahmen zu ihrer Durchführung.

Anmerkung: Zur persönlichen Ausrüstung des deutschen Soldaten gehören: Seitengewehr, Säbel, Pistole, Gewehr.»

Vid punkt 3 i detta förslag ha efter orden »des Soldaten gehören» med blyerts (Söderbloms handstil) tillagts orden »und mit der Massgabe dass Gewehre und Mannschaftspistolen in besonderen Wagen befördert werden.»

I notetexten (akterna 33, 55) ha såväl de tyska ändringsförslagen som Söderbloms tillägg inryckts; därjämte har i denna efter ordet Wehrmacht (i p. 3) inskjutits »insbesondere Urlaubern». 19

den laufenden Einzelfragen werden jeweils in gleicher Weise mit den zuständigen schwedischen Stellen geregelt werden.

Ich benutze auch diesen Anlass, um Ihnen, Herr Minister, die Versicherung meiner ausgezeichnetsten Hochachtung zu erneuern.

(undert.) Below.

31. Svenskt ändringsförslag 26 juni 1940.

Å akten, som hänför sig till det tyska note-förslaget (akt 20), har tecknats: »Lämnat Dank-wort av Söderblom a6/6 1940». Se även akt 23.

ini. s. vin.*

1.)-----------------— in umgekehrter Richtung im Ausmasse der verkehrstechnischen Möglichkeiten zuzulassen.

2.)---------------------

3.)---------------------Wehrmacht in Uniform (ohne Waffen) zwischen

den unter 1.)---------------------wie auch in Gruppen nach vorhergehender

Anmeldung zwecks Vereinbarung geeigneter Massnahmen zur Durchführung der Transporte.

4.)---------------------

22. Promemoria av Engzell 26 juni 1940.

Inl. s. VIII.

Vid besök i dag av tyske militärattachén, general von Uthmann, och marinattachén von Wahlert förekom följande i anslutning till lämnat tillstånd att transitera vissa s. k. permittenter från Narviksområdet.

1. Man har beräknat, att av trupperna i Narviksområdet skulle cirka

1 Härtill ansluter sig ett från tysk sida gjort, odaterat ändringsförslag av följande lydelse:

»1.)-----------------------in umgekehrter Richtung im Ausmass der verkehrtechnisehen Möglichkeiten zuzulassen. Die Sendungen können von Transportkommandos begleitet werden.

3.)----------------------Wehrmacht in Uniform (ohne solche Waffen, die nicht zur persönlichen

Ausrüstung des Soldaten gehören) zwischen den unter 1) genannten Bestimmungsorten über schwedisches Gebiet zuzulassen und zwar sowohl als Einzelreisende wie auch in geschlossenen Transporten, bei letzteren nach vorheriger Anmeldung zwecks Vereinbarung geeigneter Massnahmen zu ihrer Durchführung.

Anmerkung: Zur persönlichen Ausrüstung des deutschen Soldaten gehören: Seitengewehr, Säbel, Pistole, Gewehr.»

Vid punkt 3 i detta förslag ha efter orden »des Soldaten gehören» med blyerts (Söderbloms handstil) tillagts orden »und mit der Massgabe dass Gewehre und Mannschaftspistolen in besonderen Wagen befördert werden.»

I notetexten (akterna 33, 55) ha såväl de tyska ändringsförslagen som Söderbloms tillägg inryckts; därjämte har i denna efter ordet Wehrmacht (i p. 3) inskjutits »insbesondere Urlaubern». 19

den laufenden Einzelfragen werden jeweils in gleicher Weise mit den zuständigen schwedischen Stellen geregelt werden.

Ich benutze auch diesen Anlass, um Ihnen, Herr Minister, die Versicherung meiner ausgezeichnetsten Hochachtung zu erneuern.

(undert.) Below.

31. Svenskt ändringsförslag 26 juni 1940.

Å akten, som hänför sig till det tyska note-förslaget (akt 20), har tecknats: »Lämnat Dank-wort av Söderblom a6/6 1940». Se även akt 23.

ini. s. vin.*

1.)-----------------— in umgekehrter Richtung im Ausmasse der verkehrstechnischen Möglichkeiten zuzulassen.

2.)----------------------

3.)----------------------Wehrmacht in Uniform (ohne Waffen) zwischen

den unter 1.)---------------------wie auch in Gruppen nach vorhergehender

Anmeldung zwecks Vereinbarung geeigneter Massnahmen zur Durchführung der Transporte.

4.)---------------------

22. Promemoria av Engzell 26 juni 1940.

Inl. s. VIII.

Vid besök i dag av tyske militärattachén, general von Uthmann, och marinattachén von Wahlert förekom följande i anslutning till lämnat tillstånd att transitera vissa s. k. permittenter från Narviksområdet.

1. Man har beräknat, att av trupperna i Narviksområdet skulle cirka

1 Härtill ansluter sig ett från tysk sida gjort, odaterat ändringsförslag av följande lydelse:

»1.)-----------------------in umgekehrter Richtung im Ausmass der verkehrtechnisehen Möglichkeiten zuzulassen. Die Sendungen können von Transportkommandos begleitet werden.

3.)----------------------Wehrmacht in Uniform (ohne solche Waffen, die nicht zur persönlichen

Ausrüstung des Soldaten gehören) zwischen den unter 1) genannten Bestimmungsorten über schwedisches Gebiet zuzulassen und zwar sowohl als Einzelreisende wie auch in geschlossenen Transporten, bei letzteren nach vorheriger Anmeldung zwecks Vereinbarung geeigneter Massnahmen zu ihrer Durchführung.

Anmerkung: Zur persönlichen Ausrüstung des deutschen Soldaten gehören: Seitengewehr, Säbel, Pistole, Gewehr.»

Vid punkt 3 i detta förslag ha efter orden »des Soldaten gehören» med blyerts (Söderbloms handstil) tillagts orden »und mit der Massgabe dass Gewehre und Mannschaftspistolen in besonderen Wagen befördert werden.»

I notetexten (akterna 33, 55) ha såväl de tyska ändringsförslagen som Söderbloms tillägg inryckts; därjämte har i denna efter ordet Wehrmacht (i p. 3) inskjutits »insbesondere Urlaubern».20

150 man i veckan få resa hem till Tyskland på permission, vilken med resan beräknades till 14 dagar. Man önskade resornas genomförande per järnväg över Trelleborg. Vid min förfrågan, om man ej kunde tänka sig transporterna sjöledes från exempelvis Luleå och gärna med större grupper, genmäldes, att detta givetvis skulle vara angenämare, men att man inte hade möjlighet disponera erforderligt tonnage.

2. Tiden för transporterna samt dessas storlek och antal bestämdes av tyske befälhavaren i Narvik, general Dietl, och vore beroende på behovet, av manskap därstädes. Den första hemsändningen beräknades emellertid ske i nästa vecka, alltså efter den 1 juli. Nästa transport påföljande vecka. Med början i den tredje veckan, då den första gruppen skulle återvända, komme en dylik transport i vardera riktningen att äga rum varje vecka.

3. Jag meddelade, att vi utginge från, att inga vapen skulle medföras, v. Uthmann framhöll härvid, att de tyska soldaterna alltid —- i motsats till de svenska — hade »Seitenwaffen», d. v. s. pistol och (eller) bajonett, och undrade om ej bärande av dylika vapen kunde medgivas. Jag genmälde, att det vore önskvärt och för båda parterna angenämare, att inga dylika vapen medfördes, samt uttryckte förhoppningen, att man skulle förstå önskemålet och ej anse frågan av större betydelse, v. Uthmann lovade då säga till om att vapen ej medfördes.1

4. Några pass eller individuella legitimationshandlingar skulle ej erfordras. Lämpligt vore att transportbefälhavaren uppgjorde förteckning å deltagarna i transporten i två exemplar samt överlämnade det ena exemplaret i Riksgränsen till den svenske militärbefälhavaren, som omhänder-hade den svenska kontrollen. Vid gruppens återresa borde principiellt samma antal och personer återvända, men kunde givetvis hända, att en eller annan — t. ex. på grund av sjukdom el. dyl. — ej kunde medfölja. Om antalet ej helt stämde, komme man ej att göra invändning från svensk sida.

5. Med utgångspunkt från dessa principiella synpunkter överenskoms, att tyska beskickningen — genom militärattachén — skulle i fråga om de enskilda transporterna hänvända sig till byråchefen Wrede, järnvägsstyrelsens militärbyrå.

Stockholm den 26 juni 1940.

(Påteckning av Engzéll:) 27.6. Wrede upplyser, att det kommer att ordnas extratåg för dessa transporter och att man kan för medfört gods medföra godsvagnar.

{MarginalafUeckning av Engzdl:) Obs Ändrat genom noteväxling. 21

23. Söderblom till Kichert 26 juni 1940.

Strängt förtroligt handbrev. Inl. s. VIII.

Stockholm den 26 juni 1940.

I dag på morgonen infann sig Dankwort för att överlämna härjämte i avskrift bifogade note,1 vilken tyska beskickningen instruerats att under förmiddagens lopp tillställa oss. Som Du finner, utgör den det ena ledet i en tilltänkt note växling angående transiterings frågorna. Dankwort utgick ifrån att texten överenskommits i Berlin.

För min del var jag nödsakad att framhålla, att vi ej tänkt oss någon noteväxling i ämnet och att texten för mig var alldeles ny. Jag framhöll, att i sak någon invändning ej funnes men att vi nog gärna skulle önska en annan formulering på vissa punkter. I anslutning härtill har jag på eftermiddagen till Dank-wort överlämnat jämväl närslutna ändringsförslag,2 vilka må få tala för sig själva och som Dankwort säkerligen överbragt tili Berlin.

24. Sändebudet i London till UD 26 juni 1940.

(Utdrag)

Telegram. Inl. s. XI.3

Dagens samtal Halifax varade en halvtimma. Han berörde först de förändringar som synes hava inträffat i svensk neutralitetsuppfattning sedan senaste försvagning Englands krigsställning och hänvisade särskilt till Bohemans meddelande Mallet 20 juni angående vid riksdagens hemliga sammanträde väntade beslut angående transitering Norge krigsmaterial för användning mot England andra exempel på liknande svensk kursändring saknades icke. Man hade här största förståelse för svenska svårigheter och uppskattade svenska regeringens försök upprätthålla åtminstone nominell neutralitet. Detta skulle Halifax nu visa genom att frigiva flottiljen sedan det så kraftigt framförts att dess kvarhållande skulle äventyra möjligheter bibehållande svensk neutralitet.--------------------------------

---Bidragande orsak beslutet

vore även av mig och i Stockholm framförda synpunkten att enligt isvensk uppfattning engelska förfarandet olojalt i betraktande förda konversationer mellan bägge ländernas naval authorities. Emellertid kunde ingen

* Akt 20.

* Akt 21.

3 Det utelämnade avsnittet berör ej transiteringsfrågan. 21

23. Söderblom till Kichert 26 juni 1940.

Strängt förtroligt handbrev. Inl. s. VIII.

Stockholm den 26 juni 1940.

I dag på morgonen infann sig Dankwort för att överlämna härjämte i avskrift bifogade note,1 vilken tyska beskickningen instruerats att under förmiddagens lopp tillställa oss. Som Du finner, utgör den det ena ledet i en tilltänkt note växling angående transiterings frågorna. Dankwort utgick ifrån att texten överenskommits i Berlin. För min del var jag nödsakad att framhålla, att vi ej tänkt oss någon noteväxling i ämnet och att texten för mig var alldeles ny. Jag framhöll, att i sak någon invändning ej funnes men att vi nog gärna skulle önska en annan formulering på vissa punkter. I anslutning härtill har jag på eftermiddagen till Dank-wort överlämnat jämväl närslutna ändringsförslag,2 vilka må få tala för sig själva och som Dankwort säkerligen överbragt tili Berlin.

24. Sändebudet i London till UD 26 juni 1940.

(Utdrag)

Telegram. Inl. s. XI.3

Dagens samtal Halifax varade en halvtimma. Han berörde först de förändringar som synes hava inträffat i svensk neutralitetsuppfattning sedan senaste försvagning Englands krigsställning och hänvisade särskilt till Bohemans meddelande Mallet 20 juni angående vid riksdagens hemliga sammanträde väntade beslut angående transitering Norge krigsmaterial för användning mot England andra exempel på liknande svensk kursändring saknades icke. Man hade här största förståelse för svenska svårigheter och uppskattade svenska regeringens försök upprätthålla åtminstone nominell neutralitet. Detta skulle Halifax nu visa genom att frigiva flottiljen sedan det så kraftigt framförts att dess kvarhållande skulle äventyra möjligheter bibehållande svensk neutralitet.--------------------------------

---Bidragande orsak beslutet

vore även av mig och i Stockholm framförda synpunkten att enligt isvensk uppfattning engelska förfarandet olojalt i betraktande förda konversationer mellan bägge ländernas naval authorities. Emellertid kunde ingen

* Akt 20.

* Akt 21.

3 Det utelämnade avsnittet berör ej transiteringsfrågan.22

numera veta huru långt Sverige kunde tvingas följaktligen nödvändigt åtminstone min personliga garanti att övergrepp på jagarna skulle mötas med våld. Detta gavs i relaterad form se mitt telegram 24 juni.1 Vidare vore det nödvändigt undvika upprepning inträffad situation. Halifax ville därför meddela att England utan att betvivla Sveriges goda vilja men väl dess möjligheter bemöta ytterligare påtryckningar icke i fortsättningen komme att tillåta transport flygmaskiner eller annan krigsmaterial från Amerika såvitt detta kunde hindras av engelska flottan. Detta beslut vore oåterkalleligt. Fortsättning följer.

25. Sändebudet i London till UD 26 juni 1940.

(Utdrag)

Telegram. Inl. s. XI2.

Fortsättning vårt telegram av i dag.3 Då materialet ifråga i varje fall icke skulle kunna komma Sverige tillhanda under kriget och förmodligen lätt skulle kunna ersättas efter fientligheternas slut skulle det vara en gest av välkommen förståelse cm Sverige frivilligt överlät ännu ej levererade flygmaskinbeställningar Amerika på His Majesty's Government, Detta skulle bidraga återställa jämvikten i den svåra balansgången som utan tvivel råkat på sned; jag lovade framföra förslaget.---------------------

26. UD till sändebudet i London 26 juni 1940.

Telegram. Inl. s. XI.

Personligen från utrikesministern: Regeringen synnerligen tacksam Din insats jagarnas frigivande och förutsätter i fortsättningen intet hinder deras återlämnande Thorshavn. Beklagar att Du ej fortlöpande kunnat informeras men hoppas Du förstår svårigheterna nuvarande läge. För att förekomma här cirkulerande överdrivna rykten informerades Mallet under hand om att transitering Norge alla varor kunde komma att tillåtas. Någon krigsmaterieltransitering har hittills ej förekommit och ingen särskild orsak vänta transporter större omfattning.

1 Telegrammet berör ej transiteringsfrågan.

2 Det utelämnade avsnittet berör ej transiteringsfrågan.

3 Akt 24. 22

numera veta huru långt Sverige kunde tvingas följaktligen nödvändigt åtminstone min personliga garanti att övergrepp på jagarna skulle mötas med våld. Detta gavs i relaterad form se mitt telegram 24 juni.1 Vidare vore det nödvändigt undvika upprepning inträffad situation. Halifax ville därför meddela att England utan att betvivla Sveriges goda vilja men väl dess möjligheter bemöta ytterligare påtryckningar icke i fortsättningen komme att tillåta transport flygmaskiner eller annan krigsmaterial från Amerika såvitt detta kunde hindras av engelska flottan. Detta beslut vore oåterkalleligt. Fortsättning följer.

25. Sändebudet i London till UD 26 juni 1940.

(Utdrag)

Telegram. Inl. s. XI2.

Fortsättning vårt telegram av i dag.3 Då materialet ifråga i varje fall icke skulle kunna komma Sverige tillhanda under kriget och förmodligen lätt skulle kunna ersättas efter fientligheternas slut skulle det vara en gest av

välkommen förståelse cm Sverige frivilligt överlät ännu ej levererade flygmaskinbeställningar Amerika på His Majesty's Government, Detta skulle bidraga återställa jämvikten i den svåra balansgången som utan tvivel råkat på sned; jag lovade framföra förslaget.---------------------

26. UD till sändebudet i London 26 juni 1940.

Telegram. Inl. s. XI.

Personligen från utrikesministern: Regeringen synnerligen tacksam Din insats jagarnas frigivande och förutsätter i fortsättningen intet hinder deras återlämnande Thorshavn. Beklagar att Du ej fortlöpande kunnat informeras men hoppas Du förstår svårigheterna nuvarande läge. För att förekomma här cirkulerande överdrivna rykten informerades Mallet under hand om att transitering Norge alla varor kunde komma att tillåtas. Någon krigsmaterieltransitering har hittills ej förekommit och ingen särskild orsak vänta transporter större omfattning.

1 Telegrammet berör ej transiteringsfrågan.

2 Det utelämnade avsnittet berör ej transiteringsfrågan.

3 Akt 24. 22

numera veta huru långt Sverige kunde tvingas följaktligen nödvändigt åtminstone min personliga garanti att övergrepp på jagarna skulle mötas med våld. Detta gavs i relaterad form se mitt telegram 24 juni.1 Vidare vore det nödvändigt undvika upprepning inträffad situation. Halifax ville därför meddela att England utan att betvivla Sveriges goda vilja men väl dess möjligheter bemöta ytterligare påtryckningar icke i fortsättningen komme att tillåta transport flygmaskiner eller annan krigsmaterial från Amerika såvitt detta kunde hindras av engelska flottan. Detta beslut vore oåterkalleligt. Fortsättning följer.

25. Sändebudet i London till UD 26 juni 1940.

(Utdrag)

Telegram. Inl. s. XI2.

Fortsättning vårt telegram av i dag.3 Då materialet ifråga i varje fall icke skulle kunna komma Sverige tillhanda under kriget och förmodligen lätt skulle kunna ersättas efter fientligheternas slut skulle det vara en gest av
välkommen förståelse cm Sverige frivilligt överlät ännu ej levererade flygmaskinbeställningar Amerika på His Majesty's Government, Detta skulle bidraga återställa jämvikten i den svåra balansgången som utan tvivel råkat på sned; jag lovade framföra förslaget.---------------------

26. UD till sändebudet i London 26 juni 1940.

Telegram. Inl. s. XI.

Personligen från utrikesministern: Regeringen synnerligen tacksam Din insats jagarnas frigivande och förutsätter i fortsättningen intet hinder deras återlämnande Thorshavn. Beklagar att Du ej fortlöpande kunnat informeras men hoppas Du förstår svårigheterna nuvarande läge. För att förekomma här cirkulerande överdrivna rykten informerades Mallet under hand om att transitering Norge alla varor kunde komma att tillåtas. Någon krigsmaterieltransitering har hittills ej förekommit och ingen särskild orsak vänta transporter större omfattning.

1 Telegrammet berör ej transiteringsfrågan.

2 Det utelämnade avsnittet berör ej transiteringsfrågan.

3 Akt 24. 23

27. J. Beck-Friis till Söderblom 26 juni 1940.

Förtroligt handbrev, ink. till UD 28/6.

Oslo den 26 juni 1940.

Då jag idag besökte Landrat D:r Schmidt kommo vi även att beröra en del aktuella spörsmål, bland annat

Kirkenes. Han uttryckte därvid en förhoppning, att fred skulle bli rådande i Norden och ansåg det vara synnerligen lyckligt, att rikskommissarien gjort sitt besök i Kirkenes i rätt tid för att därmed för ryssarna angiva, att tyskarnas intressesfär sträckte sig dit och att man ej ämnade tolerera något nonsens. Han trodde, att ryssarna hade uppfattat situationen riktigt och skulle hålla sig passiva. Han uppgav, att Kirkenes för närvarande bevakades av norska trupper men att tyskarna omedelbart ämnade ditsända tyska trupper, han angav ej på vilken väg.

I detta samband ber jag få nämna, att jag från norsk, absolut tillförlitlig källa erfarit, att norska pressen av tyska myndigheterna anmodats att icke skriva något som helst angående Sovjet, som ej förelagts dem av Norges telegrambyrå.

28. Bergman till UD 27 juni 1940.

Skrivelse från föreståndaren för passkontrollen i Storlien, ink. till UD 29/6. Inl. s. X.

Undertecknad får härmed vördsamt översända underrättelse om härstädes utfärdad nödfallsvisering med uppgift om, att anledningen härtill varit resa för företagande av transitotransport för å bifogade lista upptagna manskap.Denna bilaga, som icke återgivits, utgör en »Förteckning över tyska hästskötare med befäl, vilka genomrest Sverige ... från Norge med järnvägståg via Storlien och Kiruna åter till Norge», Förteckningen upptager namnen på 41 tyskar jämte uppgift om deras födelsedata och är daterad »Storlien den 26 juni 1940». Nödfallsvisering i Storlien har verkställts samma dag. Enligt befälhavarens för manskapet härstädes lämnade uppgifter hade stora svårigheter förelegat för erhållande av förhandsvisum. Gårdagens telefonsamtal med kungl. utrikesdepartementet åberopas för min åtgärd.

Passkontrollen, Storlien den 27 juni 1940.

23

27. J. Beck-Friis till Söderblom 26 juni 1940.

Förtroligt handbrev, ink. till UD 28/6.

Oslo den 26 juni 1940.

Då jag idag besökte Landrat D:r Schmidt kommo vi även att beröra en del aktuella spörsmål, bland annat
Kirkenes. Han uttryckte därvid en förhoppning, att fred skulle bli rådande i Norden och ansåg det vara synnerligen lyckligt, att rikskommissarien gjort sitt besök i Kirkenes i rätt tid för att därmed för ryssarna angiva, att tyskarnas intressesfär sträckte sig dit och att man ej ämnade tolerera något nonsens. Han trodde, att ryssarna hade uppfattat situationen riktigt och skulle hålla sig passiva. Han uppgav, att Kirkenes för närvarande bevakades av norska trupper men att tyskarna omedelbart ämnade ditsända tyska trupper, han angav ej på vilken väg.

I detta samband ber jag få nämna, att jag från norsk, absolut tillförlitlig källa erfarit, att norska pressen av tyska myndigheterna anmodats att icke skriva något som helst angående Sovjet, som ej förelagts dem av Norges telegrambyrå.

28. Bergman till UD 27 juni 1940.

Skrivelse från föreståndaren för passkontrollen i Storlien, ink. till UD 29/6. Inl. s. X.

Undertecknad får härmed vördsamt översända underrättelse om härstädes utfärdad nödfallsvisering med uppgift om, att anledningen härtill varit resa för företagande av transitotransport för å bifogade lista upptagna manskap.Denna bilaga, som icke återgivits, utgör en »Förteckning över tyska hästskötare med befäl, vilka genomrest Sverige ... från Norge med järnvägståg via Storlien och Kiruna åter till Norge», Förteckningen upptager namnen på 41 tyskar jämte uppgift om deras födelsedata och är daterad »Storlien den 26 juni 1940». Nödfallsvisering i Storlien har verkställts samma dag. Enligt befälhavarens för manskapet härstädes lämnade uppgifter hade stora svårigheter förelegat för erhållande av förhandsvisum. Gårdagens telefonsamtal med kungl. utrikesdepartementet åberopas för min åtgärd.

Passkontrollen, Storlien den 27 juni 1940.

29. Uppteckning av Hallenborg 28 juni 1940.

Inl. .s. X.

Enligt rättschefens uppdrag har jag meddelat passkontrollören i Storlien, landsfiskalen Bergman, att tillstånd beviljats för ytterligare en tysk kontingent att transitera genom Sverige från Storlien till Narvik. Kontingenten består av omkring 120 hästar och omkring 60 hästskötare. Inresa via Storlien lördag förmiddag den 29 juni.

Passkontrollören bemyndigas utfärda nödf alls vis ering å den namnförteckning, som torde medfölja kontingenten.

Landsfiskal Bergman trodde icke att ur karantänssynpunkt några svårigheter skulle uppstå beträffande hästarna. Förra gången hade det gått bra. Då hade en veterinär medföljt och intygat, att hästarna voro friska. Förmodligen komme det att ske på samma sätt den här gången.

Bergman frågade vidare, hur man skulle göra, om hästskötarna anlände i uniform och med vapen, samt upplyste, att de förra gången hade kommit civila. Jag sade, att vi förutsatte att även dessa skulle komma civila; skulle de mot förmodan komma i uniform eller med vapen, borde landsfiskalen omedelbart inhämta instruktion per telefon från rättschefen eller undertecknad.

Stockholm den 28 juni 1940.

30. Promemoria av Engzell 28 juni 1940.

Promemorian tillställdes 28/6 Översten Adler-creutz (försvarsstaben), generaltulldirektören Wohlin, landshövdingen Hansén, Luleå och byråchefen Wrede (järnvägssyrelsen). Inl. s. IX.

Med transporten den 29—30 juni Riksgränsen—Luleå av 1,321 tyska sjömän medfölja 150 s. k. permittenter från de tyska trupperna i Narviksområdet.

Enligt överenskommelse mellan svenska och tyska regeringarna skall denna transport få äga rum »in Uniformen ohne solche Waffen, die nicht zur persönlichen Ausrüstung der Soldaten gehören und mit der Massgabe dass Gewehre und Mannschaftspistolen in besonderen Wagen befördert werden». Till personlig soldatutrustning hör enligt uppgift »Seitengewehr (s. k. sidogevär), Säbel, Pistole und Gewehr».

Under resan skall således befäl äga behålla pistol, sabel och eventuellt förekommande sidogevär, medan manskap icke skall äga bära pistol. Gevär må icke bäras. 24

29. Uppteckning av Hallenborg 28 juni 1940.

Inl. .s. X.

Enligt rättschefens uppdrag har jag meddelat passkontrollören i Storlien, landsfiskalen Bergman, att tillstånd beviljats för ytterligare en tysk kontingent att transitera genom Sverige från Storlien till Narvik. Kontingenten består av omkring 120 hästar och omkring 60 hästskötare. Inresa via Storlien lördag förmiddag den 29 juni.

Passkontrollören bemyndigas utfärda nödf alls vis ering å den namnförteckning, som torde medfölja kontingenten.

Landsfiskal Bergman trodde icke att ur karantänssynpunkt några svårigheter skulle uppstå beträffande hästarna. Förra gången hade det gått bra. Då hade en veterinär medföljt och intygat, att hästarna voro friska. Förmodligen komme det att ske på samma sätt den här gången.

Bergman frågade vidare, hur man skulle göra, om hästskötarna anlände i uniform och med vapen, samt upplyste, att de förra gången hade kommit civila. Jag sade, att vi förutsatte att även dessa skulle komma civila; skulle de mot förmodan komma i uniform eller med vapen, borde landsfiskalen omedelbart inhämta instruktion per telefon från rättschefen eller undertecknad.

Stockholm den 28 juni 1940.

30. Promemoria av Engzell 28 juni 1940.

Promemorian tillställdes 28/6 Översten Adler-creutz (försvarsstaben), generaltulldirektören Wohlin, landshövdingen Hansén, Luleå och byråchefen Wrede (järnvägssyrelsen). Inl. s. IX.

Med transporten den 29—30 juni Riksgränsen—Luleå av 1,321 tyska sjömän medfölja 150 s. k. permittenter från de tyska trupperna i Narviksområdet.

Enligt överenskommelse mellan svenska och tyska regeringarna skall denna transport få äga rum »in Uniformen ohne solche Waffen, die nicht zur persönlichen Ausrüstung der Soldaten gehören und mit der Massgabe dass Gewehre und Mannschaftspistolen in besonderen Wagen befördert werden». Till personlig soldatutrustning hör enligt uppgift »Seitengewehr (s. k. sidogevär), Säbel, Pistole und Gewehr».

Under resan skall således befäl äga behålla pistol, sabel och eventuellt förekommande sidogevär, medan manskap icke skall äga bära pistol. Gevär må icke bäras.25

Vad sålunda icke må bäras, bör vid inlastningen vid svenska gränsen omhändertagas i särskild vagn för att vid urlastningen återlämnas.

Vid tvekan om behandlingen bör en viss generositet mot de resande iakttagas. Ifrågavarande utrustning — utom gevär — bäres alltid av tysk soldat i uniform och ett borttagande anses icke förenligt med soldatäran.

Kungl. Maj:t har genom beslut den 28 juni 1940 givit vederbörligt tillstånd till nämnda vapentransitering.1

Stockholm den 28 juni 1940.

31. Chefen för handelsdepartementet till generaltullstyrelsen

28 juni 1940.

Skrivelsen har återgivits efter bestyrkt avskrift, som från handelsdepartementet översänts till UD, dit den inkom */?•

Till generaltullstyrelsen.

Kungl. Maj:t medgiver, att utan hinder av gällande in- och utförselförbud, medlemmar av den tyska försvarsmakten, vilka med vederbörligt medgivande resa från Tyskland eller från av Tyskland besatta områden i Danmark och Norge, genom svenskt område till norska bestämmelseorter ävensom i motsatt riktning, må till riket införa ävensom åter utföra sådana vapen, som tillhöra den personliga soldatutrustningen, med tillhörande buren ammunition.

Detta får jag, på nådig befallning, meddela generaltullstyrelsen för kännedom och vederbörande tullmyndighets förständigande.

Stockholm den 28 juni 1940.

Thorwald Bergquist

Elin Sjöcrona

32. Chefen för handelsdepartementet till generaltullstyrelsen

28 juni 1940.

Skrivelsen har återgivits efter bestyrkt avskrift, som från handelsdepartementet Översänts till UD, dit den inkom 4/?.

Till generaltullstyrelsen.

Kungl. Maj:t medgiver, att utan hinder av gällande utförselförbud, ur riket må utföras krigsmateriel tillhörande den tyska försvarsmakten, vilka

1 Akt 31. 25

Vad sålunda icke må bäras, bör vid inlastningen vid svenska gränsen omhändertagas i särskild vagn för att vid urlastningen återlämnas.

Vid tvekan om behandlingen bör en viss generositet mot de resande iakttagas. Ifrågavarande utrustning — utom gevär — bäres alltid av tysk soldat i uniform och ett borttagande anses icke förenligt med soldatäran.

Kungl. Maj:t har genom beslut den 28 juni 1940 givit vederbörligt tillstånd till nämnda vapentransitering.1

Stockholm den 28 juni 1940.

31. Chefen för handelsdepartementet till generaltullstyrelsen

28 juni 1940.

Skrivelsen har återgivits efter bestyrkt avskrift, som från handelsdepartementet översänts till UD, dit den inkom */?•

Till generaltullstyrelsen.

Kungl. Maj:t medgiver, att utan hinder av gällande in- och utförselförbud, medlemmar av den tyska försvarsmakten, vilka med vederbörligt medgivande resa från Tyskland eller från av Tyskland besatta områden i Danmark och Norge, genom svenskt område till norska bestämmelseorter ävensom i motsatt riktning, må till riket införa ävensom åter utföra sådana vapen, som tillhöra den personliga soldatutrustningen, med tillhörande buren ammunition.

Detta får jag, på nådig befallning, meddela generaltullstyrelsen för kännedom och vederbörande tullmyndighets förständigande.

Stockholm den 28 juni 1940.

Thorwald Bergquist

Elin Sjöcrona

32. Chefen för handelsdepartementet till generaltullstyrelsen

28 juni 1940.

Skrivelsen har återgivits efter bestyrkt avskrift, som från handelsdepartementet Översänts till UD, dit den inkom 4/?.

Till generaltullstyrelsen.

Kungl. Maj:t medgiver, att utan hinder av gällande utförselförbud, ur riket må utföras krigsmateriel tillhörande den tyska försvarsmakten, vilka

1 Akt 31. 25

Vad sålunda icke må bäras, bör vid inlastningen vid svenska gränsen omhändertagas i särskild vagn för att vid urlastningen återlämnas.

Vid tvekan om behandlingen bör en viss generositet mot de resande iakttagas. Ifrågavarande utrustning — utom gevär — bäres alltid av tysk soldat i uniform och ett borttagande anses icke förenligt med soldatäran.

Kungl. Maj:t har genom beslut den 28 juni 1940 givit vederbörligt tillstånd till nämnda vapentransitering.1

Stockholm den 28 juni 1940.

31. Chefen för handelsdepartementet till generaltullstyrelsen

28 juni 1940.

Skrivelsen har återgivits efter bestyrkt avskrift, som från handelsdepartementet översänts till UD, dit den inkom

*/?•

Till generaltullstyrelsen.

Kungl. Maj:t medgiver, att utan hinder av gällande in- och utförselförbud, medlemmar av den tyska försvarsmakten, vilka med vederbörligt medgivande resa från Tyskland eller från av Tyskland besatta områden i Danmark och Norge, genom svenskt område till norska bestämmelseorter ävensom i motsatt riktning, må till riket införa ävensom åter utföra sådana vapen, som tillhöra den personliga soldatutrustningen, med tillhörande buren ammunition.

Detta får jag, på nådig befallning, meddela generaltullstyrelsen för kännedom och vederbörande tullmyndighets förständigande.

Stockholm den 28 juni 1940.

Thorwald Bergquist

Elin Sjöcrona

32. Chefen för handelsdepartementet till generaltullstyrelsen

28 juni 1940.

Skrivelsen har återgivits efter bestyrkt avskrift, som från handelsdepartementet Översänts till UD, dit den inkom 4/?.

Till generaltullstyrelsen.

Kungl. Maj:t medgiver, att utan hinder av gällande utförselförbud, ur riket må utföras krigsmateriel tillhörande den tyska försvarsmakten, vilka

1 Akt 31.26

försänts från Tyskland eller från av Tyskland besatta områden i Danmark och Norge genom svenskt område till norska bestämmelseorter ävensom i motsatt riktning, under förutsättning att utförseln varje gång i förväg anmälts till handelsdepartementet, samt att vederbörande tullmyndighet erhållit meddelande från departementet att anmälan sålunda skett.

Detta får jag, på nådig befallning, meddela generaltullstyrelsen för kännedom och vederbörande tullmyndighets förständigande.

Stockholm den 28 juni 1940.

Thorwald Bergquist

Elin Sjöcrona

33. Förslag till svensk-tysk noteväxling 29 juni 1940.

Förslaget qverensstämmer helt med den »huvud-note», som 8/7 växlades mellan Günther och Schnurre (akt 55). Jfr akt 38. Inl. s. VIII.

Stockholm den 29 juni 1940. Herr Chargé d'Affaires,

Jag har äran bekräfta att mellan kungl. svenska regeringen och tyska regeringen enighet nåtts om följande:

1.) Kungl. svenska regeringen är beredd att medgiva transitering av den tyska försvarsmaktens försändelser, bestående av varor av alla slag (försvarsmaktsgods), däri inbegripet krigsmateriel, från Tyskland eller från av Tyskland besatta områden i Danmark och Norge genom svenskt område till norska bestämmelseorter ävensom i motsatt riktning, inom gränsen för de trafiktekniska möjligheterna. Försändelserna kunna åtföljas av transportmanskap.

2.) I den mån det därvid är fråga om varor, för vilka enligt svenska bestämmelser transiteringstillstånd erfordras,

skall tyska regeringen för varje gång under iakttagande av sedvanliga formaliteter i förväg till svenska regeringen anmäla försändelserna i och för säkerställande av deras ofördröjliga transitering.

3.) Kungl. svenska regeringen är beredd att tillåta befordran av medlemmar av den tyska försvarsmakten — särskilt permittenter — i uniform (utan sådana vapen, som icke tillhöra soldatens personliga utrustning, och med iakttagande av att gevär och manskapspistoler befordras i särskilda vagnar) mellan de under 1.) angivna bestämmelseorterna över svenskt område, vare sig de resa var för sig eller i slutna transporter, i det senare fallet efter föregående anmälan i och för träffande av överenskommelse om lämpliga åtgärder för deras genomförande.
26

försänts från Tyskland eller från av Tyskland besatta områden i Danmark och Norge genom svenskt område till norska bestämmelseorter ävensom i motsatt riktning, under förutsättning att utförseln varje gång i förväg anmälts till handelsdepartementet, samt att vederbörande tullmyndighet erhållit meddelande från departementet att anmälan sålunda skett.

Detta får jag, på nådig befallning, meddela generaltullstyrelsen för kännedom och vederbörande tullmyndighets förständigande.

Stockholm den 28 juni 1940.

Thorwald Bergquist

Elin Sjöcrona

33. Förslag till svensk-tysk noteväxling 29 juni 1940.

Förslaget qverensstämmer helt med den »huvud-note», som 8/7 växlades mellan Günther och Schnurre (akt 55). Jfr akt 38. Inl. s. VIII.

Stockholm den 29 juni 1940. Herr Chargé d'Affaires,

Jag har äran bekräfta att mellan kungl. svenska regeringen och tyska regeringen enighet nåtts om följande:

1.) Kungl. svenska regeringen är beredd att medgiva transitering av den tyska försvarsmaktens försändelser, bestående av varor av alla slag (försvarsmaktsgods), däri inbegripet krigsmateriel, från Tyskland eller från av Tyskland besatta områden i Danmark och Norge genom svenskt område till norska bestämmelseorter ävensom i motsatt riktning, inom gränsen för de trafiktekniska möjligheterna. Försändelserna kunna åtföljas av transportmanskap.

2.) I den mån det därvid är fråga om varor, för vilka enligt svenska bestämmelser transiteringstillstånd erfordras, skall tyska regeringen för varje gång under iakttagande av sedvanliga formaliteter i förväg till svenska regeringen anmäla försändelserna i och för säkerställande av deras ofördröjliga transitering.

3.) Kungl. svenska regeringen är beredd att tillåta befordran av medlemmar av den tyska försvarsmakten — särskilt permittenter — i uniform (utan sådana vapen, som icke tillhöra soldatens personliga utrustning, och med iakttagande av att gevär och manskapspistoler befordras i särskilda vagnar) mellan de under 1.) angivna bestämmelseorterna över svenskt område, vare sig de resa var för sig eller i slutna transporter, i det senare fallet efter föregående anmälan i och för träffande av överenskommelse om lämpliga åtgärder för deras genomförande.27

4.) De detaljöverläggningar, som må ytterligare erfordras för genomförande av vad enligt ovanstående överenskommits, skola omedelbart upptagas mellan tyska beskickningen i Stockholm, i förekommande fall med biträde av militärattachéerna å ena sidan och vederbörande svenska myndigheter å den andra.

5.) De löpande detaljfrågor, som framdeles må uppkomma vid genomförandet av denna överenskommelse, skola för varje gkng på samma sätt regleras med vederbörande svenska myndigheter.

Mottag, herr Chargé d'Affaires, försäkran om min fullkomligaste högaktning.

Günther.

Stockholm, den 29. Juni 1940. Herr Minister,

Ich beehre mich Ihnen zu bestätigen, dass zwischen der Deutschen Regierung und der Königlich Schwedischen Regierung Einverständnis über Folgendes erzielt worden ist:

1.) Die Königlich Schwedische Regierung ist bereit, die Durchfuhr von Sendungen der Deutschen Wehrmacht, bestehend aus Waren aller Art (Wehrmachtgut) einschliesslich Kriegsgerät von Deutschland oder den von Deutschland besetzten Gebieten in Dänemark und Norwegen durch schwedisches Gebiet nach norwegischen Bestimmungsorten sowie in umgekehrter Richtung im Ausmass der verkehrstechnischen Möglichkeiten zuzulassen. Die Sendungen können von Transportkommandos begleitet werden.

2.) Soweit es sich dabei um Waren handelt, für die nach den schwedischen Bestimmungen eine Durchfuhrerlaubnis erforderlich ist, wird die Deutsche Regierung in Erfüllung der üblichen Formalitäten die Sendungen der Schwedischen Regierung zwecks Sicherstellung der unverzüglichen Durchfuhr jeweils im voraus anmelden.

3.) Die Königlich Schwedische Regierung ist bereit, die Beförderung von Angehörigen der Deutschen Wehrmacht — insbesondere Urlaubern — in Uniform (ohne solche Waffen, die nicht zur persönlichen Ausrüstung des Soldaten gehören und mit der Massgabe, dass Gewehre und Mannschaftspistolen in besonderen Wagen befördert werden) zwischen den unter 1.) genannten Bestimmungsorten über schwedisches Gebiet zuzulassen und zwar sowohl als Einzelreisende wie auch in geschlossenen Transporten, bei letzteren nach vorheriger Anmeldung zwecks Vereinbarung geeigneter Massnahmen zu ihrer Durchführung.

4.) Die zur Durchführung der vorstehenden Vereinbarungen etwa noch erforderlichen Einzelbesprechungen werden alsbald zwischen der Deutschen Gesandtschaft in Stockholm, gegebenenfalls unter Hinzuziehung der Wehr-28

machtattaehés, einerseits und den zuständigen schwedischen Stellen andererseits aufgenommen worden.

5.) Die sich künftig bei Durchführung dieser Vereinbarung ergebenden laufenden Einzelfragen werden jeweils in gleicher Weise mit den zuständigen schwedischen Stellen geregelt werden.

Ich benutze auch diesen Anlass, um Ihnen, Herr Minister, die Versicherung meiner ausgezeichnetsten Hochachtung zu erneuern.

von Below.

34. Svenskt förslag till svensk-tysk tilläggsöverenskommelse

29 juni 1940.

Icke undertecknad promemoria. Med utgångspunkt från detta förslag utarbetades den »tilläggsnoten, som 8/7 växlades mellan Günther och Schnurre (akt 56). Jfr akt 38. Inl. s. VIII.

I anslutning till punkt 4.) i de mellan kungl. svenska regeringen och tyska regeringen denna dag växlade noterna är överenskommet, att personaltransporterna tillsvidare skola ske på följande sätt:

1. Från Narvik ungefär 150 man i veckan i vardera riktningen i särskilt härför anvisade vagnar och tåg.

2. Från Kornsjö två järnvägståg i veckan i vardera riktningen.

3. Annan genomresa till och från Tyskland eller Danmark skall i regel ej förekomma. Då särskilda skäl föreligga, må dock genomresa av enstaka personer ske, varvid för genomresan må meddelas särskilda föreskrifter.

Stockholm den 29 juni 1940.

35. Promemoria av Engzell 29 juni 1940.

Jag har denna dag per telefon meddelat följande passkontrollanter, nämligen

stadsfiskalen Nyqvist, Trelleborg,

landsfiskalen Johansson, Dals Ed, » Wallin, Kiruna,

att de äga och böra giva genomresevisum för medlemmar av tyska försvarsmakten i Norge, vilka skola hemresa till Tyskland och därifrån återresa till Norge. Visum må givas å s. k. Urlaubschein, vilka komma att företes. Thyrénblankett behöver ej ifyllas.

I övrigt hava nämnda personer informerats om transporterna.

Stockholm den 29 juni 1940. 28

machtattaehés, einerseits und den zuständigen schwedischen Stellen andererseits aufgenommen worden.

5.) Die sich künftig bei Durchführung dieser Vereinbarung ergebenden laufenden Einzelfragen werden jeweils in gleicher Weise mit den zuständigen schwedischen Stellen geregelt werden.

Ich benutze auch diesen Anlass, um Ihnen, Herr Minister, die Versicherung meiner ausgezeichnetsten Hochachtung zu erneuern.

von Below.

34. Svenskt förslag till svensk-tysk tilläggsöverenskommelse

29 juni 1940.

Icke undertecknad promemoria. Med utgångspunkt från detta förslag utarbetades den »tilläggsnoten, som 8/7 växlades mellan Günther och Schnurre (akt 56). Jfr akt 38. Inl. s. VIII.

I anslutning till punkt 4.) i de mellan kungl. svenska regeringen och tyska regeringen denna dag växlade noterna är överenskommet, att personaltransporterna tillsvidare skola ske på följande sätt:

1. Från Narvik ungefär 150 man i veckan i vardera riktningen i särskilt härför anvisade vagnar och tåg.

2. Från Kornsjö två järnvägståg i veckan i vardera riktningen.

3. Annan genomresa till och från Tyskland eller Danmark skall i regel ej förekomma. Då särskilda skäl föreligga, må dock genomresa av enstaka personer ske, varvid för genomresan må meddelas särskilda föreskrifter.

Stockholm den 29 juni 1940.

35. Promemoria av Engzell 29 juni 1940.

Jag har denna dag per telefon meddelat följande passkontrollanter, nämligen

stadsfiskalen Nyqvist, Trelleborg,

landsfiskalen Johansson, Dals Ed, » Wallin, Kiruna,

att de äga och böra giva genomresevisum för medlemmar av tyska försvarsmakten i Norge, vilka skola hemresa till Tyskland och därifrån återresa till Norge. Visum må givas å s. k. Urlaubschein, vilka komma att företes. Thyrénblankett behöver ej ifyllas.

I övrigt hava nämnda personer informerats om transporterna.

Stockholm den 29 juni 1940. 28

machtattaehés, einerseits und den zuständigen schwedischen Stellen andererseits aufgenommen worden.

5.) Die sich künftig bei Durchführung dieser Vereinbarung ergebenden laufenden Einzelfragen werden jeweils in gleicher Weise mit den zuständigen schwedischen Stellen geregelt werden.

Ich benutze auch diesen Anlass, um Ihnen, Herr Minister, die Versicherung meiner ausgezeichnetsten Hochachtung zu erneuern.

von Below.

34. Svenskt förslag till svensk-tysk tilläggsöverenskommelse

29 juni 1940.

Icke undertecknad promemoria. Med utgångspunkt från detta förslag utarbetades den »tilläggsnoten, som 8/7 växlades mellan Günther och Schnurre (akt 56). Jfr akt 38. Inl. s. VIII.

I anslutning till punkt 4.) i de mellan kungl. svenska regeringen och tyska regeringen denna dag växlade noterna är överenskommet, att personaltransporterna tillsvidare skola ske på följande sätt:

1. Från Narvik ungefär 150 man i veckan i vardera riktningen i särskilt härför anvisade vagnar och tåg.

2. Från Kornsjö två järnvägståg i veckan i vardera riktningen.

3. Annan genomresa till och från Tyskland eller Danmark skall i regel ej förekomma. Då särskilda skäl föreligga, må dock genomresa av enstaka personer ske, varvid för genomresan må meddelas särskilda föreskrifter.

Stockholm den 29 juni 1940.

35. Promemoria av Engzell 29 juni 1940.

Jag har denna dag per telefon meddelat följande passkontrollanter, nämligen

stadsfiskalen Nyqvist, Trelleborg,

landsfiskalen Johansson, Dals Ed, » Wallin, Kiruna,

att de äga och böra giva genomresevisum för medlemmar av tyska försvarsmakten i Norge, vilka skola hemresa till Tyskland och därifrån återresa till Norge. Visum må givas å s. k. Urlaubschein, vilka komma att företes. Thyrénblankett behöver ej ifyllas.

I övrigt hava nämnda personer informerats om transporterna.

Stockholm den 29 juni 1940. 29

36. Promemoria av Engzell 29 juni 1940.

Jag har denna dag per telefon underrättat nedanstående personer om de väntade tyska transporterna å linjen Kornsjö—Trelleborg samt framhållit, att saken t. v. bör behandlas konfidentiellt. Några särskilda åtgärder påkallades f. n. icke från länsstyrelsernas sida. Landssekreteraren Björkman, Göteborg,

» Lindgren, Vänersborg,

Landshövdingen Kjellman, Halmstad, Landssekreteraren Kjäll, Malmö,

» Fjellman, Kristianstad.

Stockholm den 29 juni 1940.

37. Promemoria av Engzell 1 juli 1940.

Inl. s. IX.

För transport av »enstaka permittenter» från Oslo till Trelleborg insatte fr. o. m. tisdagen den 2 juli ett extratåg.

1) Tåget avgår från Oslo kl. 14.40 och från Kornsjö kl. 20.45 samt ankommer till svenska gränsstationen Dalshögen strax före kl. 21.00. Där göres 15 min. uppehåll för kontroll och sedan går tåget utan andra uppehåll än för lokbyte i Mellerud, Olskroken och Halmstad (cirka 5 min.) direkt till Trelleborg. Tåget dragés utanför Göteborg och Malmö. Det ankommer till Trelleborg kl. 7.05, i god tid före morgonfärjan till Sassnitz.

2) Till en början medföres en personvagn, rymmande cirka 50 personer. Vid behov kan ytterligare vagnar insättas.

3) Genom statspolisen ordnas så, att en tysktalande civilklädd statspolis stiger på tåget i Dalshögen och medföljer tåget för att vid behov bistå de resande. Detta är anmält för tyske militärattachén.

4) Liknande tåg söderifrån komma att senare insättas, troligen ej förrän efter den 10 juli.

5) Passkontroll verkställes av passkontrollanten vid uppehållet i Dalshögen. Denna kan ske summariskt för att ej fördröja tåget. Äro blott enstaka resande med, bör deras Uhrlaubschein viseras. Äro de resande för många för att detta skall medhinnas, är det tillräckligt att i en p.m. anteckna antal och ungefärliga beskaffenheten av de resande.

6) Enligt uppgift från tyska beskickningen lär med första tåget medfölja 50 resande.

Stockholm den 1 juli 1940. 29

36. Promemoria av Engzell 29 juni 1940.

Jag har denna dag per telefon underrättat nedanstående personer om de väntade tyska transporterna å linjen Kornsjö—Trelleborg samt framhållit, att saken t. v. bör behandlas konfidentiellt. Några särskilda åtgärder påkallades f. n. icke från länsstyrelsernas sida. Landssekreteraren Björkman, Göteborg,

» Lindgren, Vänersborg,

Landshövdingen Kjellman, Halmstad, Landssekreteraren Kjäll, Malmö,

» Fjellman, Kristianstad.

Stockholm den 29 juni 1940.

37. Promemoria av Engzell 1 juli 1940.

Inl. s. IX.

För transport av »enstaka permittenter» från Oslo till Trelleborg insatte fr. o. m. tisdagen den 2 juli ett extratåg.

1) Tåget avgår från Oslo kl. 14.40 och från Kornsjö kl. 20.45 samt ankommer till svenska gränsstationen Dalshögen strax före kl. 21.00. Där göres 15 min. uppehåll för kontroll och sedan går tåget utan andra uppehåll än för lokbyte i Mellerud, Olskroken och Halmstad (cirka 5 min.) direkt till Trelleborg. Tåget dragés utanför Göteborg och Malmö. Det ankommer till Trelleborg kl. 7.05, i god tid före morgonfärjan till Sassnitz.

2) Till en början medföres en personvagn, rymmande cirka 50 personer. Vid behov kan ytterligare vagnar insättas.

3) Genom statspolisen ordnas så, att en tysktalande civilklädd statspolis stiger på tåget i Dalshögen och medföljer tåget för att vid behov bistå de resande. Detta är anmält för tyske militärattachén.

4) Liknande tåg söderifrån komma att senare insättas, troligen ej förrän efter den 10 juli.

5) Passkontroll verkställes av passkontrollanten vid uppehållet i Dalshögen. Denna kan ske summariskt för att ej fördröja tåget. Äro blott enstaka resande med, bör deras Uhrlaubschein viseras. Äro de resande för många för att detta skall medhinnas, är det tillräckligt att i en p.m. anteckna antal och ungefärliga beskaffenheten av de resande.

6) Enligt uppgift från tyska beskickningen lär med första tåget medfölja 50 resande.

Stockholm den 1 juli 1940. 30

38. Söderblom till Richert 1 juli 1940.

Strängt förtroligt handbrev. Inl. s. VIII f.

Stockholm den 1 juli 1940.

I frågan om en noteväxling angående transitering Tyskland—Norge nåddes i lördags enighet om bifogade text.1 Emellertid begärde vi ett till-lägg av ungefärligen den lydelse, som jämväl bilagda text2 utvisar, för att på

förhand hava någorlunda klarhet om, hur persontransporten i praktiken skulle ställa sig. Tyska legationen begärde lördag eftermiddag telegrafiskt godkännande, men har ännu ej avhörts.

Under tiden hava transporterna i praktiken kommit i gång. Sålunda reste på lördag eftermiddag 1,350 marinsoldater samt 150 permittenter, tillhörande landstridskrafterna, från Narvik till Luleå, där de på söndagen gingo ombord på ett stort, tyskt fartyg och fördes hem. Smärre kontingenter och materiel hava förts från Storlien till Narvik och i morgon eftermiddag går ett första, mindre extratåg från Oslo direkt till Trelleborg. Se bifogade p.m.3

39. Thorsing till v. Sneidern m. fl. 1 juli 1940.

Skrivelse till landshövdingarna v. Sneidern, Vänersborg, Jacobsson, Göteborg, Kjellman, Halmstad, och Kodhe, Kristianstad, samt t. f. landshövdingen Sverne, Malmö.

Stockholm den 1 juli 1940.

Jag har äran att till Eder kännedom och för benägen åtgärd framföra följande :

Enligt överenskommelse mellan svenska och tyska regeringarna komma under den närmaste tiden en del transporter genom Sverige av medlemmar av den tyska försvarsmakten i Norge att försiggå. Huvudsakliga anledningen härtill är att man å tysk sida önskar bereda en del av trupperna i Norge möjlighet att i hemlandet tillbringa en tids permission. Enligt överenskommelsen skola de tyska militärerna äga resa i uniform men utan skjutvapen, vilka särskilt transiteras.

Sedan förberedelser vidtagits komma enligt beräkningarna mellan Oslo och Trelleborg att befordras två extra järnvägståg i veckan samt mellan Riksgränsen och Trelleborg ett extratåg i veckan, det senare med cirka

* Akt 33. 2 Akt 34. » Akt 37. 30

38. Söderblom till Richert 1 juli 1940.

Strängt förtroligt handbrev. Inl. s. VIII f.

Stockholm den 1 juli 1940.

I frågan om en noteväxling angående transitering Tyskland—Norge nåddes i lördags enighet om bifogade text.1 Emellertid begärde vi ett till-lägg av ungefärligen den lydelse, som jämväl bilagda text2 utvisar, för att på förhand hava någorlunda klarhet om, hur persontransporten i praktiken skulle ställa sig. Tyska legationen begärde lördag eftermiddag telegrafiskt godkännande, men har ännu ej avhörts.

Under tiden hava transporterna i praktiken kommit i gång. Sålunda reste på lördag eftermiddag 1,350 marinsoldater samt 150 permittenter, tillhörande landstridskrafterna, från Narvik till Luleå, där de på söndagen gingo ombord på ett stort, tyskt fartyg och fördes hem. Smärre kontingenter och materiel hava förts från Storlien till Narvik och i morgon eftermiddag går ett första, mindre extratåg från Oslo direkt till Trelleborg. Se bifogade p.m.3

39. Thorsing till v. Sneidern m. fl. 1 juli 1940.

Skrivelse till landshövdingarna v. Sneidern, Vänersborg, Jacobsson, Göteborg, Kjellman, Halmstad, och Kodhe, Kristianstad, samt t. f. landshövdingen Sverne, Malmö.

Stockholm den 1 juli 1940.

Jag har äran att till Eder kännedom och för benägen åtgärd framföra följande :

Enligt överenskommelse mellan svenska och tyska regeringarna komma under den närmaste tiden en del transporter genom Sverige av medlemmar av den tyska försvarsmakten i Norge att försiggå. Huvudsakliga anledningen härtill är att man å tysk sida önskar bereda en del av trupperna i Norge möjlighet att i hemlandet tillbringa en tids permission. Enligt överenskommelsen skola de tyska militärerna äga resa i uniform men utan skjutvapen, vilka särskilt transiteras.

Sedan förberedelser vidtagits komma enligt beräkningarna mellan Oslo och Trelleborg att befordras två extra järnvägståg i veckan samt mellan Riksgränsen och Trelleborg ett extratåg i veckan, det senare med cirka

* Akt 33. 2 Akt 34. » Akt 37.31

150 permittenter. För att möjliggöra för enstaka dylika att hemresa kommer från och med den 2 juli att arrangeras ett extra nattåg med en eller ett par vagnar å sträckan Oslo—Trelleborg.

Åtgärder vidtagas att i möjligaste mån draga uppmärksamheten från dessa transporter i syfte att undvika incidenter.

Det är med hänsyn till karaktären av transporterna önskvärt, att av Eder betrodda chefredaktörer i länet av Eder eller Eder ställföreträdare muntligen strängt förtroligt informeras i saken under framhållande att tills vidare ingen publicering må ske. En kortfattad kommuniké beträffande överenskommelsen skall genom utrikesdepartementets försorg utfärdas och för publicering tillställas pressen.

40. Bergman till Hallenborg 1 juli 1940.

Skrivelse från föreståndaren för passkontrollen i Storlien, ink. till UD 2/?. Inl. s. X.

I anledning av en den 29 juni 1940 verkställd transitotransport genom Sverige från Norge över Storlien och Riksgränsen får jag härmed vördsamt avgiva en kortfattad redogörelse därom:

Omkring klockan 23.30 ovan angivna datum anlände till Storliens järnvägsstation ett stort transporttåg från Norge. Då besiktning av nämnda tåg företogs, befanns det innehålla 160 fältutrustade tyska soldater och tvenne officerare. Vidare fanns å tåget 102 hästar, seldon, kokvagnar och vapen.

Efter ankomsten till Storlien avkrävdes officerarna förteckning å samtliga till manskapet och officerarna hörande personer. Officerarna förklarade därvid, att sådan förteckning ej fanns på förhand upprättad och att det ej heller under uppehållet i Storlien förefanns tillräcklig tid för upprättande av dylik förteckning. Sedan emellertid hästarna vattnats, fortsatte tåget i riktning mot Östersund, utan att en enda man vederbörligen legitimerats i Storlien. Manskapet och officerarna åkte tillsammans med hästarna i godsfinkor, vars dörrar tillslötos i Storlien. Å ett flertal godsfinkor voro emellertid ventilerna utslagna, varför omgivande trakten kunde tagas i betraktande från tåget.

I anslutning till denna min kortfattade redogörelse anhåller jag vördsammast om direktiv för mig för skötande av min tjänst vid passkontrollen i Storlien vid en eventuell ny dylik situation.1

Passkontrollen, Storlien den 1/7 1940.

1 (Blyertsanteckning i marginalen av Engzell:) erhållet per telefon s/7. t-470790 31

150 permittenter. För att möjliggöra för enstaka dylika att hemresa kommer från och med den 2 juli att arrangeras ett extra nattåg med en eller ett par vagnar å sträckan Oslo—Trelleborg.

Åtgärder vidtagas att i möjligaste mån draga uppmärksamheten från dessa transporter i syfte att undvika incidenter.

Det är med hänsyn till karaktären av transporterna önskvärt, att av Eder betrodda chefredaktörer i länet av Eder eller Eder ställföreträdare muntligen strängt förtroligt informeras i saken under framhållande att tills vidare ingen publicering må ske. En kortfattad kommuniké beträffande överenskommelsen skall genom utrikesdepartementets försorg utfärdas och för publicering tillställas pressen.

40. Bergman till Hallenborg 1 juli 1940.

Skrivelse från föreståndaren för passkontrollen i Storlien, ink. till UD 2/?. Inl. s. X.

I anledning av en den 29 juni 1940 verkställd transitotransport genom Sverige från Norge över Storlien och Riksgränsen får jag härmed vördsamt avgiva en kortfattad redogörelse därom:

Omkring klockan 23.30 ovan angivna datum anlände till Storliens järnvägsstation ett stort transporttåg från Norge. Då besiktning av nämnda tåg företogs, befanns det innehålla 160 fältutrustade tyska soldater och tvenne officerare. Vidare fanns å tåget 102 hästar, seldon, kokvagnar och vapen.

Efter ankomsten till Storlien avkrävdes officerarna förteckning å samtliga till manskapet och officerarna hörande personer. Officerarna förklarade därvid, att sådan förteckning ej fanns på förhand upprättad och att det ej heller under uppehållet i Storlien förefanns tillräcklig tid för upprättande av dylik förteckning. Sedan emellertid hästarna vattnats, fortsatte tåget i riktning mot Östersund, utan att en enda man vederbörligen legitimerats i Storlien. Manskapet och officerarna åkte tillsammans med hästarna i godsfinkor, vars dörrar tillslötos i Storlien. Å ett flertal godsfinkor voro emellertid ventilerna utslagna, varför omgivande trakten kunde tagas i betraktande från tåget.

I anslutning till denna min kortfattade redogörelse anhåller jag vördsammast om direktiv för mig för skötande av min tjänst vid passkontrollen i Storlien vid en eventuell ny dylik situation.1

Passkontrollen, Storlien den 1/7 1940.

1 (Blyertsanteckning i marginalen av Engzell:) erhållet per telefon s/7. t-470790 32

41. Statsrådsprotokoll över utrikesdepartementsärendcii 2 juli 1940.

(Utdrag)

Inl. s. VIII.

Protokoll

över utrikes departementetsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 2 juli 1940.

Närvarande: Statsministern Hansson, ministern för utrikes ärendena Günther, statsråden Wigforss, Möller, Sköld, Quensel, Eriksson, Bergquist, Andersson, Domö.

3:o)

Ministern anför:

»När den tyska militära aktionen mot Norge inleddes den 9 april 1940 förklarade svenska regeringen i en samma dag till tyska regeringen av-låten note, att den ämnade fasthålla vid den neutralitetspolitik, som den redan flera gånger under det pågående kriget deklarerat. I enlighet därmed tilläts icke utförsel eller transitering av krigsmateriel till någondera av de i Norge stridande parterna. Trots upprepade framställningar om transitering av vapen till de tyska trupperna i Norge upprätthölls denna ståndpunkt, så länge striderna där pågingo. Därvid framhölls särskilt för tyska regeringen, att svenska regeringen icke kunde medgiva transitering av vapen, som kunde komma att användas mot norska trupper eller norsk egendom.

Sedan fientligheterna i Norge efter de brittisk-franska stridskrafternas tillbakadragande upphört jämlikt en mellan de norska och tyska överbefälhavarna ingången överenskommelse, kallades sändebudet i Berlin den 15 juni till den tyske utrikesministern, vilken förnyade framställningen om transitering. Han förklarade, att den från svensk sida för avslaget åberopade grunden bortfallit samt att tyska regeringen utginge från att svenska regeringen nu skulle medgiva transitering av materiel, däri inbegripet krigsmateriel, till de tyska trupperna i Norge och resor genom Sverige av medlemmar av den tyska krigsmakten i Norge, särskilt per-mitterade. Från svensk sida meddelades under hand, att man vore beredd att i princip tillmötesgå den tyska framställningen, varefter förhandlingar i ämnet upptagits i Stockholm. Dessa avse att närmare reglera transporterna, särskilt i vad avser personal, genom att fastställa transporternas omfattning och sättet för deras genomförande.»33

Under erinran om att rådplägning med utrikesnämnden ägt rum i ärendet ävensom att i den i § 56 i riksdagsordningen stadgade ordning till riksdagen gjorts meddelande i frågan,

hemställer ministern om bemyndigande att med tyska regeringen träffa överenskommelse rörande ifrågavarande transporters omfattning och genomförande.

Till vad ministern under punkterna l:o)—6:0)* hemställt, däruti övriga närvarande statsrådsledamöter förena sig, behagar Hans Majrt Konungen lämna bifall.

Vid protokollet: K. G. Lagerfelt.

42. Liedén till Österdahl 2 juli 1940.

Skrivelse från landsfiskalen i Stensele distrikt till landsfogden i Västerbottens län, återgiven efter bestyrkt avskrift, som av kriminalpolisen i Stockholm översänts till UD, dit den inkom 12/7.

Under gårdagen uppgavs för mig att tysk militär skulle med bantåg hava passerat Storuman söndagen den 30 nästlidne juni.

I anledning härav satte jag mig i förbindelse med Stationsinspektoren i Storuman för erhållande av upplysningar. Denne meddelade därvid att ett extra tåg medförande tysk militär till ett antal av omkring 150 man samt ett antal hästar anlänt till Storuman klockan 12.05 den 30 juni 1940.

Stationsinspektoren förklarade sig icke närmare känna till beskaffenheten av ifrågavarande tågtransport. Någon svensk militär bevakning i samband med densamma hade han icke förmärkt.

Under uppehållet i Storuman till tågets fortsatta färd klockan 13.10 hade utspisning ägt rum, och hade tågpassagerarna fritt rört sig i samhället. Därvid skall hava förekommit, att några av dessa med medförda kameror tagit fotografier inom stations- m. fl. områden.

Vid förfrågan å försvarsområdesstaben i Storuman har upplysts, att dit icke influtit något meddelande om denna tågtransport.

Då ovanomförmälda uppehåll i Storuman anordnats utan att polismyndigheten på platsen satts i tillfälle att föranstalta om erforderlig bevakning i anledning av detsamma, har jag ansett mig böra bringa ovan-angivna förhållande till herr landsfogdens kännedom.

Stensele i landsfiskalskontoret den 2 juli 1940.

1 Punkterna l:o), 2:o) och 4:o)—6:0) röra andra ärenden än transiteringsfrågan. 33

Under erinran om att rådplägning med utrikesnämnden ägt rum i ärendet ävensom att i den i § 56 i riksdagsordningen stadgade ordning till riksdagen gjorts meddelande i frågan,

hemställer ministern om bemyndigande att med tyska regeringen träffa överenskommelse rörande ifrågavarande transporters omfattning och genomförande.

Till vad ministern under punkterna l:o)—6:0)* hemställt, däruti övriga närvarande statsrådsledamöter förena sig, behagar Hans Majrt Konungen lämna bifall.

Vid protokollet: K. G. Lagerfelt.

42. Liedén till Österdahl 2 juli 1940.

Skrivelse från landsfiskalen i Stensele distrikt till landsfogden i Västerbottens län, återgiven efter bestyrkt avskrift, som av kriminalpolisen i Stockholm översänts till UD, dit den inkom 12/7.

Under gårdagen uppgavs för mig att tysk militär skulle med bantåg hava passerat Storuman söndagen den 30 nästlidne juni.

I anledning härav satte jag mig i förbindelse med Stationsinspektoren i Storuman för erhållande av upplysningar. Denne meddelade därvid att ett extra tåg medförande tysk militär till ett antal av omkring 150 man samt ett antal hästar anlänt till Storuman klockan 12.05 den 30 juni 1940.

Stationsinspektoren förklarade sig icke närmare känna till beskaffenheten av ifrågavarande tågtransport. Någon

svensk militär bevakning i samband med densamma hade han icke förmärkt.

Under uppehållet i Storuman till tågets fortsatta färd klockan 13.10 hade utspisning ägt rum, och hade tågpassagerarna fritt rört sig i samhället. Därvid skall hava förekommit, att några av dessa med medförda kameror tagit fotografier inom stations- m. fl. områden.

Vid förfrågan å försvarsområdesstaben i Storuman har upplysts, att dit icke influtit något meddelande om denna tågtransport.

Då ovanomförmälda uppehåll i Storuman anordnats utan att polismyndigheten på platsen satts i tillfälle att föranstalta om erforderlig bevakning i anledning av detsamma, har jag ansett mig böra bringa ovan-angivna förhållande till herr landsfogdens kännedom.

Stensele i landsfiskalskontoret den 2 juli 1940.

1 Punkterna l:o), 2:o) och 4:o)—6:0) röra andra ärenden än transiteringsfrågan. M

43. Tysk uppteckning 3 juli 1940.

Å akten har med bläck (Croneborgs handstil) antecknats: »Lämnat av Dankwort tili Söderblom den 3/7 1940: utgör en på Excellensens begäran uppgjord sammanfattande förteckning över de transporter från Oslo,resp. Trondheim till Narvik, som avses skola förekomma.» Jfr akterna 44 och B 2. Inl. s. VIII.

1.) 3 Batterien mit Munitionsausrüstung von Oslo nach Narvik (7 Geschütze in vier offenen und acht geschlossenen Wagen; als Begleitpersonal ein Offizier und 20 Mann).

2.) Rückwärtige Dienste:

300 Mann, 50 Pferde, 90 Fahrzeuge.

3.) Gebirgsnaehrichtenabteilung 68:

180 Mann, 115 Pferde, 60 Fahrzeuge.

4.) Gebirgs-Artillerie-Regiment 112 (Regimentsstab + 1. Abt.) : 750 Mann, 440 Pferde, 6 Geschütze, 120 Fahrzeuge.

5.) Gebirgs-Jäger-Regiment 138 (Regimentsstab + 1. Batl.) : 1000 Mann, 460 Pferde, 75 Fahrzeuge.

6.) Leichte Inf anteri-Kolonne : 90 Mann, 35 Fahrzeuge.

7.) II. Batl. des Gebirgs-Jäger-Regiments 138: 700 Mann, 415 Pferde, 50 Fahrzeuge.

8.) II. Batl. des Gebirgs-Artillerie-Regiments 112:

760 Mann, 520 Pferde, 6 Geschütze, 100 Fahrzeuge.

9.) III. Batl. des Gebirgs-Jäger-Regiments 138: 760 Mann, 415 Pferde, 50 Fahrzeuge.

10.) Gebirgs-Pionier-Batl. 83 (Tross) :

115 Mann, 150 Pferde, 175 Fahrzeuge. 11.) Rückwärtige Dienste:

370 Mann, 130 Pferde, 100 Fahrzeuge.

Die Transporte von Ziffer 2) bis 11) sollten von Drontheim durch Schweden nach Narvik gehen.

Stockholm, den 3. Juli 1940. 35

44. Söderblom till Kichert 4 juli 1940.

Handbrev. Id1.s. VIII.

Stockholm den 4 juli 1940.

I hast vill jag för Din orientering meddela, att förhandlingarna i tran-siteringsfrågan ännu ej kunnat lyckligen

slutföras. Vi hava gått med på transitering av viss angiven materiel (se bilaga)1 och personal från Oslo och Trondheim till Narvik. Vidare hava vi gått med på två tåg i veckan i vardera riktningen Kornsjö—Trelleborg. Tyskarna begärde emellertid idag ett tåg varje dag. Alla andra punkter skulle vara klara. Med anledning härav tillkallade Excellensen på eftermiddagen Below och utvecklade för honom, att han gått så långt han kunnat i eftergifter och nu enträget hemställde, att man ville gå med på att inskränka sig till två tåg i veckan i vardera riktningen. Han omnämnde, att vi redan försport en stark reaktion från England och att man mycket väl kunde räkna med bombangrepp, därest tåg framfördes regelbundet varje dag. Den fördel, som tyskarna skulle hava av de överskjutande tågen, kunde ej anses stå i proportion till de oerhörda risker, som Sverige skulle löpa, ej minst med tanke på vår handelsflotta etc. Utrikesministern argumenterade utförligt, och om jag hinner hoppas jag kunna närmare utveckla våra synpunkter för Din information.

45. Promemoria av Nyländer 4 juli 1940.

Inl. s. IX.

Kriminalöverkonstapel Persson, Göteborg, har per telefon meddelat följande.

Han hade haft i uppdrag att möta den första kontingenten tyska soldater vid norska gränsen. Soldaterna hade embarkerat vid Kornsjö i en norsk vagn, som sedan följt med hela vägen till Trelleborg. Kontingenten hade bestått av 45 man, och med tåget följde förutom personvagnen en bagagevagn. Vagnen var mycket omodern, saknade tvättanordning etc. Själv hade han inte fått plats i vagnen utan varit nödsakad åka på lokomotivet. Tåget hade kört på natten, och hela resan hade gått utmärkt utan att väcka det ringaste uppseende. De tyska soldaterna hade uppfört sig mönstergillt. Svensk militär hade synts här och var på stationerna, och tyska och svenska militären hade hälsat korrekt. Tyskarna medförde torrskaffning och genom Perssons ingripande hade dricksvatten an-

i Akt 43. 35

44. Söderblom till Kichert 4 juli 1940.

Handbrev. Id1.s. VIII.

Stockholm den 4 juli 1940.

I hast vill jag för Din orientering meddela, att förhandlingarna i tran-siteringsfrågan ännu ej kunnat lyckligen

slutföras. Vi hava gått med på transitering av viss angiven materiel (se bilaga)1 och personal från Oslo och Trondheim till Narvik. Vidare hava vi gått med på två tåg i veckan i vardera riktningen Kornsjö—Trelleborg. Tyskarna begärde emellertid idag ett tåg varje dag. Alla andra punkter skulle vara klara. Med anledning härav tillkallade Excellensen på eftermiddagen Below och utvecklade för honom, att han gått så långt han kunnat i eftergifter och nu enträget hemställde, att man ville gå med på att inskränka sig till två tåg i veckan i vardera riktningen. Han omnämnde, att vi redan försport en stark reaktion från England och att man mycket väl kunde räkna med bombangrepp, därest tåg framfördes regelbundet varje dag. Den fördel, som tyskarna skulle hava av de överskjutande tågen, kunde ej anses stå i proportion till de oerhörda risker, som Sverige skulle löpa, ej minst med tanke på vår handelsflotta etc. Utrikesministern argumenterade utförligt, och om jag hinner hoppas jag kunna närmare utveckla våra synpunkter för Din information.

45. Promemoria av Nyländer 4 juli 1940.

Inl. s. IX.

Kriminalöverkonstapel Persson, Göteborg, har per telefon meddelat följande.

Han hade haft i uppdrag att möta den första kontingenten tyska soldater vid norska gränsen. Soldaterna hade embarkerat vid Kornsjö i en norsk vagn, som sedan följt med hela vägen till Trelleborg. Kontingenten hade bestått av 45 man, och med tåget följde förutom personvagnen en bagagevagn. Vagnen var mycket omodern, saknade tvättanordning etc. Själv hade han inte fått plats i vagnen utan varit nödsakad åka på lokomotivet. Tåget

hade kört på natten, och hela resan hade gått utmärkt utan att väcka det ringaste uppseende. De tyska soldaterna hade uppfört sig mönstergillt. Svensk militär hade synts här och var på stationerna, och tyska och svenska militären hade hälsat korrekt. Tyskarna medförde torrskaffning och genom Perssons ingripande hade dricksvatten an-

i Akt 43.skaffats på ett flertal ställen under resan. Tyskarna hade uttryckt sin belåtenhet med alla arrangemang.

Persson ville särskilt framhålla nödvändigheten av att någon anordning kunde träffas därhän, att den svenska bevakningspersonalen finge tillgång till en reserverad avdelning under resan.

Stockholm den 4 juli 1940.

46. UD till sändebudet i London 4 juli 1940.

Telegram. Inl. s. XI.

Tillstånd genomresa i uniform utan vapen medgives strängt begränsat antal tyska militärer huvudsakligen permitterade under kontroll särskilda vagnar. Mallet har underrättats. Ni bör i förekommande fall söka mildra eventuell ogynnsam reaktion under framhållande medgivandet icke kan nämnvärt skada brittiska intressen.

47. Söderblom till Sichert 5 juli 1940.

Strängt förtroligt handbrev. Inl. s. VIII.

Stockholm den 5 juli 1940.

Av mina brev den 26 juni[1] samt den 1 och 4 juli[2] hoppas jag Du fått en någorlunda klar bild av gången av våra förhandlingar här med tyskarna i transiteringsfrågan. Läget är i korthet det, att vi äro beredda växla noter med den text, som var bilagd mitt brev av den 1 juli, under förutsättning att samtidigt fastslås de tre punkter, som angivas i den samtidigt översända promemorian rörande personaltransporterna. Sedan vi fått klarhet om vilken omfattning transporter från Oslo och Trondheim till Narvik av materiel och folk komma att få (se mitt gårdagsbrev), återstår endast en olöst punkt: frågan om antalet permittenttåg från Kornsjö. Vi hava sträckt oss till ett maximum av två järnvägståg i veckan i vardera riktningen, under det att tyskarna i sista stund begärt ett tåg varje dag.

Beträffande den argumentering, som utrikesministern vid sitt samtal igår eftermiddag framförde till Below, vill jag komplettera mitt gårdagsbrev så till vida, som utrikesministern underströk de trafiktekniska svårigheterna. Tillgången på vagnar och vår egen trafiks behov i övrigt gör det omöjligt för oss att insätta dagliga tåg i vardera riktningen. Emeller-

i Akt 23.

3 Akterna 38, 44. skaffats på ett flertal ställen under resan. Tyskarna hade uttryckt sin belåtenhet med alla arrangemang.

Persson ville särskilt framhålla nödvändigheten av att någon anordning kunde träffas därhän, att den svenska bevakningspersonalen finge tillgång till en reserverad avdelning under resan.

Stockholm den 4 juli 1940.

46. UD till sändebudet i London 4 juli 1940.

Telegram. Inl. s. XI.

Tillstånd genomresa i uniform utan vapen medgives strängt begränsat antal tyska militärer huvudsakligen permitterade under kontroll särskilda vagnar. Mallet har underrättats. Ni bör i förekommande fall söka mildra eventuell ogynnsam reaktion under framhållande medgivandet icke kan nämnvärt skada brittiska intressen.

47. Söderblom till Sichert 5 juli 1940.

Strängt förtroligt handbrev. Inl. s. VIII.

Stockholm den 5 juli 1940.

Av mina brev den 26 juni1 samt den 1 och 4 juli2 hoppas jag Du fått en någorlunda klar bild av gången av våra förhandlingar här med tyskarna i transiteringsfrågan. Läget är i korthet det, att vi äro beredda växla noter med den text, som var bilagd mitt brev av den 1 juli, under förutsättning att samtidigt fastslås de tre punkter, som angivas i den samtidigt översända promemorian rörande personaltransporterna. Sedan vi fått klarhet om vilken omfattning transporter från Oslo och Trondheim till Narvik av materiel och folk komma att få (se mitt gårdagsbrev), återstår endast en olöst punkt: frågan om antalet permittenttåg från Kornsjö. Vi hava sträckt oss till ett maximum av två järnvägståg i veckan i vardera riktningen, under det att tyskarna i sista stund begärt ett tåg varje dag.

Beträffande den argumentering, som utrikesministern vid sitt samtal igår eftermiddag framförde till Below, vill jag komplettera mitt gårdagsbrev så till vida, som utrikesministern underströk de trafiktekniska svårigheterna. Tillgången på vagnar och vår egen trafiks behov i övrigt gör det omöjligt för oss att insätta dagliga tåg i vardera riktningen. Emeller-

i Akt 23.

3 Akterna 38, 44. skaffats på ett flertal ställen under resan. Tyskarna hade uttryckt sin belåtenhet med alla arrangemang.

Persson ville särskilt framhålla nödvändigheten av att någon anordning kunde träffas därhän, att den svenska bevakningspersonalen finge tillgång till en reserverad avdelning under resan.

Stockholm den 4 juli 1940.

46. UD till sändebudet i London 4 juli 1940.

Telegram. Inl. s. XI.

Tillstånd genomresa i uniform utan vapen medgives strängt begränsat antal tyska militärer huvudsakligen permitterade under kontroll särskilda vagnar. Mallet har underrättats. Ni bör i förekommande fall söka mildra eventuell ogynnsam reaktion under framhållande medgivandet icke kan nämnvärt skada brittiska intressen.

47. Söderblom till Sichert 5 juli 1940.

Strängt förtroligt handbrev. Inl. s. VIII.

Stockholm den 5 juli 1940.

Av mina brev den 26 juni1 samt den 1 och 4 juli2 hoppas jag Du fått en någorlunda klar bild av gången av våra förhandlingar här med tyskarna i transiteringsfrågan. Läget är i korthet det, att vi äro beredda växla noter med den text, som var bilagd mitt brev av den 1 juli, under förutsättning att samtidigt fastslås de tre punkter, som angivas i den samtidigt översända promemorian rörande personaltransporterna. Sedan vi fått klarhet om vilken omfattning transporter från Oslo och Trondheim till Narvik av materiel och folk komma att få (se mitt gårdagsbrev), återstår endast en olöst punkt: frågan om antalet permittenttåg från Kornsjö. Vi hava sträckt oss till ett maximum av två järnvägståg i veckan i vardera riktningen, under det att tyskarna i sista stund begärt ett tåg varje dag.

Beträffande den argumentering, som utrikesministern vid sitt samtal igår eftermiddag framförde till Below, vill jag komplettera mitt gårdagsbrev så till vida, som utrikesministern underströk de trafiktekniska svårigheterna. Tillgången på vagnar och vår egen trafiks behov i övrigt gör det omöjligt för oss att insätta dagliga tåg i vardera riktningen. Emeller-

i Akt 23.

3 Akterna 38, 44.37

tid tillkomma här andra hänsyn. De samtal, som förts i saken, hava från början pekat på begränsade genomresor,

närmast av permittenter. Under förhandlingarnas gång hava emellertid framskymtat allt större krav, tills man efter hand begärt hela tåg med permittenter och slutligen dagliga tåg i vardera riktningen. En sådan trafik måste av oss anses gå utöver den ram, som uppdragits i Konungens skriftväxling med rikskanslern angående Sveriges och Tysklands inbördes förhållande, nämligen neutralitetens nam.1 Det är ju rikskanslerns tillkännagivna vilja att ej driva oss ut ur neutraliteten. Såsom jag nämnde i mitt gårdagsbrev, framhöll utrikesministern också den kraftiga reaktion, som redan försports från brittiskt håll, och antydde, att man måste räkna med stor risk för bombangrepp och sabotage, därest dagliga tåg med tyska soldater skulle passera. Om man däremot endast insätter två tåg i veckan, är det möjligt att variera dagarna och undvika många riskmoment av olika slag. Slutligen vill jag ytterligare understryka, att utrikesministern betecknade vad vi nu gått med på såsom den yttersta gränsen för våra eftergifter. Han framhöll, vilka svårigheter han haft att genomdriva detta resultat i regering och riksdag, och riktade en vädjan till Below att söka åstadkomma en nedskärning av Tysklands petita.

Vissa tecken tyda på att man på tyskt militärt håll när allt kommer omkring skulle kunna nöja sig med två tåg och att vi nu skola kunna komma till ett för båda parter acceptabelt resultat. Emellertid vill jag förbereda på att vi eventuellt kunna bliva nödsakade att bedja Dig ingripa i Berlin.

48. Kommuniké från UD 5 juli 1940.

Inl. s. XI.

Stockholm den 5/7 1940.

Utrikesdepartementet meddelar, att sedan fientligheterna i Norge upphört ha de av kriget betingade inskränkningarna i transitotrafiken till och från Norge bortfallit. Sålunda få numera alla slags varor transporteras på de svenska järnvägarna i sådan trafik. Likaledes kommer tillstånd att lämnas till genomresa för personer tillhörande tyska krigsmakten, närmasl permitterade soldater, varvid särskilt härför avsedda tåg och vagnar skola, begagnas.

1 Denna skriftväxling finnes intagen under nr 54 och 96 i UD:s publikation rörande transiteringsfrågor m. m. april—juni 1940.

tid tillkomma här andra hänsyn. De samtal, som förts i saken, hava från början pekat på begränsade genomresor,

närmast av permittenter. Under förhandlingarnas gång hava emellertid framskymtat allt större krav, tills man efter hand begärt hela tåg med permittenter och slutligen dagliga tåg i vardera riktningen. En sådan trafik måste av oss anses gå utöver den ram, som uppdragits i Konungens skriftväxling med rikskanslern angående Sveriges och Tysklands inbördes förhållande, nämligen neutralitetens nam.1 Det är ju rikskanslerns tillkännagivna vilja att ej driva oss ut ur neutraliteten. Såsom jag nämnde i mitt gårdagsbrev, framhöll utrikesministern också den kraftiga reaktion, som redan försports från brittiskt håll, och antydde, att man måste räkna med stor risk för bombangrepp och sabotage, därest dagliga tåg med tyska soldater skulle passera. Om man däremot endast insätter två tåg i veckan, är det möjligt att variera dagarna och undvika många riskmoment av olika slag. Slutligen vill jag ytterligare understryka, att utrikesministern betecknade vad vi nu gått med på såsom den yttersta gränsen för våra eftergifter. Han framhöll, vilka svårigheter han haft att genomdriva detta resultat i regering och riksdag, och riktade en vädjan till Below att söka åstadkomma en nedskärning av Tysklands petita.

Vissa tecken tyda på att man på tyskt militärt håll när allt kommer omkring skulle kunna nöja sig med två tåg och att vi nu skola kunna komma till ett för båda parter acceptabelt resultat. Emellertid vill jag förbereda på att vi eventuellt kunna bliva nödsakade att bedja Dig ingripa i Berlin.

48. Kommuniké från UD 5 juli 1940.

Inl. s. XI.

Stockholm den 5/7 1940.

Utrikesdepartementet meddelar, att sedan fientligheterna i Norge upphört ha de av kriget betingade inskränkningarna i transitotrafiken till och från Norge bortfallit. Sålunda få numera alla slags varor transporteras

på de svenska järnvägarna i sådan trafik. Likaledes kommer tillstånd att lämnas till genomresa för personer tillhörande tyska krigsmakten, närmasl permitterade soldater, varvid särskilt härför avsedda tåg och vagnar skola, begagnas.

1 Denna skriftväxling finnes intagen under nr 54 och 96 i UD:s publikation rörande transiteringsfrågor m. m. april—juni 1940. 38

49. Promemoria 5 juli 1940.

Å akten, som icke är signerad, har antecknats : »överlämnas av K. U. D. till Statens Informationsstyrelse för vidare åtgärd. Stockholm den 5. 7. 1940. Enligt uppdrag: Thorsing/de Besehe». Inl. s. XI.

Ej för publicering. Till chefredaktören.1

I anslutning till utrikesdepartementets kommuniké2 rörande transitotra-fiken till och från Norge må följande synpunkter anföras:

Som bekant gjorde tyska regeringen under kriget i Norge upprepade framställningar till svenska regeringen om tillstånd att sända krigsmateriel genom Sverige till Norge. Dessa framställningar avböjdes under hänvisning i främsta rummet till de vänskapsband, som förenade de svenska och norska folken och som gjorde det till en hederssak för Sverige att icke tillåta genomfart av trupper och krigsmateriel, vilka skulle komma till användning mot norrmännen. Sedan striderna i Norge avblåsts har svenska regeringen efter förnyad framställning från tyskt håll icke ansett sig kunna vidhålla sin vägran. Det är numera ej fråga om transporter för strids förande i eller mot vårt grannland. Att märka är vidare, att de begärda persontransporterna icke avse en förstärkning av de tyska besättningstrupperna i Norge utan i främsta rummet hemtransporter av per-mitterat krigsmanskap och återtransport efter permission — i samtliga fall grupper av obeväpnat manskap i särskilt anvisade tåg eller vagnar. Dessa transporter kunna icke förutsättas få någon inverkan på Norges läge, och i mycket obetydlig grad på stormaktskrigets utveckling.

Det torde icke särskilt behöva framhållas, att svenska regeringens ståndpunktstagande i denna fråga har måst anses vara av synnerlig vikt för uppgiften att föra landet igenom den nuvarande brydsamma tidens många svårigheter.

50. UD till sändebudet i Washington 5 juli 1940.

Telegram. Inl. s. XI.

Tillstånd genomresa i uniform utan vapen medgives strängt begränsat antal tyska militärer huvudsakligen permitterade under kontroll särskilda vagnar. Amerikanska legationen underrättad. Ni bör i förekommande fall söka mildra eventuell ogynnsam reaktion.

1 Jfr akt 51. •'Akt 48. 38

49. Promemoria 5 juli 1940.

Å akten, som icke är signerad, har antecknats : »överlämnas av K. U. D. till Statens Informationsstyrelse för vidare åtgärd. Stockholm den 5. 7. 1940. Enligt uppdrag: Thorsing/de Besehe». Inl. s. XI.

Ej för publicering. Till chefredaktören.1

I anslutning till utrikesdepartementets kommuniké2 rörande transitotra-fiken till och från Norge må följande synpunkter anföras:

Som bekant gjorde tyska regeringen under kriget i Norge upprepade framställningar till svenska regeringen om tillstånd att sända krigsmateriel genom Sverige till Norge. Dessa framställningar avböjdes under hänvisning i främsta rummet till de vänskapsband, som förenade de svenska och norska folken och som gjorde det till en hederssak för Sverige att icke tillåta genomfart av trupper och krigsmateriel, vilka skulle komma till användning mot norrmännen. Sedan striderna i Norge avblåsts har svenska regeringen efter förnyad framställning från tyskt

håll icke ansett sig kunna vidhålla sin vägran. Det är numera ej fråga om transporter för strids förande i eller mot vårt grannland. Att märka är vidare, att de begärda persontransporterna icke avse en förstärkning av de tyska besättningstrupperna i Norge utan i främsta rummet hemtransporter av per-mitterat krigsmanskap och återtransport efter permission — i samtliga fall grupper av obeväpnat manskap i särskilt anvisade tåg eller vagnar. Dessa transporter kunna icke förutsättas få någon inverkan på Norges läge, och i mycket obetydlig grad på stormaktskrigets utveckling.

Det torde icke särskilt behöva framhållas, att svenska regeringens ståndpunktstagande i denna fråga har måst anses vara av synnerlig vikt för uppgiften att föra landet igenom den nuvarande brydsamma tidens många svårigheter.

50. UD till sändebudet i Washington 5 juli 1940.

Telegram. Inl. s. XI.

Tillstånd genomresa i uniform utan vapen medgives strängt begränsat antal tyska militärer huvudsakligen permitterade under kontroll särskilda vagnar. Amerikanska legationen underrättad. Ni bör i förekommande fall söka mildra eventuell ogynnsam reaktion.

1 Jfr akt 51. •'Akt 48.

51. UD till sändebuden i London, Washington och Moskva 5 juli 1940.

Telegram. Inl. s. XI.

I anledning kommuniké meddelad i vårt telegram av i dag1, har till svenska pressen följande konfidentiella direktiv2 utsänts vilka ev. kunna tjäna Eder till vägledning för besvarandet förfrågningar pressen: Tyska regeringen gjorde kriget Norge upprepade framställningar tillstånd sända krigsmateriel till Norge, vilka avböjdes hänvisning vänskapsband svenska norska folken hederssak Sverige icke tillåta genomfart trupper krigsmateriel mot norrmännen. Sedan striderna avblåsts har regeringen efter förnyad framställning icke ansett sig kunna vidhålla vägran. Begärda persontransporterna avse icke förstärkning tyska trupperna Norge utan främsta rummet hemtransporter obeväpnade permitterade och återtransport efter permission i särskilt anvisade tåg. Dessa transporter kunna icke förutsättas få någon inverkan på Norges läge, och i mycket obetydlig grad på (stormaktskrigets utveckling. Regeringens ståndpunktstagande av synnerlig vikt för uppgiften föra landet igenom nuvarande svårigheter.

52. Verbalnote från norska beskickningen 6 juli 1940.

Ink. till UD 8/7. Inl. s. XII.

Avisene inneholder idag folgende offisielle melding:

»Utrikesdepartementet meddelar, att sedan fientligheterna i Norge upphört ha de av kriget betingade inskränkningarna i transitotraf iken till och från Norge bortfallit. Sålunda få numera alla slags varor transporteras på de svenska järnvägarna i sådan trafik.

Likaledes kommer tillstånd att lämnas till genomresa för personer, tillhörande tyska krigsmakten, närmast permitterade soldater, varvid särskilt härför avsedda tåg och vagnar skola begagnas.»

Den Kgl. norske Legasjon har i den anledning den äre å be det Kgl. svenske Utenriksdepartement om närmere Oplysninger om hvad der ligger i den beslutning som således er fattet.

Legasjonen tör förutsette at der, forsåvidt transitt av varer angår, bare ßigtes till den efter Haag-konvensjon V art. 7 tillatte transitt på kommer-sielt grunnlag.

Videre vilde Legasjonen sette pris på å få vite hvad der ligger i förbe-höidet »närmast» föran »permitterade soldater».

1 I detta telegram återges endast innehållet i akt 48. » Jfr akt 49.

51. UD till sändebuden i London, Washington och Moskva 5 juli 1940.

Telegram. Inl. s. XI.

I anledning kommuniké meddelad i vårt telegram av i dag1, har till svenska pressen följande konfidentiella direktiv2 utsänts vilka ev. kunna tjäna Eder till vägledning för besvarandet förfrågningar pressen: Tyska regeringen gjorde kriget Norge upprepade framställningar tillstånd sända krigsmateriel till Norge, vilka avböjdes hänvisning vänskapsband svenska norska folken hederssak Sverige icke tillåta genomfart trupper krigsmateriel mot norrmännen. Sedan striderna avblåsts har regeringen efter förnyad framställning icke ansett sig kunna vidhålla vägran. Begärda persontransporterna avse icke förstärkning tyska trupperna Norge utan främsta rummet hemtransporter obeväpnade permitterade och återtransport efter permission i särskilt anvisade tåg. Dessa transporter kunna icke förutsättas få någon inverkan på Norges läge, och i mycket obetydlig grad på (stormaktskrigets utveckling. Regeringens ståndpunktstagande av synnerlig vikt för uppgiften föra landet igenom nuvarande svårigheter.

52. Verbalnote från norska beskickningen 6 juli 1940.

Ink. till UD 8/7. Inl. s. XII.

Avisene inneholder idag folgende offisielle melding:

»Utrikesdepartementet meddelar, att sedan fientligheterna i Norge upphört ha de av kriget betingade inskränkningarna i transitotraf iken till och från Norge bortfallit. Sålunda få numera alla slags varor transporteras på de svenska järnvägarna i sådan trafik.

Likaledes kommer tillstånd att lämnas till genomresa för personer, tillhörande tyska krigsmakten, närmast permitterade soldater, varvid särskilt härför avsedda tåg och vagnar skola begagnas.»

Den Kgl. norske Legasjon har i den anledning den äre å be det Kgl. svenske Utenriksdepartement om närmere Oplysninger om hvad der ligger i den beslutning som således er fattet.

Legasjonen tör förutsette at der, forsåvidt transitt av varer angår, bare ßigtes till den efter Haag-konvensjon V art. 7 tillatte transitt på kommer-sielt grunnlag.

Videre vilde Legasjonen sette pris på å få vite hvad der ligger i förbe-höidet »närmast» föran »permitterade soldater».

1 I detta telegram återges endast innehållet i akt 48. » Jfr akt 49.40

Samtidig vil Legasjonen gjöre opmerksom på at der fremdeles består krigstilstand mellem Norge og Tyskland, og at, selv om fiendtligheterne mellem disse to land er ophört, der dog finner sted militäre operasjoner mellem det Britiske Rike og Tyskland i Norge og på norsk sjöterritorium.

Stockholm, 6. juli 1940.

(Marginalantechning av Söderblom:) Orienterat Bull om läget. B. föreföll ej vilja göra någon invändning, utom att han ville ha en försäkran om att transitering skedde på kommersiell grundval. Han önskade ett skriftligt svar, som jag dock ej kunde ställa i utsikt.

53. Uppteckning av Günther 7 juli 1940.

Inl. s. XI.

Brittiske ministern underrättades idag om det huvudsakliga innehållet av överenskommelsen med Tyskland rörande transitering. Beträffande genomresorna av permitterade soldater nämnde jag intet om resvägar eller tid och betecknade det beräknade antalet genomresande såsom efter svensk måttstock avsevärt, efter tyskt bedömande ringa.

I anledning av pressnotisen om en brittisk protest mot det svenska medgivandet till Tyskland att transitera krigsmateriel och soldater frågade jag Mr. Mallet, om hans uttalanden i ämnet vore avsedda att utgöra en formlig

protest. Han svarade, att han fått i uppdrag att framföra, att brittiska regeringen betraktade det gjorda svenska avsteget från neutraliteten som en allvarlig sak. Den insåge och förstode dock Sveriges svåra belägenhet. Den hemställde att, som en motvikt till den vidtagna åtgärden, svenska regeringen ville avstå från sina amerikanska kontrakt på flygmaskiner, vilka i så fall skulle övertagas av England. Brittiska regeringen kunde i varje fall icke numera tillåta, att flygmaskiner finge föras från Amerika till Sverige genom den brittiska marina kontrollspärren.

Det var tydligt, att han undvek att använda ordet protest.

54. Promemoria av Engzell 8 juli 1940.

Inl. b. X.

Den 5 juli meddelade stadsfiskal Nykvist, Trelleborg, att föregående dag från Sassnitz inkommit en tysk Oberleutnant i uniform, vilken sade sig skola resa till Norge. Han innehade icke pass utan endast s. k. Wehr-pass. Han uppgav, att han reste denna väg därför att han på grund av 40

Samtidig vil Legasjonen gjöre opmerksom på at der fremdeles består krigstilstand mellem Norge og Tyskland, og at, selv om fiendtligheterne mellem disse to land er ophört, der dog finner sted militäre operasjoner mellem det Britiske Rike og Tyskland i Norge og på norsk sjöterritorium.

Stockholm, 6. juli 1940.

(Marginalantechning av Söderblom:) Orienterat Bull om läget. B. föreföll ej vilja göra någon invändning, utom att han ville ha en försäkran om att transitering skedde på kommersiell grundval. Han önskade ett skriftligt svar, som jag dock ej kunde ställa i utsikt.

53. Uppteckning av Günther 7 juli 1940.

Inl. s. XI.

Brittiske ministern underrättades idag om det huvudsakliga innehållet av överenskommelsen med Tyskland rörande transitering. Beträffande genomresorna av permitterade soldater nämnde jag intet om resvägar eller tid och betecknade det beräknade antalet genomresande såsom efter svensk måttstock avsevärt, efter tyskt bedömande ringa.

I anledning av pressnotisen om en brittisk protest mot det svenska medgivandet till Tyskland att transitera krigsmateriel och soldater frågade jag Mr. Mallet, om hans uttalanden i ämnet vore avsedda att utgöra en formlig protest. Han svarade, att han fått i uppdrag att framföra, att brittiska regeringen betraktade det gjorda svenska avsteget från neutraliteten som en allvarlig sak. Den insåge och förstode dock Sveriges svåra belägenhet. Den hemställde att, som en motvikt till den vidtagna åtgärden, svenska regeringen ville avstå från sina amerikanska kontrakt på flygmaskiner, vilka i så fall skulle övertagas av England. Brittiska regeringen kunde i varje fall icke numera tillåta, att flygmaskiner finge föras från Amerika till Sverige genom den brittiska marina kontrollspärren.

Det var tydligt, att han undvek att använda ordet protest.

54. Promemoria av Engzell 8 juli 1940.

Inl. b. X.

Den 5 juli meddelade stadsfiskal Nykvist, Trelleborg, att föregående dag från Sassnitz inkommit en tysk Oberleutnant i uniform, vilken sade sig skola resa till Norge. Han innehade icke pass utan endast s. k. Wehr-pass. Han uppgav, att han reste denna väg därför att han på grund av 40

Samtidig vil Legasjonen gjöre opmerksom på at der fremdeles består krigstilstand mellem Norge og Tyskland, og at, selv om fiendtligheterne mellem disse to land er ophört, der dog finner sted militäre operasjoner mellem det Britiske Rike og Tyskland i Norge og på norsk sjöterritorium.

Stockholm, 6. juli 1940.

(Marginalantechning av Söderblom:) Orienterat Bull om läget. B. föreföll ej vilja göra någon invändning, utom

att han ville ha en försäkran om att transitering skedde på kommersiell grundval. Han önskade ett skriftligt svar, som jag dock ej kunde ställa i utsikt.

53. Uppteckning av Günther 7 juli 1940.

Inl. s. XI.

Brittiske ministern underrättades idag om det huvudsakliga innehållet av överenskommelsen med Tyskland rörande transitering. Beträffande genomresorna av permitterade soldater nämnde jag intet om resvägar eller tid och betecknade det beräknade antalet genomresande såsom efter svensk måttstock avsevärt, efter tyskt bedömande ringa.

I anledning av pressnotisen om en brittisk protest mot det svenska medgivandet till Tyskland att transitera krigsmateriel och soldater frågade jag Mr. Mallet, om hans uttalanden i ämnet vore avsedda att utgöra en formlig protest. Han svarade, att han fått i uppdrag att framföra, att brittiska regeringen betraktade det gjorda svenska avsteget från neutraliteten som en allvarlig sak. Den insåge och förstode dock Sveriges svåra belägenhet. Den hemställde att, som en motvikt till den vidtagna åtgärden, svenska regeringen ville avstå från sina amerikanska kontrakt på flygmaskiner, vilka i så fall skulle övertagas av England. Brittiska regeringen kunde i varje fall icke numera tillåta, att flygmaskiner finge föras från Amerika till Sverige genom den brittiska marina kontrollspärren.

Det var tydligt, att han undvek att använda ordet protest.

54. Promemoria av Engzell 8 juli 1940.

Inl. b. X.

Den 5 juli meddelade stadsfiskal Nykvist, Trelleborg, att föregående dag från Sassnitz inkommit en tysk Oberleutnant i uniform, vilken sade sig skola resa till Norge. Han innehade icke pass utan endast s. k. Wehr-pass. Han uppgav, att han reste denna väg därför att han på grund av41

hjärtfel icke kunde flyga till Norge. Stadsfiskalen hade kvarhållit honom i avvaktan på instruktion. Jag meddelade, att officeren finge resa med kvällståget till Oslo och erhålla visum å sitt Wehrpass. Stadsfiskalen borde därvid tillsäga honom att om möjligt under hela resan hålla sig å tåget, dock att han kunde å någon station, lämpligen Göteborg få intaga förtäring å järnvägsrestaurant.

Den 6 juli meddelade polisintendent Westlin, Göteborg, att nämnde officer ankommit samt blivit mottagen av ett tiotal tyskar i staden, att man uppfattat att han begärt få se Kriegshafen i Göteborg, samt att han tillsammans med en del tyskar begivit sig ut på promenad i staden.

Westlin ombads under hövliga former tillsäga mannen att han borde hålla sig vid tåget.

Sistnämnda dag har jag med general von Uthmann diskuterat fallet och framhållit det olämpliga i att enstaka uniformerade tyskar fritt uppehålla sig utom järnvägsområdena.

Stockholm den 8 juli 1940.

(Tillägg med bläck:) Den 8 juli meddelade landsfiskalen i Kiruna, att två tyska majorer i uniform ville avresa via Stockholm till Oslo med »tåg om 5 minuter». Besked: Vägras t. v. och få de göra framställning via beskickningen.

55. Svensk-tysk noteväxling 8 juli 1940.

Inl. s. VIII.

Stockholm den 8 juli 1940. Herr Envoyé.

Jag har äran bekräfta, att mellan Kungl. svenska regeringen och tyska regeringen enighet nåtts om följande:

1.) Kungl. svenska regeringen är beredd att medgiva transitering av den tyska försvarsmaktens försändelser, bestående av varor av alla slag (försvarsmaktsgods), däri inbegripet krigsmateriel, från Tyskland eller från av

Tyskland besatta områden i Danmark och Norge genom svenskt område till norska bestämmelseorter ävensom i motsatt riktning, inom gränsen för de trafiktekniska möjligheterna. Försändelserna kunna åtföljas av transportmanskap.

2.) I den mån det därvid är fråga om varor, för vilka enligt svenska 41

hjärtfel icke kunde flyga till Norge. Stadsfiskalen hade kvarhållit honom i avvaktan på instruktion. Jag meddelade, att officeren finge resa med kvällståget till Oslo och erhålla visum å sitt Wehrpass. Stadsfiskalen borde därvid tillsäga honom att om möjligt under hela resan hålla sig å tåget, dock att han kunde å någon station, lämpligen Göteborg få intaga förtäring å järnvägsrestaurant.

Den 6 juli meddelade polisintendent Westlin, Göteborg, att nämnde officer ankommit samt blivit mottagen av ett tiotal tyskar i staden, att man uppfattat att han begärt få se Kriegshafen i Göteborg, samt att han tillsammans med en del tyskar begivit sig ut på promenad i staden.

Westlin ombads under hövliga former tillsäga mannen att han borde hålla sig vid tåget.

Sistnämnda dag har jag med general von Uthmann diskuterat fallet och framhållit det olämpliga i att enstaka uniformerade tyskar fritt uppehålla sig utom järnvägsområdena.

Stockholm den 8 juli 1940.

(Tillägg med bläck:) Den 8 juli meddelade landsfiskalen i Kiruna, att två tyska majorer i uniform ville avresa via Stockholm till Oslo med »tåg om 5 minuter». Besked: Vägras t. v. och få de göra framställning via beskickningen.

55. Svensk-tysk noteväxling 8 juli 1940.

Inl. s. VIII.

Stockholm den 8 juli 1940. Herr Envoyé.

Jag har äran bekräfta, att mellan Kungl. svenska regeringen och tyska regeringen enighet nåtts om följande:

1.) Kungl. svenska regeringen är beredd att medgiva transitering av den tyska försvarsmaktens försändelser, bestående av varor av alla slag (försvarsmaktsgods), däri inbegripet krigsmateriel, från Tyskland eller från av Tyskland besatta områden i Danmark och Norge genom svenskt område till norska bestämmelseorter ävensom i motsatt riktning, inom gränsen för de trafiktekniska möjligheterna. Försändelserna kunna åtföljas av transportmanskap.

2.) I den mån det därvid är fråga om varor, för vilka enligt svenska42

bestämmelser transiteringstillstånd erfordras, skall tyska regeringen för varje gång under iakttagande av sedvanliga formaliteter i förväg till svenska regeringen anmäla försändelserna i och för säkerställande av deras ofördröjliga transitering.

3.) Kungl. svenska regeringen är beredd att tillåta befordran av medlemmar av den tyska försvarsmakten, särskilt permittenter, i uniform (utan sådana vapen, som icke tillhöra soldatens personliga utrustning, och med iakttagande av att gevär och manskapspistoler befordras i särskilda vagnar) mellan de under 1.) angivna bestämmelseorterna över svenskt område, vare sig de resa var för sig eller i slutna transporter, i det senare fallet efter föregående anmälan i och för träffande av överenskommelse om lämpliga åtgärder för deras genomförande.

4.) De detaljöverläggningar, som må ytterligare erfordras för genomförande av vad enligt ovanstående överenskommits, skola omedelbart upptagas mellan tyska beskickningen i Stockholm, i förekommande fall med biträde av militärattachéerna å ena sidan och vederbörande svenska myndigheter å den andra.

5.) De löpande detaljfrågor, som framdeles må uppkomma vid genomförandet av denna överenskommelse, skola för varje gång på samma sätt regleras med vederbörande svenska myndigheter.

Mottag, Herr Envoyé, försäkran om min utmärkta högaktning.

Christian Günther.

Stockholm, den 8. Juli 1940. Herr Minister,

Ich beehre mich, Ihnen zu bestätigen, dass zwischen der Deutschen Regierung und der Königlich Schwedischen Regierung Einverständnis über folgendes erzielt worden ist:

1.) Die Königlich Schwedische Regierung ist bereit, die Durchfuhr von Sendungen der deutschen Wehrmacht bestehend aus Waren aller Art (Wehrmachtsgut) einschliesslich Kriegsgerät von Deutschland oder den von Deutschland besetzten Gebieten in Dänemark und Norwegen durch schwedisches Gebiet nach norwegischen Bestimmungsorten sowie im umgekehrter Richtung im Ausmass der verkehrstechnischen Möglichkeiten zuzulassen. Die Sendungen können von Transportkommandos begleitet werden.

2.) Soweit es sich dabei um Waren handelt, für die nach den schwedischen Bestimmungen eine Durchfuhrerlaubnis erforderlich ist, wird die Deutsche Regierung in Erfüllung der üblichen Formalitäten die Sendung43

der Schwedischen Regierung zwecks Sieherstellung der unverzüglichen Durchfuhr jeweils im voraus anmelden.

3.) Die Königlich Schwedische Regierung ist bereit, die Beförderung von Angehörigen der deutschen Wehrmacht, insbesondere Urlaubern, in Uniform (ohne solche Waffen, die nicht zur persönlichen Ausrüstung des Soldaten Gehören und mit der Massgabe, dass Gewehre und Mannschaftspistolen in besonderen Wagen befördert werden) zwischen den unter 1.) genannten Bestimmungsorten über schwedisches Gebiet zuzulassen und zwar sowohl als Einzelreisende wie auch in geschlossenen Transporten, bei letzteren nach vorheriger Anmeldung zwecks Vereinbarung geeigneter Massnahmen zu ihrer Durchführung.

4.) Die zur Durchführung der vorstehenden Vereinbarungen etwa noch erforderlichen Einzelbesprechungen werden alsbald zwischen der Deutschen Gesandtschaft, in Stockholm, gegebenenfalls unter Hinzuziehung der Wehrmachtsattaches, einerseits und den zuständigen schwedischen Stellen andererseits aufgenommen werden.

5.) Die sich künftig bei Durchführung dieser Vereinbarung ergebenden laufenden Einzelfragen werden jeweils in gleicher Weise mit den zuständigen schwedischen Stellen geregelt werden.

Genehmigen Sie, Herr Minister, die Versicherung meiner ausgezeichnetsten Hochachtung.

Schnurre.

56. Svensk-tysk noteväxling 8 juli 1940.

Inl. s. VIII.

Stockholm, den 8. Juli 1940. Herr Minister,

Bei den in Ziffer 3.) des heute zwischen uns vorgenommenen Notenwechsels erwähnten Urlaubertransporten wird es sich um Urlauber handeln, die von ihren in Norwegen stehenden Truppenteile Heimaturlaub erhalten und nach Beendigung dieses Urlaubs zu ihren Truppenteilen zurückkehren. Für die Beförderung ist täglich 1 Zug für je 500 Urlauber von Kornsjö nach Trelleborg und umgekehrt vorgesehen. Sollten aus betriebstechnischen Gründen am Wochenende Schwierigkeiten auf schwedischer Seite bestehen, Züge auch am Sonnabend und Sonntag abzufertigen, so wird in den technischen Einzelbesprechungen geklärt werden, ob die wöchentlich vorgesehene Anzahl von Urlaubern in 6 Zügen gefahren werden kann. Für den Urlauber verkehr von Narvik nach dem Reich und 43

der Schwedischen Regierung zwecks Sieherstellung der unverzüglichen Durchfuhr jeweils im voraus anmelden.

3.) Die Königlich Schwedische Regierung ist bereit, die Beförderung von Angehörigen der deutschen Wehrmacht, insbesondere Urlaubern, in Uniform (ohne solche Waffen, die nicht zur persönlichen Ausrüstung des Soldaten Gehören und mit der Massgabe, dass Gewehre und Mannschaftspistolen in besonderen Wagen befördert werden) zwischen den unter 1.) genannten Bestimmungsorten über schwedisches Gebiet zuzulassen

und zwar sowohl als Einzelreisende wie auch in geschlossenen Transporten, bei letzteren nach vorheriger Anmeldung zwecks Vereinbarung geeigneter Massnahmen zu ihrer Durchführung.

4.) Die zur Durchführung der vorstehenden Vereinbarungen etwa noch erforderlichen Einzelbesprechungen werden alsbald zwischen der Deutschen Gesandtschaft, in Stockholm, gegebenenfalls unter Hinzuziehung der Wehrmachtsattaches, einerseits und den zuständigen schwedischen Stellen andererseits aufgenommen werden.

5.) Die sich künftig bei Durchführung dieser Vereinbarung ergebenden laufenden Einzelfragen werden jeweils in gleicher Weise mit den zuständigen schwedischen Stellen geregelt werden.

Genehmigen Sie, Herr Minister, die Versicherung meiner ausgezeichnetsten Hochachtung.

Schnurre.

56. Svensk-tysk noteväxling 8 juli 1940.

Inl. s. VIII.

Stockholm, den 8. Juli 1940. Herr Minister,

Bei den in Ziffer 3.) des heute zwischen uns vorgenommenen Notenwechsels erwähnten Urlaubertransporten wird es sich um Urlauber handeln, die von ihren in Norwegen stehenden Truppenteile Heimaturlaub erhalten und nach Beendigung dieses Urlaubs zu ihren Truppenteilen zurückkehren. Für die Beförderung ist täglich 1 Zug für je 500 Urlauber von Kornsjö nach Trelleborg und umgekehrt vorgesehen. Sollten aus betriebstechnischen Gründen am Wochenende Schwierigkeiten auf schwedischer Seite bestehen, Züge auch am Sonnabend und Sonntag abzufertigen, so wird in den technischen Einzelbesprechungen geklärt werden, ob die wöchentlich vorgesehene Anzahl von Urlaubern in 6 Zügen gefahren werden kann. Für den Urlauber verkehr von Narvik nach dem Reich undu

zurück gilt das Gleiche mit der Massgabe, dass wöchentlich 1 Zug in jeder Richtung benötigt wird.

Von deutscher militärischer Seite werden Anordnungen gegeben werden, dass Gewehre und Mannschaftspistolen der Urlauber bei der Truppe gelassen werden.

Andere Transporte von Wehrmachtsangehörigen zwischen Deutschland bezw. Dänemark und Norwegen über schwedisches Gebiet sind zur Zeit nicht beabsichtigt. Sollten in Zukunft solche Transporte in Frage kommen, werden sich die beiden Regierungen hierüber vorher verständigen.

Genehmigen Sie, Herr Minister, die Versicherung meiner ausgezeichnetsten Hochachtung.

Schnurre.

Stockholm, den 8 juli 1940. Herr Envoyé,

Jag har äran erkänna mottagandet av Eder skrivelse denna dag vari Ni meddelat följande:

De under punkt 3.) i de denna dag mellan oss växlade noterna omför-mälda transporterna av permitterade komma att avse permitterade, som erhålla hemresepermission från sina i Norge förlagda truppavdelningar och efter denna permissions slut återvända till sina truppavdelningar. För transporten anordnas dagligen 1 tåg för vardera 500 permittenter från Kornsjö till Trelleborg och omvänt. Skulle av trafiktekniska skäl vid veckoslutet svårigheter på svensk sida föreligga för att även lördag och söndag expediera tåg, skall vid de tekniska detaljöverläggningarna klarläggas, huruvida det för varje vecka förutsedda antalet permitterade kan befordras i 6 tåg. För permittenttrafiken från Narvik till Tyskland och åter gäller detsamma, med iakttagande av att 1 tåg i veckan i vardera riktningen erfordrar.

Från tysk militär sida komma föreskrifter att lämnas om att permitten-ternas gevär och manskapspistoler kvarlämnas hos truppen.

Andra transporter av medlemmar av försvarsmakten mellan Tyskland, resp. Danmark, och Norge över svenskt område äro för närvarande icke avsedda att äga rum. Skulle framdeles sådana transporter komma i fråga, skola de

båda regeringarna i förväg överenskomma därom.

Mottag, Herr Envoyé, försäkran om min utmärkta högaktning.

Christian Günther. 45

57. Söderblom till Kichert 8 juli 1940.

Strängt förtroligt handbrev. Inl. s. VIII, XIII.

Stockholm den 8 juli 1940.

I anslutning till dagens skrivelse med texten till de noter, vilka växlats mellan Excellensen och envoyén Schnurre i transiteringsfrågan vill jag nämna, att Excellensen vid det första samtalet fick tillfälle att med en viss skärpa framhålla, hurusom vi konfronterats med ständigt ökade krav och att man från tysk sida syntes utgå ifrån att Sverige alltid skulle utan vidare godtaga dessa. Man försporde ej någon större benägenhet att taga hänsyn till is venska synpunkter och önskemål. Detta vore ej förenligt med givna försäkringar om vänskaplig inställning och respekt för Sveriges neutralitet.

Schnurre har emellertid visat tillmötesgående i åtskilliga detaljfrågor, särskilt beträffande den irriterande frågan om enstaka officerares resa genom Sverige i uniform. Det är uttryckligen överenskommet att, i den mån sådana resor verkligen skola behövas (vilket ju knappast bör ifråga-komma annat än från och till Narvik), en framställning om genomresa skall ske i god tid och vederbörande skall vara skyldig att ställa sig våra föreskrifter till efterrättelse, så att inga obehagliga intermezzon tillstöta. Schnurre förstod mycket väl våra synpunkter i detta avseende och lovade att giva militären erforderliga anvisningar. Det bör anmärkas, att generalen von Uthmann varit mycket pockande på denna punkt och icke kunnat förstå, varför inte tyska officerare skulle kunna få fritt promenera omkring här i landet i uniform.

Excellensen upptog i detta sammanhang frågan om vapenleveranserna från Tyskland. Han efterlyste orsaken till att dessa alltjämt voro suspenderade och berörde även frågan om leveranser av flygplan från Amerika. Med hänsyn till engelsmännens hållning förefaller det mycket tveksamt, huruvida vi någonsin skola kunna få hem de 140 Vultee-plan, som beställts i Amerika. Dessa plan bliva färdiga för leverans med början i oktober, och vi skulle gärna vilja befrias från kontraktet. Emellertid vilja vi icke skrida till åtgärder i denna riktning utan att vara förvissade om, att vi få flygplansleveranser från Tyskland. Schnurre lovade att taga upp saken i Berlin och trodde, att vi skulle kunna påräkna betydande krigs-materielleveranser från Tyskland.

Här vill jag inskjuta, att engelsmännen visat sig mycket ivriga att få övertaga våra flygplanskontrakt i Amerika och förklarat sig komma att förhindra skeppningen av dessa plan till Sverige. Från tysk sida hava ryktena i amerikansk radio om överlåtelse av flygplansbeställningar här46

påtalats och därvid uttalats en förhoppning, att Sverige skall insistera på fullgörandet av dessa kontrakt. Denna sida av saken berördes av naturliga skäl icke vid samtalet med Schnurre.

Bland andra frågor, som Excellensen upptog med Schnurre, märktes våra önskemål om möjlighet att över Narvik och Trondheim få införa vissa livsviktiga varor. Schnurre lovade, att för sin del i Berlin förorda en sådan import. Denna sak skall i morgon diskuteras av Hägglöf med Schnurre och Walther.

Dessutom upptog Excellensen frågan om de här kvarblivande brittiska internerade. Som Du redan vet, sändas i dagarna de norska och tyska internerade hem, men de brittiska hava ingen möjlighet att avresa. Mallet påtalade i söndags denna sak och föreföll ganska hotfull. Excellensen hemställde nu till Schnurre, att han ville i Berlin undersöka möjligheterna för en hemtransport av de brittiska internerade med tysk lejd. Han förklarade, huru obetydlig denna sak måste vara ur tysk synpunkt, under det att det för Sverige av kända skäl ju är av yttersta vikt att undanröja en friktionsanledning av detta slag. Schnurre visade förståelse för våra synpunkter och skulle göra vad han kunde. Han hänvisade dock till att de förestående operationerna mot de brittiska öarna kanske skulle ställa hela frågan i skuggan och omöjliggöra en hemtransport.

Samtalet rörde *sig även om Ålandsfrågan, nickelgruvorna vid Petsamo, och Finlands läge i allmänhet. Schnurre hade märkt en allt vänligare inställning mot Tyskland i Finland. Rörande nickelgruvorna förhandlades mellan Moskva och Berlin. Schnurre insåg till fullo, hur svår Finlands ställning vore och vilket försiktigt balanserande mellan de två östersjöstormakterna, som krävdes. Han hoppades Ryti skulle få fortsätta att leda Finlands politik.

58. Promemoria av Engzell 8 juli 1940.

Sedan byråchefen Wrede meddelat att general von Uthmann hemställt om att man skulle med transporterna över Storlien—Narvik få sända en del post — 1 à 2 säckar.— utan att dessa skulle bliva censurerade eller uppehållna, har sådant medgivande lämnats.

Byråchefen Linders, generaltullstyrelsen, lovat meddela vederbörande tulltjänstemän i Storlien och Kiruna.

Landsfogden Persson underrättad (censuren).

Den 8 juli 1940. 46

påtalats och därvid uttalats en förhoppning, att Sverige skall insistera på fullgörandet av dessa kontrakt. Denna sida av saken berördes av naturliga skäl icke vid samtalet med Schnurre.

Bland andra frågor, som Excellensen upptog med Schnurre, märktes våra önskemål om möjlighet att över Narvik och Trondheim få införa vissa livsviktiga varor. Schnurre lovade, att för sin del i Berlin förorda en sådan import. Denna sak skall i morgon diskuteras av Hägglöf med Schnurre och Walther.

Dessutom upptog Excellensen frågan om de här kvarblivande brittiska internerade. Som Du redan vet, sändas i dagarna de norska och tyska internerade hem, men de brittiska hava ingen möjlighet att avresa. Mallet påtalade i söndags denna sak och föreföll ganska hotfull. Excellensen hemställde nu till Schnurre, att han ville i Berlin undersöka möjligheterna för en hemtransport av de brittiska internerade med tysk lejd. Han förklarade, huru obetydlig denna sak måste vara ur tysk synpunkt, under det att det för Sverige av kända skäl ju är av yttersta vikt att undanröja en friktionsanledning av detta slag. Schnurre visade förståelse för våra synpunkter och skulle göra vad han kunde. Han hänvisade dock till att de förestående operationerna mot de brittiska öarna kanske skulle ställa hela frågan i skuggan och omöjliggöra en hemtransport.

Samtalet rörde *sig även om Ålandsfrågan, nickelgruvorna vid Petsamo, och Finlands läge i allmänhet. Schnurre hade märkt en allt vänligare inställning mot Tyskland i Finland. Rörande nickelgruvorna förhandlades mellan Moskva och Berlin. Schnurre insåg till fullo, hur svår Finlands ställning vore och vilket försiktigt balanserande mellan de två östersjöstormakterna, som krävdes. Han hoppades Ryti skulle få fortsätta att leda Finlands politik.

58. Promemoria av Engzell 8 juli 1940.

Sedan byråchefen Wrede meddelat att general von Uthmann hemställt om att man skulle med transporterna över Storlien—Narvik få sända en del post — 1 à 2 säckar.— utan att dessa skulle bliva censurerade eller uppehållna, har sådant medgivande lämnats.

Byråchefen Linders, generaltullstyrelsen, lovat meddela vederbörande tulltjänstemän i Storlien och Kiruna.

Landsfogden Persson underrättad (censuren).

Den 8 juli 1940. 47

59. Müller-Liebenau tili Lagerfeit 8 juli 1940.

Ink till UD 8/7. Inl. s. XIV.

Stockholm den 8 juli 1940.

Der am 9.7. in Hell über Storlien nach Narvik abgehende Transport Nr. 555160 umfasst:

23 Wagen (12 T-Wagen, 11 G-Wagen)

3 Offiziere

17 Unteroffiziere 193 Mann

9 Pferde 12 Motorkaretten

1 Kraftrad

4 Gebirgsgeschütze norwegischer Fertigung 44 Gebirgskaretten

3 Feldwagen 3 Feldküchen Waffen in plombiertem Wagen

Transportführer: Leutnant Binder Abgang des Transports: 9°Uhr vorm.

60. Sändebudet i London till UD 8 juli 1940.

Telegram. Inl. s. XII.

Endast ett fåtal Londontidningar återgiva kommunikén angående tran-sitering Norge, inga kommentarer. Manchester Guardian citerar idag Göteborgs Handels- och Sjöfartstidnings uttalande om neutralitetens övergivande och Stockholms-Tidningen—St. Dagblads krav på allmänhetens informering. Evening News statsministerns Ludvikatal angående upphörande av fientligheterna Norge och hänsyn ockupationen av sju länder.

59. Müller-Liebenau tili Lagerfeit 8 juli 1940.

Ink till UD 8/7. Inl. s. XIV.

Stockholm den 8 juli 1940.

Der am 9.7. in Hell über Storlien nach Narvik abgehende Transport Nr. 555160 umfasst:

23 Wagen (12 T-Wagen, 11 G-Wagen)

3 Offiziere

17 Unteroffiziere 193 Mann

9 Pferde 12 Motorkaretten

1 Kraftrad

4 Gebirgsgeschütze norwegischer Fertigung 44 Gebirgskaretten

3 Feldwagen 3 Feldküchen Waffen in plombiertem Wagen

Transportführer: Leutnant Binder Abgang des Transports: 9°Uhr vorm.

60. Sändebudet i London till UD 8 juli 1940.

Telegram. Inl. s. XII.

Endast ett fåtal Londontidningar återgiva kommunikén angående tran-sitering Norge, inga kommentarer. Manchester Guardian citerar idag Göteborgs Handels- och Sjöfartstidnings uttalande om neutralitetens övergivande och Stockholms-Tidningen—St. Dagblads krav på allmänhetens informering. Evening News statsministerns Ludvikatal angående upphörande av fientligheterna Norge och hänsyn ockupationen av sju länder.

61. Promemoria av Engzell 9 juli 1940.

Promemorian tillställdes 9/7 landshövdingarna Löfgren, Östersund, och Hansén, Luleå, byråchefen Wrede (järnvägsstyrelsen) och översten Adlercreutz (försvarsstaben). Inl. s. XIV.

Enligt överenskommelse mellan svenska och tyska regeringarna äga vissa transporter av tyskt militärmanskap

och tysk materiel, däribland krigsmateriel, rum via Storlien—Narvik. Omfattningen härav framgår av i avskrift närslutna förteckning.1 Transporterna anmälas av tyske militärattachén i Stockholm, respektive från Oslo direkt, till chefen för järnvägsstyrelsens militärbyrå, friherre Wrede. Enligt av järnvägsstyrelsen meddelade instruktioner meddelar vederbörande trafikchef länsstyrelsen samt vederbörande stationsföreståndare de lokala polismyndigheterna om transporterna.

Vederbörande passkontrollanter liksom tullmyndigheter i Storlien och Kiruna hava erhållit erforderliga instruktioner.

De resande äga under transporten bära uniform med s. k. sidogevär (bajonett), varjämte officerare och underofficerare äga bära pistol och sabel. Manskapsgevär och pistoler skola föras i särskilda vagnar.

Stockholm den 9 juli 1940.

62. Promemoria av Engzell 9 juli 1940.

Inl. s. IX.

Vid förhandlingar mellan byråchefen Wrede och tyska järnvägs- m. fl. experter har förekommit bl. a. följande: Oslo 1) Det stora tåget Oslo—Trelleborg börjar den 16 juli från Oslo. I mot-

satt riktning börja tågen den 30 juli från Trelleborg.

2) De första permittenter, som kommit med nu insatta extratåget Oslo —Trelleborg beräknas återvända 16 à 17 juli, då ett litet extratåg insattes Trelleborg—Oslo. Narvik 3) De 150 permittenter, som voro med transporten över Luleå den 30

juni återvända via Trelleborg den 21 juli.

4) Extratåget Narvik—Trelleborg går första gången den 15 juli och i motsatt riktning den 1 augusti. Tyskarna hade fått bud från Berlin att begära 2 tåg i veckan om 250 personer eller 500 i ett tåg per vecka.

Föredraget för excellensen, som medgiver ett tåg per vecka med intill 500 personer.

1 Akt 43. 48

61. Promemoria av Engzell 9 juli 1940.

Promemorian tillställdes 9/7 landshövdingarna Löfgren, Östersund, och Hansén, Luleå, byråchefen Wrede (järnvägsstyrelsen) och översten Adlercreutz (försvarsstaben). Inl. s. XIV.

Enligt överenskommelse mellan svenska och tyska regeringarna äga vissa transporter av tyskt militärmanskap
och tysk materiel, däribland krigsmateriel, rum via Storlien—Narvik. Omfattningen härav framgår av i avskrift närslutna förteckning.1 Transporterna anmälas av tyske militärattachén i Stockholm, respektive från Oslo direkt, till chefen för järnvägsstyrelsens militärbyrå, friherre Wrede. Enligt av järnvägsstyrelsen meddelade instruktioner meddelar vederbörande trafikchef länsstyrelsen samt vederbörande stationsföreståndare de lokala polismyndigheterna om transporterna.

Vederbörande passkontrollanter liksom tullmyndigheter i Storlien och Kiruna hava erhållit erforderliga instruktioner.

De resande äga under transporten bära uniform med s. k. sidogevär (bajonett), varjämte officerare och underofficerare äga bära pistol och sabel. Manskapsgevär och pistoler skola föras i särskilda vagnar.

Stockholm den 9 juli 1940.

62. Promemoria av Engzell 9 juli 1940.

Inl. s. IX.

Vid förhandlingar mellan byråchefen Wrede och tyska järnvägs- m. fl. experter har förekommit bl. a. följande: Oslo 1) Det stora tåget Oslo—Trelleborg börjar den 16 juli från Oslo. I mot-

satt riktning börja tågen den 30 juli från Trelleborg.

2) De första permittenter, som kommit med nu insatta extratåget Oslo —Trelleborg beräknas återvända 16 à 17 juli, då ett litet extratåg insattes Trelleborg—Oslo. Narvik 3) De 150 permittenter, som voro med transporten över Luleå den 30

juni återvända via Trelleborg den 21 juli.

4) Extratåget Narvik—Trelleborg går första gången den 15 juli och i motsatt riktning den 1 augusti. Tyskarna hade fått bud från Berlin att begära 2 tåg i veckan om 250 personer eller 500 i ett tåg per vecka.

Föredraget för excellensen, som medgiver ett tåg per vecka med intill 500 personer.

1 Akt 43.49

5) Tyskarna ha begärt att få i särskild postvagn medföra fältpost mel- Post lan Trelleborg och Oslo utan inblandning av svenska postverket.

Jag har talat med byråchefen Lager, som — ehuru ovilligt — ansage hinder ej möta. Bör begränsas till fältpost.

6) Tyskarna hemställt, att man måtte söka undvika onödiga tullforma- Tull liteter.

Framfört till byråchefen Linders, generaltullstyrelsen.

7) Vid gruppresorna förf ares så, att den tyske transportbefälhavaren Pass har uppgift i 2 exemplar upptagande antal officerare, underofficerare och manskap samt namnet å befälhavaren. Vid inresa avlämnas ett exemplar

till passkontrollant, som förser det andra exemplaret med stämpel om ge-nomresevisum. Detta sistnämnda exemplar uppvisas för passkontrollant i utreseort, som därigenom har möjlighet kontrollera att det uppgivna antalet utreser.

8) Tyskarna anhöllo att i Trelleborg få stationera två officerare, en Trelleborg underofficer och tre man. Dessa kunde vara utan vapen och vid uppträdande utom området för verksamheten vara civilklädda.

Anm. Dessa böra ha något slags pass och få detta viserat samt böra ställa sig militärbefälhavarens å orten föreskrifter till efterrättelse.

Stockholm den 9 juli 1940.

63. Günther tili Jacobsson 9 juli 1940.

Skrivelse till landshövdingen Jacobsson, Göteborg.

Stockholm den 9 juli 1940.

Under ett telefonsamtal i dag på morgonen har H. M. Konungen underrättat mig om sitt samtal med Landshövdingen rörande transiteringen av tyska krigsmateriel och soldater. Jag förstår härav, att oriktiga rykten äro i omlopp i Göteborg och vill fästa uppmärksamheten på det angelägna i att motarbeta i st. f. att uppmuntra dylika rykten.

Förhandlingarna med tyskarna om transiteringar slutfördes först i går, och fortsatta förhandlingar om järnvägstekniska frågor pågå ännu. Transporterna av soldater skola taga sin början den 16 juli och bestå av c:a 500 man per dygn, till en början endast från Norge, därefter i vardera riktningen. Dessa 500 man, vilka utgöras av soldater, som resa hem resp. tillbaka till Norge på permission och utan eldvapen, skola föras från Kornsjö till Trelleborg på ett nattåg, som de icke skola få lämna. Inga andra persontransporter, sålunda icke heller enstaka officerare i uniform, skola 49

5) Tyskarna ha begärt att få i särskild postvagn medföra fältpost mel- Post lan Trelleborg och Oslo utan inblandning av svenska postverket.

Jag har talat med byråchefen Lager, som — ehuru ovilligt — ansage hinder ej möta. Bör begränsas till fältpost.

6) Tyskarna hemställt, att man måtte söka undvika onödiga tullforma- Tull liteter.

Framfört till byråchefen Linders, generaltullstyrelsen.

7) Vid gruppresorna förf ares så, att den tyske transportbefälhavaren Pass har uppgift i 2 exemplar upptagande antal officerare, underofficerare och manskap samt namnet å befälhavaren. Vid inresa avlämnas ett exemplar

till passkontrollant, som förser det andra exemplaret med stämpel om ge-nomresevisum. Detta sistnämnda exemplar uppvisas för passkontrollant i utreseort, som därigenom har möjlighet kontrollera att det uppgivna antalet utreser.

8) Tyskarna anhöllo att i Trelleborg få stationera två officerare, en Trelleborg underofficer och tre man. Dessa kunde vara utan vapen och vid uppträdande utom området för verksamheten vara civilklädda.

Anm. Dessa böra ha något slags pass och få detta viserat samt böra ställa sig militärbefälhavarens å orten föreskrifter till efterrättelse.

Stockholm den 9 juli 1940.

63. Günther tili Jacobsson 9 juli 1940.

Skrivelse till landshövdingen Jacobsson, Göteborg.

Stockholm den 9 juli 1940.

Under ett telefonsamtal i dag på morgonen har H. M. Konungen underrättat mig om sitt samtal med Landshövdingen rörande transiteringen av tyska krigsmateriel och soldater. Jag förstår härav, att oriktiga rykten äro i omlopp i Göteborg och vill fästa uppmärksamheten på det angelägna i att motarbeta i st. f. att uppmuntra dylika rykten.

Förhandlingarna med tyskarna om transiteringar slutfördes först i går, och fortsatta förhandlingar om järnvägstekniska frågor pågå ännu. Transporterna av soldater skola taga sin början den 16 juli och bestå av c:a 500 man per dygn, till en början endast från Norge, därefter i vardera riktningen. Dessa 500 man, vilka utgöras av soldater, som resa hem resp. tillbaka till Norge på permission och utan eldvapen, skola föras från Kornsjö till Trelleborg på ett nattåg, som de icke skola få lämna. Inga andra persontransporter, sålunda icke heller enstaka officerare i uniform, skola50

förekomma. — Provisoriskt liar som bekant smärre kontingenter redan tillåtits nedresa i särskilda tåg.

Närmare meddelanden komma givetvis att lämnas så fort så kan ske. Det torde icke möta allt för stora svårigheter för polisen att tillse, att detta genomgående nattåg skall kunna passera utan störande uppträden.

Brittiske ministern har av mig underrättats om vad som göres, dock utan angivande av färdväg o. d. Ingen brittisk protest har förekommit, endast en anmälan av missnöje, kombinerad med en framställning i ett annat ärende. Då jag meddelade ministern, att man i Göteborg, även på högsta håll, syntes tro, att motåtgärder i form av bombkastning mot Göteborg eller tågen med soldaterna vore ifrågasatta, blev han ytterst häpen och sade sig skola anmoda brittiske konsuln ï Göteborg att söka få dylikt nonsens ur världen. Jag utgår från att Landshövdingen är verksam i samma syfte.

Ovanstående har jag velat omedelbart meddela för orientering, men närmare upplysningar och instruktioner äro att vänta i vanlig ordning.

64. Söderblom till Prytz 9 juli 1940.

Strängt förtroligt handbrev. Inl. s. XII.

Stockholm den 9 juli 1940.

Då helt oväntat en kurirlägenhet erbjudit sig, skyndar jag att närmare informera Dig rörande den överenskommelse, som träffats med Tyskland om transitering mellan Tyskland — Danmark och Norge. Mallet

har erhållit en utförlig redogörelse i saken. Vad först angår krigsmateriel är icke mycket att säga. Vi äro beredda att giva transitlicens i förekommande fall, men hittills har någon sådan transitering ej förekommit i nämnvärd utsträckning. Det förefaller närmast, som om i Norge redan funnes all den krigsmateriel, som anses behövas. Såsom det nu ser ut, blir det ingen vapentrafik av någon nämnvärd betydelse från Tyskland till Norge, men däremot en del transporter av artilleri från Sydnorge till Narvik.

Vad personaltransporter beträffar hava vi efter långvariga förhandlingar kommit till en överenskommelse av följande innehåll. Från Narvik tillåtes en gång i veckan en kontingent av 150 permittenter resa hem till Tyskland för att efter permissionen eventuellt återvända samma väg. Från Oslo tillåtas ett antal av 3.500 permittenter i veckan resa hem genom Sverige, likaledes för att efter permissionen eventuellt återvända till Norge. Alla dessa permittenter kvarlämna sina vapen hos vederbörande truppavdelning i Norge men tillåtas resa i uniform. Resorna ske dock i särskilda vagnar och tåg samt under noggrann kontroll. Som Du finner, 50

förekomma. — Provisoriskt liar som bekant smärre kontingenter redan tillåtits nedresa i särskilda tåg.

Närmare meddelanden komma givetvis att lämnas så fort så kan ske. Det torde icke möta allt för stora svårigheter för polisen att tillse, att detta genomgående nattåg skall kunna passera utan störande uppträden.

Brittiske ministern har av mig underrättats om vad som göres, dock utan angivande av färdväg o. d. Ingen brittisk protest har förekommit, endast en anmälan av missnöje, kombinerad med en framställning i ett annat ärende. Då jag meddelade ministern, att man i Göteborg, även på högsta håll, syntes tro, att motåtgärder i form av bombkastning mot Göteborg eller tågen med soldaterna vore ifrågasatta, blev han ytterst häpen och sade sig skola anmoda brittiske konsuln ï Göteborg att söka få dylikt nonsens ur världen. Jag utgår från att Landshövdingen är verksam i samma syfte.

Ovanstående har jag velat omedelbart meddela för orientering, men närmare upplysningar och instruktioner äro att vänta i vanlig ordning.

64. Söderblom till Prytz 9 juli 1940.

Strängt förtroligt handbrev. Inl. s. XII.

Stockholm den 9 juli 1940.

Då helt oväntat en kurirlägenhet erbjudit sig, skyndar jag att närmare informera Dig rörande den överenskommelse, som träffats med Tyskland om transitering mellan Tyskland — Danmark och Norge. Mallet

har erhållit en utförlig redogörelse i saken. Vad först angår krigsmateriel är icke mycket att säga. Vi äro beredda att giva transitlicens i förekommande fall, men hittills har någon sådan transitering ej förekommit i nämnvärd utsträckning. Det förefaller närmast, som om i Norge redan funnes all den krigsmateriel, som anses behövas. Såsom det nu ser ut, blir det ingen vapentrafik av någon nämnvärd betydelse från Tyskland till Norge, men däremot en del transporter av artilleri från Sydnorge till Narvik.

Vad personaltransporter beträffar hava vi efter långvariga förhandlingar kommit till en överenskommelse av följande innehåll. Från Narvik tillåtes en gång i veckan en kontingent av 150 permittenter resa hem till Tyskland för att efter permissionen eventuellt återvända samma väg. Från Oslo tillåtas ett antal av 3.500 permittenter i veckan resa hem genom Sverige, likaledes för att efter permissionen eventuellt återvända till Norge. Alla dessa permittenter kvarlämna sina vapen hos vederbörande truppavdelning i Norge men tillåtas resa i uniform. Resorna ske dock i särskilda vagnar och tåg samt under noggrann kontroll. Som Du finner,51

är här fråga om transporter, som vi svårligen kunna finna stå i strid med gällande konventioner. Det är svårt att tänka sig, huru någon skada skulle kunna tillfogas England genom dessa permittentresor. Utöver dessa persontransporter hava vi tillåtit ett mycket begränsat antal soldater att resa mellan Storlien och Riksgränsen på svensk järnväg —- utan vapen och i smärre grupper.

En annan fråga, som kan bliva ett irritationsmoment, är frågan om de internerade här i landet. Vi hava medgivit, att 50 här internerade tyskar, därav något 10-tal infanterister och i övrigt folk tillhörande flygtrupperna, få

hemresa i utbyte mot de över 4.000 internerade norrmännen. Redan för lång tid sedan igångsattes förhandlingar om utväxling av tyskar mot de här internerade 230 engelsmännen, men brittiske militärattachén och ministern hava ej ådagalagt något intresse för saken. För oss blev kvarhållandet av norrmännen en alltmera brännande fråga. I Norge hotade att uppstå en allvarlig misstämning mot Sverige, som beskylldes för att orättmätigt kvarhålla de internerade norrmännen, sedan fientlig-heterna upphört och norska legationen i Stockholm givit sitt samtycke till de internerades hemresa. Stämningen bland de internerade blev alltmera upphetsad. Som Du kan förstå, blev det för oss en angelägenhet av stor betydelse att kunna skicka hem dem. Vi hava därför sett oss föranlåtna att med hänsyn till att Norgekriget kommit till ett slut skicka hem norrmännen och tyskarna; någon annan möjlighet att få frågan ur världen fanns ej. Vi hava också upptagit förhandlingar med tyskarna i syfte att möjliggöra fri lejd för de 230 här internerade engelsmännens hemresa. Om det lyckas att ordna saken, finge ett särskilt fartyg föra dem antingen från Petsamo eller från Göteborg till England i enlighet med särskilda arrangemang, som återstå att träffa. Vi kunna ej finna annat, än att vårt handlingssätt står i överensstämmelse med de folkrättsliga grundsatserna för internering av krigsmän i neutralt land. Det må för Din personliga orientering tilläggas, att schweizarna, enligt vad vi erfarit, utan vidare hemförlovat de internerade tyska flygarna. Det vore orimligt, om engelsmännen skulle skaffa oss svårigheter på halsen för denna saks skull.

Jagarna »Patricia» och »Castor» väntas under morgondagen till Göteborg och det blir då tillfälle att värdera skadorna och precisera våra anspråk. En provisorisk uppskattning, verkställd av den expert, som biträtt vid jagarköpen i Italien, slutar på ett belopp av 1.060.000 kronor för skadorna och 150.000 kronor för fördröjningen. Som Du kan förstå, har indignationen inom militära och andra kretsar, som fått kännedom om vad som inträffat, här i landet varit mycket stark och den svenske befälhavarens handlingssätt kritiserats. För vår del föredraga vi att avvakta vad han själv har att anföra. Idag har Mallet bett om ursäkt för att ett brit-52

tiskt plan i går morse av misstag fällt bomber mot »Puke» (lyckligtvis utan resultat) och erbjudit ersättning för de skador, som genom brittiska åtgärder tillfogats fartygen. Vi återkomma till saken.

I Norge väntas, som var man vet, att konungahuset och regeringen Ny-gaardsvold inom kort skola avlägsnas och ett riksråd med Christensen i spetsen övertaga såväl konungamakten som regeringsfunktionerna. Vi hava förstått av Dina telegram, att man varit misstänksam mot Sverige och rent av trott, att vi fiskat i grumligt vatten. Sådana insinuationer måste med all kraft tillbakavisas. Den enda åtgärd, som härifrån förekommit är den av Dig redan kända personliga vädjan från Konungen till den tyske rikskanslern, vilken gick ut på att framhäva den djupa förstämning, som det norska konungahusets avlägsnande skulle framkalla i Norden, och hemställa om all möjlig modération. I övrigt hava vi minutiöst undvikit att blanda oss i Norges angelägenheter. Vi hava framhärdat i att förhindra varje transitering av krigsmateriel, så länge striderna pågingo i Norge, och kunna ej inse, att något klander mot vår hållning kan vara berättigat. Icke minst vill jag för Dig understryka, att stämningen inom den ockuperade delen av Norge varit mycket skiftande och att man i Oslo varit synnerligen upprörd över Hambro, Koht och consortes, vilka genom sina framträdanden till ytterlighet försvårat de hemmavarande ansvariga personernas redan så vanskliga ställning.

Vad frågan om de amerikanska flygplanskontrakten angår, vill jag nämna, att tyskarna hava sina ögon på oss i denna sak och redan på diplomatisk väg varnat för att överlåta kontrakt på fransmän eller engelsmän. Vi söka nu finna utvägar att kunna bliva fria från särskilt Vultee-kontraktet, då engelsmännens hållning kan medföra, att dessa leveranser bliva värdelösa för oss. Emellertid är inget beslut fattat, och tillsvidare hålla vi på, att leveranserna skola fullgöras och materielen lagras i Amerika i avvaktan på transportmöjligheter, som vi kanske trots allt kunna ordna. Vad särskilt Vultee-planen beträffar är att märka, att några plan ej bliva leveransklara förrän i oktober. Vi hava under sådana förhållanden svårt att förstå, att fmgan kan vara av någon större betydelse för England. Ännu så länge kan som sagt något besked ej lämnas.

Som Du finner av ovanstående, kan det med en lojal inställning till vårt land omöjligen göras gällande, att vi brustit i viljan eller förmågan att föra en självständig politik, trots det komplicerade läge, vari vi befinna oss. Härvidlag vill jag utan att närmare ingå på saken även hänvisa till de svårigheter, som upptorna sig för Finland.

Vd kunna ej förstå, huru engelsmännen skola kunna hava intresse av att genom åthävor eller åtgärder försvåra läget för oss. 53

65. Sändebudet i London till UD 9 juli 1940.

Telegram. Inl. s. XII.

Manchester Guardian yttrar sig ledare idag starkt nedsättande Sverige anledning svensk-tyska transitöverenskommelsen. »Meddelandena från Skandinavien understryka den lärdom senaste tidens händelser givit att nazistiska taktiken har framgång endast där motståndsviljan är undergrävd. Hitlers förtrollade svärd är alltjämt angreppet inifrån. Norge och Sverige ha båda fallit under detta svärds välde, men effekten har icke varit densamma. Norge föll i strid, svenskarna låtsa en neutralitet, som icke längre har någon mening. Kom ihåg att det endast är Sverige som åtnjutit tvivelaktiga äran offentligen prisas av Bibbentrop. Sverige vinner förmodligen ännu mera beröm genom senaste åtgärden.»

66. UD till sändebudet i Washington 10 juli 1940.

Telegram. Inl. s. XII.

Då vilseledande bild svenska pressens reaktion i transiteringsfrågan möjligen rapporteras Washington meddelas för Eder information att stora flertalet tidningar visa full förståelse för regeringens handlingssätt. Personaltrafiken Norge—Tyskland genom Sverige avser endast begränsat antal militär som hemresa permission utan vapen och ev. återvända efter permissionen.

67. överenskommelse mellan svenska och tyska trafikexperter

10 juli 1940.

Akten, som förvaras i avskrift i UD:s arkiv, har återgivits efter original i järnvägsstyrelsens arkiv. Eörande ratifikationen av överenskommelsen se akterna C 1, C 2, 0 3. Inl. s. IX.

Aufzeichnungen

über die Besprechung von 8. bis 10. Juli 1940 in Stockholm betr. solche Transporte von deutschen Wehrmachtsangehörigen und Wehrmachtsgut von Deutschland oder den von Deutschland besetzten Gebieten in Dänemark und Norwegen durch schwedisches Gebiet nach norwegischen Bestimmungsorten sowie in umgekehrter Richtung, worüber die Königl. Schwe- 53

65. Sändebudet i London till UD 9 juli 1940.

Telegram. Inl. s. XII.

Manchester Guardian yttrar sig ledare idag starkt nedsättande Sverige anledning svensk-tyska transitöverenskommelsen. »Meddelandena från Skandinavien understryka den lärdom senaste tidens händelser givit att nazistiska taktiken har framgång endast där motståndsviljan är undergrävd. Hitlers förtrollade svärd är alltjämt angreppet inifrån. Norge och Sverige ha båda fallit under detta svärds välde, men effekten har icke varit densamma. Norge föll i strid, svenskarna låtsa en neutralitet, som icke längre har någon mening. Kom ihåg att det endast är Sverige som åtnjutit tvivelaktiga äran offentligen prisas av Bibbentrop. Sverige vinner förmodligen ännu mera beröm genom senaste åtgärden.»

66. UD till sändebudet i Washington 10 juli 1940.

Telegram. Inl. s. XII.

Då vilseledande bild svenska pressens reaktion i transiteringsfrågan möjligen rapporteras Washington meddelas för Eder information att stora flertalet tidningar visa full förståelse för regeringens handlingssätt. Personaltrafiken Norge—Tyskland genom Sverige avser endast begränsat antal militär som hemresa permission utan vapen och ev. återvända efter permissionen.

67. överenskommelse mellan svenska och tyska trafikexperter

10 juli 1940.

Akten, som förvaras i avskrift i UD:s arkiv, har återgivits efter original i järnvägsstyrelsens arkiv. Eörande ratifikationen av överenskommelsen se akterna C 1, C 2, 0 3. Inl. s. IX.

Aufzeichnungen

über die Besprechung von 8. bis 10. Juli 1940 in Stockholm betr. solche Transporte von deutschen Wehrmachtsangehörigen und Wehrmachtsgut von Deutschland oder den von Deutschland besetzten Gebieten in Dänemark und Norwegen durch schwedisches Gebiet nach norwegischen Bestimmungsorten sowie in umgekehrter Richtung, worüber die Königl. Schwe- 53

65. Sändebudet i London till UD 9 juli 1940.

Telegram. Inl. s. XII.

Manchester Guardian yttrar sig ledare idag starkt nedsättande Sverige anledning svensk-tyska transitöverenskommelsen. »Meddelandena från Skandinavien understryka den lärdom senaste tidens händelser givit att nazistiska taktiken har framgång endast där motståndsviljan är undergrävd. Hitlers förtrollade svärd är alltjämt angreppet inifrån. Norge och Sverige ha båda fallit under detta svärds välde, men effekten har icke varit densamma. Norge föll i strid, svenskarna låtsa en neutralitet, som icke längre har någon mening. Kom ihåg att det endast är Sverige som åtnjutit tvivelaktiga äran offentligen prisas av Bibbentrop. Sverige vinner förmodligen ännu mera beröm genom senaste åtgärden.»

66. UD till sändebudet i Washington 10 juli 1940.

Telegram. Inl. s. XII.

Då vilseledande bild svenska pressens reaktion i transiteringsfrågan möjligen rapporteras Washington meddelas för Eder information att stora flertalet tidningar visa full förståelse för regeringens handlingssätt. Personaltrafiken Norge—Tyskland genom Sverige avser endast begränsat antal militär som hemresa permission utan vapen och ev. återvända efter permissionen.

67. överenskommelse mellan svenska och tyska trafikexperter

10 juli 1940.

Akten, som förvaras i avskrift i UD:s arkiv, har återgivits efter original i järnvägsstyrelsens arkiv. Eörande ratifikationen av överenskommelsen se akterna C 1, C 2, 0 3. Inl. s. IX.

Aufzeichnungen

über die Besprechung von 8. bis 10. Juli 1940 in Stockholm betr. solche Transporte von deutschen Wehrmachtsangehörigen und Wehrmachtsgut von Deutschland oder den von Deutschland besetzten Gebieten in Dänemark und Norwegen durch schwedisches Gebiet nach norwegischen Bestimmungsorten sowie in umgekehrter Richtung, worüber die Königl. Schwe-54

dische Regierung durch Noten vom 8. Juli 1940 dem Herrn Gesandten Dr. Carl Schnurre Mitteilung gegeben hat.

Anwesend:

Für die Schwedischen Staatsbahnen: Direktor Stjerna (nur 10.7.) Direktor Major Wrede Direktorstellvertreter Engström Notarie Stenberg Für Deutschland:

Dr. Hau, Ministerialrat, Reichsverkehrsministerium v. Uthmann, Generalmajor, Militärattaché, Stockholm (nur 8.7.). Augustin, Oberreichsbahnrat, Beauftragter des RVM, Oslo, Heil, Hauptmann i.G., Bevollmächtiger Transportoffizier, Oslo, Beding, Hauptmann i.G., OKW, Heimatstab Nord, Müller-Liebenau, Leutnant und Adjutant des Militärattaches, Stockholm (nur 8.7.), Frank, Regierungsoberinspektor, RVM. Für die Durchführung obengenannter Transporte wurde unter Vorbehalt der Genehmigung seitens der betr. Behörden und Dienststellen folgendes vereinbart:

1. Personenverkehr.

a. Korn sjö — Trelleborg Mitte See und umgekehrt

Diese Transporte werden etwa 500 Personen pro Tag umfassen, davon etwa 10 v. H. in 2. Klasse. Sie werden mit Sonderzügen durchgeführt und zwar beginnend in der Richtung von Kornsjö am 16. Juli 1940 und in der Richtung von Trelleborg am 30. Juli 1940. Die Anzahl der Reisenden in jedem Zuge darf 550 nicht übersteigen.

Die Sonderzüge werden aus schwedischen und norwegischen Wagen zusammengesetzt. Ausserdem werden ein deutscher Verpflegungswagen (falls erforderlich) und ein, wahrscheinlich 4-achsiger, Postwagen — lediglich für Feldpost und Dienstpost — mitgeführt. Letzterer ist im Fährverkehr mitzuführen.

Folgende Gebühren werden erhoben:

Für jede Person und jede Richtung in 2. Klasse schw. Kr 25: 50 und in 3. Klasse schw. Kr. 17: 00.

Diese Fahrpreise werden unter der Voraussetzung gewährt, dass für die Gesamtzahl der durchgeführten und durchzuführenden Transporte eine Durchschnittzahl (für jeden Zug) von mindestens 400 Personen erreicht wird. Hierbei wird von der Berechnung der Leerläufen der Sonderzüge während der ersten und letzten Zeit der Transporte abgesehen.

Für den Verpflegungswagen wird weder schwedischer- noch deutscher-55

seits eine Gebühr erhoben. Das Dienstpersonal von höchstens 5 Personen pro Wagen wird kostenfrei befördert.

Die Gebühr für den Lauf eines vieraehsigen Postwagens soll nach schwedischem Vorschlag schw. Kr. 600 in jeder Richtung betragen (in Buchstaben Sechshundert Schwed. Kronen).

b. Riksgränsen (V a s s i j a u r e gränsen) — Trelleborg Mitte See und umgekehrt.

Diese Transporte werden einmal in der Woche durchgeführt und jeder Transport umfasst etwa 400 Personen, davon etwa 10 v.H. in 2. Klasse. Sie werden mit Sonderzügen durchgeführt und zwar beginnend in der Richtung von Riksgränsen am 15. Juli 1940 und in der Richtung von Trelleborg am 1. August 1940. Die Anzahl der Reisenden in jedem Zuge darf 432 in 3. und 36 in 2. Klasse nicht übersteigen. Die Sonderzüge werden aus schwedischen Wagen zusammengesetzt. Ausserdem wird ein deutscher Verpflegungswagen mitgeführt.

Folgende Gebühren werden erhoben:

Für jede Person in 2. Klasse schw. Kr. 48: 85 und in 3. Klasse schw. Kr. 32:55. Diese Fahrpreise werden unter der Voraussetzung gewährt, dass für die Gesamtzahl der durchzuführenden Transporte eine Durchschnittzahl (für jeden Zug) von 400 Personen erreicht wird. Hierbei wird von der Berechnung der Leerläufe der Sonderzüge während der ersten und letzten Zeit der Transporte abgesehen.

Für den Verpflegungswagen wird weder schwedischer- noch deutscherseits eine Gebühr erhoben. Das Dienstpersonal von höchstens 5 Personen pro Wagen wird kostenfrei befördert.

Die unter a und b genannten Transporte sind zwischen Trelleborg und Sassnitz mit deutschen Fähren zu befördern.

c. Storlien gränsen — Riksgränsen (Vassijaure gränsen) und umgekehrt.

Diese Transporte kommen nicht regelmässig zur Ausführung. Sie werden im allgemeinen als Sonderzüge durchgeführt, die sowohl Personen als auch Güter mitführen.

Für die zu befördernden Personen werden folgende Gebühren erhoben:

Für jeden mit Tieren beladenen Wagen wird ein Begleiter gebührenfrei befördert.

Für die übrigen Personen wird eine Gebühr von schw. Kr. 26: 10 pro Person in 3. Klasse berechnet, vorausgesetzt, dass für jeden Transport für mindestens 10 Personen bezahlt wird. In diese Mindestzahl dürfen auch die unentgeltlich fahrenden Begleiter eingerechnet werden. Wird trotzdem die Mindestzahl von 10 nicht

erreicht, so wird für jede zahlende Person der volle Fahrpreis, schw. Kr. 34: 80 in 3. Klasse, entrichtet.56

d. Abfertigungspapiere.

Für die Abfertigung von Personen werden besondere Formulare »Beställning — Bestellschein», die aus drei Teilen bestehen: Stamm, Teil 1 und Teil 2, verwendet. Diese Formulare werden von den schwedischen Staatsbahnen kostenfrei geliefert.

Die Bestellscheine sind von den deutschen Dienststellen auszufertigen, und zwar ein »Bestellschein» für jeden Transport. Der Stamm bleibt bei der Ausgabeistelle, Teil 1 ist vom Transportführer auf dem schwedischen Einreise-Grenzbahnhof und Teil 2 vom Transportführer auf dem schwedischen Ausreise-Grenzbahnhof abzugeben.

e. Einzelreisende.

Falls in Ausnahmefällen auf der Strecke Riksgränsen—Stockholm— Trelleborg Mitte See und umgekehrt Einzelreisende mit fahrplanmässigen Zügen befördert werden müssen, so ist auch für diese das unter d) erwähnte Formular zu verwenden. In diesem Falle hat aber der betr. Reisende die Teile 1 und 2 auf dem schwedischen Einreise-Grenzbahnhof gegen eine Fahrkarte des gewöhnlichen Verkehrs für die in Betracht kommende schwedische Durchgangsstrecke auszutauschen. Der volle Fahrpreis einschl. voller Schlafwagengebür wird in der unter f) erwähnten Weise entrichtet.

Derartige Einzelreisende sind in reserviertem Schlafwagenabteil zu befördern.

f. Abrechnung.

Die aus diesen Transporten entstehenden den schwedischen Bahnen zufallenden Gesamtkosten werden in die Abrechnung zwischen den beiden Bahnverwaltungen einbezogen. Der Saldo dieses Abrechnungsverkehrs wird allmonatlich entsprechend den deutsch-schwedischen Vereinbarungen über das deutsch-schwedische Verrechnungskonto ausgeglichen.

Was die Strecke Kornsjö—Trelleborg Mitte See anbetrifft bleibt die Zustimmung der beiden Beteiligten Schwedischen Privatbahnen, Bergslagernas Eisenbahnen und Dalslands Eisenbahn, vorbehalten. 2. Güterverkehr.

Dieser Verkehr wird in einer zweiten Aufzeichnung1 behandelt werden.

Stockholm, den 10. Juli 1940.

Henrik Wrede Dr. Rau

1 Jfr akt C 1 not. 68. Müller-Liebenau tili Lagerfeit 10 juli 1940.

Ink. till UD 10/7. Inl. s. XIV.

Stockholm den 10. Juli 1940.

Der am 11.7. 9 Uhr vm. in Hell ablaufende Transport Nr 555164 umfasst: 23 Wagen (13 T-Wagen 10 G-Wagen)

1 Offizier 100 Mann 29 Pferde 2 Personen-Kraftwagen 4 Lastkraftwagen 6 Feldwagen 2 Feldküchen 30 Munitionskaretten 5 Krafträder

Die Waffen der Begleitmannschaften sind in besonderem Wagen gesammelt.

Transportführer Leutnant Teche. Der bereits gestern gemeldete Transport 555 163 ist in seiner Zusammenstellung etwas geändert worden, er umfasst: 21 T-Wagen 1 G-Wagen und 1 M-Wagen. Der Inhalt des Transportes ändert sich insoweit, dass statt der 26 Motorkaretten nur 13 statt 8 Lastkraftwagen 20 verladen worden sind.

69. Promemoria av Engzeil 10 juli 1940.

Enligt anteckning på akten har den delgivits ett flertal, å särskild lista angivna svenska myndigheter. Inl. s. IX.

Sedan svenska regeringen förklarat sig beredd att tillåta befordran av medlemmar av den tyska försvarsmakten, särskilt permittenter i uniform (utan sådana vapen, som icke tilhöra soldatens personliga utrustning, och med iakttagande av att gevär och manskapspistoler befordras i särskilda vagnar) från Tyskland eller från av Tyskland besatta områden i Danmark och Norge genom svenskt område till norska bestämmelseorter ävensom i motsatt riktning, vare sig de resa var för sig eller i slutna transporter, i det senare fallet efter föregående anmälan i och för träffande av överenskommelse om lämpliga åtgärder för deras genomförande, hava förhandlingar mellan svenska och tyska vederbörande ägt rum i ämnet. Därvid har överenskommits om följande.

68. Müller-Liebenau tili Lagerfeit 10 juli 1940.

Ink. till UD 10/7. Inl. s. XIV.

Stockholm den 10. Juli 1940.

Der am 11.7. 9 Uhr vm. in Hell ablaufende Transport Nr 555164 umfasst: 23 Wagen (13 T-Wagen 10 G-Wagen)

1 Offizier 100 Mann 29 Pferde 2 Personen-Kraftwagen 4 Lastkraftwagen 6 Feldwagen 2 Feldküchen 30 Munitionskaretten 5 Krafträder

Die Waffen der Begleitmannschaften sind in besonderem Wagen gesammelt.

Transportführer Leutnant Teche. Der bereits gestern gemeldete Transport 555 163 ist in seiner Zusammenstellung etwas geändert worden, er umfasst: 21 T-Wagen 1 G-Wagen und 1 M-Wagen. Der Inhalt des Transportes ändert sich insoweit, dass statt der 26 Motorkaretten nur 13 statt 8 Lastkraftwagen 20 verladen worden sind.

69. Promemoria av Engzeil 10 juli 1940.

Enligt anteckning på akten har den delgivits ett flertal, å särskild lista angivna svenska myndigheter. Inl. s. IX.

Sedan svenska regeringen förklarat sig beredd att tillåta befordran av medlemmar av den tyska försvarsmakten, särskilt permittenter i uniform (utan sådana vapen, som icke tilhöra soldatens personliga utrustning, och med iakttagande av att gevär och manskapspistoler befordras i särskilda vagnar) från Tyskland eller från av Tyskland besatta områden i Danmark och Norge genom svenskt område till norska bestämmelseorter ävensom i motsatt riktning, vare sig de resa var för sig eller i slutna transporter, i det senare fallet efter föregående anmälan i och för träffande av överenskommelse om lämpliga åtgärder för deras genomförande, hava förhandlingar mellan svenska och tyska vederbörande ägt rum i ämnet. Därvid har överenskommits om följande.

58

1. Transporterna av permittenter komma att avse permitterade, som erhålla hemresepermission, i allmänhet 14 dagar, från sina i Norge förlagda truppavdelningar och efter denna permissions slut återvända till sina truppavdelningar.

2. Grupptransporterna av permittenter ske enligt följande ordning:

a) Från Oslo till Trelleborg anordnas med början den 16 juli ett extratåg, passerande Sverige varje natt, utan annat uppehåll än för nödvändigt lokbyte. I varje tåg må resa högst 550 personer.

För vederbörandes återresor insattes ett extra tåg varje natt från Trelleborg till Oslo med början den 30 juli. Samma antal resande.

Anm. Sedan den 2 juli har mellan Oslo och Trelleborg varje natt gått ett extra tåg, medförande en personvagn. Dessa tåg fortsätta tills ovannämnda större tåg börja. Fr. o. m. den 15 juli går detta mindre nattåg — för återresande permittenter — jämväl i riktningen Trelleborg—Oslo intill dess det större tåget insattes jämväl söderifrån.

b) Från Narvik kommer transporten av permittenter att ske med ett tåg i veckan, medförande högst 500 resande. Första tåget Narvik—Gällivare—Östersund—Bräcke—Krylbo—Trelleborg går den 15 juli och första tåget

Trelleborg—Narvik den 1 augusti.

Anm. För återresa till Narvik av 150 redan till Tyskland transporterade permittenter går ett extratåg från Trelleborg den 21 juli till Narvik.

3. Utöver dessa transporter skola f. n. — frånsett vissa särskilt överenskomna transporter mellan Storlien och Narvik — inga ytterligare transporter äga rum. Skulle i särskilt fall uppkomma synnerligt behov av att enstaka tysk militärperson företager resa genom Sverige, skall särskilt tillstånd meddelas av utrikesdepartementets passavdelning. Därvid komma särskilda föreskrifter att meddelas.

4. De ifrågakommande permittenterna äga resa i uniform. Från tysk militär sida komma föreskrifter att lämnas om att de resandes gevär och manskapspistoler kvarlämnas hos truppen i Norge. S. k. sidogevär (bajonett) må bäras, varjämte officerare och underofficerare äga bära pistol och sabel.

5. In- och utresekontroll tillgår sålunda, att den tyske transportchefen vid inresan företer en uppgift i två exemplar upptagande antalet officerare, underofficerare och manskap samt namn å transportbefälhavaren. Ena exemplaret påstämplas visum av passkontrollanten och företes vid utresan ur riket för därvarande passkontrollant. Andra exemplaret överlämnas till passkontrollanten å inreseorten.

6. Med tågen komma att följa svenska kontrollofficerare (ev. polismän). Närmare bestämmelser rörande denna fråga meddelas av vederbörande militära myndigheter.

Stockholm den 10 juli 1940. 59

70. ÜD till sändebudet i Buenos Aires m. fl. 10 juli 1940.

Telegram, exp. i svensk eller engelsk text till ett flertal beskickningar och konsulat.1

För Eder information. Efter fientligheternas upphörande Norge har svenska regeringen förklarat sig beredd att tillåta begränsat antal tyska soldater på permission genomresa Sverige från Norge särskilda tåg utan vapen. Transiteringen saknar uppenbarligen reell betydelse läget Norge eller storkrigets utveckling.

71. Svensk uppteckning 10 juli 1940.

Enligt anteckning å akten har den översänts till Schnurre n/7. Inl. s. XIII.

Im Amschluss an die Besprechungen betreffs schwedischer Schiffahrt mit neutralen Überseeländern, insbesondere U.S.A., die in den letzten Tagen in Stockholm stattgefunden haben, möchte man s chwedis euerseits nunmehr folgende Wünsche vorbringen:

I. Ein Verständniserklärung deutscherseits damit, dass vorläufig zwei oder drei schwedische ' Schiffe von U.S.A. nach Trondheim oder Narvik mit Ladungen für den Verbrauch in Schweden einlaufen, die aus Waren wie z.B. Mineralöl und Metallen zusammengesetzt sind. Wenn die Einverständniserklärung für Göteborg anstatt für die genannten norwegischen Häfen abgegeben werden könnte, würde dies besonders begrüsst werden.

II. Einverständniserklärung deutscherseits damit, dass dieselben Schiffe oder zwei bezw. drei andere schwedische Schiffe derselben Grössen-ordnung nach U.S.A. mit Ladungen von Sulfatzellstoff, für den Verbrauch in U.S.A. bestimmt, auslaufen. Wenn es möglich wäre die Schiffe von Göteborg auslaufen zu lassen, würde auch dies besonders begrüsst werden.

Stockholm, den 10. Juli 1940.

72. Promemoria av Engzell 11 juli 1940.

Inl. s. X.

Stadsfiskal Nykvist, Trelleborg meddelat:

På onsdagskvällen anlände till Trelleborg fem tyska militärer i uniform. Av dessa voro en Verwaltungsoffizier, tre poliser, vilka skulle tjänst-

1 Jfr akterna 46, 50, 51. 59

70. ÜD till sändebudet i Buenos Aires m. fl. 10 juli 1940.

Telegram, exp. i svensk eller engelsk text till ett flertal beskickningar och konsulat.1

För Eder information. Efter fientligheternas upphörande Norge har svenska regeringen förklarat sig beredd att tillåta begränsat antal tyska soldater på permission genomresa Sverige från Norge särskilda tåg utan vapen. Transiteringen saknar uppenbarligen reell betydelse läget Norge eller storkrigets utveckling.

71. Svensk uppteckning 10 juli 1940.

Enligt anteckning å akten har den översänts till Schnurre n/7. Inl. s. XIII.

Im Amschluss an die Besprechungen betreffs schwedischer Schiffahrt mit neutralen Überseeländern, insbesondere U.S.A., die in den letzten Tagen in Stockholm stattgefunden haben, möchte man s chwedis euerseits nunmehr folgende Wünsche vorbringen:

I. Ein Verständniserklärung deutscherseits damit, dass vorläufig zwei oder drei schwedische ' Schiffe von U.S.A. nach Trondheim oder Narvik mit Ladungen für den Verbrauch in Schweden einlaufen, die aus Waren wie z.B. Mineralöl und Metallen zusammengesetzt sind. Wenn die Einverständniserklärung für Göteborg anstatt für die genannten norwegischen Häfen abgegeben werden könnte, würde dies besonders begrüsst werden.

II. Einverständniserklärung deutscherseits damit, dass dieselben Schiffe oder zwei bezw. drei andere schwedische Schiffe derselben Grössen-ordnung nach U.S.A. mit Ladungen von Sulfatzellstoff, für den Verbrauch in U.S.A. bestimmt, auslaufen. Wenn es möglich wäre die Schiffe von Göteborg auslaufen zu lassen, würde auch dies besonders begrüsst werden.

Stockholm, den 10. Juli 1940.

72. Promemoria av Engzell 11 juli 1940.

Inl. s. X.

Stadsfiskal Nykvist, Trelleborg meddelat:

På onsdagskvällen anlände till Trelleborg fem tyska militärer i uniform. Av dessa voro en Verwaltungsoffizier, tre poliser, vilka skulle tjänst-

1 Jfr akterna 46, 50, 51. 59

70. ÜD till sändebudet i Buenos Aires m. fl. 10 juli 1940.

Telegram, exp. i svensk eller engelsk text till ett flertal beskickningar och konsulat.1

För Eder information. Efter fientligheternas upphörande Norge har svenska regeringen förklarat sig beredd att tillåta begränsat antal tyska soldater på permission genomresa Sverige från Norge särskilda tåg utan vapen. Transiteringen saknar uppenbarligen reell betydelse läget Norge eller storkrigets utveckling.

71. Svensk uppteckning 10 juli 1940.

Enligt anteckning å akten har den översänts till Schnurre n/7. Inl. s. XIII.

Im Amschluss an die Besprechungen betreffs schwedischer Schiffahrt mit neutralen Überseeländern, insbesondere U.S.A., die in den letzten Tagen in Stockholm stattgefunden haben, möchte man s chwedis euerseits nunmehr folgende Wünsche vorbringen:

I. Ein Verständniserklärung deutscherseits damit, dass vorläufig zwei oder drei schwedische ' Schiffe von U.S.A. nach Trondheim oder Narvik mit Ladungen für den Verbrauch in Schweden einlaufen, die aus Waren wie z.B. Mineralöl und Metallen zusammengesetzt sind. Wenn die Einverständniserklärung für Göteborg anstatt für die genannten norwegischen Häfen abgegeben werden könnte, würde dies besonders begrüsst werden.

II. Einverständniserklärung deutscherseits damit, dass dieselben Schiffe oder zwei bezw. drei andere schwedische Schiffe derselben Grössen-ordnung nach U.S.A. mit Ladungen von Sulfatzellstoff, für den Verbrauch in U.S.A. bestimmt, auslaufen. Wenn es möglich wäre die Schiffe von Göteborg auslaufen zu lassen, würde auch dies besonders begrüsst werden.

Stockholm, den 10. Juli 1940.

72. Promemoria av Engzell 11 juli 1940.

Inl. s. X.

Stadsfiskal Nykvist, Trelleborg meddelat:

På onsdagskvällen anlände till Trelleborg fem tyska militärer i uniform. Av dessa voro en Verwaltungsoffizier, tre poliser, vilka skulle tjänst-

1 Jfr akterna 46, 50, 51.göra i musikkåren, samt en permittent, som tidigare varit i Norge. Fyra av dem buro pistoler med ammunition. Då stadsfiskalen icke på kvällen kunnat nå någon i departementet, hade han förfarit så, att han tillåtit alla fem att på torsdagsmorgonen fara till Oslo under kontroll av den statspolis, som medföljt nattens nedgående extratåg. Han hade vidare låtit de fyra pistolerna med ammunition återsändas med färjan till Sassnitz. Tyskarna hade förklarat sig nöjda härmed. Troligen vore det den så kallade Bahnhofskommendant i Berlin, som gåve de resande fel upplysningar om möjligheterna att genomresa Sverige.

Stockholm den 11 juli 1940.

(Med bläck:) General v. Uthmann har beklagat detta, som beror på att i tyska tidningar meddelande ingått om resemöjlighet genom Sverige. Sådant kunde inträffa intill den 16, då tåg börjar gå norrut. Han bad oss enträget icke återsända dessa utan låta dem fara över Köpenhamn.

General Falkenhorst skulle nu ha bestämt att enstaka resande icke få förekomma annat än i rena undantagsfall.

11.7.40.

73. Promemoria av Engzell 11 juli 1940.

Inl. s. X.

Jag har meddelat stadsfiskalen Nyquist Trelleborg följande.

Om någon tysk uniformerad militärperson ankommer med begäran att få genomresa böra de ej avvisas. Helst böra de sändas till Köpenhamn. Är detta ej möjligt få de resa direkt över Göteborg till Oslo med åtföljande stadspolis, om sådan finnes att tillgå, eljest utan. De skola tillsägas att icke lämna tåget utom för nödvändiga besök å järnvägsrestaurang i Göteborg. Stadsfiskalen underrättar polisen i Göteborg om genomresa.

Stockholm den 11 juli 1940.

74. Promemoria av Engzell 11 juli 1940.

Inl. s. X.

General v. Uthmann meddelar, att han nu varit i förbindelse med Oslo. General Falkenhorst har till alla Dienststellen i Norge givit order att inga enstaka resor få ske genom Sverige. Sådan kan därför tänkas endast i något alldeles särskilt fall. göra i musikkåren, samt en permittent, som tidigare varit i Norge. Fyra av dem buro pistoler med ammunition. Då stadsfiskalen icke på kvällen kunnat nå någon i departementet, hade han förfarit så, att han tillåtit alla fem att på torsdagsmorgonen fara till Oslo under kontroll av den statspolis, som medföljt nattens nedgående extratåg. Han hade vidare låtit de fyra pistolerna med ammunition återsändas med färjan till Sassnitz. Tyskarna hade förklarat sig nöjda härmed. Troligen vore det den så kallade Bahnhofskommendant i Berlin, som gåve de resande fel upplysningar om möjligheterna att genomresa Sverige.

Stockholm den 11 juli 1940.

(Med bläck:) General v. Uthmann har beklagat detta, som beror på att i tyska tidningar meddelande ingått om resemöjlighet genom Sverige. Sådant kunde inträffa intill den 16, då tåg börjar gå norrut. Han bad oss enträget icke återsända dessa utan låta dem fara över Köpenhamn.

General Falkenhorst skulle nu ha bestämt att enstaka resande icke få förekomma annat än i rena undantagsfall.

11.7.40.

73. Promemoria av Engzell 11 juli 1940.

Inl. s. X.

Jag har meddelat stadsfiskalen Nyquist Trelleborg följande.

Om någon tysk uniformerad militärperson ankommer med begäran att få genomresa böra de ej avvisas. Helst böra de sändas till Köpenhamn. Är detta ej möjligt få de resa direkt över Göteborg till Oslo med åtföljande stadspolis, om sådan finnes att tillgå, eljest utan. De skola tillsägas att icke lämna tåget utom för nödvändiga besök å järnvägsrestaurang i Göteborg. Stadsfiskalen underrättar polisen i Göteborg om genomresa.

Stockholm den 11 juli 1940.

74. Promemoria av Engzell 11 juli 1940.

Inl. s. X.

General v. Uthmann meddelar, att han nu varit i förbindelse med Oslo. General Falkenhorst har till alla Dienststellen i Norge givit order att inga enstaka resor få ske genom Sverige. Sådan kan därför tänkas endast i något alldeles särskilt fall. göra i musikkåren, samt en permittent, som tidigare varit i Norge. Fyra av dem buro pistoler med ammunition. Då stadsfiskalen icke på kvällen kunnat nå någon i departementet, hade han förfarit så, att han tillåtit alla fem att på torsdagsmorgonen fara till Oslo under kontroll av den statspolis, som medföljt nattens nedgående extratåg. Han hade vidare låtit de fyra pistolerna med ammunition återsändas med färjan till Sassnitz. Tyskarna hade förklarat sig nöjda härmed. Troligen vore det den så kallade Bahnhofskommendant i Berlin, som gåve de resande fel upplysningar om möjligheterna att genomresa Sverige.

Stockholm den 11 juli 1940.

(Med bläck:) General v. Uthmann har beklagat detta, som beror på att i tyska tidningar meddelande ingått om resemöjlighet genom Sverige. Sådant kunde inträffa intill den 16, då tåg börjar gå norrut. Han bad oss enträget icke återsända dessa utan låta dem fara över Köpenhamn.

General Falkenhorst skulle nu ha bestämt att enstaka resande icke få förekomma annat än i rena undantagsfall.

11.7.40.

73. Promemoria av Engzell 11 juli 1940.

Inl. s. X.

Jag har meddelat stadsfiskalen Nyquist Trelleborg följande.

Om någon tysk uniformerad militärperson ankommer med begäran att få genomresa böra de ej avvisas. Helst böra de sändas till Köpenhamn. Är detta ej möjligt få de resa direkt över Göteborg till Oslo med åtföljande stadspolis, om sådan finnes att tillgå, eljest utan. De skola tillsägas att icke lämna tåget utom för nödvändiga besök å järnvägsrestaurang i Göteborg. Stadsfiskalen underrättar polisen i Göteborg om genomresa.

Stockholm den 11 juli 1940.

74. Promemoria av Engzell 11 juli 1940.

Inl. s. X.

General v. Uthmann meddelar, att han nu varit i förbindelse med Oslo. General Falkenhorst har till alla

Dienststellen i Norge givit order att inga enstaka resor få ske genom Sverige. Sådan kan därför tänkas endast i något alldeles särskilt fall.61

Falkenhorst skulle vidare telefonera till Sassnitz med order att icke låta några dylika resor förekomma.

v. Uthmann tillade, att en förut i dag begärd genomresa för Oberzahlmeister Schesehonk därför inhiberades.

Stockholm den 11 juli 1940 kl. 17.50.

75. UD till sändebudet i London 11 juli 1940.

Telegram. Ini. s. XI.

För Eder information. Utrikesministern har informerat Mallet huvudinnehållet transiteringsöverenskommelsen Tyskland. Han betecknade beräknade antalet genomresande svensk måttstock avsevärt efter tysk ringa. Med anledning pressnotis brittisk protest frågade han Mallet om dennes uttalanden avsedda utgöra formlig protest. Mallet sade sig fått uppdrag framföra brittiska regeringen betraktade gjorda avsteget neutraliteten som allvarlig sak, förstode dock Sveriges svåra belägenhet och hemställde som motvikt svenska regeringen ville avstå amerikanska flygmaskinskontrakt. Brittiska regeringen kunde i varje fall icke tillåta flygmaskiner från Amerika till Sverige. Mallet undvek ordet protest.

76. Högkvartersorder 12 juli 1940.

Akten har återgivits efter en bestyrkt avskrift, som inkom till UD 18/?. Av den bifogade promemorian föreligger även en tysk översättning, å vilken tecknats: »Denna PM har tillställts general v. Uthmann från Försvarsstaben.» Inl. s. IX.

Tyska transporter komma att t v framföras genom Sverige enligt bestämmelser i bifogade »PM angående vissa transporter av tysk personal och materiel». Härutöver gäller nedanstående.

1. Permittenttransporterna börja

a) Kornsjö—Trelleborg 16/7 (i full omfattning; dessförinnan enl. Hög-

kvo:Fstnr Op 1527) Trelleborg—Kornsjö 16/7 (i full omfattning först fr o m 30/7)

b) Riksgränsen—Trelleborg 15/7 (därefter ett tåg från Riksgränsen var-

je måndag) Trelleborg—Riksgränsen 1/8 (därefter ett tåg från Trelleborg varje torsdag) samt dessutom ett tåg 21/7. 61

Falkenhorst skulle vidare telefonera till Sassnitz med order att icke låta några dylika resor förekomma.

v. Uthmann tillade, att en förut i dag begärd genomresa för Oberzahlmeister Schesehonk därför inhiberades.

Stockholm den 11 juli 1940 kl. 17.50.

75. UD till sändebudet i London 11 juli 1940.

Telegram. Ini. s. XI.

För Eder information. Utrikesministern har informerat Mallet huvudinnehållet transiteringsöverenskommelsen Tyskland. Han betecknade beräknade antalet genomresande svensk måttstock avsevärt efter tysk ringa. Med anledning pressnotis brittisk protest frågade han Mallet om dennes uttalanden avsedda utgöra formlig protest. Mallet sade sig fått uppdrag framföra brittiska regeringen betraktade gjorda avsteget neutraliteten som allvarlig sak, förstode dock Sveriges svåra belägenhet och hemställde som motvikt svenska regeringen ville avstå amerikanska flygmaskinskontrakt. Brittiska regeringen kunde i varje fall icke tillåta flygmaskiner från Amerika till Sverige. Mallet undvek ordet protest.

76. Högkvartersorder 12 juli 1940.

Akten har återgivits efter en bestyrkt avskrift, som inkom till UD 18/?. Av den bifogade promemorian föreligger

även en tysk översättning, å vilken tecknats: »Denna PM har tillställts general v. Uthmann från Försvarsstaben.» Inl. s. IX.

Tyska transporter komma att t v framföras genom Sverige enligt bestämmelser i bifogade »PM angående vissa transporter av tysk personal och materiel». Härutöver gäller nedanstående.

1. Permittenttransporterna börja

a) Kornsjö—Trelleborg 16/7 (i full omfattning; dessförinnan enl. Hög-

kvo:Fstnr Op 1527) Trelleborg—Kornsjö 16/7 (i full omfattning först fr o m 30/7)

b) Riksgränsen—Trelleborg 15/7 (därefter ett tåg från Riksgränsen var-

je måndag) Trelleborg—Riksgränsen 1/8 (därefter ett tåg från Trelleborg varje torsdag) samt dessutom ett tåg 21/7. 61

Falkenhorst skulle vidare telefonera till Sassnitz med order att icke låta några dylika resor förekomma.

v. Uthmann tillade, att en förut i dag begärd genomresa för Oberzahlmeister Schesehonk därför inhiberades.

Stockholm den 11 juli 1940 kl. 17.50.

75. UD till sändebudet i London 11 juli 1940.

Telegram. Ini. s. XI.

För Eder information. Utrikesministern har informerat Mallet huvudinnehållet transiteringsöverenskommelsen Tyskland. Han betecknade beräknade antalet genomresande svensk måttstock avsevärt efter tysk ringa. Med anledning pressnotis brittisk protest frågade han Mallet om dennes uttalanden avsedda utgöra formlig protest. Mallet sade sig fått uppdrag framföra brittiska regeringen betraktade gjorda avsteget neutraliteten som allvarlig sak, förstode dock Sveriges svåra belägenhet och hemställde som motvikt svenska regeringen ville avstå amerikanska flygmaskinskontrakt. Brittiska regeringen kunde i varje fall icke tillåta flygmaskiner från Amerika till Sverige. Mallet undvek ordet protest.

76. Högkvartersorder 12 juli 1940.

Akten har återgivits efter en bestyrkt avskrift, som inkom till UD 18/?. Av den bifogade promemorian föreligger även en tysk översättning, å vilken tecknats: »Denna PM har tillställts general v. Uthmann från Försvarsstaben.» Inl. s. IX.

Tyska transporter komma att t v framföras genom Sverige enligt bestämmelser i bifogade »PM angående vissa transporter av tysk personal och materiel». Härutöver gäller nedanstående.

1. Permittenttransporterna börja

a) Kornsjö—Trelleborg 16/7 (i full omfattning; dessförinnan enl. Hög-

kvo:Fstnr Op 1527) Trelleborg—Kornsjö 16/7 (i full omfattning först fr o m 30/7)

b) Riksgränsen—Trelleborg 15/7 (därefter ett tåg från Riksgränsen var-

je måndag) Trelleborg—Riksgränsen 1/8 (därefter ett tåg från Trelleborg varje torsdag) samt dessutom ett tåg 21/7.Antalet resande uppgår vid transporter enligt a) till högst 550 man och vid transporter enligt b) till högst 500 man. Tidtabeller för permittenttågen bifogas.[1]

2. *Godstransporterna* Storlien—Riksgränsen komma att i regel framföras antingen i tågläge A (ankomst Storlien omkring kl 1200 och Riksgränsen följande dag omkring kl 1900) eller tågläge B (ankomst Storlien omkring kl 1800 och Riksgränsen följande dag omkring kl 2400). Närmare orientering om dessa transporter samt om transporter över andra järnvägslinjer komma att lämnas vederbörande armékårchef (gruppchef, militärområdesbefälhavare) i varje särskilt fall.

3. Orientering om *resor av enskilda* kommer att länmas vederbörande armékårchef (gruppchef, militärområdesbefälhavare) i varje särskilt fall.

4. *Svensk personal beordras att åtfölja permutent- och godstransporterna* (vid godstransporter dock endast om tysk personal medföljer) på sträckan

a) Kornsjö—Trelleborg och åter av chefen för 2. armékåren, b) Riksgränsen—Trelleborg och åter av chefen för Övre Norrlandsgruppen, c) Storlien—Riksgränsen av chefen för Jämtlandsgruppen. Personalen skall utgöras av 1 off eller uoff och högst 3 ordonnanser vid transporter enligt a) och b) samt, beroende på transportens omfattning, 1 off eller uoff eller furir och högst 3 ordonnanser vid transporter enligt c). Personalens förplägnad och förläggning (på slutpunkt för transport) sker genom försorg av den chef, som beordrat personalen. Vederbörande territoriella befälhavare skall härvid vid behov biträda enligt nämnde chefs anvisningar.

5. *Instruktion* för den åtföljande personalen enligt p 4 ovan utfärdas av den chef, som beordrar personalen.

I instruktionen skall bl. a. angivas att, därest den tyska personalen icke följer från svensk sida givna föreskrifter, förhållandet ofördröjligen anmäles till den tyske transport chef en i och för rättelse genom dennes försorg, att personalen skall, i förekommande fall i samråd med polispersonalen på platsen, tillse, att den tyska personalen icke utsattes för missfirmelse, att vid tveksamhet om behandlingen av de resande viss generositet skall visas, att skriftlig rapport avgives till den chef, som beordrat personalen, omedelbart efter varje transports slut, att, därest förhållanden inträffa, som omedelbart böra komma till militär myndighets kännedom, rapport ofördröjligen avgives telegrafiskt eller

1 Ej bifogade.

per telefon till närmaste militära myndighet och chefen för försvarsstaben — vid behov befordras rapporten genom järnvägspersonalens försorg.

Stockholm den 12 juli 1940.

O. G. Thörnell överbefälhavare

Axel Rappe

Bilaga.

P. M. angående vissa transporter av tysk personal och materiel.

Enligt överenskommelse mellan svenska och tyska regeringarna har — efter vissa fastställda riktlinjer — transport genom Sverige av personal (särskilt permittenter) och materiel (även krigsmateriel) mellan Tyskland (eller Danmark) och Norge ävensom transport genom Sverige av personal och materiel (även krigsmateriel) mellan olika delar av Norge medgivits.

För dessa transporter gäller t v följande : *A. Permittenttransporter.* 1. Permittenttransporterna ske i särskilt anordnade extratåg och framföras på järnvägslinjerna Kornsjö—Olskroken—Trelleborg (ett tåg dagligen i vardera riktningen) samt Riksgränsen—Gällivare—Östersund—Bräcke—Krylbo—Trelleborg (ett tåg i veckan i vardera riktningen). 2. För urstigning ur tågen gälla i p 4 nedan givna bestämmelser. I övrigt gälla samma bestämmelser som för övriga utländska resande. De anvisningar, som meddelas av kontrollpersonalen, skola efterföljas. 3. Utspisning sker genom tyska myndigheternas försorg från tysk förplägnadsvagn, som medföljer permittenttågen. 4. Vid resa å sträckan Riksgränsen—Trelleborg (och omvänt) må efter tillstånd av den tyske transportchefen, som därvid samråder med vederbörande stationsföreståndare, urstigning ur tågen äga rum endast på nedan angivna stationer, varvid dock stationsområdena icke få lämnas. Vid färd i riktningen: Riksgränsen—Trelleborg: Linaälv, Jokkmokk, Buresjön, Hoting, Litsnäset, Iingbo, Näverkärret, Fågelsta, Liatorp. Vid färd i riktningen: Trelleborg—Riksgränsen: Näverkärret, Lingbo, Gällö, Ulriksfors, Hoting, Sorsele, Jokkmokk, Linaälv. På sträckan Kornsjö—Trelleborg (och åter) får urstigning ur tågen icke äga rum. Spärrande av tillträdet till ovannämnda stationer för obehöriga under den tid uppehåll varar, ordnas genom vederbörande länsstyrelses

försorg.

6—470790

B. *Resor av enskilda*.

5. Enskilda, tillhörande tyska försvarsmakten, må resa endast om särskilda skäl föreligga. Särskild framställning om dylik genomresa skall göras av tyske militärattachén till föreståndaren för utrikesdepartementets passavdelning, vilken meddelar tillstånd samt underrättar passkontrollanten och försvarsstabens kommunikationsavdelning. De resande skola om möjligt vara civilklädda.

Om de resande äro iklädda uniform, skola de uppehålla sig i reserverad vagnavdelning och äga ej utan synnerliga skäl avstiga tåget. Stationsområdena få icke lämnas. Restaurangvagn får icke besökas. Mat och för-friskningar beställas och avhämtas av restaurangvagnsuppassare.

De resande skola i övrigt ställa sig av svenska myndigheter lämnade anvisningar till efterrättelse.

C. *Godstransporter*.

6. Transporterna komma, därest icke annat särskilt angives, att ske på järnvägslinjen Storlien—Östersund—Gällivare—Riksgränsen. Licens för transporterna utfärdas genom UD försorg.

7. Gods (även hästar, vapen och ammunition) får åtföljas av personal (»Transportkommandos»). För personal, som åtföljer transport, gälla i tillämpliga delar motsvarande bestämmelser som för permittenter (jfr p 2).

Utspisning av tysk personal sker genom tyska myndigheternas försorg.

8. Vattenhämtning och urstigning ur tågen må äga rum å vissa stationer, varom närmare meddelande lämnas av järnvägspersonalen. Stationsområdena få icke lämnas.

9. Transporter skola i så god tid som möjligt, i regel 48 timmar före transportens ankomst till gränsen, föranmälas genom tyske militärattachén till militärbyrån i järnvägsstyrelsen; anmälan skall omfatta godsslag, antal personal, station där transporten passerar gränsen och tid för tp.

D. *Allmänna bestämmelser*.

10. Vid transporter enligt A. och C. ovan skall tysk transportchef vara avdelad.

Vid inresa i Sverige söker den tyske transportchefen samband med den svenska personal, som skall åtfölja transporten.

11. Med transport (dock icke enskild resande) följer svensk militär personal (ev polispersonal) för att underlätta resan (kontakt med svenska myndigheter och tågpersonalen) samt för att övervaka att från svensk sida givna föreskrifter iakttagas. Denna personal skall om möjligt vara tysktalande. Militär personal skall vara beväpnad endast med pistol eller bajonett och bära blå armbindel; hjälm får icke bäras.

Närmare bestämmelser rörande beordrandet av denna personal utfärdas särskilt.

65

12. Fotografering under resa eller under uppehåll å station eller i hamnar är strängeligen förbjuden.

13. Passkontroll m m:

a) vid resa i grupp (enligt A. och C.) :

Den tyske transportehefen medför styrkeuppgift (i två exemplar) på de resande, upptagande antalet officerare, underofficerare och manskap samt namn å transportchefen. Det ena exemplaret viseras av passkontrollanten, bibehålies av den tyske transportchefen samt företes vid utresan ur riket. Det andra exemplaret avlämnas till passkontrollanten, som insänder detsamma till UD.

b) vid enskild resa:

De resande erhålla från vederbörande militäre tyske chef ett reseintyg, s k Sonderausweis. Detta intyg avstämplas av den svenska passkontrollpersonalen.

14. Personal må vid genomresa bära till den personliga utrustningen hörande beväpning; manskap dock endast »Seitengewehr». Vid transporter enligt C. ovan skola i manskapsutrustningen ingående eldhandvapen och handgranater föras i särskild vagn.

15. Poster få från tysk sida icke utsättas på vagnarnas plattformer eller på stationerna.

16. För underlättande av transporttjänstens organiserande m m kommer ev sambandspersonal från tyske militärattachén i Stockholm att medgivas uppehåll och förläggning inom Trelleborgs järnvägsstations och färj-läges områden. Tysk förplägnadspersonal torde komma att behöva kvar-stanna i Trelleborg vissa kortare perioder.

17. Svensk militär personal skall i lämplig utsträckning orienteras om de tyska transporterna samt påminnas om ett korrekt uppträdande gentemot utländsk militär personal (TjB, Kap 3, 6:6).

18. Orientering om transporterna lämnas i vad rör generaltullstyrelsen, länsstyrelserna (landsfogdarna) i samtliga län, som beröras av transporterna, statspolisen och passkontrollmyndigheterna av UD, i vad rör militära myndigheter av överbefälhavaren samt i vad rör järnvägsmyndigheter av järnvägsstyrelsen.

Samråd skall äga rum mellan de lokala myndigheterna för vidtagande av de åtgärder, som äro betingade av transporterna.

Vid resa enligt B. skall passkontrollanten underrätta landsfogdarna i de län, genom vilka resan skall företagas.

Vid transport enligt C. orienteras de lokala polismyndigheterna genom järnvägsmyndigheternas försorg. 66

77. Kichert till Boheman 13 juli 1940.

Handbrev, ink. till UD 13/7. Inl. s. XII f.

Berlin den 13 juli 1940.

Vid ett besök som jag i dag avlade hos envoyén Schnurre i Auswärtiges Amt uttalade denne sin synnerliga uppskattning och tillfredsställelse över förloppet av hans mission i Stockholm. Han hade redan telegrafiskt inrapporterat om resultatet men skulle han endera dagen för utrikesministern lämna en ingående redogörelse för vad som förevarit, och han försäkrade mig, att han där ej skulle underlåta att kraftigt understryka den vänskapliga och förståelsefulla anda, i vilken hans överläggningar med den svenske utrikesministern förts och som tydligen efterlämnat det mest sympatiska och aktningsfulla intryck. Han tillade att han mycket väl förstått den önskan, man från svensk sida hyst att vara fullt på det klara med omfattningen av de förutsedda transporterna; han hade varit glad över att få i detta avseende klarlägga det hela.

Spärren för vapenleveranser till Sverige vore nu hävd; hänsyn till den egna krigsmaktens behov vore numera den enda grund, som kunde föranleda svårigheter med tillmötesgåendet av våra önskemål.

Allt vore nu förträffligt, och Schnurre skulle nu i den mest välvilliga anda upptaga de av Excellensen och av Hägglöf framförda önskemålen i fråga om viss import och export från och till Amerika.

78. Sändebudet i London till UD 13 juli 1940.

Telegram. Inl. s. XII.

Times skriver ledare idag ett av krigets offer neutralitetsidén: »Storbritannien just protesterat mot svenska regeringens flagrant oneutrala beslut tillåta transitering manskap och vapen till tyska styrkorna Norge, ett beslut som, om det kommit tidigare, väl kunde modifierat brittiska regeringens beredvillighet öppna passage för de fyra fartyg svenska flottan inköpt Italien. Intet officiellt svar har givits på brittiska protesten, men svenska utrikesministern gav en förklaring med sin bistra anmärkning Sverige inte hade råd bortse från utveckling, som inneburit ockupation av sju länder.1 Innebörden detta yttrande sedan poängterats av nazi-profeten Rosenbergs

meddelande om tyska planen upprätta protektorat över tre skandinaviska länderna.»

1 Jfr akt A 3. 66

77. Kichert till Boheman 13 juli 1940.

Handbrev, ink. till UD 13/7. Inl. s. XII f.

Berlin den 13 juli 1940.

Vid ett besök som jag i dag avlade hos envoyén Schnurre i Auswärtiges Amt uttalade denne sin synnerliga uppskattning och tillfredsställelse över förloppet av hans mission i Stockholm. Han hade redan telegrafiskt inrapporterat om resultatet men skulle han endera dagen för utrikesministern lämna en ingående redogörelse för vad som förevarit, och han försäkrade mig, att han där ej skulle underlåta att kraftigt understryka den vänskapliga och förståelsefulla anda, i vilken hans överläggningar med den svenske utrikesministern förts och som tydligen efterlämnat det mest sympatiska och aktningsfulla intryck. Han tillade att han mycket väl förstått den önskan, man från svensk sida hyst att vara fullt på det klara med omfattningen av de förutsedda transporterna; han hade varit glad över att få i detta avseende klarlägga det hela.

Spärren för vapenleveranser till Sverige vore nu hävd; hänsyn till den egna krigsmaktens behov vore numera den enda grund, som kunde föranleda svårigheter med tillmötesgåendet av våra önskemål.

Allt vore nu förträffligt, och Schnurre skulle nu i den mest välvilliga anda upptaga de av Excellensen och av Hägglöf framförda önskemålen i fråga om viss import och export från och till Amerika.

78. Sändebudet i London till UD 13 juli 1940.

Telegram. Inl. s. XII.

Times skriver ledare idag ett av krigets offer neutralitetsidén: »Storbritannien just protesterat mot svenska regeringens flagrant oneutrala beslut tillåta transitering manskap och vapen till tyska styrkorna Norge, ett beslut som, om det kommit tidigare, väl kunde modifierat brittiska regeringens beredvillighet öppna passage för de fyra fartyg svenska flottan inköpt Italien. Intet officiellt svar har givits på brittiska protesten, men svenska utrikesministern gav en förklaring med sin bistra anmärkning Sverige inte hade råd bortse från utveckling, som inneburit ockupation av sju länder.1 Innebörden detta yttrande sedan poängterats av nazi-profeten Rosenbergs meddelande om tyska planen upprätta protektorat över tre skandinaviska länderna.»

1 Jfr akt A 3. 67

79. Note från norska beskickningen 15 juli 1940.

Ink. till UD 16/7. Inl. s. XII.

Stockholm, 15. juli 1940. Herr Statsminister,1

Efter ordre av min Regjering har jeg den äre å meddele Deres Excellence folgende:

I Verbalnote av 6. ds.2 har den Kgl. norske Legasjon bedt det Kgl. svenske Utenriks departement om närmere oplysninger om hvad der ligger i den beslutning som blev offentliggjort i avisene samme dag om a t de av krigen betingede innskrenkninger i tramsittrafiken til og fra Norge er bortfalt, og at der kommer til å bli gitt tillåtelse til gjennemreise for personer som tillhörer den tyske krigsmakten, närmest permitterte soldater. Det blev i Legasjonens Verbalnote gjort opmerksom på at der fremdeles består krigstilstand mellem Norge og Tyskland, og at der, selv om fiendt-lighetene i selve Norge mellem de to land er ophört, dog finner sted militäre operasjoner mellem det Britiske Rike og Tyskland i Norge og på norsk sjöterritorium.

Så lenge det blev kjempet i Norge mellem norske og tyske tropper nektet den svenske Regjering konsekvent transittillatelse (og eksporttill-latelse) for krigsmateriell til Norge, også sådan transitt (og eksport) som foregikk på rent kommersiell basis og som en nöitral stat har rett til å tilläte efter Haag-konvensjon V av 1907, art. 7. Når det fra norsk side blev henvist til at en sådan transitt var fullt tillstedelig, og at man fra norsk side önsket å få de

nödvendige tillåtelser, blev det fra svensk side bare svart at Regjeringen hadde besternt sig til overhodet ikke å tilläte eksport eller transitt av krigsmateriell. Det har en nöitral stat full rett til, forutsatt at beslutningen håndheves likt överfor begge krigförende parter; for artikkel 7 hjemler en rett til å tilläte, ikke en plikt til å förby. Derimot pålegger samme konvensjons art. 2 den nöitrale stat som plikt å förby militäre forsendelser av tropper, våben og forsyninger.

Det har ikke värt mulig for den norske Legasjon å få oplyst hvad der nu menés med ophevelsen av »de av kriget betingade inskränkningarna i transitotrafiken till och från Norge», spesielt ikke om det har värt meningen å tilläte både sådan transitt og eksport som en nöitral stat kan tilläte efter konvensjonens art. 7 og sådan militär transport som er for-budt efter art. 2.

Da Legasjonen ikke har fått tilfredsstillende oplysninger om rekke-vidden av den beslutning som den svenske Regjering har fattet, må den norske Regjering gå ut fra at den svenske Regjering akter å opheve

1 Statsministern förestod UD vid ifrågavarande tidpunkt. • Akt 52.68

enhver innskrenkning i transittrafiken, således som også kommunikéet av 6. juli synes å antyde.

Den norske Regjering ser i en sådan beslutning ikke alene en fravikelse av den nöitralitet som en stat må ha rett till å vente av et naboland med hvem den har oprettholdt de mest vennskabelige förbindelser; men den ser deri også et direkte brudd på traktatmessig overtagne höitidelige förpliktelser. H vis det tillates tyske myndigheter å etablere troppef orsendel-ser og konvoier av ammunisjon eller av levnedsmidler över svensk territorium, kommer dette i direkte strid med Haagkonvensjon V, art. 2.

Min Regjering er opmerksom på at det i kommunikéet heter at forsen-delser av tropper närmest skal omfatte permitterte soldater, men det har ikke värt den mulig å få klar beskjed om hvad der ligger i forbeholdet »närmast». Forbeholdet viser iallfall at det er tenkt også på annet enn permitterte soldaters reiser. Men sel v om det bare er permitterte soldater det gjelder, er transporten av dem troppetransport, og der er ikke i Haag-konvensjonen gjort noen undtagelse for permisjonsreiser. Derför må min Regjering besternt protes tere mot transitt av tropper eller materiell i strid med Haag-konvensjon V, art. 2.

Alt det krigsmateriell som blir fört til Norge blir våben mot Norges Regjering og mot Norges allierte. Enda mer åpenbart er det at en styr-kelse av Tysklands våbenmakt innenfor Norges grenser betyr befestning av det tyske herreveide i vårt land. — Det samme gjelder transitt av varer og krigsfornödenheter som skjer på kommersiell basis og som derfor kan vare tillatt efter konvensjonens art. 7. Når den Kgl. svenske Regjering engång har tätt det ståndpunkt ikke å tilläte noen transitt av krigsmateriell overhodet og har håndhevet denne bestemmelse i forholdet til Norge, fölger det av konvens jon V (og XIII), (begges) art. 9, at den samme bestemmelse også må håndheves på samme mate överfor den annen krig-förende part.

Mottag, Herr statsminister, forsikringen om min utmerkede höiaktelse.

J. H. Wollebaek.

80. Wennerberg till Günther 16 juli 1940.

Rapport 512, ink. till UD 31/7. Inl. s. XII,

"Washington den 16 juli 1940.

Jag får härmed vördsamt insända ett större antal urklipp ur legationen tillgängliga amerikanska och svensk-amerikanska tidningar, innehållande huvudsakligen byråtelegram och specialkorrespondenser från Stockholm samt ett mindre antal redaktionella artiklar. 68

enhver innskrenkning i transittrafiken, således som også kommunikéet av 6. juli synes å antyde.

Den norske Regjering ser i en sådan beslutning ikke alene en fravikelse av den nöitralitet som en stat må ha rett till å vente av et naboland med hvem den har oprettholdt de mest vennskabelige förbindelser; men den ser deri også et direkte brudd på traktatmessig overtagne höitidelige förpliktelser. H vis det tillates tyske myndigheter å

etablere troppef orsendel-ser og konvoier av ammunisjon eller av levnedsmidler över svensk territorium, kommer dette i direkte strid med Haagkonvensjon V, art. 2.

Min Regjering er opmerksom på at det i kommunikéet heter at forsen-delser av tropper närmest skal omfatte permitterte soldater, men det har ikke värt den mulig å få klar beskjed om hvad der ligger i forbeholdet »närmast». Forbeholdet viser iallfall at det er tenkt også på annet enn permitterte soldaters reiser. Men sel v om det bare er permitterte soldater det gjelder, er transporten av dem troppetransport, og der er ikke i Haag-konvensjonen gjort noen undtagelse for permisjonsreiser. Derför må min Regjering besternt protes tere mot transitt av tropper eller materiell i strid med Haag-konvensjon V, art. 2.

Alt det krigsmateriell som blir fört til Norge blir våben mot Norges Regjering og mot Norges allierte. Enda mer åpenbart er det at en styr-kelse av Tysklands våbenmakt innenfor Norges grenser betyr befestning av det tyske herreveide i vårt land. — Det samme gjelder transitt av varer og krigsfornödenheter som skjer på kommersiell basis og som derfor kan vare tillatt efter konvensjonens art. 7. Når den Kgl. svenske Regjering engång har tätt det ståndpunkt ikke å tilläte noen transitt av krigsmateriell overhodet og har håndhevet denne bestemmelse i forholdet til Norge, fölger det av konvens jon V (og XIII), (begges) art. 9, at den samme bestemmelse også må håndheves på samme mate överfor den annen krig-förende part.

Mottag, Herr statsminister, forsikringen om min utmerkede höiaktelse.

J. H. Wollebaek.

80. Wennerberg till Günther 16 juli 1940.

Rapport 512, ink. till UD 31/7. Inl. s. XII,

"Washington den 16 juli 1940.

Jag får härmed vördsamt insända ett större antal urklipp ur legationen tillgängliga amerikanska och svensk-amerikanska tidningar, innehållande huvudsakligen byråtelegram och specialkorrespondenser från Stockholm samt ett mindre antal redaktionella artiklar.69

Den gjorda sammanställningen synes visa, att nyheterna från Sverige och Norden i allmänhet i amerikanska pressen under tiden 10 juni — dagen för kapitulationen i Nordnorge — och den 6 juli, när kommunikén om Sveriges medgivande till Tyskland att sända krigsmateriel och per-mitterade soldater genom Sverige offentliggjordes, vore relativt sparsamma. Notisen om riksdagens inkallande till sekret plenum den 21 juni fick icke någon mera framskjuten plats i pressen här, och dess rubricering var i allmänhet neutral och objektiv. Den enda mera utförliga artikel som publicerades i detta sammanhang var ett United Press-telegram från Stockholm den 22 juni, återgivet i New York Times, i vilket ett uttalande av en »talesman för utrikesdepartementet» ingående refererades. Denne sades bland annat kategoriskt hava förnekat, att i samband med riksdagens inkallande något inträffat eller krav framställts, som berört Sveriges ställning. Han hade likväl tillfogat, att utvecklingen i Norge kunde föranleda en viss översyn i handläggningen av Sveriges utrikespolitiska angelägenheter.

Spekulationer inom nordiska och av Norden intresserade kretsar om att det hemliga riksdagsplenum skulle hava gällt ett tyskt förslag om återupplivande av den svensk-norska unionen, eventuellt ett svensk-norskt-finskt statsförbund, nådde icke, så vitt beskickningen kunnat konstatera, ut till pressen.

Den 2 juli innehöll New York Times och Baltimore Sun en längre korrespondens från Stockholm av Otto D. Tolischus, som huvudsakligen behandlade ryktena om en fredsmedling, av vilken svenska regeringen förklarades vara intresserad. Det påpekades bland annat att ett fredsslut skulle kunna rädda Sverige från den farliga situation, i vilken en konflikt mellan Tyskland och Ryssland måste försätta landet. Ytterligare framhölls, att Sverige med ett förnyat ryskt expansionshot för ögonen, redan börjat närma sig Tyskland.

Genomgående synas tidningarna hava återgivit den officiella kommunikén av den 5 juli om överenskommelsen med Tyskland beträffande tran-sitering till och från Norge av krigsmateriel och permitterade soldater utan alltför

påfallande rubriker, ehuru undantag hava förekommit. Däremot kunna rubrikerna till Hans Excellens statsministerns tal den 8 juli i Ludvika måhända sägas bära vittnesbörd om en mera kritisk inställning till Sveriges hållning — i varje fall om en benägenhet att stämpla det skedda som undfallenhet för Tyskland.

Christian Science Monitor (Boston) hade sålunda som rubriker: »Sweden joins Germanie economic sphère»; Washington Post: »Swedish-Nazi pact called peace move. — Premier Hansson défends obeisance to Reich de-mands»; New York Times: »Swedish Premier replies to critics. Hansson says permission to Germany for transits is not blow to neutrality. —70

Wams against despair. — Déclares foremost task now is to safeguard country's freedom and indépendance»; New York Herald-Tribune: »Swe-den moves toward trade orbit of Nazis. — Premier says Scandinavia seeks new agreement adjusted to 'changes'»; Baltimore Sun: »Sweden backs meeting of Nazi demands. — Premier explains nation's foremost task is to keep out of war. —- Défends agreement to permit passage of German soldiers. — Minimizes criticism. — Cautions alarmists. — Ap-proves new stand» ; en middagstidning i New York, World Telegram, presenterade talet på sin första sida under helsidesrubriken »Sweden lines up with Reich». Även på andra håll, bland annat i San Francisco och andra städer på västkusten, lära liknande rubriceringar hava förekommit.

Följande dag, den 9 juli, återgåvos i de flesta tidningar med relativt ofärgade rubriker redogörelser för den nya svenska handelspolitiken ävensom i New York Times en korrespondens av Otto D. Tolischus om konversationer mellan Eders Excellens och brittiske ministern. Den 10 juli återgav Tolischus i New York Times en från officiöst håll lämnad kommentar till uppgörelsen med Tyskland om transiteringen, av tidningen försedd med välvilliga rubriker: »Sweden clarifies accord with Reich. — Agreement for transit of soldiers applies only to unarmed men on leave». Samtidigt refererade korrespondenten olika pressuttalanden, vilka tidningen rubricerade sålunda: »Signs of uneasiness. — 'New concept of neutra-lity'. — Fears 'too much realism'».

Samma dag lämnades i alla tidningar utförliga referat av Rosenbergs deklaration i Berlin om den nordgermanska unionen. Som en motvikt mot hr Rosenbergs uttalande följde ett stockholmstelegram till New York Times den 11 juli, i vilket konstaterades, att Rosenbergs programförklaring för Nordens framtid i Sverige lästs med upprörda känslor, skiftande från häpnad och ursinne till föraktlig ironi, varjämte utdrag ur ledande svenska tidningar citerades. Rubrikerna lydde: »Rosenbergs speech resent-ed in Sweden. — Press says nation must reject philosophy of Mein Kampf.»

Även om denna korrespondens icke återgivits i andra legationen tillgängliga tidningar, synes det icke obehörigt att antaga, att den svenska opinionens reaktion i stort sett hittills avhållit amerikansk press från kommentarer av för Sverige obehaglig eller ovänlig karaktär. Till legationens kännedom har kommit endast ett mot Sveriges hållning direkt riktat redaktionellt uttalande. Tidningen San Francisco Chronicle fastslog i en ledande artikel den 11 juli, att »även Sverige klart och tydligt tagits utan att ett skott avlossats». Det hette vidare i artikeln:

»Sweden retains precariously and from moment to moment the semblance of indépendance under her own government, but in effect she has become a member of the Nazi train. A Swedish Government71

not complaisant toward the Nazis probably could not maintain itself more than a few seconds. A country that keeps its indépendance only by jumping at the command of an arrogant neighbour is not indepen-dent. Sweden was trapped and as good as taken when the Nazis took Denmark and Norway».

Lyckligtvis tycks detta kategoriska utdömande av Sverige vara ett hittills isolerat fall. Ett försök genom hrr Naboth Hedin och Dahlman att förmå New York Herald-Tribune, som ännu i sitt söndagsnummer den 7 juli innehöll en större illustrerad, mycket välvilligt hållen artikel om Sverige under krigets och avspärrningens påfrestningar, att intaga en för-ståelsefull kommentar till den senaste tidens händelser, i enlighet med utrikesdepartementets anvisningar, ledde dock icke till något resultat. Samme medarbetare, som i sambete med hr Hedin skrivit den förstnämnda artikeln, hade en längre konferens med hrr Hedin och Dahlman den 11 juli men synes icke hava av redaktionsledningen kunnat utverka medgivande att få införa den avsedda kommentaren.

I dagens nummer av New York Times ingår en ledande artikel, som uppenbarligen återger den uppfattning, som man i politiskt intresserade kretsar gör sig om Sveriges nuvarande läge. Under rubriken »Islands in the Axis Sea» konstaterar tidningen, att efter Frankrikes erövring alla demokratier på Europas fastland översvämmats av den totalitära flodvågen, och att endast tre små frihetsöar bestå, Schweiz, Sverige och Finland. Alla tre hava, heter det, tappert hävdat sina demokratiska institutioner men alla tre veta också att deras fortsatta existens helt är beroende av de totalitära krafter, som driva sitt spel runt omkring dem.

Efter att hava med några ord karakteriserat Schweiz' beträngda läge skriver tidningen om Sverige:

»Sweden, too, remains démocratie, and a section of the Swedish press still dåres to criticize Germany, but she is a prisoner of the Axis, in a semi-colonial relationship to Germany. Her world märkets are eut off by the German conquest of Norway and Denmark; she has just signed a trade agreement with Germany, which pushes her inexorably into the German economic orbit, and she has had to allow free passage to German troops on leave from Norwegian duties, an action that was protested yesterday by the British and by the Norwegian Government resident in London.»

Efter att hava ytterligare berört Finlands hårda kamp att med bibehållen frihet övervinna krigets efterverkningar slutar tidningen med att fastslå, att »det vore ett underverk om Finland och de andra instängda demokratierna i Europa skulle kunna hålla sina huvuden över den totalitära maktens flodvåg, med mindre denna makt förstöres av Britannien».

Synpunkten om Sverige som ett »halvkolonialt» attribut till Tyskland,72

baserar sig uppenbart särskilt på tolkningen av den senaste han delsuppgörelsen mellan Sverige och Tyskland. I en korrespondens från Stockholm i New York Times den 13 juli hade sålunda Otto D. Tolischus kraftigt framhävt som för uppgörelsen kännetecknande dels att Sverige åtagit sig att med guld betala ett betydande tyskt exportöverskott till Sverige, dels att Tyskland till eventuella, fria marknader komme att i konkurrens med Sverige sälja från andra länder, Norge och Finland, importerad cellulosa och papper i stället för de ökade importkvantiteterna från Sverige, dels att Tyskland komme att påtvinga Sverige överflödsvaror, som landet icke behövde, till av Tyskland fastställda priser. »Detta är, tillade skribenten, måhända grundprincipen för 'Grossraum-Wirtschaft' under den tyska härskarrasens auspicier.»

Uppgifterna om att Sverige enligt det nya tilläggsavtalet förbundit sig att betala Tysklands exportöverskott till Sverige med guld eller värdepapper har även observerats i finanstidningen Wall Street Journal. Organet i fråga har sålunda i en artikel den 16 juli, i vilken dryftas frågan om de av Tyskland och Ryssland annekterade ländernas spärrade tillgodohavanden i U.S.A. föreslagit, att spärrningen skulle utsträckas till att omfatta även Sverige — med den motiveringen, att Tyskland av Sverige tilltvingat sig betalningsvillkor, som kan nödga Sverige att till Tysklands förfogande ställa sina i Amerika placerade tillgångar av guld och valutor.

De svensk-amerikanska tidningarna hava reagerat något olika för underrättelserna från Sverige. Tack vare den numera väl ordnade nyhetstjänsten från Stockholm hava de under de senaste månaderna varit försedda med ett ganska rikhaltigt Sverige-reportage, i vilket de av utrikesrådet Henriksson avsända och av Svensk-Amerikanska Nyhetsbyrån i New York distribuerade telegrammen intagit det främsta rummet. Speciellt hava dessa tidningar intresserat sig för den svenska försvarsberedskapens olika yttringar, och ur hitkomna svenska tidningar hava de utförligt återgivit artiklar och reportage om vår militära och andliga stridsberedskap. Med den enhetliga, djupt anti-tyska stämning, som behärskar det övervägande antalet av amerikanska folket, även isolationisterna, synes det hava varit en vansklig sak för de svensk-amerikanska tidningsredaktörerna att för sin publik framlägga meddelandena om den nya svenska utrikespolitiken. Rubrikerna äro emellertid i de flesta fall sakliga och vittna om strävan att förstå moderlandets svårigheter. Tidningen Svea i Jamestown satte dock som rubrik över utrikesdepartementets kommuniké: »Sverige böjer sig för Tyskland.» Svenska Posten, Seattle, citerade i en redaktionell artikel den 11 juli Nordens Frihets påpekande, att Sverige genom det skedda tagit parti för en av de krigförande makterna och icke längre är neutralt, samt tillade: »Detta reso-73

nemang synes vara riktigt, att döma av de uppgifter, som nu äro tillgängliga. — Räknar Sverige med att kriget är över och att detta är rätta sättet att vinna segrarens goda vilja?»

Slutligen kan, i anslutning till ovanstående redogörelse, nämnas, att frågan om Norges ställning under tyskt herravälde och försöken att förmå konung Haakon att abdikera rönt stor uppmärksamhet i amerikansk press. Konungens och den norska regeringens vägran att böja sig för de tyska kraven hava hälsats med gillande. Sålunda betonade New York Times den 10 juli bland annat, att världen behövt bliva påmind om sanningarna i konung Haakons radiotal från London den 8 juli, och betecknade den norska regeringskommittén i Oslo som »a puppet regime as surely as the 'Government' of Mr. Wang in China or the 'Government' of Hitler's servants in what was once the Czecho-Slovak Republic». Tidningen tillfogade:

»It is a guiding principle of American Foreign Policy not to recognize puppet regimes established by armed aggression. That doctrine of non-recognition applies to the German-controlled regime in Oslo, and it cannot be invalidated by all the arts of German propaganda. It will stand all the more strongly in Norway's case be-cause of the courageous behavior of Norway's King. His position hats been unassailable, in logic or in law. He and his ministers in exile are keeping the indépendance of Norway alive. He is proving, in these months of bitter triai, that he deserves the dévotion of his people.»

Stortingspresidenten Hambro, som anlände till New York den 11 och den 16 hit till Washington, har kunnat glädja sig åt en betydande publicitet, varvid han bland annat begagnat tillfället att till mindre proportioner reducera de i amerikansk press vitt spridda uppgifterna om förräderiets omfattning och betydelse vid tyskarnas invasion i Norge.

81. Sändebudet i London till UD 17 juli 1940.

Telegram, ink. till UD 18/7. Inl. s. XI f.

Butlers förklaring underhuset igår om transitmedgivandet såsom se-rious breach neutrality återgives dagens press. Times; rubrik Swedish territory used by Germans, grave British view. Samtidigt omnämner särskild artikel norska protesten Stockholm, framhållen trupptransiteringen stridande mot Haagkonventionen och materieltransiteringen klar diskriminering Norge med hänsyn vår vägran transitering till Norges hjälp i april. 73

nemang synes vara riktigt, att döma av de uppgifter, som nu äro tillgängliga. — Räknar Sverige med att kriget är över och att detta är rätta sättet att vinna segrarens goda vilja?»

Slutligen kan, i anslutning till ovanstående redogörelse, nämnas, att frågan om Norges ställning under tyskt herravälde och försöken att förmå konung Haakon att abdikera rönt stor uppmärksamhet i amerikansk press. Konungens och den norska regeringens vägran att böja sig för de tyska kraven hava hälsats med gillande. Sålunda betonade New York Times den 10 juli bland annat, att världen behövt bliva påmind om sanningarna i konung Haakons radiotal från London den 8 juli, och betecknade den norska regeringskommittén i Oslo som »a puppet regime as surely as the 'Government' of Mr. Wang in China or the 'Government' of Hitler's servants in what was once the Czecho-Slovak Republic». Tidningen tillfogade:

»It is a guiding principle of American Foreign Policy not to recognize puppet regimes established by armed aggression. That doctrine of non-recognition applies to the German-controlled regime in Oslo, and it cannot be invalidated by all the arts of German propaganda. It will stand all the more strongly in Norway's case be-cause of the courageous behavior of Norway's King. His position hats been unassailable, in logic or in law. He and his ministers in exile are keeping the indépendance of Norway alive. He is proving, in these months of bitter triai, that he deserves the dévotion of his people.»

Stortingspresidenten Hambro, som anlände till New York den 11 och den 16 hit till Washington, har kunnat glädja sig åt en betydande publicitet, varvid han bland annat begagnat tillfället att till mindre proportioner reducera de i amerikansk press vitt spridda uppgifterna om förräderiets omfattning och betydelse vid tyskarnas invasion i Norge.

81. Sändebudet i London till UD 17 juli 1940.

Telegram, ink. till UD 18/7. Inl. s. XI f.

Butlers förklaring underhuset igår om transitmedgivandet såsom se-rious breach neutrality återgives dagens press. Times; rubrik Swedish territory used by Germans, grave British view. Samtidigt omnämner särskild artikel norska protesten Stockholm, framhållen trupptransiteringen stridande mot Haagkonventionen och materieltransiteringen klar diskriminering Norge med hänsyn vår vägran transitering till Norges hjälp i april. 74

82. Sändebudet i Washington till UD 17 juli 1940.

Telegram, ink. till UD 18/7. Inl. s. XII.

New York Times ledare idag: »Islands in the axis sea» endast tre små frihetsöar kvar Europas fastland Schweiz Sverige Finland. Tappert hävdat demokratiska institutioner men veta existensen nästan helt avhängig totalitära makters nåd. Sverige ännu demokratiskt delar pressen vågar ännu kritisera Tyskland men landet fånge semieolonial relationship Ger-many. Efter Norges Danmarks erövring avskuret från världsmarknaden nya handelsavtalet Tyskland driver obönhörligt Sverige in under tyskt ekonomiskt herravälde sedan redan fri passage tillåtits tyska soldater permission ex Norge varemot brittiska norska regeringen protesterat- Finland offrat mest räddat demokratin men krigets efterverkningar tynga lika hårt som själva kriget. Underverk om tre nämnda staterna kunna hålla huvudet över flodvågen om icke Storbritannien besegrar totalitära makterna. New York Times idag telegram ex Stockholm citerar utförligt Socialdemokratens gårdagsledare. Gjort gott intryck liksom citat svenska tidningar tionde juli om Rosenberg. Rubriker utformning av notiser visa stegrad kritisk inställning pressen i allmänhet även svensk-amerikansk.

83. Promemoria av Söderblom 18 juli 1940.

Inl. s. XII.

Vid samtal i dag med Mr. Pol lock omnämnde han även transiterings-frågan och obekräftade rykten om att krigsmateriel gått från Storlien till Narvik. Jag bekräftade omedelbart att inom en strängt begränsad ram, fastställd en gång för alla, viss materieltransport skett nämnda väg. I övrigt underströk jag, att mig veterligen ingen krigsmateriel förts från Tyskland genom Sverige till Norge samt att jag hade den personliga övertygelsen, att det för närvarande verkligen endast var fråga om permittent-resor. Mr. Pollock föreföll tillfredsställd över dessa upplysningar, som lämnades endast rent personligt, under hänvisning till att Mr. Mallet ju tidigare samtalat i saken med utrikesministern. Jag fick också tillfälle dementera ett under samtalet omnämnt rykte, att trupper och krigsmateriel skulle förts över Luleå till Narvik.

Stockholm den 18 juli 1940. 74

82. Sändebudet i Washington till UD 17 juli 1940.

Telegram, ink. till UD 18/7. Inl. s. XII.

New York Times ledare idag: »Islands in the axis sea» endast tre små frihetsöar kvar Europas fastland Schweiz Sverige Finland. Tappert hävdat demokratiska institutioner men veta existensen nästan helt avhängig totalitära makters nåd. Sverige ännu demokratiskt delar pressen vågar ännu kritisera Tyskland men landet fånge semieolonial relationship Ger-many. Efter Norges Danmarks erövring avskuret från världsmarknaden nya handelsavtalet Tyskland driver obönhörligt Sverige in under tyskt ekonomiskt herravälde sedan redan fri passage tillåtits tyska soldater permission ex Norge varemot brittiska norska regeringen protesterat- Finland offrat mest räddat demokratin men krigets efterverkningar tynga lika hårt som själva kriget. Underverk om tre nämnda staterna kunna hålla huvudet över flodvågen om icke Storbritannien besegrar totalitära makterna. New York Times idag telegram ex Stockholm citerar utförligt Socialdemokratens gårdagsledare. Gjort gott intryck liksom citat svenska tidningar tionde juli om Rosenberg. Rubriker utformning av notiser visa stegrad kritisk inställning pressen i allmänhet även svensk-amerikansk.

83. Promemoria av Söderblom 18 juli 1940.

Inl. s. XII.

Vid samtal i dag med Mr. Pol lock omnämnde han även transiterings-frågan och obekräftade rykten om att krigsmateriel gått från Storlien till Narvik. Jag bekräftade omedelbart att inom en strängt begränsad ram, fastställd en gång för alla, viss materieltransport skett nämnda väg. I övrigt underströk jag, att mig veterligen ingen krigsmateriel förts från Tyskland genom Sverige till Norge samt att jag hade den personliga övertygelsen, att det för närvarande verkligen endast var fråga om permittent-resor. Mr. Pollock föreföll tillfredsställd över dessa upplysningar, som lämnades endast rent personligt, under hänvisning till att Mr. Mallet ju tidigare samtalat i saken med utrikesministern. Jag fick också tillfälle dementera ett under samtalet omnämnt rykte, att trupper och krigsmateriel skulle förts över Luleå till Narvik.

Stockholm den 18 juli 1940. 75

84. UD till sändebudet i London 18 juli 1940.

Telegram. Inl. s. XII.

In leading artide tod&y Svenska Morgonbladet writes transit permission cannot influence course of war. In point of fact therefore no unneutral act being committed. Soldiers will travel to Germany and return unarmed on short leave if not allowed through Sweden would not risk crossing to utilise benefit leave. Regarding Norwegian protest paper says occupation was and remains a fact which bas not been cbanged in anyway by tran-sitfacilities. Journeys will not increase troops in Norway. Paper ascribes belated reaction in Britain to writings certain Swedish papers, characte-rises allégation Sweden has sacrificed neutrality as a lie, a still worsie lie that Sweden should hâve committed acts directed against or harmful to sisternation.

85. von Post till P. A. Hansson 18 juli 1940.

Rapport 891, ställd till statsministern såsom t. f. chef för UD, ink. 19/7.

Berlin den 18 juli 1940.

Till bemötande av engelsk kritik av svenska rogeringens beviljande av genomresa för tyska soldater genom Sverige har i en officiös tysk kommuniké framhållits, att transporten av tyska permittenter genom Sverige i princip vore något annat än den under finsk-ryska kriget avsedda genommarschen av brittiska truppförband genom Sverige samt att den tysksvenska transiteringsöverenskommelsen stode i överensstämmelse med det grannskapliga vänskapsförhållandet mellan de båda länderna och ej riktade sig mot någon tredje makt.

Den engelska propagandan sökte, heter det i Deutsches Nachrichtenbüros kommuniké, vilken härjämte i avskrift närslutes såväl i den för tyska preissen avsedda som i den till de utländska telegrambyråerna utsända ordalydelsen,1 jämställa två fullständigt olika faktiska förhållanden. När England av Sverige fordrat fri genommarsch för brittiska trupper, hade det rört sig om beväpnade förband, vilka skulle intervenera i den rysk-finska konflikten och vilka genom sitt ingripande oundvikligen skulle hava gjort Sverige till krigsskådeplats. Det hade alltså legat i svenska regeringens och dess neutralitetspolitiks välförstådda intresse, att svenska regeringen då förvägrade genommarsch för brittisk-franska kontin-

1 De två bilagorna ha ej återgivits. 75

84. UD till sändebudet i London 18 juli 1940.

Telegram. Inl. s. XII.

In leading artide tod&y Svenska Morgonbladet writes transit permission cannot influence course of war. In point of fact therefore no unneutral act being committed. Soldiers will travel to Germany and return unarmed on short leave if not allowed through Sweden would not risk crossing to utilise benefit leave. Regarding Norwegian protest paper says occupation was and remains a fact which bas not been cbanged in anyway by tran-sitfacilities. Journeys will not increase troops in Norway. Paper ascribes belated reaction in Britain to writings certain

Swedish papers, characte-rises allégation Sweden has sacrificed neutrality as a lie, a still worsie lie that Sweden should hâve committed acts directed against or harmful to sisternation.

85. von Post till P. A. Hansson 18 juli 1940.

Rapport 891, ställd till statsministern såsom t. f. chef för UD, ink. 19/7.

Berlin den 18 juli 1940.

Till bemötande av engelsk kritik av svenska rogeringens beviljande av genomresa för tyska soldater genom Sverige har i en officiös tysk kommuniké framhållits, att transporten av tyska permittenter genom Sverige i princip vore något annat än den under finsk-ryska kriget avsedda genommarschen av brittiska truppförband genom Sverige samt att den tysksvenska transiteringsöverenskommelsen stode i överensstämmelse med det grannskapliga vänskapsförhållandet mellan de båda länderna och ej riktade sig mot någon tredje makt.

Den engelska propagandan sökte, heter det i Deutsches Nachrichtenbüros kommuniké, vilken härjämte i avskrift närslutes såväl i den för tyska preissen avsedda som i den till de utländska telegrambyråerna utsända ordalydelsen,1 jämställa två fullständigt olika faktiska förhållanden. När England av Sverige fordrat fri genommarsch för brittiska trupper, hade det rört sig om beväpnade förband, vilka skulle intervenera i den rysk-finska konflikten och vilka genom sitt ingripande oundvikligen skulle hava gjort Sverige till krigsskådeplats. Det hade alltså legat i svenska regeringens och dess neutralitetspolitiks välförstådda intresse, att svenska regeringen då förvägrade genommarsch för brittisk-franska kontin-

1 De två bilagorna ha ej återgivits.76

genter. Den nyligen ingångna tysk-svenska överenskommelsen gällde något principiellt annat. De tåg med permittenter, som Tyskland nu läte gå genom Sverige, vore icke avsedda för en intervention, som hotade den svenska neutraliteten. Den tysk-svenska överenskommelsen motsvarade det grannskapliga vänskapsförhållandet mellan de båda länderna utan att vara riktad mot någon tredje makt, som fallet varit med det brittisk-franska kravet på genommarsch.

86. UD till sändebudet i London 18 juli 1940.

Telegram. Inl. s. XII.

Brittiska reaktionen senaste dagarna mot transiteringsboslutet föranleder artikel Handelstidningen i vilken påstås Sverige uppgivit neutraliteten. Gentemot eventuellt eko engelsk press kan Svenska Morgonbladets övertelegraferade uttalande1 anföras. För Eder personliga information: Brittiska legationen idag underrättad att utöver permittentresor Norge Tyskland inga transporter personal krigsmateriel genom Sverige utom vissa Storlien Narvik inom strängt begränsad totalram.

87. Prytz till Günther 18 juli 1940.

Rapport 903, ink. tiU UD 29/7. Inl. s. XI.

London den 18 juli 1940.

Såsom telegrafiskt inberättades framställdes i underhuset den 16 dennes en interpellation till utrikesministern angående transiteringen av tyska trupper och krigsmateriel genom Sverige. Interpellanten, Sir Thomas Moore, frågade, huruvida någon protest hade gjorts med anledning av det svenska handlingssättet.

Svaret avgavs av Mr. Butler och var av följande lydelse: »II. Maj:ts regering har underrättat svenska regeringen att den ser allvarligt (take a grave view) på beslutet att tillåta tyska trupper att passera svenskt territorium och icke kan underlåta att betrakta den svenska regeringens handlingsätt såsom ett allvarligt brott mot neutraliteten (a serious breach of neutrality).»

Interpellationen har återgivits i de flesta Londontidningarna. På »Times» nyhetssida återgives Mr. Butlers svar in extenso under rubriken »Swedish territory used by Grermans. Grave British view». Samtidigt

i Akt 84. 76

genter. Den nyligen ingångna tysk-svenska överenskommelsen gällde något principiellt annat. De tåg med permittenter, som Tyskland nu läte gå genom Sverige, vore icke avsedda för en intervention, som hotade den svenska neutraliteten. Den tysk-svenska överenskommelsen motsvarade det grannskapliga vänskapsförhållandet mellan de båda länderna utan att vara riktad mot någon tredje makt, som fallet varit med det brittisk-franska kravet på genommarsch.

86. UD till sändebudet i London 18 juli 1940.

Telegram. Inl. s. XII.

Brittiska reaktionen senaste dagarna mot transiteringsboslutet föranleder artikel Handelstidningen i vilken påstås Sverige uppgivit neutraliteten. Gentemot eventuellt eko engelsk press kan Svenska Morgonbladets övertelegraferade uttalande1 anföras. För Eder personliga information: Brittiska legationen idag underrättad att utöver permittentresor Norge Tyskland inga transporter personal krigsmateriel genom Sverige utom vissa Storlien Narvik inom strängt begränsad totalram.

87. Prytz till Günther 18 juli 1940.

Rapport 903, ink. tiU UD 29/7. Inl. s. XI.

London den 18 juli 1940.

Såsom telegrafiskt inberättades framställdes i underhuset den 16 dennes en interpellation till utrikesministern angående transiteringen av tyska trupper och krigsmateriel genom Sverige. Interpellanten, Sir Thomas Moore, frågade, huruvida någon protest hade gjorts med anledning av det svenska handlingssättet.

Svaret avgavs av Mr. Butler och var av följande lydelse: »II. Maj:ts regering har underrättat svenska regeringen att den ser allvarligt (take a grave view) på beslutet att tillåta tyska trupper att passera svenskt territorium och icke kan underlåta att betrakta den svenska regeringens handlingsätt såsom ett allvarligt brott mot neutraliteten (a serious breach of neutrality).»

Interpellationen har återgivits i de flesta Londontidningarna. På »Times» nyhetssida återgives Mr. Butlers svar in extenso under rubriken »Swedish territory used by Grermans. Grave British view». Samtidigt

i Akt 84. 76

genter. Den nyligen ingångna tysk-svenska överenskommelsen gällde något principiellt annat. De tåg med permittenter, som Tyskland nu läte gå genom Sverige, vore icke avsedda för en intervention, som hotade den svenska neutraliteten. Den tysk-svenska överenskommelsen motsvarade det grannskapliga vänskapsförhållandet mellan de båda länderna utan att vara riktad mot någon tredje makt, som fallet varit med det brittisk-franska kravet på genommarsch.

86. UD till sändebudet i London 18 juli 1940.

Telegram. Inl. s. XII.

Brittiska reaktionen senaste dagarna mot transiteringsboslutet föranleder artikel Handelstidningen i vilken påstås Sverige uppgivit neutraliteten. Gentemot eventuellt eko engelsk press kan Svenska Morgonbladets övertelegraferade uttalande1 anföras. För Eder personliga information: Brittiska legationen idag underrättad att utöver permittentresor Norge Tyskland inga transporter personal krigsmateriel genom Sverige utom vissa Storlien Narvik inom strängt begränsad totalram.

87. Prytz till Günther 18 juli 1940.

Rapport 903, ink. tiU UD 29/7. Inl. s. XI.

London den 18 juli 1940.

Såsom telegrafiskt inberättades framställdes i underhuset den 16 dennes en interpellation till utrikesministern angående transiteringen av tyska trupper och krigsmateriel genom Sverige. Interpellanten, Sir Thomas Moore, frågade, huruvida någon protest hade gjorts med anledning av det svenska handlingssättet.

Svaret avgavs av Mr. Butler och var av följande lydelse: »II. Maj:ts regering har underrättat svenska regeringen att den ser allvarligt (take a grave view) på beslutet att tillåta tyska trupper att passera svenskt territorium och icke kan underlåta att betrakta den svenska regeringens handlingsätt såsom ett allvarligt brott mot neutraliteten (a serious breach of neutrality).»

Interpellationen har återgivits i de flesta Londontidningarna. På »Times» nyhetssida återgives Mr. Butlers svar in extenso under rubriken »Swedish territory used by Grermans. Grave British view». Samtidigt

i Akt 84.77

publicerar tidningen en artikel av »en norsk korrespondent». I denna meddelas, att den norska regeringen protesterat i Stockholm i anledning av den svenska regeringens beslut. I artikeln göres det vidare gällande, att trupptransporterna skulle stå i direkt strid med 1907 års Haagkonvention. Vad beträffar transiteringen av krigsmateriel erinras om den svenska regeringens avvisande av en norsk begäran att få transitera krigsmateriel över svenskt territorium till hjälp för Norges försvarskrig gentemot Tyskland och om den protest som den norska regeringen i anledning därav framförde den 24 april. Mot bakgrunden härav utgjorde det svenska medgivandet till Tyskland en klar diskriminering gentemot Norge.

Den från officiellt svenskt håll framförda motiveringen för Sveriges eftergift, nämligen att kriget mellan Tyskland och Norge upphört, gendrives också. Det framhålles, att striden om Norge ingalunda är avslutad och att vapentransporten till Norge i varje fall måste förstärka den tyska ockupationen av detta land.

Jag bifogar utdrag av det officiella referatet av interpellationsdebatten tillika med »Times» ovannämnda artiklar.1

88. Hammarling till Thorsing 18 juli 1940.

Handbrev, ink. till UD 29/7. Inl. s. XII.

27 Portland Place W. 1 (London) den 18 juli 1940.

De presskommentarer som åtföljt den senaste tidens båda offentliggöranden från svensk sida (i fråga om transitotrafiken till Norge och de fyra jagarnas hemkomst) ha varit av för oss genomgående mindre behaglig karaktär. Den syn på Sverige som ligger bakom dessa ovänligheter kan något förenklat sammanfattas så: Vi förstå era svårigheter och tro gärna att ni inte kunnat handla annorlunda, men faktum kvarstår att ni med eller utan eget förvållande kommit att bli ekonomiskt och till följd härav även politiskt inneslutna i den tyska sfären; ni ställa era resurser helt till tyskarnas förfogande och äga endast den grad av självbestämningsrätt som kan rymmas inom ert beroende av Tyskland i vitala avseenden; vi måste följaktligen, hur beklagligt och orättvist det må synas, betrakta och behandla ert land som i praktiken fientligt område.

Spridningen av denna uppfattning är ganska betydande och synes stadd i ökning. Den kan icke i längden motverkas endast genom stillatigande utan måste också aktivt mötas. Svårigheten härvid är i första hand avsaknaden här av meddelanden från Sverige eom kunde användas som underlag för information till pressen. Vi treva här ofta i blindo, ovetande

1 Ej återgivna. 77

publicerar tidningen en artikel av »en norsk korrespondent». I denna meddelas, att den norska regeringen protesterat i Stockholm i anledning av den svenska regeringens beslut. I artikeln göres det vidare gällande, att trupptransporterna skulle stå i direkt strid med 1907 års Haagkonvention. Vad beträffar transiteringen av krigsmateriel erinras om den svenska regeringens avvisande av en norsk begäran att få transitera krigsmateriel över svenskt territorium till hjälp för Norges försvarskrig gentemot Tyskland och om den protest som den norska

regeringen i anledning därav framförde den 24 april. Mot bakgrunden härav utgjorde det svenska medgivandet till Tyskland en klar diskriminering gentemot Norge.

Den från officiellt svenskt håll framförda motiveringen för Sveriges eftergift, nämligen att kriget mellan Tyskland och Norge upphört, gendrives också. Det framhålles, att striden om Norge ingalunda är avslutad och att vapentransporten till Norge i varje fall måste förstärka den tyska ockupationen av detta land.

Jag bifogar utdrag av det officiella referatet av interpellationsdebatten tillika med »Times» ovannämnda artiklar.1

88. Hammarling till Thorsing 18 juli 1940.

Handbrev, ink. till UD 29/7. Inl. s. XII.

27 Portland Place W. 1 (London) den 18 juli 1940.

De presskommentarer som åtföljt den senaste tidens båda offentliggöranden från svensk sida (i fråga om transitotrafiken till Norge och de fyra jagarnas hemkomst) ha varit av för oss genomgående mindre behaglig karaktär. Den syn på Sverige som ligger bakom dessa ovänligheter kan något förenklat sammanfattas så: Vi förstå era svårigheter och tro gärna att ni inte kunnat handla annorlunda, men faktum kvarstår att ni med eller utan eget förvållande kommit att bli ekonomiskt och till följd härav även politiskt inneslutna i den tyska sfären; ni ställa era resurser helt till tyskarnas förfogande och äga endast den grad av självbestämningsrätt som kan rymmas inom ert beroende av Tyskland i vitala avseenden; vi måste följaktligen, hur beklagligt och orättvist det må synas, betrakta och behandla ert land som i praktiken fientligt område.

Spridningen av denna uppfattning är ganska betydande och synes stadd i ökning. Den kan icke i längden motverkas endast genom stillatigande utan måste också aktivt mötas. Svårigheten härvid är i första hand avsaknaden här av meddelanden från Sverige eom kunde användas som underlag för information till pressen. Vi treva här ofta i blindo, ovetande

1 Ej återgivna.78

om händelser och förhållanden, om avsikter och åsikter i Sverige. Särskilt vid tillfällen som det nu senast förekomna, utfärdandet av kommunikén om den tysk-norska transitotrafiken, skulle det vara av den allra största betydelse om samtidigt eller ännu hellre i förväg något utförligare information ställdes till vårt förfogande. I det föreliggande fallet var det en ganska hopplös uppgift att inför engelska pressmän förklara Sveriges ställning med utgångspunkt till en början endast från Reuters version av kommunikén. Jag skulle i detta sammanhang vilja påpeka, att kommunikén om de fyra jagarnas hemkomst hade en mycket brysk formulering, vilken icke förstods inom den engelska pressen, där man på grund av våra egna framställningar hållits ovetande om vad som förekommit.

Mycket av den fientlighet som kommer till synes och det mesta av den som existerar utan att finna offentligt uttryck, beror givetvis på okunnighet eller i vissa fall på gammal illvilja och på en viss avundsjuka över att Sverige lyckats hålla sig utanför även denna gång. Sverige är ju dessutom ett litet och avlägset land och kan kritiseras utan risk, vilket icke är fallet med vissa andra neutrala. Åt illviljan kan man intet göra, men okunnighet och missuppfattningar kunna kanske påverkas. Jag skulle härvid anse vara av vikt

att eventuellt i Stockholm befintliga korrespondenter till engelska tidningar och byråer omhändertagas, hållas informerade och stimuleras till att giva skildringar från dagens Sverige, vilka kunna visa att landet håller uppe sin självständighet och sin nationella anda,

att, som jag förut sagt, beskickningen hålles mera utförligt orienterad, först och främst i utrikespolitiska men även i allmänna inrikespolitiska och ekonomiska ärenden;

att då meddelanden av politisk vikt utfärdas beskickningen så vitt möjligt i förväg underrättas och förses med nödig »bakgrund»

samt att alla tillfällen begagnas för att översända tidningar, pressöversikter och annat material som kan förhjälpa oss här till att bilda oss en föreställning om utvecklingen i Sverige och hålla oss underrättade om vad som där tilldrager sig.

89. Statsrådsprotokoll över ett justitiedepartementsärende 19 juli 1940.

Texten har åter givits efter originalet i justi tiedepartementets arkiv.

Protokoll över ett justitiedepartementsärende hållet å Stockholms slott inför den under Hans Maj:t Konungens frånvaro tillförordnade regering: 78

om händelser och förhållanden, om avsikter och åsikter i Sverige. Särskilt vid tillfällen som det nu senast förekomna, utfärdandet av kommunikén om den tysk-norska transitotrafiken, skulle det vara av den allra största betydelse om samtidigt eller ännu hellre i förväg något utförligare information ställdes till vårt förfogande. I det föreliggande fallet var det en ganska hopplös uppgift att inför engelska pressmän förklara Sveriges ställning med utgångspunkt till en början endast från Reuters version av kommunikén. Jag skulle i detta sammanhang vilja påpeka, att kommunikén om de fyra jagarnas hemkomst hade en mycket brysk formulering, vilken icke förstods inom den engelska pressen, där man på grund av våra egna framställningar hållits ovetande om vad som förekommit.

Mycket av den fientlighet som kommer till synes och det mesta av den som existerar utan att finna offentligt uttryck, beror givetvis på okunnighet eller i vissa fall på gammal illvilja och på en viss avundsjuka över att Sverige lyckats hålla sig utanför även denna gång. Sverige är ju dessutom ett litet och avlägset land och kan kritiseras utan risk, vilket icke är fallet med vissa andra neutrala. Åt illviljan kan man intet göra, men okunnighet och missuppfattningar kunna kanske påverkas. Jag skulle härvid anse vara av vikt

att eventuellt i Stockholm befintliga korrespondenter till engelska tidningar och byråer omhändertagas, hållas informerade och stimuleras till att giva skildringar från dagens Sverige, vilka kunna visa att landet håller uppe sin självständighet och sin nationella anda,

att, som jag förut sagt, beskickningen hålles mera utförligt orienterad, först och främst i utrikespolitiska men även i allmänna inrikespolitiska och ekonomiska ärenden;

att då meddelanden av politisk vikt utfärdas beskickningen så vitt möjligt i förväg underrättas och förses med nödig »bakgrund»

samt att alla tillfällen begagnas för att översända tidningar, pressöversikter och annat material som kan förhjälpa oss här till att bilda oss en föreställning om utvecklingen i Sverige och hålla oss underrättade om vad som där tilldrager sig.

89. Statsrådsprotokoll över ett justitiedepartementsärende 19 juli 1940.

Texten har åter givits efter originalet i justi tiedepartementets arkiv.

Protokoll över ett justitiedepartementsärende hållet å Stockholms slott inför den under Hans Maj:t Konungens frånvaro tillförordnade regering:79

Statsministern- Hansson, statsråden Wigforss, Quensel, Bergquist.

T. f. chef för justitiedepartementet: statsrådet Bergquist.

Föredragande: T. f. expeditionschefen Nyman.

I enlighet med föredragandens hemställan finner kungl. regeringen gott uti nedanstående ärende fatta det beslut, som vid ärendet finnes antecknat.

1.

(Gemensamt justitiedepartements- och utrikesärende.)

Sedan mellan svenska och tyska regeringarna träffats överenskommelse i enlighet med vad som närmare framgår av statsrådsprotokollet i utrikes-ärenden för den 28 juni 1940 och innebärande bland annat, att svenska regeringen förklarat sig beredd att tillåta befordran av medlemmar av den tyska försvarsmakten, särskilt permittenter, från Tyskland eller från av Tyskland besatta områden i Danmark och Norge genom svenskt område till norska bestämmelseorter ävensom i motsatt riktning, vare sig de resa var för sig eller i slutna transporter,

har i en inom utrikesdepartementet upprättad promemoria framhållits, att svårigheter skulle uppstå för överenskommelsens genomförande om vissa i gällande författningar stadgade bestämmelser i avseende å utlännings rätt att resa genom riket skulle iakttagas. Sålunda vore önskvärt att avvikelse kunde ske bland annat från de i utlänningslagen den 11 juni 1937 (nr 344) samt kungörelsen den 26 november 1937 (nr 912) med föreskrifter i anledning av utlänningslagen intagna bestämmelser angående legitimationshandlingar, visering och anmälningsskyldighet vid inresa. I promemorian har därför föreslagits, att ministern för utrikes ärendena skulle bemyndigas att i nämnda hänseende beträffande förevarande genomresor meddela erforderliga föreskrifter och instruktioner.

Kungl. Maj:t finner gott att, med stöd av 54 § utlänningslagen, uppdraga åt ministern för utrikes ärendena att beträffande de enligt åberopade överenskommelse mellan svenska och tyska regeringarna medgivna resorna genom riket meddela undantag från bestämmelserna i utlänningslagen och med stöd därav utfärdade författningar samt i övrigt lämna sådana föreskrifter och instruktioner, vilka må vara erforderliga för ifrågavarande resor.

Kungl. Maj:t förordnar att detta protokoll icke må utlämnas förrän femtio år förflutit från protokollets datum.

Vid protokollet:

G. Iindencrona.

7—470790 80

90. Sändebudet i London till UD 19 juli 1940.

Telegram. Inl. s. XII.

Kunna uppgifterna personaltransporter andra stycket Söderbloms handbrev 9 juli1 givas offentlighet. Detta vore värdefullt då officiella kommunikén här givit intryck våra eftergifter större än verkligheten. Jämför vårt telegram 17 juli.2

91. Note från brittiska beskickningen 19 juli 1940.

Enligt anteckning å akten överlämnades den av Mallet a% till Günther. Inl. s. XII.

Stockholm, 19th July, 1940. Your Excellency,

I have the honour to inform you, under instructions from His Majesty's Principal Secretary of State for Foreign Affairs, that His Majesty's Government in the United Kingdom take a grave view of the décision of the Swedish Government, of which Your Excellency inf ormed me on July 7th, to allow German troops and war material to cross Swedish territory. His Majesty's Government regard this as a flagrant breach of the neutra-lity which they themselves have taken care to respect.

At the same time I am imstrueted to protest against the action taken against the book »Why Britain is at War» by The Honourable Harold Nicolson, M.P., a member of His Majesty's Government, which has en-joyed a wide circulation since the beginning of the war and has been published in Sweden in the Swedish language in a specially abridged form designed to comply with the Swedish Government's susceptibilities. In the view of His Majesty's Government this book can only have been banned by the Swedish Government at the direct instigation of the German Government.

His Majesty's Government therefore protest strongly against these acts, the first om which amounts to direct assistance to their enemy. They believe that the cause for which they are fighting is appreciated in Sweden and they for their part have no désire to préjudice the friendly relations which have subsisted between Sweden and

the United Kingdom. The Swedish Government must, however, réalise that if they persist in their present

1 Akt 64. 8 Akt 81. 80

90. Sändebudet i London till UD 19 juli 1940.

Telegram. Inl. s. XII.

Kunna uppgifterna personaltransporter andra stycket Söderbloms handbrev 9 juli1 givas offentlighet. Detta vore värdefullt då officiella kommunikén här givit intryck våra eftergifter större än verkligheten. Jämför vårt telegram 17 juli.2

91. Note från brittiska beskickningen 19 juli 1940.

Enligt anteckning å akten överlämnades den av Mallet a% till Günther. Inl. s. XII.

Stockholm, 19th July, 1940. Your Excellency,

I have the honour to inform you, under instructions from His Majesty's Principal Secretary of State for Foreign Affairs, that His Majesty's Government in the United Kingdom take a grave view of the décision of the Swedish Government, of which Your Excellency inf ormed me on July 7th, to allow German troops and war material to cross Swedish territory. His Majesty's Government regard this as a flagrant breach of the neutra-lity which they themselves have taken care to respect.

At the same time I am imstrueted to protest against the action taken against the book »Why Britain is at War» by The Honourable Harold Nicolson, M.P., a member of His Majesty's Government, which has en-joyed a wide circulation since the beginning of the war and has been published in Sweden in the Swedish language in a specially abridged form designed to comply with the Swedish Government's susceptibilities. In the view of His Majesty's Government this book can only have been banned by the Swedish Government at the direct instigation of the German Government.

His Majesty's Government therefore protest strongly against these acts, the first om which amounts to direct assistance to their enemy. They believe that the cause for which they are fighting is appreciated in Sweden and they for their part have no désire to préjudice the friendly relations which have subsisted between Sweden and the United Kingdom. The Swedish Government must, however, réalise that if they persist in their present

1 Akt 64. 8 Akt 81.81

policy of subservience to Germany they cannot expect these relations to continue.

I have the honour to be, with the highest considération, Your Excellency's most obedient, humble Servant,

V. A. L. Mallet.

92. UD till sändebudet i London 20 juli 1940.

Telegram.

Härvarande brittiske minister idag överlämnat note innehållande protest dels transitering tyska trupper krigsmateriel dels åtgärder mot publicering svensk upplaga Nicolsons bok Englands krigsorsaker. Transite-ringen betecknas flagrant neutralitetsbrott direkt hjälp Englands fiende. Det tillägges ingen önskan engelsk sida skada vänskapliga relationer men förutsättning svensk »policy subservience to Germany» ej fortsattes.

93. UD till sändebudet i London 20 juli 1940.

Telegram. Inl. s. XII.

Framför till vederbörande med anhållan att offentliggörande undvikes: I anledning av Butlers uttalande i parlamentet om oneutral svensk hållning vill svenska regeringen ännu en gång framhålla att (ten gjort sitt yttersta för att nedbringa verkningarna för England av den svensk-tyska transiteringsöverenskommelsen till ett minimum och även anser sig hava lyckats härmed. Sålunda möjliggöres ingen ökning av tyska krigsmakten i Norge och

transport av krigsmateriel från Tyskland har hittills icke förekommit och har ringa praktisk betydelse. Svenska regeringen föreslår att frågan om formellt neutralitetsbrott, vari olika meningar torde kunna förfäktas, till följd härav icke tillmätes större betydelse. Svenska regeringens strävan är alltjämt att Sverige skall såsom neutral makt stå helt fritt utanför kriget och den hemställer att brittiska regeringen icke skall uppfatta det åt Tyskland lämnade medgivandet såsom ett tecken på en ändring i denna dess politik. Edert telegram 19 juli.[1] Uppgifterna kunna ej publiceras.

1 Akt 90. 81

policy of subservience to Germany they cannot expect these relations to continue.

I have the honour to be, with the highest considération, Your Excellency's most obedient, humble Servant,

V. A. L. Mallet.

92. UD till sändebudet i London 20 juli 1940.

Telegram.

Härvarande brittiske minister idag överlämnat note innehållande protest dels transitering tyska trupper krigsmateriel dels åtgärder mot publicering svensk upplaga Nicolsons bok Englands krigsorsaker. Transite-ringen betecknas flagrant neutralitetsbrott direkt hjälp Englands fiende. Det tillägges ingen önskan engelsk sida skada vänskapliga relationer men förutsättning svensk »policy subservience to Germany» ej fortsattes.

93. UD till sändebudet i London 20 juli 1940.

Telegram. Inl. s. XII.

Framför till vederbörande med anhållan att offentliggörande undvikes: I anledning av Butlers uttalande i parlamentet om oneutral svensk hållning vill svenska regeringen ännu en gång framhålla att (ten gjort sitt yttersta för att nedbringa verkningarna för England av den svensk-tyska transiteringsöverenskommelsen till ett minimum och även anser sig hava lyckats härmed. Sålunda möjliggöres ingen ökning av tyska krigsmakten i Norge och transport av krigsmateriel från Tyskland har hittills icke förekommit och har ringa praktisk betydelse. Svenska regeringen föreslår att frågan om formellt neutralitetsbrott, vari olika meningar torde kunna förfäktas, till följd härav icke tillmätes större betydelse. Svenska regeringens strävan är alltjämt att Sverige skall såsom neutral makt stå helt fritt utanför kriget och den hemställer att brittiska regeringen icke skall uppfatta det åt Tyskland lämnade medgivandet såsom ett tecken på en ändring i denna dess politik. Edert telegram 19 juli.[1] Uppgifterna kunna ej publiceras.

1 Akt 90. 81

policy of subservience to Germany they cannot expect these relations to continue.

I have the honour to be, with the highest considération, Your Excellency's most obedient, humble Servant,

V. A. L. Mallet.

92. UD till sändebudet i London 20 juli 1940.

Telegram.

Härvarande brittiske minister idag överlämnat note innehållande protest dels transitering tyska trupper krigsmateriel dels åtgärder mot publicering svensk upplaga Nicolsons bok Englands krigsorsaker. Transite-ringen betecknas flagrant neutralitetsbrott direkt hjälp Englands fiende. Det tillägges ingen önskan engelsk sida skada vänskapliga relationer men förutsättning svensk »policy subservience to Germany» ej fortsattes.

93. UD till sändebudet i London 20 juli 1940.

Telegram. Inl. s. XII.

Framför till vederbörande med anhållan att offentliggörande undvikes: I anledning av Butlers uttalande i

parlamentet om oneutral svensk hållning vill svenska regeringen ännu en gång framhålla att (ten gjort sitt yttersta för att nedbringa verkningarna för England av den svensk-tyska transiteringsöverenskommelsen till ett minimum och även anser sig hava lyckats härmed. Sålunda möjliggöres ingen ökning av tyska krigsmakten i Norge och transport av krigsmateriel från Tyskland har hittills icke förekommit och har ringa praktisk betydelse. Svenska regeringen föreslår att frågan om formellt neutralitetsbrott, vari olika meningar torde kunna förfäktas, till följd härav icke tillmätes större betydelse. Svenska regeringens strävan är alltjämt att Sverige skall såsom neutral makt stå helt fritt utanför kriget och den hemställer att brittiska regeringen icke skall uppfatta det åt Tyskland lämnade medgivandet såsom ett tecken på en ändring i denna dess politik. Edert telegram 19 juli.[1] Uppgifterna kunna ej publiceras.

1 Akt 90. 82

94. Promemoria av Lagerfeit 22 juli 1940.

Amanuensen Forssberg i kungl. handelsdepartementet har denna dag meddelat, att uti den transport — med transportnummer 555183 — som den 20 juli passerat Storlien även fraktats 600 skott artilleri ammunition, vilka icke förut anmälts (jämför handbrev Müller-Liebenau/Lagerfelt den 16 och 19 juli 1940[1]).

Forssberg meddelade samtidigt, att i den transport, som den 21 juli passerat Storlien, fem av de medförda lastbilarna varit lastade med ammunition. Icke heller denna ammunition hade förut anmälts. På tullmyndigheternas förfrågan hade vidare den tyska militär, som medföljde tåget, uppgivit, att någon ammunition icke medfördes; densamma hade sedan kommit i dagen vid Visitationen.

Ovanstående har jag per telefon meddelat löjtnanten Müller-Iiebenau och hemställt, att vederbörlig anmälan måtte i efterhand inskickas. Jag påtalade även, att den tyska militären lämnat oriktiga uppgifter till de svenska tullmyndigheterna, varvid jag dock nämnde, att det givetvis kunde röra sig om ett missförstånd. M.-L. beklagade livligt det skedda (»eine Schweinerei») och lovade att omedelbart inkomma med de felande uppgifterna. Han nämnde även att generalen von Uthmann i morgon skulle begiva sig till Berlin och där taga upp frågan om dessa transporter i syfte att ernå en mera tillfredsställande handläggning å tysk sida.

Stockholm den 22 juli 1940.

95. Promemoria av Unger 22 juli 1940.

Inl. s. XI.

Stadsfiskalen Nyquist i Trelleborg vid telefonsamtal denna dag meddelat, att under söndagen till Trelleborg från Tyskland anlänt 42 godsvagnar, innehållande beklädnadsmaterial, avsett för de tyska trupperna i Oslo. Med vagnarna följde en underofficer och tre man, om vilka Nyquist tidigare intet hört, vilka förklarade sig skola medfölja det extra godståget genom Sverige som bevakning. Med hänsyn till de särskilda svårigheter, som kunde väntas komma att uppstå därigenom att ifrågavarande godståg komme att göra långa uppehåll bl. a. i Göteborg, ansåg sig Nyquist ej kunna låta gruppen ifråga resa med godståget utan bevakning. Genom tillmötesgående av vederbörande militära myndigheter ställdes en land-stormsman till förfogande, vilken medföljde tåget.

1 Dessa två brev, som utgöra anmälningar om transporter Storlien—Riksgränsen, ha icke atergivits. 82

94. Promemoria av Lagerfeit 22 juli 1940.

Amanuensen Forssberg i kungl. handelsdepartementet har denna dag meddelat, att uti den transport — med transportnummer 555183 — som den 20 juli passerat Storlien även fraktats 600 skott artilleri ammunition, vilka icke förut anmälts (jämför handbrev Müller-Liebenau/Lagerfelt den 16 och 19 juli 1940[1]).

Forssberg meddelade samtidigt, att i den transport, som den 21 juli passerat Storlien, fem av de medförda lastbilarna varit lastade med ammunition. Icke heller denna ammunition hade förut anmälts. På tullmyndigheternas förfrågan hade vidare den tyska militär, som medföljde tåget, uppgivit, att någon ammunition icke medfördes; densamma hade sedan kommit i dagen vid Visitationen.

Ovanstående har jag per telefon meddelat löjtnanten Müller-Iiebenau och hemställt, att vederbörlig anmälan måtte i efterhand inskickas. Jag påtalade även, att den tyska militären lämnat oriktiga uppgifter till de svenska tullmyndigheterna, varvid jag dock nämnde, att det givetvis kunde röra sig om ett missförstånd. M.-L. beklagade livligt det skedda (»eine Schweinerei») och lovade att omedelbart inkomma med de felande uppgifterna. Han nämnde även att generalen von Uthmann i morgon skulle begiva sig till Berlin och där taga upp frågan om dessa transporter i syfte att ernå en mera tillfredsställande handläggning å tysk sida.

Stockholm den 22 juli 1940.

95. Promemoria av Unger 22 juli 1940.

Inl. s. XI.

Stadsfiskalen Nyquist i Trelleborg vid telefonsamtal denna dag meddelat, att under söndagen till Trelleborg från Tyskland anlänt 42 godsvagnar, innehållande beklädnadsmaterial, avsett för de tyska trupperna i Oslo. Med vagnarna följde en underofficer och tre man, om vilka Nyquist tidigare intet hört, vilka förklarade sig skola medfölja det extra godståget genom Sverige som bevakning. Med hänsyn till de särskilda svårigheter, som kunde väntas komma att uppstå därigenom att ifrågavarande godståg komme att göra långa uppehåll bl. a. i Göteborg, ansåg sig Nyquist ej kunna låta gruppen ifråga resa med godståget utan bevakning. Genom tillmötesgående av vederbörande militära myndigheter ställdes en land-stormsman till förfogande, vilken medföljde tåget.

1 Dessa två brev, som utgöra anmälningar om transporter Storlien—Riksgränsen, ha icke atergivits.83

Med hänsyn till svårigheten att för framtiden kunna på ett tillfredsställande sätt ordna liknande transporter har Nyquist hemställt om instruktioner.

Stockholm den 22 juli 1940.

(Med bläck, Engzells stil:) Talat med major Maenss, ty. besk., som sagt att dylikt ej skall förekomma utan att anmälan i förväg göres. Lovat se till att rättelse sker.

% 40.

96. Uppteckning av Hallenborg och Engzell 22—25 juli 1940.

Till uppteckningen 22/? av Hallenborg har Engzell 24/7 och 25/7 gjort tillägg.

1) Expeditionsföreståndaren Nydell, järnvägsstyrelsens militärbyrå, meddelar, att han haft ett samtal med bitr. tyske militärattachén major Maenss. Denne hade därunder förklarat sig fått i uppdrag framföra följande :

Sedan de reguljära trupptransporterna Trondheim—Östersund—Riksgränsen—Narvik upphört, önskade man å tysk sida att en personvagn måtte insättas på samma route två gånger i veckan, exempelvis tisdagar och lördagar för transport huvudsakligen av post och tidningar men även av enstaka militärpersoner. Man vore tacksam för svar snarast möjligt.

2) Nydell framhöll, att järnvägstekniskt sett dylik vagn lätt skulle kunna framföras via Inlandsbanan förutsatt att det blott skedde en gång i veckan. Den kunde då kopplas till det ordinarie svenska militära permit-tenttåget. Härigenom finge man även bevakningsfrågan ordnad. Tätare lägenheter denna väg kunde ej ordnas denna route, då Inlandsbanan väsentligen trafikeras med rälsbussar, vilka ej kunna draga en personvagn. Annat alternativ vore via Bräcke—Boden med vagnen kopplad till ordinarie persontåg. Förutom den längre distansen uppstode då svårigheter att ordna med bevakning.

3) Vid bifall till framställningen synes passviseringsfrågan kunna ordnas så att passkontrollörerna i Storlien resp. Riksgränsen bemyndigas utställa nödfallsviseringar för enstaka militärer anbragta i vederbörandes militära legitima handling och om flera resa tillsammans i form av kollektivisering å lista i duplikat som den till tjänsten äldste av de tyska militärerna säkerligen med lätthet kan iordningställa.

Stockholm den 22 juli 1940. 83

Med hänsyn till svårigheten att för framtiden kunna på ett tillfredsställande sätt ordna liknande transporter har Nyquist hemställt om instruktioner.

Stockholm den 22 juli 1940.

(Med bläck, Engzells stil:) Talat med major Maenss, ty. besk., som sagt att dylikt ej skall förekomma utan att anmälan i förväg göres. Lovat se till att rättelse sker.

% 40.

96. Uppteckning av Hallenborg och Engzell 22—25 juli 1940.

Till uppteckningen 22/? av Hallenborg har Engzell 24/7 och 25/7 gjort tillägg.

1) Expeditionsföreståndaren Nydell, järnvägsstyrelsens militärbyrå, meddelar, att han haft ett samtal med bitr. tyske militärattachén major Maenss. Denne hade därunder förklarat sig fått i uppdrag framföra följande :

Sedan de reguljära trupptransporterna Trondheim—Östersund—Riksgränsen—Narvik upphört, önskade man å tysk sida att en personvagn måtte insättas på samma route två gånger i veckan, exempelvis tisdagar och lördagar för transport huvudsakligen av post och tidningar men även av enstaka militärpersoner. Man vore tacksam för svar snarast möjligt.

2) Nydell framhöll, att järnvägstekniskt sett dylik vagn lätt skulle kunna framföras via Inlandsbanan förutsatt att det blott skedde en gång i veckan. Den kunde då kopplas till det ordinarie svenska militära permit-tenttåget. Härigenom finge man även bevakningsfrågan ordnad. Tätare lägenheter denna väg kunde ej ordnas denna route, då Inlandsbanan väsentligen trafikeras med rälsbussar, vilka ej kunna draga en personvagn. Annat alternativ vore via Bräcke—Boden med vagnen kopplad till ordinarie persontåg. Förutom den längre distansen uppstode då svårigheter att ordna med bevakning.

3) Vid bifall till framställningen synes passviseringsfrågan kunna ordnas så att passkontrollörerna i Storlien resp. Riksgränsen bemyndigas utställa nödfallsviseringar för enstaka militärer anbragta i vederbörandes militära legitima handling och om flera resa tillsammans i form av kollektivisering å lista i duplikat som den till tjänsten äldste av de tyska militärerna säkerligen med lätthet kan iordningställa.

Stockholm den 22 juli 1940.84

(Med bläck, Engzells stil:) 4) Nydell meddelat att major Maenss en-Träget anhållit om två gånger i veckan. Man hade preliminärt i järnvägsstyrelsen gjort upp tidtabell. Extra vagn skulle sättas in måndagar och torsdagar med början den 29 juli. I nordlig riktning går vagnen över Boden, i sydlig riktning via Inlandsbanan.

Maenss hade uppgivit att det kunde inträffa att permittenter, som blivit efter tåget Trelleborg—Narvik finge ta sig via Oslo—Trondheim och resa med nu ifrågavarande tåg. Det skulle blott bli enstaka personer.

24.7.40.

5) Vid sammanträde med major Maenss och Nydell föreslogs, att en kombinerad gods- och personvagn skulle gå i veckan i vardera riktningen och till- resp. frånkopplas permittenttåget i Östersund. Avgång fr. Storlien fredagar kl. 9 fm och ankomst Storlien tisdagar kl.?

Dessutom skulle en plomberad vagn, blott innehållande fältpost, gå ytterligare en annan dag i veckan i vardera riktningen.

För Maenss framhölls svårigheten med att skaffa medföljande kontrollmanskap.

Maenss skulle tala med vederbörande i Trondheim och återkomma.

25.7.40.

6) Nydell meddelar att major Maenss förklarat sig nöjd med dessa arrangemang.

97. Promemoria av Berencreutz 23 juli 1940.

Inl. s. XII.

Tjänsteförrättande chefen för sjöförsvarets kommandoexpedition, kaptenen Östberg, har denna dag meddelat mig, att han haft ett samtal med härvarande brittiske marinattaché, vilken därvid konfidentiellt och personligt meddelat honom följande.

Enligt de uppgifter man på engelskt håll besutte, påginge för närvarande trupptransporter från Sassnitz till Trelleborg med 5 à 6 extra-färjor per dag. Det vore tänkbart eller troligt, att England komme att söka stoppa dessa transporter genom minering eller bombning. Vederbörande tillade, att det eventuellt kunde vara till Sveriges fördel, om vi kunde påvisa, att de engelska uppgifterna vore felaktiga eller överdrivna.

I anledning härav har jag förhört mig hos järnvägsstyrelsen, som meddelat, att inga som helst extrafärjor mellan Sassnitz och Trelleborg insatts för ombesörjandet av de pågående permittentresorna. Samtliga dessa re- 84

(Med bläck, Engzells stil:) 4) Nydell meddelat att major Maenss en-Träget anhållit om två gånger i veckan. Man hade preliminärt i järnvägsstyrelsen gjort upp tidtabell. Extra vagn skulle sättas in måndagar och torsdagar med början den 29 juli. I nordlig riktning går vagnen över Boden, i sydlig riktning via Inlandsbanan.

Maenss hade uppgivit att det kunde inträffa att permittenter, som blivit efter tåget Trelleborg—Narvik finge ta sig via Oslo—Trondheim och resa med nu ifrågavarande tåg. Det skulle blott bli enstaka personer.

24.7.40.

5) Vid sammanträde med major Maenss och Nydell föreslogs, att en kombinerad gods- och personvagn skulle gå i veckan i vardera riktningen och till- resp. frånkopplas permittenttåget i Östersund. Avgång fr. Storlien fredagar kl. 9 fm och ankomst Storlien tisdagar kl.?

Dessutom skulle en plomberad vagn, blott innehållande fältpost, gå ytterligare en annan dag i veckan i vardera riktningen.

För Maenss framhölls svårigheten med att skaffa medföljande kontrollmanskap.

Maenss skulle tala med vederbörande i Trondheim och återkomma.

25.7.40.

6) Nydell meddelar att major Maenss förklarat sig nöjd med dessa arrangemang.

97. Promemoria av Berencreutz 23 juli 1940.

Inl. s. XII.

Tjänsteförrättande chefen för sjöförsvarets kommandoexpedition, kaptenen Östberg, har denna dag meddelat mig, att han haft ett samtal med härvarande brittiske marinattaché, vilken därvid konfidentiellt och personligt meddelat honom följande.

Enligt de uppgifter man på engelskt håll besutte, påginge för närvarande trupptransporter från Sassnitz till Trelleborg med 5 à 6 extra-färjor per dag. Det vore tänkbart eller troligt, att England komme att söka stoppa dessa transporter genom minering eller bombning. Vederbörande tillade, att det eventuellt kunde vara till Sveriges fördel, om vi kunde påvisa, att de engelska uppgifterna vore felaktiga eller överdrivna.

I anledning härav har jag förhört mig hos järnvägsstyrelsen, som meddelat, att inga som helst extrafärjor mellan Sassnitz och Trelleborg insatts för ombesörjandet av de pågående permittentresorna. Samtliga dessa re-85

sande från och till Tyskland hade befordrats med ordinarie tysk godsfärja. I riktning från Tyskland till Norge hade antalet militärer endast uppgått till i genomsnitt 60 personer om dagen och i riktning från Norge till Tyskland cirka 400—500 personer om dagen. Antalet ordinarie turer utgöra 4 godsfärjor och 1 personfärja om dagen i vardera riktningen.

Sedan dessa uppgifter meddelats kaptenen Östberg, har han ånyo haft ett samtal med brittiske marinattachén och

därvid vederbörligen dementerat de av denne omnämnda engelska uppgifterna. Östberg tillade, att vederbörande godtagit dementin, vilket tycktes hava för honom inneburit en lättnad. Östberg hade erhållit intrycket, att Admiralty vore angeläget undvika vidare incidenter med Sverige.

Om vad som förekommit i saken har Östberg underrättat överbefälhavaren och marinledningen samt komme att under dagens lopp anmäla saken för försvarsministern.

Stockholm den 23 juli 1940.

98. Sändebudet i London till UD 33 juli 1940.

Telegram. Inl. s. XII.

Ert telegram 20 juli.1 Däri meddelade synpunkter har av mig förra fredagen framhållits Foreign Office. Jag har det bestämda intrycket att man trots den framförda protesten icke nu ser alltför allvarligt på frågans formella sida, ehuru den kan bliva akut om norska hamnar användas vid attack mot England. Den knapphändiga kommunikén2 synes hava givit intrycket att Sveriges eftergifter varit betydligt större än de mig delgivna. Den rådande allmänna misstämningen mot Sverige inom officiella kretsar och pressen är snarast föranledd av förmodande att en allmän omsvängning till Tysklands förmån ägt rum i svenska regeringskretsar och kommit till uttryck i bl. a. formen för kommunikén angående jagarna, förnyade förbudet Nicolsons bok, inställningen till amerikanska flygplansfrågan m. m. Detta har skärpt myndigheternas inställning och försvårar väsentligen utverkandet av navicerts, se fallen Sveadrott, Hera m. m., samt tillgodoseendet andra önskemål i samband vår försörjning. En allmän misstänksamhet att Sverige är villigt tjänstgöra som tysk mellanhand uttalas och underblåses i viss utsträckning av härvarande norska regering. Man säger sig kunna förstå att en passiv neutralitet kanske måste övergivas för en balansgång, men att Sveriges blivit mera ensidig än som är förenligt med kravet att betraktas som neutral. Rubriker »Treat

1 Akt 93.

2 Akt 48. 85

sande från och till Tyskland hade befordrats med ordinarie tysk godsfärja. I riktning från Tyskland till Norge hade antalet militärer endast uppgått till i genomsnitt 60 personer om dagen och i riktning från Norge till Tyskland cirka 400—500 personer om dagen. Antalet ordinarie turer utgöra 4 godsfärjor och 1 personfärja om dagen i vardera riktningen.

Sedan dessa uppgifter meddelats kaptenen Östberg, har han ånyo haft ett samtal med brittiske marinattachén och därvid vederbörligen dementerat de av denne omnämnda engelska uppgifterna. Östberg tillade, att vederbörande godtagit dementin, vilket tycktes hava för honom inneburit en lättnad. Östberg hade erhållit intrycket, att Admiralty vore angeläget undvika vidare incidenter med Sverige.

Om vad som förekommit i saken har Östberg underrättat överbefälhavaren och marinledningen samt komme att under dagens lopp anmäla saken för försvarsministern.

Stockholm den 23 juli 1940.

98. Sändebudet i London till UD 33 juli 1940.

Telegram. Inl. s. XII.

Ert telegram 20 juli.1 Däri meddelade synpunkter har av mig förra fredagen framhållits Foreign Office. Jag har det bestämda intrycket att man trots den framförda protesten icke nu ser alltför allvarligt på frågans formella sida, ehuru den kan bliva akut om norska hamnar användas vid attack mot England. Den knapphändiga kommunikén2 synes hava givit intrycket att Sveriges eftergifter varit betydligt större än de mig delgivna. Den rådande allmänna misstämningen mot Sverige inom officiella kretsar och pressen är snarast föranledd av förmodande att en allmän omsvängning till Tysklands förmån ägt rum i svenska regeringskretsar och kommit till uttryck i bl. a. formen för kommunikén angående jagarna, förnyade förbudet Nicolsons bok, inställningen till amerikanska flygplansfrågan

m. m. Detta har skärpt myndigheternas inställning och försvårar väsentligen utverkandet av navicerts, se fallen Sveadrott, Hera m. m., samt tillgodoseendet andra önskemål i samband vår försörjning. En allmän misstänksamhet att Sverige är villigt tjänstgöra som tysk mellanhand uttalas och underblåses i viss utsträckning av härvarande norska regering. Man säger sig kunna förstå att en passiv neutralitet kanske måste övergivas för en balansgång, men att Sveriges blivit mera ensidig än som är förenligt med kravet att betraktas som neutral. Rubriker »Treat

1 Akt 93.

2 Akt 48.86

Sweden as an enemy» och uppmaningar att »Bomb Swedish railways» förekomma i den mindre ansvariga pressen. Det torde kunna förväntas att försök göras påverka amerikanska opinionen samma riktning.

99. ÜD till sändebudet i London 23 juli 1940.

Telegram. Inl. s. XII.

Härvarande brittiske marinattaché förtroligt meddelat chefen sjökommando att enligt engelska uppgifter trupptransporter Sassnitz—Trelleborg påginge med 5 à 6 extrafärjor per dag, samt antytt möjligheten engelsk minering eller bombning till transporternas förhindrande. Dementi omedelbart samtalsvis framförd jämte upplysning inga extrafärjor. Det obetydliga antal permittenter som återvänt Tyskland—Norge hava uteslutande befordrats ordinarie tysk godsfärja. Instruera beskickningens marin-och flygattaehéer i den mån Ni finner lämpligt underhand klarlägga verkliga förhållandet. Självfallet böra inga underrättelser lämnas permittenters färdväg eller båtlägenhet.

100. UD till sändebudet i London 24 juli 1940.

Telegram. Inl. s. XII.

Edert telegram 23 juli1 och vårt 24 juli.2 önskvärt Ni för Eder norske kollega klarlägger Sveriges oberoende ställning och motverkar fortsatt spridande norskt håll uppgifter motsatt innebörd.

101. Prytz till Söderblom 24 juli 1940.

Handbrev, ink. till UD 29/7. Inl. s. XII.

London den 24 juli 1940.

Meddelandet om de svenska transiteringarna till Norge har, såsom naturligt, här framkallat en viss animositet mot vårt land; det kom ju också så nära inpå den såsom onödigt sårande ansedda kommunikén om jagarna (jämför härom mitt handbrev till Bohemian den 17 juli).8 Dessa båda

1 Akt 98.

8 Detta telegram berör ej transiteringsfrågan.

3 Brevet berör ej transiteringsfrågan. 86

Sweden as an enemy» och uppmaningar att »Bomb Swedish railways» förekomma i den mindre ansvariga pressen. Det torde kunna förväntas att försök göras påverka amerikanska opinionen samma riktning.

99. ÜD till sändebudet i London 23 juli 1940.

Telegram. Inl. s. XII.

Härvarande brittiske marinattaché förtroligt meddelat chefen sjökommando att enligt engelska uppgifter trupptransporter Sassnitz—Trelleborg påginge med 5 à 6 extrafärjor per dag, samt antytt möjligheten engelsk minering eller bombning till transporternas förhindrande. Dementi omedelbart samtalsvis framförd jämte upplysning inga extrafärjor. Det obetydliga antal permittenter som återvänt Tyskland—Norge hava uteslutande befordrats ordinarie tysk godsfärja. Instruera beskickningens marin-och flygattaehéer i den mån Ni finner

lämpligt underhand klarlägga verkliga förhållandet. Självfallet böra inga underrättelser lämnas permittenters färdväg eller båtlägenhet.

100. UD till sändebudet i London 24 juli 1940.

Telegram. Inl. s. XII.

Edert telegram 23 juli[1] och vårt 24 juli.[2] önskvärt Ni för Eder norske kollega klarlägger Sveriges oberoende ställning och motverkar fortsatt spridande norskt håll uppgifter motsatt innebörd.

101. Prytz till Söderblom 24 juli 1940.

Handbrev, ink. till UD 29/7. Inl. s. XII.

London den 24 juli 1940.

Meddelandet om de svenska transiteringarna till Norge har, såsom naturligt, här framkallat en viss animositet mot vårt land; det kom ju också så nära inpå den såsom onödigt sårande ansedda kommunikén om jagarna (jämför härom mitt handbrev till Bohemian den 17 juli).[8] Dessa båda

1 Akt 98.

8 Detta telegram berör ej transiteringsfrågan.

3 Brevet berör ej transiteringsfrågan. 86

Sweden as an enemy» och uppmaningar att »Bomb Swedish railways» förekomma i den mindre ansvariga pressen. Det torde kunna förväntas att försök göras påverka amerikanska opinionen samma riktning.

99. ÜD till sändebudet i London 23 juli 1940.

Telegram. Inl. s. XII.

Härvarande brittiske marinattaché förtroligt meddelat chefen sjökommando att enligt engelska uppgifter trupptransporter Sassnitz—Trelleborg påginge med 5 à 6 extrafärjor per dag, samt antytt möjligheten engelsk minering eller bombning till transporternas förhindrande. Dementi omedelbart samtalsvis framförd jämte upplysning inga extrafärjor. Det obetydliga antal permittenter som återvänt Tyskland—Norge hava uteslutande befordrats ordinarie tysk godsfärja. Instruera beskickningens marin-och flygattaehéer i den mån Ni finner lämpligt underhand klarlägga verkliga förhållandet. Självfallet böra inga underrättelser lämnas permittenters färdväg eller båtlägenhet.

100. UD till sändebudet i London 24 juli 1940.

Telegram. Inl. s. XII.

Edert telegram 23 juli[1] och vårt 24 juli.[2] önskvärt Ni för Eder norske kollega klarlägger Sveriges oberoende ställning och motverkar fortsatt spridande norskt håll uppgifter motsatt innebörd.

101. Prytz till Söderblom 24 juli 1940.

Handbrev, ink. till UD 29/7. Inl. s. XII.

London den 24 juli 1940.

Meddelandet om de svenska transiteringarna till Norge har, såsom naturligt, här framkallat en viss animositet mot vårt land; det kom ju också så nära inpå den såsom onödigt sårande ansedda kommunikén om jagarna (jämför härom mitt handbrev till Bohemian den 17 juli).[8] Dessa båda

1 Akt 98.

8 Detta telegram berör ej transiteringsfrågan.

3 Brevet berör ej transiteringsfrågan. 86

Sweden as an enemy» och uppmaningar att »Bomb Swedish railways» förekomma i den mindre ansvariga pressen. Det torde kunna förväntas att försök göras påverka amerikanska opinionen samma riktning.

99. ÜD till sändebudet i London 23 juli 1940.

Telegram. Inl. s. XII.

Härvarande brittiske marinattaché förtroligt meddelat chefen sjökommando att enligt engelska uppgifter trupptransporter Sassnitz—Trelleborg påginge med 5 à 6 extrafärjor per dag, samt antytt möjligheten engelsk minering eller bombning till transporternas förhindrande. Dementi omedelbart samtalsvis framförd jämte upplysning inga extrafärjor. Det obetydliga antal permittenter som återvänt Tyskland—Norge hava uteslutande befordrats ordinarie tysk godsfärja. Instruera beskickningens marin-och flygattaehéer i den mån Ni finner lämpligt underhand klarlägga verkliga förhållandet. Självfallet böra inga underrättelser lämnas permittenters färdväg eller båtlägenhet.

100. UD till sändebudet i London 24 juli 1940.

Telegram. Inl. s. XII.

Edert telegram 23 juli1 och vårt 24 juli.2 önskvärt Ni för Eder norske kollega klarlägger Sveriges oberoende ställning och motverkar fortsatt spridande norskt håll uppgifter motsatt innebörd.

101. Prytz till Söderblom 24 juli 1940.

Handbrev, ink. till UD 29/7. Inl. s. XII.

London den 24 juli 1940.

Meddelandet om de svenska transiteringarna till Norge har, såsom naturligt, här framkallat en viss animositet mot vårt land; det kom ju också så nära inpå den såsom onödigt sårande ansedda kommunikén om jagarna (jämför härom mitt handbrev till Bohemian den 17 juli).8 Dessa båda

1 Akt 98.

8 Detta telegram berör ej transiteringsfrågan.

3 Brevet berör ej transiteringsfrågan.87

affärer ha därför icke heller undgått att sammankopplas. I ett telegram den 23 dennes1 har jag sökt skildra den engelska inställningen gentemot Sverige och de därav följande svårigheterna för oss att utverka förmåner i handels-, sjöfarts- och andra hänseenden.

Det är kanske också förklarligt, om den förmånsställning vi hittills intagit här och den goodwill vi åtnjutit måste bliva lidande härpå — även om man hyser full förståelse för våra svårigheter. Vi ha ju dock här åtnjutit en välvilja och ett förtroende, som ställde oss framför övriga neutrala, icke minst dem som numera strida som allierade på Englands sida.

Någon kampanj emot oss har dock hittills icke kommit till uttryck i pressen. »Times» ledare den 13 dennes om »Hazards of Neutrality» var visserligen allvarlig. För det mesta har man dock inskränkt sig till att återgiva kommunikén om transitmedgivandet, liksom Butlers interpellationssvar den 16 juli, vari icke talades om någon protest (se 903 B. 18.7.40.).2 Att sedermera en formell engelsk protest nedlades i Stockholm har icke ens här omnämnts. I den populära pressen har förekommit ett och annat utfall i stil med »Daily Sketch'» artikel »Treat Sweden as an Enemy», där signaturen »Candidus» ger uttryck åt sin förtrytelse. I allmänhet vänder man sig mot motiveringen till det svenska medgivandet, nämligen att fientligheterna i Norge upphört och framhåller däremot, att det endast är operationerna till lands i Norge som upphört, både till sjöss och i luften pågår alltjämt kriget där och i varje fall är den av Sverige erkända norska regeringen alltjämt i krig med Tyskland.

Till stor del beror besvikelsen och kritiken här på att man fått en kanske överdriven uppfattning om de svenska eftergifternas verkliga innebörd, sådana de framgå av de olika för vår information avsedda upplysningarna,

särskilt de i Ditt handbrev den 9 lämnade uppgifterna.8 Kommunikéns uttalanden om trupp- och vapentransporter hava här i allmänhet tolkats såsom om vi öppnat dörrarna på vid gavel och möjliggjort en mer eller mindre betydande förstärkning av de tyska trupperna i Norge. Kommunikéns uttalande, att det »närmast» var fråga om permittenter, har icke kunnat dämpa dessa farhågor. Det var särskilt med hänsyn därtill, som jag telegrafiskt förfrågade mig, om det icke var möjligt att utlämna några av de mig för information delgivna uppgifterna. Detta skulle hava gjort det möjligt att tillbakavisa de allvarligare beskyllningarna genom att visa, att det icke alls är fråga om truppförstärkningar från Tyskland till Norge. Men jag förstår ju att andra konsiderationer gjort utlämnandet av sådana uppgifter olämpligt.

Idag möter oss emellertid ett tämligen skarpt angrepp på Sverige i sista

1 Akt 98.

• Akt 87.

* Akt 64.88

numret av »Whitehall Letter». Denna i allmänhet vederhäftiga publikation, som läses rätt mycket i politiska kretsar och anses besitta god tillgång till »inside information» redigeras ju av, bland andra Gordon Lennox, »Daily Telegraph's» diplomatiske medarbetare, vilken genom familjeförbindelser står Foreign Office nära. Jag återgiver de, såvitt här kan bedömas, delvis ohemula beskyllningarna mot Sverige:

»Sveriges förräderi mot Norge.

Priset för neutralitet: Neutraliteten har hittills bevarat Sverige intakt och skonat det från den förstöring, som har övergått fyra andra medlemmar av Oslo-gruppen. Men den har icke lyckats skydda det från tysk dominans.

Många veckor före de allierades återtåg från Norge var det känt i Norge, att Sverige faktiskt tillät tyska trupper och ambulanståg att passera över svenskt territorium. Först under de senaste veckorna har Stockholm öppet erkänt, att så varit fallet. Både Storbritannien och Norge ha protesterat och vid besvarandet av deras protester har svenska regeringen ursäktat sitt handlingsisätt på den grund, att Norge upphört att vara ett krigsområde (»an area of combat»). Därför, argumenteras det, begiva sig tyska trupper icke till en krigszon såsom brittiska trupper skulle ha gjort om de tillåtits transitering till Finland. Den svenska regeringen har också erkänt, att den lagliga norska regeringen är den, som är installerad i London.

Samarbete med Tyskland: Även norrmän erkänna, att Sveriges geografiska läge gör det svårt för detta land att intaga en alltför starkt avvisande hållning gentemot tyska krav (»to take too strong a stand against German demands»). Men de äro ytterligt bittra i sina förkas-telser över Sveriges senaste eftergift för framställningar från Berlin. För åtskilliga veckor sedan sökte konung Gustaf förmå sin »fellow monarch», konung Haakon av Norge, att abdikera. Han försökte därefter intala kronprinsessan Märta av Norge, — sin nièce — att återvända till Oslo från Stockholm, dit hon hade sökt sin tillflykt, och att tillåta hennes tre år gamle son, prins Harald, att krönas såsom konung av Norge under tysk förmyndarregering. Konung Haakon vägrade att abdikera och kronprinsessan Märta började omedelbart göra upp planer för att begiva sig till Förenta Staterna, där hon tillförsäkrats en trygg tillflyktsort.

Den tyska regimen i Oslo, som trodde att konung Haakon skulle abdikera, hade planerat att sätta den unge Harald på tronen och utse ett riksråd eller regeringsråd för att regera, intill dess han blev myndig. Efter konung Haakons vägran försökte tyskarna få stortinget att avsätta konungen. Stortinget vägrade. Nu sätta de tyska myndigheterna upp ett riksråd för att styra landet i konungens frånvaro, i förhoppning att stortinget kommer att ändra mening inom den närmaste tiden.»

Påståendet, att vi skulle hava tillåtit trupptransporter redan innan evakueringen av Nordnorge, anse vi oss kunna dementera direkt på grund av de officiella uttalandena om vår bestämda vägran att medgiva transit,89

så länge fientligheter pågingo i Norge. Uppgiften att transporter dock skulle hava ägt rum innan kommunikén den 5 juli, hava vi hört cirkulera bland initierade amerikanska journalister här, och de torde nog härstamma från

Foreign Office's News Department.

Jag vill tillägga, att pressattachén givetvis begagnar alla tillfällen att i tal och skrift gendriva de förebråelser, som förekommit. Han har i handbrev till Thorsing den 18 juli1 skildrat sina erfarenheter.

102. UD till sändebudet i London 25 juli 1940.

Telegram. Inl. s. XII.

Brittiske marinattachéns framställning besvarad med primo uppgiften om fem till sex extrafärjor absolut oriktig. Ingen extrafärja insatt secundo transporterna avse endast permitten ter icke trupper som man brittiskt håll synts tro tertio hittills har endast ett fåtal permittenter återvänt från Tyskland. Härutöver böra detaljer permittenternas antal och färdvägar icke lämnas. Marinattachén föreföll tillfredsställd erhållna upplysningar varför härifrån åtgärd vårt telegram 23 juli2 icke påfordras.

103. Sändebudet i London till UD 27 juli 1940.

Telegram, ink. till UD 28/7. Inl. s. XII.

Med anledning Edert telegram 24 juli3 haft samtal norske ministern, som försäkrade, att legationen och konungen liksom vissa medlemmar av regeringen vore övertygade fortsatt svensk neutralitet önskvärd hela Nordens intresse, och att intet borde göras i onödan försvåra dess upprätthållande. Lika övertygad vore man dock, att den norska oppositionen mot Tyskland måste upprätthållas med all kraft. Detta kunde leda till vissa norsk-svenska motsättningar, men dessa borde ej föranleda till nedsättande yttranden om Sverige. Han skulle för monarken redogöra för mitt besök och lovade göra sitt bästa för att lägga band på vissa medlemmar av härvarande norska kretsar, som ej intagit korrekt uppträdande i detta avseende.

1 Akt 88. 8 Akt 99. » Akt 100. 89

så länge fientligheter pågingo i Norge. Uppgiften att transporter dock skulle hava ägt rum innan kommunikén den 5 juli, hava vi hört cirkulera bland initierade amerikanska journalister här, och de torde nog härstamma från

Foreign Office's News Department.

Jag vill tillägga, att pressattachén givetvis begagnar alla tillfällen att i tal och skrift gendriva de förebråelser, som förekommit. Han har i handbrev till Thorsing den 18 juli1 skildrat sina erfarenheter.

102. UD till sändebudet i London 25 juli 1940.

Telegram. Inl. s. XII.

Brittiske marinattachéns framställning besvarad med primo uppgiften om fem till sex extrafärjor absolut oriktig. Ingen extrafärja insatt secundo transporterna avse endast permitten ter icke trupper som man brittiskt håll synts tro tertio hittills har endast ett fåtal permittenter återvänt från Tyskland. Härutöver böra detaljer permittenternas antal och färdvägar icke lämnas. Marinattachén föreföll tillfredsställd erhållna upplysningar varför härifrån åtgärd vårt telegram 23 juli2 icke påfordras.

103. Sändebudet i London till UD 27 juli 1940.

Telegram, ink. till UD 28/7. Inl. s. XII.

Med anledning Edert telegram 24 juli3 haft samtal norske ministern, som försäkrade, att legationen och konungen liksom vissa medlemmar av regeringen vore övertygade fortsatt svensk neutralitet önskvärd hela Nordens intresse, och att intet borde göras i onödan försvåra dess upprätthållande. Lika övertygad vore man dock, att den norska oppositionen mot Tyskland måste upprätthållas med all kraft. Detta kunde leda till vissa norsk-svenska motsättningar, men dessa borde ej föranleda till nedsättande yttranden om Sverige. Han skulle för monarken redogöra för mitt besök och lovade göra sitt bästa för att lägga band på vissa medlemmar av härvarande norska kretsar, som ej intagit korrekt uppträdande i detta avseende.

1 Akt 88. 8 Akt 99. » Akt 100. 89

så länge fientligheter pågingo i Norge. Uppgiften att transporter dock skulle hava ägt rum innan kommunikén den 5 juli, hava vi hört cirkulera bland initierade amerikanska journalister här, och de torde nog härstamma från Foreign Office's News Department.

Jag vill tillägga, att pressattachén givetvis begagnar alla tillfällen att i tal och skrift gendriva de förebråelser, som förekommit. Han har i handbrev till Thorsing den 18 juli1 skildrat sina erfarenheter.

102. UD till sändebudet i London 25 juli 1940.

Telegram. Inl. s. XII.

Brittiske marinattachéns framställning besvarad med primo uppgiften om fem till sex extrafärjor absolut oriktig. Ingen extrafärja insatt secundo transporterna avse endast permitten ter icke trupper som man brittiskt håll synts tro tertio hittills har endast ett fåtal permittenter återvänt från Tyskland. Härutöver böra detaljer permittenternas antal och färdvägar icke lämnas. Marinattachén föreföll tillfredsställd erhållna upplysningar varför härifrån åtgärd vårt telegram 23 juli2 icke påfordras.

103. Sändebudet i London till UD 27 juli 1940.

Telegram, ink. till UD 28/7. Inl. s. XII.

Med anledning Edert telegram 24 juli3 haft samtal norske ministern, som försäkrade, att legationen och konungen liksom vissa medlemmar av regeringen vore övertygade fortsatt svensk neutralitet önskvärd hela Nordens intresse, och att intet borde göras i onödan försvåra dess upprätthållande. Lika övertygad vore man dock, att den norska oppositionen mot Tyskland måste upprätthållas med all kraft. Detta kunde leda till vissa norsk-svenska motsättningar, men dessa borde ej föranleda till nedsättande yttranden om Sverige. Han skulle för monarken redogöra för mitt besök och lovade göra sitt bästa för att lägga band på vissa medlemmar av härvarande norska kretsar, som ej intagit korrekt uppträdande i detta avseende.

1 Akt 88. 8 Akt 99. » Akt 100.90

Hänvisar mitt brev 24 juli till Söderblom.1 Däri refererade uttalanden Whitehall Letter ha underhand dementerats.

Meddelandet Edert chiffertelegram 24 juli2 har jag personligen överlämnat till Konungen.

104. Sändebudet i London till UD 27 juli 1940.

Telegram, ink. till UD 29/7. Inl. s. XII.

Dagens Times innehåller välvillig artikel rubricerad Scandinavias plight. Efter skildring utrikeshandelns omställning säges om Sveriges svårigheter : »Not surprising that Sweden was forced make concessions Germany. What is rather surprising is that they were so small. Permission granted German troops pass through Sweden affeets only unarmed German soldiers going on leave from Norway, though this is very likely to be abused».

105. Eempff till chefen för socialdepartementet 27 juli 1940.

Skrivelse från järnvägsstyrelsens militärbyrå, återgiven efter genomslagskopia, som inkom till ÜD sl/7.

Härmed får jag vördsamt anmäla, att transporter av tysk militär fr. o. m. den 21j7 t. o. m. den 26/7 utförts sålunda

Å sträckan Storlien—Östersund—Gällivare—Riksgränsen.

Inga transporter efter den 21/7. (Transporten den 21/7 anmäld i skrivelse av den 19. dennes).

*Ä sträckan Trelleborg—Krylbo—Boden—Riksgränsen.

21lr 2 off, 124 man Trelleborg—Riksgränsen.

22/7 2 » 40 » Trelleborg—Riksgränsen.

28/7—26/7 inga transporter i någondera riktningen.

I Trelleborg har sammanlagt följande antal tysk militär passerat. Dag Ingående Utgående

21A................................ 158 44»

22h................................ 165 3«0

28A................................ 55 455

24/t................................ 146 505

25A................................ 77 470

27t................................ 120 474

__________ Summa 721 2713

1 Akt 101.

• Detta telegram berör ej transiteringsfrågan. 90

Hänvisar mitt brev 24 juli till Söderblom.1 Däri refererade uttalanden Whitehall Letter ha underhand dementerats.

Meddelandet Edert chiffertelegram 24 juli2 har jag personligen överlämnat till Konungen.

104. Sändebudet i London till UD 27 juli 1940.

Telegram, ink. till UD 29/7. Inl. s. XII.

Dagens Times innehåller välvillig artikel rubricerad Scandinavias plight. Efter skildring utrikeshandelns omställning säges om Sveriges svårigheter : »Not surprising that Sweden was forced make concessions Germany. What is rather surprising is that they were so small. Permission granted German troops pass through Sweden affeets only unarmed German soldiers going on leave from Norway, though this is very likely to be abused».

105. Eempff till chefen för socialdepartementet 27 juli 1940.

Skrivelse från järnvägsstyrelsens militärbyrå, återgiven efter genomslagskopia, som inkom till ÜD sl/7.

Härmed får jag vördsamt anmäla, att transporter av tysk militär fr. o. m. den 21j7 t. o. m. den 26/7 utförts sålunda

Å sträckan Storlien—Östersund—Gällivare—Riksgränsen.

Inga transporter efter den 21/7. (Transporten den 21/7 anmäld i skrivelse av den 19. dennes).

*Ä sträckan Trelleborg—Krylbo—Boden—Riksgränsen.

21lr 2 off, 124 man Trelleborg—Riksgränsen.

22/7 2 » 40 » Trelleborg—Riksgränsen.

28/7—26/7 inga transporter i någondera riktningen.

I Trelleborg har sammanlagt följande antal tysk militär passerat. Dag Ingående Utgående

21A................................ 158 44»

22h................................ 165 3«0

28A................................ 55 455

24/t................................ 146 505

25A................................ 77 470

27t................................ 120 474

__________ Summa 721 2713

1 Akt 101.

• Detta telegram berör ej transiteringsfrågan. 90

Hänvisar mitt brev 24 juli till Söderblom.1 Däri refererade uttalanden Whitehall Letter ha underhand dementerats.

Meddelandet Edert chiffertelegram 24 juli2 har jag personligen överlämnat till Konungen.

104. Sändebudet i London till UD 27 juli 1940.

Telegram, ink. till UD 29/7. Inl. s. XII.

Dagens Times innehåller välvillig artikel rubricerad Scandinavias plight. Efter skildring utrikeshandelns omställning säges om Sveriges svårigheter : »Not surprising that Sweden was forced make concessions Germany. What is rather surprising is that they were so small. Permission granted German troops pass through Sweden affeets only unarmed German soldiers going on leave from Norway, though this is very likely to be abused».

105. Eempff till chefen för socialdepartementet 27 juli 1940.

Skrivelse från järnvägsstyrelsens militärbyrå, återgiven efter genomslagskopia, som inkom till ÜD sl/7.

Härmed får jag vördsamt anmäla, att transporter av tysk militär fr. o. m. den 21j7 t. o. m. den 26/7 utförts sålunda

Å sträckan Storlien—Östersund—Gällivare—Riksgränsen.

Inga transporter efter den 21/7. (Transporten den 21/7 anmäld i skrivelse av den 19. dennes).

*Ä sträckan Trelleborg—Krylbo—Boden—Riksgränsen.

21lr 2 off, 124 man Trelleborg—Riksgränsen.

22/7 2 » 40 » Trelleborg—Riksgränsen.

28/7—26/7 inga transporter i någondera riktningen.

I Trelleborg har sammanlagt följande antal tysk militär passerat. Dag Ingående Utgående

21A............................... 158 44»

22h............................... 165 3«0

28A............................... 55 455

24/t............................... 146 505

25A............................... 77 470

27t............................... 120 474

__________ Summa 721 2713

1 Akt 101.

• Detta telegram berör ej transiteringsfrågan.91

Fr. o. m. den 29/7 inrättas en direkt vagn Trondheim—Narvik två gånger i veckan. Den ena turen utföres av CF-vagn, som medför enstaka tyska militärer samt tysk fältpost över Östersund—Gällivare och inkopplas vagnen i Östersund i specialtåg för tysk militär. Den andra turen utföres av en plomberad F-vagn med tysk fältpost över Bracke—Boden. Stockholm den 27. juli 1940.

106. Note tili norska beskickningen 29 juli 1940.

Inl. s. XII.

Stockholm den 29 juli 1940. Herr Envoyé,

Under åberopande av Eder skrivelse den 15 juli 19401 angående transito-trafiken genom Sverige till och från Norge har jag äran meddela följande.

Vad först angår de i Eder skrivelse anförda föreskrifterna i V:te Haagkonventionen önskar svenska regeringen framhålla, att konventionen på ett mycket ofullständigt sätt reglerar de frågor, varom det här rör sig. Art. 1 i konventionen förklarar, att neutral stats territorium är okränk-bart. I art. 2 och art. 3 angivas vissa fall av territoriella kränkningar av neutralt territorium. Krigförande må icke låta trupper passera genom neutralt territorium, ej heller låta ammunitions- eller proviantkonvojer taga vägen över neutralt land. Därefter förklaras i art. 7, att en neutral makt icke är skyldig hindra export eller transitering, för krigförande makts räkning, av vapen, ammunition och över huvud taget allt, som kan vara till gagn för en armé eller flotta. Enligt art. 9 skola restriktioner beträffande export och transitering drabba bägge de krigförande parterna lika. Konventionen har alltså å ena sidan förbjudit vissa flagranta kränkningar av neutralt territorium genom en krigförandes stridskrafter, å andra sidan givit den neutrala staten frihet att tillåta eller förbjuda export och transitering av krigsmateriel, med iakttagande av likställighet mellan de krigförande.

Konventionen förbigår däremot med tystnad de mellanliggande fallen, när det varken är fråga om kränkningar av den neutrala statens territorium, ej heller normal transiterings trafik. Vidare har konventionen icke behandlat de särskilda frågor, som uppstå rörande förbindelserna mellan en neutral stat och ett av krigförande makt ockuperat land, där fientlig-heterna genom överenskommelse upphört.

i Akt 79. 91

Fr. o. m. den 29/7 inrättas en direkt vagn Trondheim—Narvik två gånger i veckan. Den ena turen utföres av CF-vagn, som medför enstaka tyska militärer samt tysk fältpost över Östersund—Gällivare och inkopplas vagnen i Östersund i specialtåg för tysk militär. Den andra turen utföres av en plomberad F-vagn med tysk fältpost över Bracke—Boden. Stockholm den 27. juli 1940.

106. Note tili norska beskickningen 29 juli 1940.

Inl. s. XII.

Stockholm den 29 juli 1940. Herr Envoyé,

Under åberopande av Eder skrivelse den 15 juli 19401 angående transito-trafiken genom Sverige till och från Norge har jag äran meddela följande.

Vad först angår de i Eder skrivelse anförda föreskrifterna i V:te Haagkonventionen önskar svenska regeringen framhålla, att konventionen på ett mycket ofullständigt sätt reglerar de frågor, varom det här rör sig. Art. 1 i konventionen förklarar, att neutral stats territorium är okränk-bart. I art. 2 och art. 3 angivas vissa fall av territoriella kränkningar av neutralt territorium. Krigförande må icke låta trupper passera genom neutralt territorium, ej heller låta ammunitions- eller proviantkonvojer taga vägen över neutralt land. Därefter förklaras i art. 7, att en neutral makt icke är skyldig hindra export eller transitering, för krigförande makts räkning, av vapen, ammunition och över huvud taget allt, som kan vara till gagn för en armé eller flotta. Enligt art. 9 skola restriktioner beträffande export och transitering drabba bägge de krigförande parterna lika. Konventionen har alltså å ena sidan förbjudit vissa flagranta kränkningar av neutralt territorium genom en krigförandes stridskrafter, å andra sidan givit den neutrala staten frihet att tillåta eller förbjuda export och transitering av krigsmateriel, med iakttagande av likställighet mellan de krigförande.

Konventionen förbigår däremot med tystnad de mellanliggande fallen, när det varken är fråga om kränkningar av den neutrala statens territorium, ej heller normal transiterings trafik. Vidare har konventionen icke behandlat de särskilda frågor, som uppstå rörande förbindelserna mellan en neutral stat och ett av krigförande makt ockuperat land, där fientlig-heterna genom överenskommelse upphört.

i Akt 79.92

Alldeles frånsett de folkrättsliga reglerna i Haag-konventionen har svenska regeringen emellertid haft att överväga, huruvida det icke vore stridande mot tidigare iakttagna allmänna grundsatser för Sveriges neutralitetspolitik eller stridande mot betydelsefulla norska intressen att tilllåta en transitering av det slag, varom här är fråga. I dessa avseenden önskar regeringen framhålla följande synpunkter.

Såsom det är norska regeringen väl bekant, har svenska regeringen under hela den tid, kriget i Norge pågick, konsekvent vägrat all transitering av krigsmateriel och trupper från Tyskland till Norge och på det mest noggranna sätt övervakat, att otillåtna försändelser ej ägde rum.

Sedan striderna i Norge upphört genom att de med Norge allierade makternas stridskrafter dragits från Norge och norska armén nedlagt vapnen, inträdde enligt svenska regeringens åsikt en väsentlig ändring i läget. Regeringen har vid avvägning av de intressen, som i den nya situationen föreligga, varvid även förhållandena på andra håll i världen måst beaktas, kommit till den uppfattningen, att ett rigoröst vidmakthållande av dess tidigare hållning icke skulle motsvara detta nya läge och ej heller anses påkallat av hänsyn till norska intressen.

Norska regeringen är förvisso medveten om att all neutralitetspolitik har sin begränsning i de möjligheter, som stå den neutrala staten till buds vid hävdandet av dess politik. En neutral stat kan därför hava legitima skäl att jämka på en tidigare intagen ståndpunkt, om en sådan jämkning mot bakgrunden av det allmänna politiska och militära läget ter sig såsom mindre väsentlig.

Det är svenska regeringens förhoppning, att norska regeringen skall vid övervägande av nu anförda synpunkter finna, att svenska regeringens handlingssätt varit motiverat av hänsyn, som för en neutral stat i Sveriges läge varit fullt legitima.

Mottag, Herr Envoyé, försäkran om min utmärkta högaktning.

För Ministern: E. Cnson Boheman.

107. Note tili brittiska beskickningen 29 juli 1940.

Inl. s. XII.

Stockholm, le 29 juillet 1940. Monsieur le Ministre,

Par lettre, en date du 19 de ce mois,1 vous avez protesté, au nom de votre Gouvernement, contre certaines facilités accordées à l'Allemagne en ce qui

i Akt 91. 92

Alldeles frånsett de folkrättsliga reglerna i Haag-konventionen har svenska regeringen emellertid haft att överväga, huruvida det icke vore stridande mot tidigare iakttagna allmänna grundsatser för Sveriges neutralitetspolitik eller stridande mot betydelsefulla norska intressen att tilllåta en transitering av det slag, varom här är fråga. I dessa avseenden önskar regeringen framhålla följande synpunkter.

Såsom det är norska regeringen väl bekant, har svenska regeringen under hela den tid, kriget i Norge pågick, konsekvent vägrat all transitering av krigsmateriel och trupper från Tyskland till Norge och på det mest noggranna sätt övervakat, att otillåtna försändelser ej ägde rum.

Sedan striderna i Norge upphört genom att de med Norge allierade makternas stridskrafter dragits från Norge och norska armén nedlagt vapnen, inträdde enligt svenska regeringens åsikt en väsentlig ändring i läget. Regeringen har vid avvägning av de intressen, som i den nya situationen föreligga, varvid även förhållandena på andra håll i världen måst beaktas, kommit till den uppfattningen, att ett rigoröst vidmakthållande av dess tidigare hållning icke skulle motsvara detta nya läge och ej heller anses påkallat av hänsyn till norska intressen.

Norska regeringen är förvisso medveten om att all neutralitetspolitik har sin begränsning i de möjligheter, som stå den neutrala staten till buds vid hävdandet av dess politik. En neutral stat kan därför hava legitima skäl att jämka på en tidigare intagen ståndpunkt, om en sådan jämkning mot bakgrunden av det allmänna politiska och militära läget ter sig såsom mindre väsentlig.

Det är svenska regeringens förhoppning, att norska regeringen skall vid övervägande av nu anförda synpunkter finna, att svenska regeringens handlingssätt varit motiverat av hänsyn, som för en neutral stat i Sveriges läge varit fullt legitima.

Mottag, Herr Envoyé, försäkran om min utmärkta högaktning.

För Ministern: E. Cnson Boheman.

107. Note tili brittiska beskickningen 29 juli 1940.

Inl. s. XII.

Stockholm, le 29 juillet 1940. Monsieur le Ministre,

Par lettre, en date du 19 de ce mois,1 vous avez protesté, au nom de votre Gouvernement, contre certaines facilités accordées à l'Allemagne en ce qui

i Akt 91.93

concerne le transit par la Suède. En réponse, j'ai l'honneur de vous faire connaître ce qui suit.

Aussi longtemps que les opérations de guerre se poursuivaient en Norvège, le Gouvernement suédois a refusé de permettre le transit du personnel militaire ou du matériel de guerre à travers la Suède, pour le compte de Tune ou de l'autre des parties. Après la fin de ces opérations, le Gouvernement s'est considéré en droit d'atténuer cette restriction dans une certaine mesure. En conséquence, il a permis le transit de matériel de guerre et de personnel militaire entre l'Allemagne et la Norvège et entre deux différentes parties de la Norvège, dans des limites et sous des conditions nettement définies.

Par nos conversations concernant cette matière vous connaissez, Monsieur le Ministre, la portée de ces concessions. Vous savez ainsi qu'elles n'ont permis aucune augmentation des troupes allemandes en Norvège et que les expéditions de matériel de guerre ont été d'une importance tout à fait secondaire. Jusqu'ici un nombre de permissionnaires a été transporté de Norvège en Allemagne et une partie de ces permissionnaires est rentrée en Norvège. Tout transit de matériel de guerre est soumis en Suède à un contrôle et par conséquent subordonné à l'octroi d'une licence spéciale. Aucune demande d'une licence visant le transit de matériel de guerre de l'Allemagne à destination de la Norvège n'a été jusqui ici soumise aux autorités suédoises. D'autre part, certaines quantités restreintes de matériel de guerre ainsi que quelques petits contingents de personnel ont été transportés sur les chemins de fer suédois entre deux différentes parties de la Norvège. Autant qu'on puisse en juger ici, ces transports ne constituent pas un élément des opérations de guerre contre la Grande-Bretagne.

En ce qui concerne la compatibilité formelle de ces facilités de transit avec les conventions internationales en vigueur on pourrait soutenir des thèses différentes. Le Gouvernement suédois estime cependant, pour sa part, que, dans les circonstances actuelles, ces facilités ne constituent pas une infraction à la neutralité de la Suède. Il se voit donc obligé à rejeter les assertions faites sur ce point. L'essentiel est cependant, à l'avis du Gouvernement suédois, de constater qu'il n'a pas changé son attitude neutre et d'assurer à nouveau qu'il est aussi déterminé que jamais de tenir la Suède en dehors de la guerre en tant que Puissance strictement neutre et pleinement indépendante. Il est animé d'un vif désir de maintenir les relations amicales avec le Gouvernement britannique, et c'est avec la plus grande satisfaction qu'il prend note du désir analogue, exprimé par vous au nom de votre Gouvernement dans votre lettre précitée.

Dans la même lettre du 19 de ce mois, vous avec aussi protesté contre la confiscation de la traduction suédoise de la publication de M. Harold Nicolson, »Why Britain is at war».94

A cet égard, j'ai l'honneur de vous faire savoir que des mesures ont été prises contre la dite publication en raison des propos injurieux qu'elle contient à l'égard du chef d'un Etat étranger et qui, selon la loi suédoise, doivent avoir pour conséquence sa confiscation. Ces derniers temps la même mesure a été prise, pour la même raison, contre plusieurs autres publications, et aucune discrimination de quelque nature que ce soit n'a été faite entre les

différentes Puissances. Il s'agit dans ce cas seulement de l'application d'une loi suédoise qui est en vigueur depuis très longtemps; elle est mise en application dans tous les cas où une contravention est portée à la connaissance des autorités, sans tenir compte de la manière de laquelle l'infraction a été signalée, soit par le représentant officiel de l'Etat offensé, soit d'une autre manière. Je dois donc formellement contester qu'il y aurait eu même le moindre écart de la neutralité sur ce point.

Veuillez agréer, Monsieur le Ministre, les assurances de ma haute considération.

Pour le Ministre,

Le Secrétaire Général:

E. C:son Boheman.

108, Söderblom till Prytz 29 juli 1940.

Strängt förtroligt handbrev. Inl. s. XII f.

Stockholm den 29 juli 1940.

Tyvärr medgiver icke tiden att närmare ingå på olika frågor, då nu en kurirlägenhet yppar sig. Jag vill omnämna, att Günther dessvärre natten till lördagen utsattes för en njunstensattack och alltjämt är sängliggande. Vi hoppas emellertid, att han inom några dagar och i varje fall i nästa vecka skall vara på fötter igen.

Vad transiteringsfrågan beträffar får jag i första hand hänvisa till den samtidigt härmed Dig delgivna noteväxlingen med engelsmännen. I övrigt torde Du hava så fullständiga informationer, som det är möjligt att lämna. Permittentresorna hava exakt hållit sig inom den ram man från början tänkt sig. Några krigsmaterieltransporter från Tyskland och Danmark till Norge ifrågasättas ej, och de i vår note omtalade transporterna från en del av Norge till en annan hålla sig inom en strängt begränsad ram. I stort sett torde de vara avslutade. Då och då spridas här i Stockholm fantastiska rykten om väldiga transporter, och dessa komma givetvis lätt till engels- 94

A cet égard, j'ai l'honneur de vous faire savoir que des mesures ont été prises contre la dite publication en raison des propos injurieux qu'elle contient à l'égard du chef d'un Etat étranger et qui, selon la loi suédoise, doivent avoir pour conséquence sa confiscation. Ces derniers temps la même mesure a été prise, pour la même raison, contre plusieurs autres publications, et aucune discrimination de quelque nature que ce soit n'a été faite entre les

différentes Puissances. Il s'agit dans ce cas seulement de l'application d'une loi suédoise qui est en vigueur depuis très longtemps; elle est mise en application dans tous les cas où une contravention est portée à la connaissance des autorités, sans tenir compte de la manière de laquelle l'infraction a été signalée, soit par le représentant officiel de l'Etat offensé, soit d'une autre manière. Je dois donc formellement contester qu'il y aurait eu même le moindre écart de la neutralité sur ce point.

Veuillez agréer, Monsieur le Ministre, les assurances de ma haute considération.

Pour le Ministre,

Le Secrétaire Général:

E. C:son Boheman.

108, Söderblom till Prytz 29 juli 1940.

Strängt förtroligt handbrev. Inl. s. XII f.

Stockholm den 29 juli 1940.

Tyvärr medgiver icke tiden att närmare ingå på olika frågor, då nu en kurirlägenhet yppar sig. Jag vill omnämna, att Günther dessvärre natten till lördagen utsattes för en njunstensattack och alltjämt är sängliggande. Vi hoppas emellertid, att han inom några dagar och i varje fall i nästa vecka skall vara på fötter igen.

Vad transiteringsfrågan beträffar får jag i första hand hänvisa till den samtidigt härmed Dig delgivna noteväxlingen med engelsmännen. I övrigt torde Du hava så fullständiga informationer, som det är möjligt att lämna. Permittentresorna hava exakt hållit sig inom den ram man från början tänkt sig. Några krigsmaterieltransporter från Tyskland och Danmark till Norge ifrågasättas ej, och de i vår note omtalade transporterna från en del av Norge till en annan hålla sig inom en strängt begränsad ram. I stort sett torde de vara avslutade. Då och då spridas här i Stockholm fantastiska rykten om väldiga transporter, och dessa komma givetvis lätt till engels-95

männens öron. Jag tror emellertid, att man både här på legationen och i London ej sätter tro till sådana sensationsrykten.

Vi äro tacksamma för att Du haft tillfälle tala med norrmännen om vari) allmänna läge. Det förefaller oss ofta, som om man i London gjorde sig felaktiga föreställningar rörande våra förhållanden, och vi få hoppas, att man från norsk sida icke underblåser vanföreställningar om vårt beroende av mäktiga grannar.

Den 31 avreser om allt går efter beräkning en första kontingent om 125 här internerade engelsmän med det svenska ångfartyget »Göteborg» från Petsamo till Lerwick. Tyskarna hava givit fri lejd och anvisningar, och vi få väl hoppas, att resan skall gå lyckligt samt att därefter återstoden skall kunna resa samma väg, eventuellt med samma fartyg.

109. Boström till Günther 31 juli 1940.

(Utdrag)

Eapport 536, ink. till UD 28/8. Inl. s. XII.1

"Washington den 31 juli 1940.

Det kan icke bestridas att särskilt efter transitobeslutet den allmänna opinionen varit benägen att se Sverige som gående i Tysklands ledband. Statsministerns och övriga regeringsledamöters tal den 28 juli,2 ävensom Tolischius' telegram och artiklar hava, som i en skrivelse i dag8 om den amerikanska pressopinionen gentemot Sverige framhållits, i detta avseende haft en synnerligen god effekt såsom motverkan mot den först uppkomna uppfattningen. Jag har givetvis i samtal med State Department och andra sökt bibringa vederbörande en riktig syn på vår ställning, något som är särskilt nödvändigt i fråga om de militära kommissioner, som nu handhava Förenta Staternas upprustning och i samband därmed stående exportärenden. Som jag förut meddelat har jag starkt understrukit de synpunkter, som bära upp Hans Excellens Statsministerns senaste tal, i samtal med t. f. Secretary of State Sumner Welles och ämnar även göra så, då jag blir mottagen av Presidenten, vilket tyvärr icke kan ske förrän den 2 augusti.

1 Den utelämnade delen av rapporten berör ej transiteringsfrågan.

2 Akt A 4.

3 Skrivelsen innehåller intet av intresse utöver akt 109.

b—470790 95

männens öron. Jag tror emellertid, att man både här på legationen och i London ej sätter tro till sådana sensationsrykten.

Vi äro tacksamma för att Du haft tillfälle tala med norrmännen om vari) allmänna läge. Det förefaller oss ofta, som om man i London gjorde sig felaktiga föreställningar rörande våra förhållanden, och vi få hoppas, att man från norsk sida icke underblåser vanföreställningar om vårt beroende av mäktiga grannar.

Den 31 avreser om allt går efter beräkning en första kontingent om 125 här internerade engelsmän med det svenska ångfartyget »Göteborg» från Petsamo till Lerwick. Tyskarna hava givit fri lejd och anvisningar, och vi få väl hoppas, att resan skall gå lyckligt samt att därefter återstoden skall kunna resa samma väg, eventuellt med samma fartyg.

109. Boström till Günther 31 juli 1940.

(Utdrag)

Eapport 536, ink. till UD 28/8. Inl. s. XII.1

"Washington den 31 juli 1940.

Det kan icke bestridas att särskilt efter transitobeslutet den allmänna opinionen varit benägen att se Sverige som gående i Tysklands ledband. Statsministerns och övriga regeringsledamöters tal den 28 juli,2 ävensom Tolischius' telegram och artiklar hava, som i en skrivelse i dag8 om den amerikanska pressopinionen gentemot Sverige framhållits, i detta avseende haft en synnerligen god effekt såsom motverkan mot den först uppkomna uppfattningen. Jag har givetvis i samtal med State Department och andra sökt bibringa vederbörande en riktig syn på vår ställning, något som är särskilt nödvändigt i fråga om de militära kommissioner, som nu handhava Förenta Staternas upprustning och i samband därmed stående exportärenden. Som jag förut meddelat har jag starkt understrukit de synpunkter, som bära upp Hans Excellens Statsministerns senaste tal, i samtal med t. f. Secretary of State Sumner Welles och ämnar även göra så, då jag blir mottagen av Presidenten, vilket tyvärr icke kan ske förrän den 2 augusti.

1 Den utelämnade delen av rapporten berör ej transiteringsfrågan.

2 Akt A 4.

3 Skrivelsen innehåller intet av intresse utöver akt 109.

b—47079096

Det är under nu rådande förhållanden svårare än någonsin att påverka tidningarna i deras ståndpunktstagande och att inspirera dem till sådana uttalanden, som vi vilja se framförda. Jag har emellertid anmodat Hedin att göra vad han kan därvidlag, liksom jag även själv sökt verka i samma riktning. Just i dagarna har jag haft ett långt samtal med Walter Lappman, den mest lästa och mest respekterade av alla politiska »columnist»-skribenter i amerikansk press, och har goda förhoppningar om att han skall skriva något i för oss önskvärd riktning.

Med min finiske kollega har jag samtalat om de oroande uppgifterna från Finland och funnit honom mycket bekymrad över utvecklingen. Speciellt hade den i min pressöversikt nämnda artikeln i New York Herald Tribune den 26 juli oroat honom, ehuru han icke närmare motiverade sitt pessimistiska bedömande av läget. Uppgifterna från Berlin i New York Times den 28 juli om komplett tyskt désintéressement i finska angelägenheter har jag ej velat taga upp med honom, då han ej själv berört dem.

110. Sändebudet i Washington till UD 2 augusti 1940.

Telegram avsänt från New York, ink. till UD 3/8. M. s. XII.

Presidenten förklarade egna behovet flygplan även för övningsändamål så stort, att det vore svårt avstå några alls men skulle undersöka möjligheterna. Det föreföll möjligt men ingalunda säkert att resterande 22 bombplan från Seversky skulle kunna släppas, övriga inklusive Vultees sannolikt icke. Att under sådana förhållanden enligt Edert telegram 31 juli1 framställda villkor utfå alla resterande Seversky-plan mot avstående Vultee-planen synes uteslutet. Däremot synes möjligt få licens annan material, dock, tveksamt särskilt om motorerna. Presidenten skulle tala vid krigsministeriet och understatssekreteraren, vilken skulle lämna besked måndag eller tisdag. Presidenten behjärtade vårt läge och efter min förklaring vi fortfarande fullt oberoende, förklarade han sig övertygad därom och uppskattade vi lyckats stå emot påtryckningar.

2

1 Berör ej transiteringsfrågan.

2 Det uteslutna är ett meddelande av chifferteknisk natur.

Det är under nu rådande förhållanden svårare än någonsin att påverka tidningarna i deras ståndpunktstagande och

att inspirera dem till sådana uttalanden, som vi vilja se framförda. Jag har emellertid anmodat Hedin att göra vad han kan därvidlag, liksom jag även själv sökt verka i samma riktning. Just i dagarna har jag haft ett långt samtal med Walter Lappman, den mest lästa och mest respekterade av alla politiska »columnist»-skribenter i amerikansk press, och har goda förhoppningar om att han skall skriva något i för oss önskvärd riktning.

Med min finiske kollega har jag samtalat om de oroande uppgifterna från Finland och funnit honom mycket bekymrad över utvecklingen. Speciellt hade den i min pressöversikt nämnda artikeln i New York Herald Tribune den 26 juli oroat honom, ehuru han icke närmare motiverade sitt pessimistiska bedömande av läget. Uppgifterna från Berlin i New York Times den 28 juli om komplett tyskt désintéressement i finska angelägenheter har jag ej velat taga upp med honom, då han ej själv berört dem.

110. Sändebudet i Washington till UD 2 augusti 1940.

Telegram avsänt från New York, ink. till UD 3/8. M. s. XII.

Presidenten förklarade egna behovet flygplan även för övningsändamål så stort, att det vore svårt avstå några alls men skulle undersöka möjligheterna. Det föreföll möjligt men ingalunda säkert att resterande 22 bombplan från Seversky skulle kunna släppas, övriga inklusive Vultees sannolikt icke. Att under sådana förhållanden enligt Edert telegram 31 juli1 framställda villkor utfå alla resterande Seversky-plan mot avstående Vultee-planen synes uteslutet. Däremot synes möjligt få licens annan material, dock, tveksamt särskilt om motorerna. Presidenten skulle tala vid krigsministeriet och understatssekreteraren, vilken skulle lämna besked måndag eller tisdag. Presidenten behjärtade vårt läge och efter min förklaring vi fortfarande fullt oberoende, förklarade han sig övertygad därom och uppskattade vi lyckats stå emot påtryckningar.

2

1 Berör ej transiteringsfrågan.

2 Det uteslutna är ett meddelande av chifferteknisk natur. 97

111. Kichert till Söderblom 2 augusti 1940.

Strängt förtroligt handbrev, ink. till UD */8. Inl. s. XII.

Berlin den 2 augusti 1940.

Vid ett besök, som jag i dag avlade hos statssekreteraren friherre Weizsäcker, upptog jag till en början frågan om de tyska transporterna genom Sverige och uttalade min glädje över att denna fråga genom envoyén Schnurres besök i Stockholm slutgiltigt reglerats. Även Weizsäcker gladde sig häråt och underströk de goda intryck Schnurre medfört från Stockholm.

Då jag därefter antydde, att såvitt jag kunde förstå några svensk-tyska politiska ärenden eller mellanhavanden av någon betydelse ej längre förefunnes, utan att allt vore lugnt och bra, förklarade Weizsäcker, att det nu endast vore pressbekymmer, som förmörkade horisonten vid vår svensktyska himmel. Han hade framför sig en rapport om Sven&ka Dagbladets gårdagsledare, som spekulerat över den sovjet-ryska politiken, och framhöll, att dylika spekulationer sannerligen inte hade något gott med sig. Allvaret i detta vänskapliga påpekande var påtagligt, och redan den omständigheten, att tidningsartikeln presenterats statssekreteraren säger ju en hel del. Jag replikerade, att svenska tidningar nu en gång vore svåra att avvänja vid spekulationer om allt, som händer och sker i världen, att jag för egen del funne det naturligare, att de sysselsatte sig med frågor, som berörde svenska förhållanden och ej andra länders, men att jag å andra sidan måste delgiva honom en iakttageke, som jag här gjort, nämligen att det tema, som syntes intressera några svenska tidningar, och som man här ej önskade se behandlat i den svenska pressen, nämligen de tyskryska förbindelserna, just vore det tema, som tycks nästan mest sysselsätta intresset hos praktiskt taget alla tyskar man här träffar! Både tyska militärer och andra brukade ständigt framhålla, att den tysk-ryska vänskapen! blott vore en episod och att man då kriget i väster vore över nog skulle göra upp räkningen med Sovjet-Ryssland. Weizsäcker, som såg litet förbluffad ut över detta inpass, medgav oförbehållsamt, att iakttagelsen såtillvida nog vore riktig, som det verkligen man och man emellan kannstöptes mycket omkring

detta tema, men tillade, att de, som så gjorde, vore utan all connaissance de cause och att .han för egen del ej kunde dela deras uppfattning. Mellan Tyskland och Sovjet-Ryssland vore det politiska förhållandet tillfredsställande och stabilt; alla spekulationer i motsatt riktning byggde på lösan sand. Även på det ekonomiska området hade utvecklingen gestaltat sig gynnsamt; på detta område förhandlades litet98

emellanåt, och att sådana förhandlingar kunde vara tidsödande och besvärliga, »torde Boheman kunna vitsorda», men när man en gång komme tili resultat, ginge det hela bra. Det politiska vänskapsförhållandet innebure emellertid ingen ändring i den tyska ledningens inställning till kommunismen; om kommunistiska agitatorer skulle sticka upp huvudet i Tyskland, så skulle nog den tyska polisen göra processen kort med dem.

Efter denna lilla utvikning återgick jag till mina erfarenheter från Stockholm och framhöll, att jag av dit ingångna meddelanden från Norge fått ett starkt intryck av hur enstämmigt man inom det norska folket motsatte sig tanken på avsättandet av konungahuset, som uppenbarligen vore djupt förankrat i folkets hjärtan. Med denna utgångspunkt tillfrågade jag Weizsäcker om hans uppfattning om det aktuella läget i Norge. Han förklarade därtill, att hans personliga uppfattning om det norska konungahusets förankring i folket överensstämde med den, varåt jag givit uttryck ; i övrigt vore han ej tillräckligt orienterad om läget för att våga hysa någon belstämd mening om den närmaste tidens utveckling. Han hade dock för egen del närmast det intrycket, att ingen förändring i det nuvarande tillståndet vore förestående, och att frågan därom för ögonblicket ej vore så aktuell som tidigare.

Jag underströk med vilket intresse man i Sverige följde utvecklingen i detta hänseende och uttalade en förhoppning om att man å tysk sida ej skulle i Norge gå fram på ett hårdhänt och i Sverige stötande sätt utan visa all hänsyn för det norska folkets självständighetskänsla. Jag framhöll, att man uppenbarligen nu här i Tyskland hoppades på en vänskapligare inställning från svensk sida och att ett vänskapligt svensk-tyskt förhållande för visso även önskades i Sverige, men att han borde förstå, att Tysklands behandling av Norge och norrmännen måste återverka på den svenska inställningen mot Tyskland.

Weizsäcker sade sig fullt inse detta. Under ett tidigare skede hade han funnit den skandinaviska känsloinställningen mot Tyskland avhängig av Nord-Slesvig; numera, då det slesvigska problemet hade mist sin aktualitet, förstode han, att vägen från Sverige till Tyskland i viss mån ginge över Norge. Jag bekräftade detta men tillade: »Ja, och över Finland.» Jag konstaterade snart, att jag på den punkten inte hade något annat att hämta än uttryck för en helt allmän förståelse.

Det enda positiva, som Weizsäcker hade att säga ifråga om Finland, var, att han inte kunnat finna några indicier på att Ryssland hade för avsikt företaga en ny aggression mot Finland. Då han frågade mig, om min uppfattning eller rättare sagt om uppfattningen i Stockholm, svarade jag, att man med en viss oro konstaterat de nya krav, som undan för undan framställts från rysk sida, bl. a. i fråga om Ålands-öarna, och undrade var detta skulle sluta; även om man inte hade några direkta indicier, som99

kunde tyda på rent aggresisiva avsikter, vore det dock klart, att man med det allvarligaste intresse följde utvecklingen och övervägde den situation, som skulle inträda, därest verkligen en ny finsk-rysk konflikt trots allt skulle uppkomma. Jag pekade på de konsekvenser en sådan konflikt skulle medföra för Sverige och. på olikheten i vårt lands ställning under en dylik i nuvarande läge i jämförelse med förhållandena i vintras. Men jag fick härtill ingen annan reaktion än den väntade: vi räkna här ej med eventualiteten av en ny finsk-rysk konflikt och ha följaktligen ingen anledning spekulera över en sådan. Något uttalande från detta håll om Tysklands inställning i dessa stycken torde för närvarande ej vara möjligt att erhålla. Weizsäcker avslutade samtalet, som varade i nära en timme och som fördes i den angenämaste atmosfär, med några ord om fredsutsikterna: »Vad Ni önskar, och vad jag önskar, är naturligtvis, att det så snart som möjligt blir fredliga förhållanden i världen, att man över huvud inte längre behöver räkna med sådana eventualiteter, som att det ena landet plötsligt blir föremål för en aggression eller invasion av det andra.» Utsikterna till fred nu bedömde han skeptiskt, även om han trodde, att engelska folket vore mjukare inställt än den engelska regeringen. Men när en gång det stora anfallet på England komme att sättas i gång — om det nu bleve oundvikligt och något under ej komme emellan — så trodde han, att

det hela skulle gå mycket fort; anfallet komme att sättas in med sådan militär kraft och effektivitet, att det, såvitt han kunde förstå, måste framtvinga ett snart slut; ett uttalande som när det framföres av denne man, på hans sedvanliga stillsamma sätt, säkerligen ej har karaktären av bluff.

112. Prytz till Söderblom 3 augusti 1940.

Handbrev, ink. till UD 18/8. Inl. s. XII.1

London den 3 augusti 1940.

Vi ha åter genom Foreign Office fått medsända ett litet kuvert till utrikesdepartementet med ett flygplan, som avgår endera dagen — och som väl kommer att återvända hit med det snaraste. Jag sänder därför avskrifter av några av våra rapporter, som avgått med de senaste kurirerna via Petsamo och som icke lära komma fram förrän om ytterligare någon vecka. Samtidigt närsluter jag avskrifter av några handbrev i politiska ämnen, två rörande reaktionen här i landet efter den ryska frammarschen

De i akten åberopade breven beröra ej transiteringsfrågan. 99

kunde tyda på rent aggresisiva avsikter, vore det dock klart, att man med det allvarligaste intresse följde utvecklingen och övervägde den situation, som skulle inträda, därest verkligen en ny finsk-rysk konflikt trots allt skulle uppkomma. Jag pekade på de konsekvenser en sådan konflikt skulle medföra för Sverige och. på olikheten i vårt lands ställning under en dylik i nuvarande läge i jämförelse med förhållandena i vintras. Men jag fick härtill ingen annan reaktion än den väntade: vi räkna här ej med eventualiteten av en ny finsk-rysk konflikt och ha följaktligen ingen anledning spekulera över en sådan. Något uttalande från detta håll om Tysklands inställning i dessa stycken torde för närvarande ej vara möjligt att erhålla. Weizsäcker avslutade samtalet, som varade i nära en timme och som fördes i den angenämaste atmosfär, med några ord om fredsutsikterna: »Vad Ni önskar, och vad jag önskar, är naturligtvis, att det så snart som möjligt blir fredliga förhållanden i världen, att man över huvud inte längre behöver räkna med sådana eventualiteter, som att det ena landet plötsligt blir föremål för en aggression eller invasion av det andra.» Utsikterna till fred nu bedömde han skeptiskt, även om han trodde, att engelska folket vore mjukare inställt än den engelska regeringen. Men när en gång det stora anfallet på England komme att sättas i gång — om det nu bleve oundvikligt och något under ej komme emellan — så trodde han, att det hela skulle gå mycket fort; anfallet komme att sättas in med sådan militär kraft och effektivitet, att det, såvitt han kunde förstå, måste framtvinga ett snart slut; ett uttalande som när det framföres av denne man, på hans sedvanliga stillsamma sätt, säkerligen ej har karaktären av bluff.

112. Prytz till Söderblom 3 augusti 1940.

Handbrev, ink. till UD 18/8. Inl. s. XII.1

London den 3 augusti 1940.

Vi ha åter genom Foreign Office fått medsända ett litet kuvert till utrikesdepartementet med ett flygplan, som avgår endera dagen — och som väl kommer att återvända hit med det snaraste. Jag sänder därför avskrifter av några av våra rapporter, som avgått med de senaste kurirerna via Petsamo och som icke lära komma fram förrän om ytterligare någon vecka. Samtidigt närsluter jag avskrifter av några handbrev i politiska ämnen, två rörande reaktionen här i landet efter den ryska frammarschen

De i akten åberopade breven beröra ej transiteringsfrågan.100

i Balticum (den 25 och 27 juli) samt ett angående Mr. Be vins uttalanden vid en privat sammankomst med Cityfolk (den 27 juli).

På grund av den korta varseln till denna kurirlägenhet medhinna vi tyvärr icke någon utförlig rapportering angående dagsläget här. Jag får därför hänvisa till den allmänna »stämningsbild», som innehålles i ett handbrev till Boheman den 30 juli.

Här råder »lull before the storm» och man spekulerar mycket angående orsakerna till uppskovet med det

utlovade anfallet. Deutsches Nachrichtenbüros tillkännagivande att slutkriget mot England redan hade börjat och Gaydas samtidiga uttalanden, att detta anfall icke skulle få formen av en plötslig, dramatisk attack, ha föranlett en del undran, om det hela är ett propagandatrick, avsett att stilla otåligheten i de egna leden eller att försöka invagga motståndaren i trygghet. Såsom exempel härpå bifogar jag Times diplomatiske korrespondents reflexioner i gårdagens tidning. Såsom typiska för ställningen sänder jag tillika dagens huvudledare i Times, »Delayed Battle», och samma tidnings ledare den 1 dennes »Ready for action».

Förloppet av luftkriget ger här anledning till rätt lugnande reflexioner. De tyska förlusterna under den senaste månaden uppskattas till 240 maskiner, d. v. s. i medeltal 8 per dag och, vad mer är, cirka 600 piloter. Denna fråga sysselsätter « särskilt Commander King Hall i hans senaste »News Letter», som jag även bifogar. Han söker där efter orsakerna till att de engelska raiderna över Tyskland synas ha givit så mycket bättre resultat än de tyska över England. De senare lära enligt alla tillgängliga vittnesbörd icke på något sätt hava stört den intensifierade och genom sin koncentration relativt sårbara flygplansproduktionen här.

King Hall har vissa förutsättningar att bedöma den frågan, då han numera biträder Admirai Sir Edward Evans, den energiske »marinattachén» under norska kriget, i handhavandet av luftskyddet för flygplansproduktionen.

Om vårt eget land har det varit något tystare den senaste tiden. Av statsministerns tal den 28 juli1 har pressen refererat uttalandena om, att vi icke vilja gå andras ärenden, och konungens trontal refererades igår i aftontidningarna.

De engelska internerades hemresa har omnämnts i Stockholmstelegram och i en artikel— tydligen ganska förvirrad — i Evening Standard den 29 juli, som jag bifogar.

Ifråga om förhållandet till Norge vill jag blott nämna, att norska legationen numera visar full förståelse för våra svårigheter och inser det meningslösa i onödigt skadande av förhållandet till oss. Detsamma gäller

1 Akt A 4.101

större delen av regeringen. Däremot utspridas fortfarande från andra norska kretsar här, särskilt norrmän, som på senare tid tagit sig hit över från Sverige eller Norge, ofördelaktiga och missvisande uppgifter om vår hållning. Sådana uppgifter nå tyvärr också lätt engelska och amerikanska öron, men det är ändå svårt att komma åt källorna. Sålunda påstås i dessa kretsar bestämt, att vår konung vädjat till konung Haakon att abdikera.

Beträffande Ryssland kan man såsom sammanfattning säga, att man numera varken i Foreign Office eller på presshåll gör sig några illusioner angående utsikterna för någon snar förbättring av relationerna och i varje fall icke på det tysk-ryska samarbetets bekostnad. På vissa håll kritiserar man regeringen för att icke hava begagnat tillfället till ett bevis på uppriktigheten i sina strävanden genom att konsultera Ryssland före uppgörelsen med Japan angående Burmavägen. Frågan om de blockerade baltiska tillgodohavandena här är ju också ett nytt irritationsmoment. — Man ser mycket allvarligt på det finsk-ryska förhållandet och jag förmodar, att den oro, som man här hyser härför, tillfullo delas i Stockholm.

Molotovs tal analyseras idag utförligt av de olika tidningarnas kommentatorer. Huvudintrycket är att de kyliga uttalandena om England varken voro bättre eller sämre än man väntat sig — enligt Vernon Bart-lett i News Chronicle snarast bättre. Jag bifogar de större tidningarnas artiklar om talet, särskilt Manchester Guardians ledare idag synes av intresse.

(Tillagt:) »Daily Sketch» har idag en ovänlig kommentar i anledning Konungens ord om vår utrikespolitik i trontalet. Men från denna tidning var ej mycket bättre att vänta.

113. Verbalnote från tyska beskickningen 21 augusti 1940.

Ink. till UD 22/8.

Die Deutsche Gesandtschaft beehrt sich, das Königlich Schwedische Ministerium des Äussern zu bitten, der Verwaltung für Telegraph- und Telephonwesen gegenüber die Genehmigung für folgende Massnahme zu

erteilen :

Anlage eines Telephonanschlusses für den deutschen »Bahnhofsoffizier 132» in Trelleborg in dessen Diensträumen. Dieser Anschluss soll auf Veranlassung des Deutschen Oberkommandos der Wehrmacht (O.K.W.) durch das Deutsche Reichspostministerium so geschaltet werden, dass eine unmittelbare Telephon Verbindung zwischen O.K.W. Berlin, Transportkommandantur Stettin und Bahnhofsoffizier 180 in Sassnitz-Hafen einer- 101

större delen av regeringen. Däremot utspridas fortfarande från andra norska kretsar här, särskilt norrmän, som på senare tid tagit sig hit över från Sverige eller Norge, ofördelaktiga och missvisande uppgifter om vår hållning. Sådana uppgifter nå tyvärr också lätt engelska och amerikanska öron, men det är ändå svårt att komma åt källorna. Sålunda påstås i dessa kretsar bestämt, att vår konung vädjat till konung Haakon att abdikera.

Beträffande Ryssland kan man såsom sammanfattning säga, att man numera varken i Foreign Office eller på presshåll gör sig några illusioner angående utsikterna för någon snar förbättring av relationerna och i varje fall icke på det tysk-ryska samarbetets bekostnad. På vissa håll kritiserar man regeringen för att icke hava begagnat tillfället till ett bevis på uppriktigheten i sina strävanden genom att konsultera Ryssland före uppgörelsen med Japan angående Burmavägen. Frågan om de blockerade baltiska tillgodohavandena här är ju också ett nytt irritationsmoment. — Man ser mycket allvarligt på det finsk-ryska förhållandet och jag förmodar, att den oro, som man här hyser härför, tillfullo delas i Stockholm.

Molotovs tal analyseras idag utförligt av de olika tidningarnas kommentatorer. Huvudintrycket är att de kyliga uttalandena om England varken voro bättre eller sämre än man väntat sig — enligt Vernon Bart-lett i News Chronicle snarast bättre. Jag bifogar de större tidningarnas artiklar om talet, särskilt Manchester Guardians ledare idag synes av intresse.

(Tillagt:) »Daily Sketch» har idag en ovänlig kommentar i anledning Konungens ord om vår utrikespolitik i trontalet. Men från denna tidning var ej mycket bättre att vänta.

113. Verbalnote från tyska beskickningen 21 augusti 1940.

Ink. till UD 22/8.

Die Deutsche Gesandtschaft beehrt sich, das Königlich Schwedische Ministerium des Äussern zu bitten, der Verwaltung für Telegraph- und Telephonwesen gegenüber die Genehmigung für folgende Massnahme zu erteilen :

Anlage eines Telephonanschlusses für den deutschen »Bahnhofsoffizier 132» in Trelleborg in dessen Diensträumen. Dieser Anschluss soll auf Veranlassung des Deutschen Oberkommandos der Wehrmacht (O.K.W.) durch das Deutsche Reichspostministerium so geschaltet werden, dass eine unmittelbare Telephon Verbindung zwischen O.K.W. Berlin, Transportkommandantur Stettin und Bahnhofsoffizier 180 in Sassnitz-Hafen einer-102

seits und dem Bahnhofsoffizier 132 in Trelleborg andererseits hergestellt wird.

Es hat sich in der Praxis herausgestellt, dass eine schnelle Nachrichtenverbindung zwischen den vorgenannten deutschen Transportdienststellen unbedingt notwendig ist, um die sichere und reibungslose Einleitung und Durchführung der über Sassnitz—Trelleborg laufenden deutschen Wehrmachttransporte zu gewährleisten. Bei Benutzung des öffentlichen Fernsprechnetzes ist dies jedoch — wie es sich in der letzten Zeit erwiesen hat — nicht der Fall.

Die Generaldirektion der Königlich Schwedischen Staatsbahnen, Militärbüro, sowohl wie die Verwaltung des Telegraph- und Telephonwesens sind über den vorstehend ausgesprochenen Wunsch bereits orientiert. Letzgenannte Verwaltung hat dem Transportoffizier beim Militärattaché bereite ihrerseits ihr Einverständnis telephonisch mitgeteilt, jedoch gebeten, dass die Zustimmung des Königlich Schwedischen Ministeriums des Äussern herbeigeführt werden möge.

Die entstehenden Kosten werden durch die deutsche Verwaltung getragen.

Die Deutsche Gesandtschaft wäre dem Königlich Schwedischen Ministerium des Äussern besonders dankbar, wenn ihrer Bitte möglichst bald entsprochen werden könnte.

Stockholm, den 21. August 1940.

(Anteckning av Berencreutz:) 22/3 överl. till gen.dir. Ericson, k. telegrafstyrelsen för ben. yttrande.1

114. Prytz till Boheman 22 augusti 1940.

(Utdrag)

Strängt förtroligt handbrev, ink. till UD 29/8. De uteslutna delarna äro ej av intresse för tran-siteringsfrågan. Inl. s. XII.

27 Portland Place W. 1. (London) den 22 augusti 1940.

Mr. Butler, med vilken jag i går hade ett längre samtal, gjorde en tour d'horizon . ..

Mr. Butler slutade sin monolog med några vänliga ord om Sverige« ställning. Man hade största förstående för de svenska politiska svårig-

1 Jfr akt 116. 102

seits und dem Bahnhofsoffizier 132 in Trelleborg andererseits hergestellt wird.

Es hat sich in der Praxis herausgestellt, dass eine schnelle Nachrichtenverbindung zwischen den vorgenannten deutschen Transportdienststellen unbedingt notwendig ist, um die sichere und reibungslose Einleitung und Durchführung der über Sassnitz—Trelleborg laufenden deutschen Wehrmachttransporte zu gewährleisten. Bei Benutzung des öffentlichen Fernsprechnetzes ist dies jedoch — wie es sich in der letzten Zeit erwiesen hat — nicht der Fall.

Die Generaldirektion der Königlich Schwedischen Staatsbahnen, Militärbüro, sowohl wie die Verwaltung des Telegraph- und Telephonwesens sind über den vorstehend ausgesprochenen Wunsch bereits orientiert. Letzgenannte Verwaltung hat dem Transportoffizier beim Militärattaché bereite ihrerseits ihr Einverständnis telephonisch mitgeteilt, jedoch gebeten, dass die Zustimmung des Königlich Schwedischen Ministeriums des Äussern herbeigeführt werden möge.

Die entstehenden Kosten werden durch die deutsche Verwaltung getragen.

Die Deutsche Gesandtschaft wäre dem Königlich Schwedischen Ministerium des Äussern besonders dankbar, wenn ihrer Bitte möglichst bald entsprochen werden könnte.

Stockholm, den 21. August 1940.

(Anteckning av Berencreutz:) 22/3 överl. till gen.dir. Ericson, k. telegrafstyrelsen för ben. yttrande.1

114. Prytz till Boheman 22 augusti 1940.

(Utdrag)

Strängt förtroligt handbrev, ink. till UD 29/8. De uteslutna delarna äro ej av intresse för tran-siteringsfrågan. Inl. s. XII.

27 Portland Place W. 1. (London) den 22 augusti 1940.

Mr. Butler, med vilken jag i går hade ett längre samtal, gjorde en tour d'horizon . ..

Mr. Butler slutade sin monolog med några vänliga ord om Sverige« ställning. Man hade största förstående för de svenska politiska svårig-

1 Jfr akt 116.103

heterna och insåge, att en svår balansgång måste upprätthållas. Man hade med tillfredsställelse lagt märke till, att Herr Rosenbergs och andra tyska locktoner avsedda att tilldela Sverige en roll som förmedlare av tyska framtidsplaner i Skandinavien hade fått ett dåligt mottagande i svensk press. Han hade med anledning av sina uttalanden i parlamentet om svensk neutralitet mottagit ett brev från Marcus Wallenberg, Jr., som sökt förklara de (svenska eftergifterna i tranisitfrågan, och bad mig vara försäkrad om, att sådana uttalanden, ehuru ur formell synpunkt berättigade, icke betydde någon djupare misstro till eller missuppfattning av den svenska politiken. Han skulle om några dagar sända mig sitt svar till Marcus.

Samtalet återspeglade i fråga om Englands egen ställning den lugna tillförsikt, som här synes råda, och som blivit alltmera uppenbar de sista två veckorna, samt vad beträffar inställningen till Sverige en bättre uppfattning av vårt läge och en uppskattning av vad vi kunnat göra i sådana saker som repatriering av internerade m. m.

Då jag emellertid sökte begagna tillfället att understryka våra svårigheter beträffande Petsamo-trafiken och vårt beroende av denna, visade Mr. Butler sig lika skeptisk som Ministry of Economic Warf are och Ad-miralty rörande denna förbindelseleds upprätthållande någon längre tid. Förhållandet Ryssland—Finland och Tyskland—Amerika kunde göra ett brådstörtat slut på trafiken.

115. Wrede till Engzell 26 augusti 1940.

Skrivelse från järnvägsstyrelsens militärbyrå ink. till UD 278. Inl. s. XIII.

Under hänvisning till utrikesdepartementets P.M.1 av den 9 juli 1940. angående transporter av tyskt militärmanskap och tysk material via Storlien till Narvik, har jag äran meddela, att t. o. m. den 26. augusti hava

4432 man 1112 hästar transporterats.

Enär omfattningen av dessa transporter, enligt den förteckning som fanns bilagd förutnämnda P.M., utgjorde 5025 man och 2695 hästar och denna kvot vad manskap beträffar snart uppnåtts, får jag härmed bringa detta förhållande till utrikesrådets kännedom.

Stockholm den 26. augusti 1940.

(Marginalanteckning med blyerts:) Söderblom talat med Wrede om att göra ty. uppmärksamma på att kontingenten snart är fylld.

1 Akt 61. 103

heterna och insåge, att en svår balansgång måste upprätthållas. Man hade med tillfredsställelse lagt märke till, att Herr Rosenbergs och andra tyska locktoner avsedda att tilldela Sverige en roll som förmedlare av tyska framtidsplaner i Skandinavien hade fått ett dåligt mottagande i svensk press. Han hade med anledning av sina uttalanden i parlamentet om svensk neutralitet mottagit ett brev från Marcus Wallenberg, Jr., som sökt förklara de (svenska eftergifterna i tranisitfrågan, och bad mig vara försäkrad om, att sådana uttalanden, ehuru ur formell synpunkt berättigade, icke betydde någon djupare misstro till eller missuppfattning av den svenska politiken. Han skulle om några dagar sända mig sitt svar till Marcus.

Samtalet återspeglade i fråga om Englands egen ställning den lugna tillförsikt, som här synes råda, och som blivit alltmera uppenbar de sista två veckorna, samt vad beträffar inställningen till Sverige en bättre uppfattning av vårt läge och en uppskattning av vad vi kunnat göra i sådana saker som repatriering av internerade m. m.

Då jag emellertid sökte begagna tillfället att understryka våra svårigheter beträffande Petsamo-trafiken och vårt beroende av denna, visade Mr. Butler sig lika skeptisk som Ministry of Economic Warf are och Ad-miralty rörande denna förbindelseleds upprätthållande någon längre tid. Förhållandet Ryssland—Finland och Tyskland—Amerika kunde göra ett brådstörtat slut på trafiken.

115. Wrede till Engzell 26 augusti 1940.

Skrivelse från järnvägsstyrelsens militärbyrå ink. till UD 278. Inl. s. XIII.

Under hänvisning till utrikesdepartementets P.M.1 av den 9 juli 1940. angående transporter av tyskt militärmanskap och tysk material via Storlien till Narvik, har jag äran meddela, att t. o. m. den 26. augusti hava

4432 man 1112 hästar transporterats.

Enär omfattningen av dessa transporter, enligt den förteckning som fanns bilagd förutnämnda P.M., utgjorde 5025 man och 2695 hästar och denna kvot vad manskap beträffar snart uppnåtts, får jag härmed bringa detta förhållande till utrikesrådets kännedom.

Stockholm den 26. augusti 1940.

(Marginalanteckning med blyerts:) Söderblom talat med Wrede om att göra ty. uppmärksamma på att kontingenten snart är fylld.

1 Akt 61. 104

116. Promemoria, upprättad inom telegrafstyrelsen 27 augusti 1940.

Å akten har antecknats: »Lämnad av g(ene~ ral)á(irektör) Ericson.» Ink. till UD 27/8.

Den av tyska Reichspostministerium och tyska legationen i Stockholm gjorda framställningen1 om direkta telefonledningar från tyske »Bahnhofsoffizier 132» i Trelleborg till Berlin resp. Stettin och Sassnitz Hafen synes kunna lämpligen tillmötesgås på det sättet, att nämnde tyske funktionär får abonnera å en direkt ledning (direkter Fernanschluss) till Malmö telefonstation, vilken ledning intages till en särskild avdelning, där densamma kan vid beställning av samtal omedelbart kopplas till mel-lanriksledningarna mellan Sverige och Tyskland. För att samtalen må kunna utan tidsutdräkt uppsättas till de i legationens skrivelse angivna myndigheterna i Berlin, Stettin och Sassnitz-Hafen är styrelsen beredd att inkoppla nya direkta telefonledningar mellan Malmö och sagda tyska stationer.

Ersättningen för den abonnerade ledningen Trelleborg—Malmö kan fastställas efter överenskommelse mellan »Bahnhofsoffizier» och telegrafstyrelsen.

(Blyertsanteckning av Berencreutz:) Ovanstående framfört till Dr. Geffcken 28/8, med förmälan att detaljerna kunna regleras mellan byråchefen Olters och major Maenss.

117. Maenss till Lagerfelt 29 augusti 1940.

Ink. till UD 3% 1940. Inl. s. XIII.

Stockholm, den 29.8.1940.

Das Königl. Schwedische Ministerium des Äussern bitte ich ergebenst, die generelle Genehmigung für folgende Transporte erteilen zu wollen:

1.) Eine Reichsarbeitsdienstabteilung in Stärke von etwa 15 Führern und 1050 Man, ohne Waffen, aus Deutschland über Sassnitz— Trelleborg nach Narvik.

Die Abteilung ist am 1.9.1940 in Deutschland transportbereit.

2.) 4 Offiziere, 150 Mann; ferner 43 Fahrzeuge und 7 Geschütze (wahrscheinlich keine Munition) aus (Narvik)—Riksgränsen—Charlottenberg— (Oslo).

Der Transportweg über Charlottenberg anstatt über Storlien ist notwendig wegen der bekannten Störungen auf der norwegischen Strecke Drontheim—Oslo.

1 Akt 113. 104

116. Promemoria, upprättad inom telegrafstyrelsen 27 augusti 1940.

Å akten har antecknats: »Lämnad av g(ene~ ral)á(irektör) Ericson.» Ink. till UD 27/8.

Den av tyska Reichspostministerium och tyska legationen i Stockholm gjorda framställningen1 om direkta

telefonledningar från tyske »Bahnhofsoffizier 132» i Trelleborg till Berlin resp. Stettin och Sassnitz Hafen synes kunna lämpligen tillmötesgås på det sättet, att nämnde tyske funktionär får abonnera å en direkt ledning (direkter Fernanschluss) till Malmö telefonstation, vilken ledning intages till en särskild avdelning, där densamma kan vid beställning av samtal omedelbart kopplas till mel-lanriksledningarna mellan Sverige och Tyskland. För att samtalen må kunna utan tidsutdräkt uppsättas till de i legationens skrivelse angivna myndigheterna i Berlin, Stettin och Sassnitz-Hafen är styrelsen beredd att inkoppla nya direkta telefonledningar mellan Malmö och sagda tyska stationer.

Ersättningen för den abonnerade ledningen Trelleborg—Malmö kan fastställas efter överenskommelse mellan »Bahnhofsoffizier» och telegrafstyrelsen.

(Blyertsanteckning av Berencreutz:) Ovanstående framfört till Dr. Geffcken 28/8, med förmälan att detaljerna kunna regleras mellan byråchefen Olters och major Maenss.

117. Maenss till Lagerfelt 29 augusti 1940.

Ink. till UD 3% 1940. Inl. s. XIII.

Stockholm, den 29.8.1940.

Das Königl. Schwedische Ministerium des Äussern bitte ich ergebenst, die generelle Genehmigung für folgende Transporte erteilen zu wollen:

1.) Eine Reichsarbeitsdienstabteilung in Stärke von etwa 15 Führern und 1050 Man, ohne Waffen, aus Deutschland über Sassnitz— Trelleborg nach Narvik.

Die Abteilung ist am 1.9.1940 in Deutschland transportbereit.

2.) 4 Offiziere, 150 Mann; ferner 43 Fahrzeuge und 7 Geschütze (wahrscheinlich keine Munition) aus (Narvik)—Riksgränsen—Charlottenberg— (Oslo).

Der Transportweg über Charlottenberg anstatt über Storlien ist notwendig wegen der bekannten Störungen auf der norwegischen Strecke Drontheim—Oslo.

1 Akt 113.105

3.) Einen 2. Urlauberzug aus Oslo über Kornsjoe nach Trelleborg, voraussichtlich am 31.8.1940 ab Oslo.

Die Generaldirektion der Königl. Schwedischen Staatsbahnen, Militärbüro, hat Abschrift dieses Schreibens erhalten.

(Med blyerts, Söderbloms stil:) Söderblom 30/s meddelat Wrede — som sedan underrättat Maenns — följande p. 1.) bifall, dock uppdelning på 2 tåg

». 2.) bifall i vad avser sträckan (Narvik)—Riksgränsen'—S t o r 1 i e n. ». 3.) bifall. 30j8 Maenss vid dir. tel.samtal sagt sig skola återkomma (ev.).

118. Maenss till Lagerfelt 2 september 1940.

Ink. till UD 2/9.

Stockholm, den 2.9.1940. Dem Königlich Schwedischen Ministerium des Äussern teile ich unter Bezugnahme auf mein Schreiben1 vom 29.8.1940 ergebenst mit, dass die Störungen zwischen Drontheim und Oslo soweit beseitigt sind, dass die Strecke provisorisch befahren werden kann. Ich bitte daher um Genehmigung, den unter Punkt 2.) genannten Transport von Riksgränsen über Storlien nach Drontheim zu befördern. Es handelt sich um zwei Züge in Stärke von je etwa 23 Wagen. Mit dem Gerätezug (43 Fahrzeuge und 7 Geschütze) soll nur die notwendigste Begleitmannschaft fahren.

119. Maenss tili Lagerfeit 3 september 1940.

Ink. tili UD V9- Inl. s. XIV.

Stockholm, den 3.9.1940.

Dem Königlich Schwedischen Ministerium des Äussern beehre ich mich, folgendes mitzuteilen:

Der ständige Verkehr von Urlaubern und Einzelreisenden über See zwischen Dänemark und Norwegen hat zur Zeit eine Störung erfahren.

Um die dadurch hervorgerufene Stockung zu beseitigen, bitte ich ergebenst um generelle Genehmigung zum Transport von etwa 1000 bis 1500 Mann von (Helsingör)—Hälsingborg—Kornsjoe (—Oslo) in etwa 2 Zügen, voraussichtlich am 7. oder 8. September.

Die benötigten Eisenbahnwagen würden aus Dänemark kommen und mit dem Trajekt von Helsingör übergesetzt werden.

i Akt 117. 105

3.) Einen 2. Urlauberzug aus Oslo über Kornsjoe nach Trelleborg, voraussichtlich am 31.8.1940 ab Oslo.

Die Generaldirektion der Königl. Schwedischen Staatsbahnen, Militärbüro, hat Abschrift dieses Schreibens erhalten.

(Med blyerts, Söderbloms stil:) Söderblom 30/s meddelat Wrede — som sedan underrättat Maenns — följande p. 1.) bifall, dock uppdelning på 2 tåg

». 2.) bifall i vad avser sträckan (Narvik)—Riksgränsen'—S t o r 1 i e n. ». 3.) bifall. 30j8 Maenss vid dir. tel.samtal sagt sig skola återkomma (ev.).

118. Maenss till Lagerfelt 2 september 1940.

Ink. till UD 2/9.

Stockholm, den 2.9.1940. Dem Königlich Schwedischen Ministerium des Äussern teile ich unter Bezugnahme auf mein Schreiben1 vom 29.8.1940 ergebenst mit, dass die Störungen zwischen Drontheim und Oslo soweit beseitigt sind, dass die Strecke provisorisch befahren werden kann. Ich bitte daher um Genehmigung, den unter Punkt 2.) genannten Transport von Riksgränsen über Storlien nach Drontheim zu befördern. Es handelt sich um zwei Züge in Stärke von je etwa 23 Wagen. Mit dem Gerätezug (43 Fahrzeuge und 7 Geschütze) soll nur die notwendigste Begleitmannschaft fahren.

119. Maenss tili Lagerfeit 3 september 1940.

Ink. tili UD V9- Inl. s. XIV.

Stockholm, den 3.9.1940.

Dem Königlich Schwedischen Ministerium des Äussern beehre ich mich, folgendes mitzuteilen:

Der ständige Verkehr von Urlaubern und Einzelreisenden über See zwischen Dänemark und Norwegen hat zur Zeit eine Störung erfahren.

Um die dadurch hervorgerufene Stockung zu beseitigen, bitte ich ergebenst um generelle Genehmigung zum Transport von etwa 1000 bis 1500 Mann von (Helsingör)—Hälsingborg—Kornsjoe (—Oslo) in etwa 2 Zügen, voraussichtlich am 7. oder 8. September.

Die benötigten Eisenbahnwagen würden aus Dänemark kommen und mit dem Trajekt von Helsingör übergesetzt werden.

i Akt 117. 105

3.) Einen 2. Urlauberzug aus Oslo über Kornsjoe nach Trelleborg, voraussichtlich am 31.8.1940 ab Oslo.

Die Generaldirektion der Königl. Schwedischen Staatsbahnen, Militärbüro, hat Abschrift dieses Schreibens erhalten.

(Med blyerts, Söderbloms stil:) Söderblom 30/s meddelat Wrede — som sedan underrättat Maenns — följande p. 1.) bifall, dock uppdelning på 2 tåg

». 2.) bifall i vad avser sträckan (Narvik)—Riksgränsen'—S t o r 1 i e n. ». 3.) bifall. 30j8 Maenss vid dir. tel.samtal sagt sig skola återkomma (ev.).

118. Maenss till Lagerfelt 2 september 1940.

Ink. till UD 2/9.

Stockholm, den 2.9.1940. Dem Königlich Schwedischen Ministerium des Äussern teile ich unter Bezugnahme auf mein Schreiben1 vom 29.8.1940 ergebenst mit, dass die Störungen zwischen Drontheim und Oslo soweit beseitigt sind, dass die Strecke provisorisch befahren werden kann. Ich bitte daher um Genehmigung, den unter Punkt 2.) genannten Transport von Riksgränsen über Storlien nach Drontheim zu befördern. Es handelt sich um zwei Züge in Stärke von je etwa 23 Wagen. Mit dem Gerätezug (43 Fahrzeuge und 7 Geschütze) soll nur die notwendigste Begleitmannschaft fahren.

119. Maenss tili Lagerfeit 3 september 1940.

Ink. tili UD V9- Inl. s. XIV.

Stockholm, den 3.9.1940.

Dem Königlich Schwedischen Ministerium des Äussern beehre ich mich, folgendes mitzuteilen:

Der ständige Verkehr von Urlaubern und Einzelreisenden über See zwischen Dänemark und Norwegen hat zur Zeit eine Störung erfahren.

Um die dadurch hervorgerufene Stockung zu beseitigen, bitte ich ergebenst um generelle Genehmigung zum Transport von etwa 1000 bis 1500 Mann von (Helsingör)—Hälsingborg—Kornsjoe (—Oslo) in etwa 2 Zügen, voraussichtlich am 7. oder 8. September.

Die benötigten Eisenbahnwagen würden aus Dänemark kommen und mit dem Trajekt von Helsingör übergesetzt werden.

i Akt 117.106

Es ist möglich, dass vonseiten des Deutschen Wehrmacht-Befehlshabers in Oslo der Wunsch ausgesprochen wird, um die Wagen nicht leer und ungenutzt zurückgehen zu lassen, auch wieder Mannschaften (Urlauber etc.) aus Oslo via Hälsingborg—Helsingör zurückzuschicken. Auch für diesen Fall darf ich vorsorglich schon jetzt um die generelle Genehmigung des Königlich Schwedischen Ministerium des Äussern ergebenst bitten.

Statens Järnvägarnas Militärbyrån hat Abschrift dieses Schreibens erhalten.

(Blyertsanteckning av Lagerfeit:) 4/8 av hr Söderblom föredraget för Exe. 4/8 tel. Maeniss enl. särsk. uppteckning.1

! 120. Promemoria av Lagerfeit 4 september 1940.

Inl. s. XIV.

Vid telefonsamtal med transportoffioeren vid härvarande tyska beskickning, majoren Maenss, har jag på herr Söderbloms order meddelat honom, att den framställning om transport av viss tysk militär, som han gjort i skrivelse till kungl. utrikesdepartementet den 3 september 1940,2 tyvärr icke kunde beviljas. Härvid erinrades om vad som uttryckligen överens-kommits i noteväxlingen mellan Excellensen och envoyén Schnurre rörande formen för dylika framställningar. Man ansage sig å svensk sida böra hålla sig till denna överenskommelse, detta icke minst på grund av den betydelse, som problemkomplexet kommit att tillmätas i Sverige. På ett inpass av majoren Maenss framhölls slutligen också, att den ifrågasatta transporten även ur rent trafiktekniska synpunkter komme att åstadkomma stora svårigheter, då det svenska vagnmaterialet för närvarande vore hårt ansträngt, något som M. även kände väl till.

Stockholm den 4 september 1940.

(Med bläck:) Major Wrede 4/9 underrättad om att framställningen av-slagits.

121. Söderblom till Sichert 4 september 1940.

Förtroligt handbrev. Inl. s. XIV.

Stockholm den 4 september 1940.

Under de senaste dagarna har transportofficeren vid härvarande tyska beskickning gjort vissa framställningar ifråga om transporter av tyskt

1 Akt 120.

2 Akt 119. 106

Es ist möglich, dass vonseiten des Deutschen Wehrmacht-Befehlshabers in Oslo der Wunsch ausgesprochen wird, um die Wagen nicht leer und ungenutzt zurückgehen zu lassen, auch wieder Mannschaften (Urlauber etc.) aus Oslo via Hälsingborg—Helsingör zurückzuschicken. Auch für diesen Fall darf ich vorsorglich schon jetzt um die generelle Genehmigung des Königlich Schwedischen Ministerium des Äussern ergebenst bitten.

Statens Järnvägarnas Militärbyrån hat Abschrift dieses Schreibens erhalten.

(Blyertsanteckning av Lagerfeit:) 4/8 av hr Söderblom föredraget för Exe. 4/8 tel. Maeniss enl. särsk. uppteckning.1

! 120. Promemoria av Lagerfeit 4 september 1940.

Inl. s. XIV.

Vid telefonsamtal med transportoffioeren vid härvarande tyska beskickning, majoren Maenss, har jag på herr Söderbloms order meddelat honom, att den framställning om transport av viss tysk militär, som han gjort i skrivelse till kungl. utrikesdepartementet den 3 september 1940,2 tyvärr icke kunde beviljas. Härvid erinrades om vad som uttryckligen överens-kommits i noteväxlingen mellan Excellensen och envoyén Schnurre rörande formen för dylika framställningar. Man ansage sig å svensk sida böra hålla sig till denna överenskommelse, detta icke minst på grund av den betydelse, som problemkomplexet kommit att tillmätas i Sverige. På ett inpass av majoren Maenss framhölls slutligen också, att den ifrågasatta transporten även ur rent trafiktekniska synpunkter komme att åstadkomma stora svårigheter, då det svenska vagnmaterialet för närvarande vore hårt ansträngt, något som M. även kände väl till.

Stockholm den 4 september 1940.

(Med bläck:) Major Wrede 4/9 underrättad om att framställningen av-slagits.

121. Söderblom till Sichert 4 september 1940.

Förtroligt handbrev. Inl. s. XIV.

Stockholm den 4 september 1940.

Under de senaste dagarna har transportofficeren vid härvarande tyska beskickning gjort vissa framställningar ifråga om transporter av tyskt

1 Akt 120.

2 Akt 119. 106

Es ist möglich, dass vonseiten des Deutschen Wehrmacht-Befehlshabers in Oslo der Wunsch ausgesprochen wird, um die Wagen nicht leer und ungenutzt zurückgehen zu lassen, auch wieder Mannschaften (Urlauber etc.) aus Oslo via Hälsingborg—Helsingör zurückzuschicken. Auch für diesen Fall darf ich vorsorglich schon jetzt um die generelle Genehmigung des Königlich Schwedischen Ministerium des Äussern ergebenst bitten.

Statens Järnvägarnas Militärbyrån hat Abschrift dieses Schreibens erhalten.

(Blyertsanteckning av Lagerfeit:) 4/8 av hr Söderblom föredraget för Exe. 4/8 tel. Maeniss enl. särsk. uppteckning.1

! 120. Promemoria av Lagerfeit 4 september 1940.

Inl. s. XIV.

Vid telefonsamtal med transportoffioeren vid härvarande tyska beskickning, majoren Maenss, har jag på herr Söderbloms order meddelat honom, att den framställning om transport av viss tysk militär, som han gjort i skrivelse till kungl. utrikesdepartementet den 3 september 1940,2 tyvärr icke kunde beviljas. Härvid erinrades om vad som uttryckligen överens-kommits i noteväxlingen mellan Excellensen och envoyén Schnurre rörande formen för dylika framställningar. Man ansage sig å svensk sida böra hålla sig till denna överenskommelse, detta icke minst på grund av den betydelse, som problemkomplexet kommit att tillmätas i Sverige. På ett inpass av majoren Maenss framhölls slutligen också, att den ifrågasatta transporten även ur rent trafiktekniska synpunkter komme att åstadkomma stora svårigheter, då det svenska vagnmaterialet för närvarande vore hårt ansträngt, något som M. även kände väl till.

Stockholm den 4 september 1940.

(Med bläck:) Major Wrede 4/9 underrättad om att framställningen av-slagits.

121. Söderblom till Sichert 4 september 1940.

Förtroligt handbrev. Inl. s. XIV.

Stockholm den 4 september 1940.

Under de senaste dagarna har transportofficeren vid härvarande tyska beskickning gjort vissa framställningar ifråga om transporter av tyskt

1 Akt 120.

2 Akt 119.107

militärt manskap genom Sverige, vilka gått utöver den ram, som angivits i noteväxlingen av den 8 juli i år. Sålunda anhöll beskickningen den 29 nästlidne augusti,1 att en avdelning från »Reiehsarbeitsdienst» om 15 ledare och 1050 man skulle få utan vapen transporteras från Tyskland till Narvik. Denna framställning beviljades omedelbart. Vidare hemiställ-des om ett ytterligare permittenttåg från Oslo till Trelleborg den 31 i samma månad. Även detta beviljades liksom en vid ett annat tillfälle gjord liknande hemställan om dubblering av permittenttåg.

Samtidigt framfördes emellertid en hemställan, att tillstånd till genomfart från Narvik till Oslo över Riksgränsen—Charlottenberg måtte lämnas för en kontingent om 4 officerare och 150 man jämte 43 fordon och 7 artilleripjäser. Som skäl för ansökan angavs, att banan Trondheim—-Oslo på grund av översvämningar blivit ofarbar. Då det här rörde sig om en helt ny sträcka för dessa transporter, meddelades härifrån, att tillstånd till transitering endast kunde beviljas för sträckan Riksgränsen—Storlien. Härmed förklarade man sig å tysk sida tillfreds.2

Den 3 innevarande månad återkom transportoffioeren med en ny hem-stälhm, avseende 1000 à 1500 man, vilka den 7 och 8 september skulle i 2 tåg befordras (Helsingör—)Hälsingborg—Kornsjö(—Oslo).8 Efter föredragning för Excellensen har härifrån idag meddelats, att det begärda tillståndet icke kan givas. Därvid erinrades om att enligt noteväxlingen mella-n Excellensen och envoyén Schnurre, det ankomme på regeringarna att i förväg överenskomma rörande andra transporter av permittenter. Man ansage sig å svensk sida böra hålla sig till denna överenskommelse, detta icke minst på grund av den betydelse, som hela denna fråga kommit att få i Sverige. Vidare framhölls, att den ifrågasatta transporten även ur rent trafikteknisk synpunkt komme att åstadkomma stora svårigheter, då den svenska vagnparken vore hårt anlitad. Sistnämnda synpunkt har även framförts från

Statens Järnvägars militärbyrå direkt till transportofficeren.

Jag vill tillägga, att vårt ståndpunktstagande också motiveras av att det i ovannämnda fall ju rör sig om en helt ny färdväg.

122. Promemoria av Lagerfelt 6 september 1940.4

Major Maenss har vid telefonsamtal den 5 innevarande september hemställt om upplysning, huruvida ur kungl. utrikesdepartementets synpunkt hinder mötte, att för tysk räkning vissa lagerutrymmen förhyrdes

1 Akt 117. 8 Akt 118. » Akt 119. 4 Jfr akt 141. 107

militärt manskap genom Sverige, vilka gått utöver den ram, som angivits i noteväxlingen av den 8 juli i år. Sålunda anhöll beskickningen den 29 nästlidne augusti,1 att en avdelning från »Reiehsarbeitsdienst» om 15 ledare och 1050 man skulle få utan vapen transporteras från Tyskland till Narvik. Denna framställning beviljades omedelbart. Vidare hemiställ-des om ett ytterligare permittenttåg från Oslo till Trelleborg den 31 i samma månad. Även detta beviljades liksom en vid ett annat tillfälle gjord liknande hemställan om dubblering av permittenttåg.

Samtidigt framfördes emellertid en hemställan, att tillstånd till genomfart från Narvik till Oslo över Riksgränsen—Charlottenberg måtte lämnas för en kontingent om 4 officerare och 150 man jämte 43 fordon och 7 artilleripjäser. Som skäl för ansökan angavs, att banan Trondheim—-Oslo på grund av översvämningar blivit ofarbar. Då det här rörde sig om en helt ny sträcka för dessa transporter, meddelades härifrån, att tillstånd till transitering endast kunde beviljas för sträckan Riksgränsen—Storlien. Härmed förklarade man sig å tysk sida tillfreds.2

Den 3 innevarande månad återkom transportoffioeren med en ny hem-stälhm, avseende 1000 à 1500 man, vilka den 7 och 8 september skulle i 2 tåg befordras (Helsingör—)Hälsingborg—Kornsjö(—Oslo).8 Efter föredragning för Excellensen har härifrån idag meddelats, att det begärda tillståndet icke kan givas. Därvid erinrades om att enligt noteväxlingen mella-n Excellensen och envoyén Schnurre, det ankomme på regeringarna att i förväg överenskomma rörande andra transporter av permittenter. Man ansage sig å svensk sida böra hålla sig till denna överenskommelse, detta icke minst på grund av den betydelse, som hela denna fråga kommit att få i Sverige. Vidare framhölls, att den ifrågasatta transporten även ur rent trafikteknisk synpunkt komme att åstadkomma stora svårigheter, då den svenska vagnparken vore hårt anlitad. Sistnämnda synpunkt har även framförts från Statens Järnvägars militärbyrå direkt till transportofficeren.

Jag vill tillägga, att vårt ståndpunktstagande också motiveras av att det i ovannämnda fall ju rör sig om en helt ny färdväg.

122. Promemoria av Lagerfelt 6 september 1940.4

Major Maenss har vid telefonsamtal den 5 innevarande september hemställt om upplysning, huruvida ur kungl. utrikesdepartementets synpunkt hinder mötte, att för tysk räkning vissa lagerutrymmen förhyrdes

1 Akt 117. 8 Akt 118. » Akt 119. 4 Jfr akt 141.108

invid Luleå för tillfällig upplagring av sådana varor — ej krigsmateriel — som på grund av trafiktekniska svårigheter icke omedelbart kunde vidarebefordras till Norge. Preliminärt avtal hade träffats med A.B. Luleå Trämassefabrik.

Vid föredragning inför utrikesrådet Söderblom, varvid även kabinettssekreterare Boheman var närvarande, konstaterades, att såvida svensk speditionsfirma anlitades, förfarandet syntes vara formellt i sin ordning, varför något avslag icke rimligen kunde motiveras.

Enligt uppdrag har jag idag framfört till Maenss, att man å svensk sida medgåve den begärda tillfälliga lagringen, under förutsättning, att en välkänd svensk firma anlitades. Jag har vidare i korthet informerat direktör Kördel i statens handelskommission om ovanstående.

Kördel meddelade, att den anlitade svenska speditionsfirman förmodligen komme att erhålla en generell licens för den ifrågasatta transitotrafi-ken, vilken även skulle medgiva lagring under viss kortare tid i Luleå.

Stockholm den 6 september 1940.

(Anteckning av Lagerfelt:) *% dir. Flygt i Svenska Cellulosa AB besökt deptet o underrättats om nedanstående.

123. Maenss till Lagerfelt 7 september 1940.

Ink. till UD 7/9. Inl. s. XV.

Stockholm, den 7.9.1940.

Das Königlich Schwedische Ministerium des Äussern wird hiermit erge-benst gebeten, die Genehmigung zur Durchfuhr für folgendes deutsches Wehrmachtgut auf der Strecke Trelleborg—Riksgränsen zu erteilen:

4 Wagen mit 3 Geschützen und Gerät. Fahrtnummern: 426 288/422 410. Übergabe auf schwedischer Grenzstation Trelleborg am 7.9.1940.

124. Maenss tili Lagerfeit 9 september 1940.

Inkom till UD 10/9. Inl. s. XIII.

Stockholm den 9.9.1940.

Unter Bezugnahme und im Anschluss an meinen Antrag von 29.8.1940, Ziffer l.),1 bitte ich das Königlich Schwedische Ministerium des Äussern

1 Akt 117. 108

invid Luleå för tillfällig upplagring av sådana varor — ej krigsmateriel — som på grund av trafiktekniska svårigheter icke omedelbart kunde vidarebefordras till Norge. Preliminärt avtal hade träffats med A.B. Luleå Trämassefabrik.

Vid föredragning inför utrikesrådet Söderblom, varvid även kabinettssekreterare Boheman var närvarande, konstaterades, att såvida svensk speditionsfirma anlitades, förfarandet syntes vara formellt i sin ordning, varför något avslag icke rimligen kunde motiveras.

Enligt uppdrag har jag idag framfört till Maenss, att man å svensk sida medgåve den begärda tillfälliga lagringen, under förutsättning, att en välkänd svensk firma anlitades. Jag har vidare i korthet informerat direktör Kördel i statens handelskommission om ovanstående.

Kördel meddelade, att den anlitade svenska speditionsfirman förmodligen komme att erhålla en generell licens för den ifrågasatta transitotrafi-ken, vilken även skulle medgiva lagring under viss kortare tid i Luleå.

Stockholm den 6 september 1940.

(Anteckning av Lagerfelt:) *% dir. Flygt i Svenska Cellulosa AB besökt deptet o underrättats om nedanstående.

123. Maenss till Lagerfelt 7 september 1940.

Ink. till UD 7/9. Inl. s. XV.

Stockholm, den 7.9.1940.

Das Königlich Schwedische Ministerium des Äussern wird hiermit erge-benst gebeten, die Genehmigung zur Durchfuhr für folgendes deutsches Wehrmachtgut auf der Strecke Trelleborg—Riksgränsen zu erteilen:

4 Wagen mit 3 Geschützen und Gerät. Fahrtnummern: 426 288/422 410. Übergabe auf schwedischer Grenzstation Trelleborg am 7.9.1940.

124. Maenss tili Lagerfeit 9 september 1940.

Inkom till UD 10/9. Inl. s. XIII.

Stockholm den 9.9.1940.

Unter Bezugnahme und im Anschluss an meinen Antrag von 29.8.1940, Ziffer l.),1 bitte ich das Königlich Schwedische Ministerium des Äussern

1 Akt 117. 108

invid Luleå för tillfällig upplagring av sådana varor — ej krigsmateriel — som på grund av trafiktekniska svårigheter icke omedelbart kunde vidarebefordras till Norge. Preliminärt avtal hade träffats med A.B. Luleå Trämassefabrik.

Vid föredragning inför utrikesrådet Söderblom, varvid även kabinettssekreterare Boheman var närvarande, konstaterades, att såvida svensk speditionsfirma anlitades, förfarandet syntes vara formellt i sin ordning, varför något avslag icke rimligen kunde motiveras.

Enligt uppdrag har jag idag framfört till Maenss, att man å svensk sida medgåve den begärda tillfälliga lagringen, under förutsättning, att en välkänd svensk firma anlitades. Jag har vidare i korthet informerat direktör Kördel i statens handelskommission om ovanstående.

Kördel meddelade, att den anlitade svenska speditionsfirman förmodligen komme att erhålla en generell licens för den ifrågasatta transitotrafi-ken, vilken även skulle medgiva lagring under viss kortare tid i Luleå.

Stockholm den 6 september 1940.

(Anteckning av Lagerfelt:) *% dir. Flygt i Svenska Cellulosa AB besökt deptet o underrättats om nedanstående.

123. Maenss till Lagerfelt 7 september 1940.

Ink. till UD 7/9. Inl. s. XV.

Stockholm, den 7.9.1940.

Das Königlich Schwedische Ministerium des Äussern wird hiermit erge-benst gebeten, die Genehmigung zur Durchfuhr für folgendes deutsches Wehrmachtgut auf der Strecke Trelleborg—Riksgränsen zu erteilen:

4 Wagen mit 3 Geschützen und Gerät. Fahrtnummern: 426 288/422 410. Übergabe auf schwedischer Grenzstation Trelleborg am 7.9.1940.

124. Maenss tili Lagerfeit 9 september 1940.

Inkom till UD 10/9. Inl. s. XIII.

Stockholm den 9.9.1940.

Unter Bezugnahme und im Anschluss an meinen Antrag von 29.8.1940, Ziffer l.),1 bitte ich das Königlich Schwedische Ministerium des Äussern

1 Akt 117.109

ergebenst um die Genehmigung zur Durchführung des Transportes einer weiteren Reichsarbeitsdienstabteilung1 (Bau-Bataillon 406) von Trelleborg nach Riksgränsen (Narvik) in zwei Zügen ab Trelleborg am 19. und 26.9.1940.

Da die hierfür verwendete Zuggarnitur jedesmal wieder benutzt werden soll, bitte ich gleichzeitig um das generelle Einverständnis, dass der Zug in der Richtung von Narvik—Riksgränsen—Trelleborg etwa 500 Urlauber mitnimmt.

Die Generaldirektion der Königlich Schwedischen Staatsbahnen, Militärbüro, hat Abschrift dieses Schreibens erhalten.

(Blyertsanteckningar:) Beviljas. 11/9 meddelat Wrede

Uthmann (för Maenss) per tel.

125. Maenss tili Lagerfeit 9 september 1940.

Ink. tili HD 10/9. Inl. s. XIV.

Stockholm, den 9.9.1940.

Unter Bezugnahme auf das soeben mit Herrn Baron Lagerfeit geführte Telephongespräch bitte ich, für die nächsten Tage den Urlauberzug Trelleborg—Kornsjö—Oslo doppelt fahren zu dürfen. Zwecke dieser Massnahme ist, die Stauung an einzelreisenden deutschen Wehrmachtsangehörigen, die durch das Schiffsunglück in Kattegatt entstanden ist, zu beseitigen. An welchem Tage der Doppelzug erstmalig gefahren werden würde, steht noch nicht fest.

(Blyertsanteckning:) I anledning av off. hemst. fr. ty. besk. (v. Below) av Söderblom föredragit f. Exc. Se notväxling *% 40.2

126. Maenss till Lagerfelt 11 september 1940.

Ink. till UD «/,. Inl. s. XIII.

Stockholm, den 11.9.1940.

Von seiten der Generaldirektion der Königlich Schwedischen Staatsbahnen, Militärbüro, wurde ich darauf aufmerksam gemacht, dass beim Utrikesdepartementet die Auffassung besteht, dass für die »Hufeisen-

1 (Marginalanteckning med blyerts:) Omkring 1000 man. * Akt 134. 109

ergebenst um die Genehmigung zur Durchführung des Transportes einer weiteren Reichsarbeitsdienstabteilung1 (Bau-Bataillon 406) von Trelleborg nach Riksgränsen (Narvik) in zwei Zügen ab Trelleborg am 19. und 26.9.1940.

Da die hierfür verwendete Zuggarnitur jedesmal wieder benutzt werden soll, bitte ich gleichzeitig um das generelle Einverständnis, dass der Zug in der Richtung von Narvik—Riksgränsen—Trelleborg etwa 500 Urlauber mitnimmt.

Die Generaldirektion der Königlich Schwedischen Staatsbahnen, Militärbüro, hat Abschrift dieses Schreibens erhalten.

(Blyertsanteckningar:) Beviljas. 11/9 meddelat Wrede

Uthmann (för Maenss) per tel.

125. Maenss tili Lagerfeit 9 september 1940.

Ink. tili HD 10/9. Inl. s. XIV.

Stockholm, den 9.9.1940.

Unter Bezugnahme auf das soeben mit Herrn Baron Lagerfeit geführte Telephongespräch bitte ich, für die nächsten Tage den Urlauberzug Trelleborg—Kornsjö—Oslo doppelt fahren zu dürfen. Zwecke dieser Massnahme ist, die Stauung an einzelreisenden deutschen Wehrmachtsangehörigen, die durch das Schiffsunglück in Kattegatt entstanden ist, zu beseitigen. An welchem Tage der Doppelzug erstmalig gefahren werden würde, steht noch nicht fest.

(Blyertsanteckning:) I anledning av off. hemst. fr. ty. besk. (v. Below) av Söderblom föredragit f. Exc. Se notväxling *% 40.2

126. Maenss till Lagerfelt 11 september 1940.

Ink. till UD «/,. Inl. s. XIII.

Stockholm, den 11.9.1940.

Von seiten der Generaldirektion der Königlich Schwedischen Staatsbahnen, Militärbüro, wurde ich darauf

aufmerksam gemacht, dass beim Utrikesdepartementet die Auffassung besteht, dass für die »Hufeisen-

1 (Marginalanteckning med blyerts:) Omkring 1000 man. * Akt 134. 109

ergebenst um die Genehmigung zur Durchführung des Transportes einer weiteren Reichsarbeitsdienstabteilung1 (Bau-Bataillon 406) von Trelleborg nach Riksgränsen (Narvik) in zwei Zügen ab Trelleborg am 19. und 26.9.1940.

Da die hierfür verwendete Zuggarnitur jedesmal wieder benutzt werden soll, bitte ich gleichzeitig um das generelle Einverständnis, dass der Zug in der Richtung von Narvik—Riksgränsen—Trelleborg etwa 500 Urlauber mitnimmt.

Die Generaldirektion der Königlich Schwedischen Staatsbahnen, Militärbüro, hat Abschrift dieses Schreibens erhalten.

(Blyertsanteckningar:) Beviljas. 11/9 meddelat Wrede

Uthmann (för Maenss) per tel.

125. Maenss tili Lagerfeit 9 september 1940.

Ink. tili HD 10/9. Inl. s. XIV.

Stockholm, den 9.9.1940.

Unter Bezugnahme auf das soeben mit Herrn Baron Lagerfeit geführte Telephongespräch bitte ich, für die nächsten Tage den Urlauberzug Trelleborg—Kornsjö—Oslo doppelt fahren zu dürfen. Zwecke dieser Massnahme ist, die Stauung an einzelreisenden deutschen Wehrmachtsangehörigen, die durch das Schiffsunglück in Kattegatt entstanden ist, zu beseitigen. An welchem Tage der Doppelzug erstmalig gefahren werden würde, steht noch nicht fest.

(Blyertsanteckning:) I anledning av off. hemst. fr. ty. besk. (v. Below) av Söderblom föredragit f. Exc. Se notväxling *% 40.2

126. Maenss till Lagerfelt 11 september 1940.

Ink. till UD «/,. Inl. s. XIII.

Stockholm, den 11.9.1940.

Von seiten der Generaldirektion der Königlich Schwedischen Staatsbahnen, Militärbüro, wurde ich darauf aufmerksam gemacht, dass beim Utrikesdepartementet die Auffassung besteht, dass für die »Hufeisen-

1 (Marginalanteckning med blyerts:) Omkring 1000 man. * Akt 134.110

transporte» (Trondheim—Storlien—Riksgränsen—Narvik) eine mit etwa 5000 Mann Begrenzte Zahl von Mannschaften festgelegt worden sei.

In den seinerzeit zwischen der Deutschen Regierung (dem Herrn Gesandten Dr. Schnurre) und der Königlich Schwedischen Regierung getroffenen Vereinbarungen findet sich ein dahingehender Passus nicht. Die vorgenannte Auffassung dürfte dadurch entstanden sein, dass gleichzeitig, d.h. parallellaufend mit den Besprechungen wegen im Juli, also schon vor Abschluss dieser Besprechungen wegen der Dringlichkeit gewisse Verbände zum Transport nach Narvik angemeldet wurden, deren Starke sich auf ungefähr 5000 Mann errechnete. Es ist dabei aber nicht zum Ausdruck gebracht worden, dass hiermit die Zahl der auf diesem Wege zu transportierenden Mannschaften grundsätzlich erschöpft sein würde.

Ich bitte daher das Königlich Schwedische Ministerium des Äussern ergebenst, das Militärbüro zu ermächtigen, auch, nachdem die Zahl von 5000 erreicht ist, weitere Transporte an Mannschaften und Gerät auf diesem Wege durchzuführen, die ich dem Militärbüro von Fall zu Fall anmelden werde.

(Blyertsanteckning av Söderblom:) Föredraget för Excellensen.

(Maskinskriven uppteckning av Lagerfelt:) 11/9 40 på Söderbloms order per telefon meddelat Maenss, att vi väl icke skulle göra några svårigheter, om ytterligare transporter tillkomme. Vi vore dock tacksamma för en ny uppställning — lik den, som å tysk sida uppgjorts 3.7. — över de avsedda transporterna i framtiden. M. förklarade, att en dylik icke kunde åstadkommas, då transporternas omfattning vore obekant. Det vore emellertid icke fråga om större mängder. Det överenskoms, att M. skulle inkomma med ännu en skrivelse,1 vari utsädes, att det icke vore fråga om mera omfattande transporter och att, för den händelse läget härutinnan förändrades, ny skriftväxling bleve nödvändig.

(Anteckning med bläck av Lagerfelt:) 11/q Hr Nydell, järnvägsstyrelsens militärbyrå, i Wredes frånvaro informerad om ovanstående.

127. Wrede till Söderblom 11 september 1940.

Ink. till UD 12/9. Inl. s. XIV.

Åberopande dagens telefonsamtal har jag härmed äran översända förslag till ordalydelse i not rörande den nya överenskommelsen om ökade transporter mellan Trelleborg och Norge ävensom transporterna via Hälsingborg.

1 (Marginalanteckning:) Se skrivelse från Maenss 12/» 40 (akt 129), 110

transporte» (Trondheim—Storlien—Riksgränsen—Narvik) eine mit etwa 5000 Mann Begrenzte Zahl von Mannschaften festgelegt worden sei.

In den seinerzeit zwischen der Deutschen Regierung (dem Herrn Gesandten Dr. Schnurre) und der Königlich Schwedischen Regierung getroffenen Vereinbarungen findet sich ein dahingehender Passus nicht. Die vorgenannte Auffassung dürfte dadurch entstanden sein, dass gleichzeitig, d.h. parallellaufend mit den Besprechungen wegen im Juli, also schon vor Abschluss dieser Besprechungen wegen der Dringlichkeit gewisse Verbände zum Transport nach Narvik angemeldet wurden, deren Starke sich auf ungefähr 5000 Mann errechnete. Es ist dabei aber nicht zum Ausdruck gebracht worden, dass hiermit die Zahl der auf diesem Wege zu transportierenden Mannschaften grundsätzlich erschöpft sein würde.

Ich bitte daher das Königlich Schwedische Ministerium des Äussern ergebenst, das Militärbüro zu ermächtigen, auch, nachdem die Zahl von 5000 erreicht ist, weitere Transporte an Mannschaften und Gerät auf diesem Wege durchzuführen, die ich dem Militärbüro von Fall zu Fall anmelden werde.

(Blyertsanteckning av Söderblom:) Föredraget för Excellensen.

(Maskinskriven uppteckning av Lagerfelt:) 11/9 40 på Söderbloms order per telefon meddelat Maenss, att vi väl icke skulle göra några svårigheter, om ytterligare transporter tillkomme. Vi vore dock tacksamma för en ny uppställning — lik den, som å tysk sida uppgjorts 3.7. — över de avsedda transporterna i framtiden. M. förklarade, att en dylik icke kunde åstadkommas, då transporternas omfattning vore obekant. Det vore emellertid icke fråga om större mängder. Det överenskoms, att M. skulle inkomma med ännu en skrivelse,1 vari utsädes, att det icke vore fråga om mera omfattande transporter och att, för den händelse läget härutinnan förändrades, ny skriftväxling bleve nödvändig.

(Anteckning med bläck av Lagerfelt:) 11/q Hr Nydell, järnvägsstyrelsens militärbyrå, i Wredes frånvaro informerad om ovanstående.

127. Wrede till Söderblom 11 september 1940.

Ink. till UD 12/9. Inl. s. XIV.

Åberopande dagens telefonsamtal har jag härmed äran översända förslag till ordalydelse i not rörande den nya överenskommelsen om ökade transporter mellan Trelleborg och Norge ävensom transporterna via Hälsingborg.

1 (Marginalanteckning:) Se skrivelse från Maenss 12/» 40 (akt 129),111

Major Maenss har självfallet icke haft del av förslaget, men de förberedande förhandlingar vi fört med honom

hava haft den innebörd, som förslaget angiver. Transporterna mellan Trelleborg och Oslo beräknas enligt hans uppgifter ökade till 1000 man om dagen först efter den 1. oktober. I undantagsfall kan emellertid med hänsyn till tidigare transporter tillfällig ökning av permittentantalet erfordras dessförinnan, varför jag valt den nu föreslagna formuleringen. Mellan Narvik och Trelleborg har icke angivits någon viss tidpunkt, enär redan nu två tåg i veckan framföras, om man medräknar de tåg, som användas för arbetstjänstens personal i ena riktningen och för extra permittenter i andra.

Reservationen i slutet har jag ansett påkallad med hänsyn till kommande jultrafik eller andra oförutsedda eventualiteter.

Stockholm den 11. september 1940.

Bilaga.

Stockholm den 11. september 1940. Herr Envoyé.

De under punkt 3) i de den 8. juli 1940 mellan kungl. utrikesdepartementet och envoyén dr Karl Schnurre växlade noterna omförmälda transporterna av permitterade komma att avse medlemmar av tyska försvarsmakten, som erhålla hemresepermission från sina i Norge förlagda truppavdelningar och efter denna permissions slut återvända till sina truppavdelningar. För transporten från Kornsjö till Trelleborg och omvänt anordnas fr. o. m. tidpunkt efter den 15. september, varom närmare överenskommelse träffas mellan tyska beskickningen och svenska järnvägsstyrelsen, dagligen ett tåg för vardera omkring 1000 permittenter. Skulle i undantagsfall viss eller vissa dagar antalet permittenter, som befordras, understiga 1000, må enligt närmare överenskommelse mellan tyska beskickningen och svenska järnvägsstyrelsen motsvarande ökning av platsantalet »ske i berörda tåg under andra dagar.

För transporten från Narvik till Tyskland och omvänt anordnas två tåg i veckan i vardera riktningen. Vart och ett av dessa tåg må medföra omkring 500 permittenter.

Från tysk militär sida utfärdas sådana föreskrifter, att permittenternas gevär och manskapspistoler icke medföras under transporten.

För transport av omkring 2000 permittenter skola den 12. och 14. innevarande september tvenne tåg om vardera 1000 platser framföras från Hälsingborg till Oslo. G-evär och manskapspistoler för nämnda permittenter skola föras i särskilda vagnar, vilka från Helsingör överföras med tidigare färjeturer än den, med vilken permittenterna anlända.

9—470790112

Andra transporter för medlemmar av tyska försvarsmakten över svenskt område äro för närvarande icke avsedda att äga rum. Skulle framdeles sådana transporter komma ifråga, skola de båda regeringarna i förväg överenskomma därom.

Svenska regeringen förbehåller sig rätt, att då trafiktekniska skäl därtill föranleda — exempelvis vid större helger — tillfälligt inställa ovan berörd trafik, varom i så fall meddelande i god tid skall lämnas tyska beskickningen.

Mottag, Herr Envoyé, försäkran om min utmärkta högaktning.

128, Maenss till Lagerfelt 12 september 1940.

Ink. till UD 13/9. Å skrivelsen har tecknats: »Se rör. principfrågan P. M. 16/9 ^C)».1 Inl. s. XIV f.

Stockholm, den 12.9.1940.

Da unter den Wehrmachtsangehörigen, die am 12. und 14.9.1940 von Hälsingborg über Kornsjö nach Oslo in Sonderzügen gefahren werden, eine gewisse Anzahl von Soldaten vorhanden ist, die ihre Waffen bei sich hatten, beehre ich mich, dem Königlich Schwedischen Ministerium des Äussern mitzuteilen, dass diese Waffen entsprechend den seinerzeit getroffenen Vereinbarungen in besonderen plombierten Wagen niedergelegt sind und

somit getrennt von den Mannschaften durch schwedisches Gebiet transportiert werden.

Ich bitte ergebenst um Erteilung der Genehmigung zur Transitierung dieser Waffen.

129. Maenss tili Lagerfeit 12 september 1940.

Ink. till UD 13/9. Å skrivelsen har tecknats: »Wrede fått avskrift direkt av Maenss». Inl. s. XIII.

Stockholm, den 12.9.1940.

Unter Bezugnahme auf das mit Herrn Baron Lagerfeit gestern geführte Telefongespräch beehre ich mich, dem Königlich Schwedischen Ministerium des Äussern in Ergänzung meines Schreibens vom 11.9.19402 bezüglich der »H ufeisentransporte» [(Trondheim)—Storlien— Riksgränsen(—Narvik)] wunschgemäss ergebenst mitzuteilen, dass, so-

Akt 135. Akt 126. 112

Andra transporter för medlemmar av tyska försvarsmakten över svenskt område äro för närvarande icke avsedda att äga rum. Skulle framdeles sådana transporter komma ifråga, skola de båda regeringarna i förväg överenskomma därom.

Svenska regeringen förbehåller sig rätt, att då trafiktekniska skäl därtill föranleda — exempelvis vid större helger — tillfälligt inställa ovan berörd trafik, varom i så fall meddelande i god tid skall lämnas tyska beskickningen.

Mottag, Herr Envoyé, försäkran om min utmärkta högaktning.

128, Maenss till Lagerfelt 12 september 1940.

Ink. till UD 13/9. Å skrivelsen har tecknats: »Se rör. principfrågan P. M. 16/9 ^C)».1 Inl. s. XIV f.

Stockholm, den 12.9.1940.

Da unter den Wehrmachtsangehörigen, die am 12. und 14.9.1940 von Hälsingborg über Kornsjö nach Oslo in Sonderzügen gefahren werden, eine gewisse Anzahl von Soldaten vorhanden ist, die ihre Waffen bei sich hatten, beehre ich mich, dem Königlich Schwedischen Ministerium des Äussern mitzuteilen, dass diese Waffen entsprechend den seinerzeit getroffenen Vereinbarungen in besonderen plombierten Wagen niedergelegt sind und somit getrennt von den Mannschaften durch schwedisches Gebiet transportiert werden.

Ich bitte ergebenst um Erteilung der Genehmigung zur Transitierung dieser Waffen.

129. Maenss tili Lagerfeit 12 september 1940.

Ink. till UD 13/9. Å skrivelsen har tecknats: »Wrede fått avskrift direkt av Maenss». Inl. s. XIII.

Stockholm, den 12.9.1940.

Unter Bezugnahme auf das mit Herrn Baron Lagerfeit gestern geführte Telefongespräch beehre ich mich, dem Königlich Schwedischen Ministerium des Äussern in Ergänzung meines Schreibens vom 11.9.19402 bezüglich der »H ufeisentransporte» [(Trondheim)—Storlien— Riksgränsen(—Narvik)] wunschgemäss ergebenst mitzuteilen, dass, so-

Akt 135. Akt 126. 112

Andra transporter för medlemmar av tyska försvarsmakten över svenskt område äro för närvarande icke avsedda att äga rum. Skulle framdeles sådana transporter komma ifråga, skola de båda regeringarna i förväg överenskomma därom.

Svenska regeringen förbehåller sig rätt, att då trafiktekniska skäl därtill föranleda — exempelvis vid större helger — tillfälligt inställa ovan berörd trafik, varom i så fall meddelande i god tid skall lämnas tyska beskickningen.

Mottag, Herr Envoyé, försäkran om min utmärkta högaktning.

128, Maenss till Lagerfelt 12 september 1940.

Ink. till UD 13/9. Å skrivelsen har tecknats: »Se rör. principfrågan P. M. 16/9 ^C)».1 Inl. s. XIV f.

Stockholm, den 12.9.1940.

Da unter den Wehrmachtsangehörigen, die am 12. und 14.9.1940 von Hälsingborg über Kornsjö nach Oslo in Sonderzügen gefahren werden, eine gewisse Anzahl von Soldaten vorhanden ist, die ihre Waffen bei sich hatten, beehre ich mich, dem Königlich Schwedischen Ministerium des Äussern mitzuteilen, dass diese Waffen entsprechend den seinerzeit getroffenen Vereinbarungen in besonderen plombierten Wagen niedergelegt sind und somit getrennt von den Mannschaften durch schwedisches Gebiet transportiert werden.

Ich bitte ergebenst um Erteilung der Genehmigung zur Transitierung dieser Waffen.

129. Maenss tili Lagerfeit 12 september 1940.

Ink. till UD 13/9. Å skrivelsen har tecknats: »Wrede fått avskrift direkt av Maenss». Inl. s. XIII.

Stockholm, den 12.9.1940.

Unter Bezugnahme auf das mit Herrn Baron Lagerfeit gestern geführte Telefongespräch beehre ich mich, dem Königlich Schwedischen Ministerium des Äussern in Ergänzung meines Schreibens vom 11.9.19402 bezüglich der »H ufeisentransporte» [(Trondheim)—Storlien— Riksgränsen(—Narvik)] wunschgemäss ergebenst mitzuteilen, dass, so-

Akt 135. Akt 126.113

weit mir bekannt ist, und naturgemäss unter der Voraussetzung, dass in der militärpolitischen Lage in Nordnorwegen keine besonderen unerwarteten Ereignisse eintreten, diese Art von Transporten in der nächsten Zukunft einen grösseren Umfang nicht annehmen dürften. Mit einer Verschiebung von Mannschaften, Pferden und Gerät in beiden Richtungen in beschränktem Umfange wird man jedoch auch weiterhin rechnen müssen.

Selbstverständlich wird auch in Zukunft dem Wunsche der Königlich Schwedischen Regierung, dass Mannschaften und Pferde einerseits, Geschütze und Munition andererseits in getrennten Transporten gefahren werden, Rechnung getragen.

Bezüglich H ä 1 s i n g b o r g als schwedische Ausgangs- oder Endstation für Transporte, nach oder von Norwegen bestätige ich bei dieser Gelegenheit auch noch einmal, dass es nicht beabsichtigt ist, in Zukunft Transporte diesen Weg nehmen zu lassen. Natürlich ist es denkbar, dass infolge irgendwelcher unerwarteter Ereignisse vom Deutschen Wehrmachtsbefehlshaber in Norwegen der Wunsch ausgesprochen werden könnte, aushilfsweise diese Strecke wieder zu benutzen. In einem solchen Falle würde ich rechtzeitig der Königlich Schwedischen Regierung einen dahingehenden Wunsch übermitteln.

130. Promemoria av Engzell 13 september 1940.

Inl. s. XIII.

Direktor Nydell, militärbyrån, meddelar att man från tyska beskickningen begärt få sända ett extra tåg från Narvik till Trelleborg den 18 dennes med cirka 340 man ur Reichsarbeitsdienst. Beviljat.

Vidare uppger Nydell:

Den 15 september går ett extra tåg med permittenter

Den 16 september går ordinarie tåg med permittenter båda från Narvik.

De båda Arbeitsdiensttåg, som gå från Trelleborg den 19 och 29 september återgå som extratåg med permittenter. Först sedan dessa återgått skulle det bli två ordinarie tåg i veckan.

Stockholm den 13 september 1940. 113

weit mir bekannt ist, und naturgemäss unter der Voraussetzung, dass in der militärpolitischen Lage in Nordnorwegen keine besonderen unerwarteten Ereignisse eintreten, diese Art von Transporten in der nächsten

Zukunft einen grösseren Umfang nicht annehmen dürften. Mit einer Verschiebung von Mannschaften, Pferden und Gerät in beiden Richtungen in beschränktem Umfange wird man jedoch auch weiterhin rechnen müssen.

Selbstverständlich wird auch in Zukunft dem Wunsche der Königlich Schwedischen Regierung, dass Mannschaften und Pferde einerseits, Geschütze und Munition andererseits in getrennten Transporten gefahren werden, Rechnung getragen.

Bezüglich H ä 1 s i n g b o r g als schwedische Ausgangs- oder Endstation für Transporte, nach oder von Norwegen bestätige ich bei dieser Gelegenheit auch noch einmal, dass es nicht beabsichtigt ist, in Zukunft Transporte diesen Weg nehmen zu lassen. Natürlich ist es denkbar, dass infolge irgendwelcher unerwarteter Ereignisse vom Deutschen Wehrmachtsbefehlshaber in Norwegen der Wunsch ausgesprochen werden könnte, aushilfsweise diese Strecke wieder zu benutzen. In einem solchen Falle würde ich rechtzeitig der Königlich Schwedischen Regierung einen dahingehenden Wunsch übermitteln.

130. Promemoria av Engzell 13 september 1940.

Inl. s. XIII.

Direktor Nydell, militärbyrån, meddelar att man från tyska beskickningen begärt få sända ett extra tåg från Narvik till Trelleborg den 18 dennes med cirka 340 man ur Reichsarbeitsdienst. Beviljat.

Vidare uppger Nydell:

Den 15 september går ett extra tåg med permittenter

Den 16 september går ordinarie tåg med permittenter båda från Narvik.

De båda Arbeitsdiensttåg, som gå från Trelleborg den 19 och 29 september återgå som extratåg med permittenter. Först sedan dessa återgått skulle det bli två ordinarie tåg i veckan.

Stockholm den 13 september 1940. 114

131. Statsrådsprotokoll över utrikesdepartementsärenden 13 september

1940.

(Utdrag)

Ini. s. XIV.

Protokoll över utrikesdepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott dem 13 september 1940.

Närvarande : Statsministern Hansson, ministern för utrikes ärendena Günther, statsråden Westman, Quensel, Eriksson, Bergquist, Bagge, Andersson, Domö.

l:o)

Ministern för utrikes ärendena anför:

»Vid föredragning den 2 juli 1940 anmälde jag, att man från svensk sida förklarat sig beredd att i princip tillmötesgå en från tysk sida gjord framställning om att svenska regeringen måtte medgiva transitering av materiel, däri inbegripet krigsmateriel, till de tyska trupperna i Norge och resor genom Sverige av medlemmar av den tyska krigsmakten i Norge, särskilt permitterade. I enlighet med samtidigt av Kungl. Maj:t lämnat bemyndigande träffades därefter, den 8 i samma månad, en överenskommelse med tyska regeringen rörande ifrågavarande transporters omfattning och genomförande. På sätt framgår av de noter och skrivelser, genom vilka överenskommelsen slöts och vilkas svenska text torde få såsom bilagor litt, A—B1 fogas vid detta protokoll, avser överenskommelsen dels vissa principiella medgivanden rörande ifrågavarande transporter av personal och materiel, dels ock en närmare reglering av personal transporterna mellan Tyskland, respektive Danmark, och Norge över svenskt område. Dessa personal transporter hava därigenom begränsats till att omfatta ett tåg

dagligen för vardera 500 permittenter från Kornsjö till Trelleborg och omvänt samt ett tåg varje vecka jämväl för vardera 500 permittenter från Narvik till Trelleborg och omvänt.

Under den efterföljande tiden hava vid enstaka tillfällen efter underhandsöverenskommelse tillfälliga utökningar av permittenttransporterna förekommit. Numera har emellertid från tysk sida framställts ett förslag om en sådan utvidgning av dessa transporter, att framdeles från Kornsjö till Trelleborg och omvänt anordnas dagligen ett tåg i vardera riktningen för vardera 1000 permittenter samt från Narvik till Trelleborg och omvänt två tåg i veckan i vardera riktningen för vardera 500 permittenter.

Under hänvisning till vad jag sålunda anfört får jag hemställa om be-

1 Akterna 55, 56, 134 (svenska texterna).115

myndigande att genom skrivelse till tyske ministern i Stockholm i huvudsaklig överensstämmelse med det utkast, som torde få såsom bilaga litt. C1 fogas vid detta protokoll, underrätta tyska regeringen om att från svensk sida intet hinder möter mot en dylik utvidgning av ifrågavarande transporter.»

Till vad ministern under punkterna l:o)—7:0)* hemställt, däruti övriga närvarande statsrådsledamöter förena sig, behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall.

Vid protokollet: Jan Stenström.

132. Maenns till Lagerf elt 13 september 1940.

Ink. till UD "/,, Inl. s. XIII.

Stockholm, den 13.9.1940.

Dem Königlich Schwedischen Ministerium des Äussern erlaube ich mir, ergebenst folgendes mitzuteilen:

Der im Raum um Narvik eingesetzte Reichsarbeitsdienst wird in nächster Zeit zum Teil abgelöst. Diese abgelösten Einheiten (Reichsarbeits-dienstabteilungen), die keine Waffen bei sich führen, sollen in die Heimat abtransportiert werden. Der erste dieser Transporte soll am 18.9.1940. von Narvik nach Trelleborg geführt werden. In Abständen von etwa einer Woche werden noch einige weitere derartige Transporte erforderlich werden, die ich jeweils der Schwedischen Staatsbahn, Militärbüro, rechtzeitig anmelden werde.

Ich wollte nicht verfehlen, das Utrikesdepartementet hiervon schon jetzt zu unterrichten.

(Blyertsanteckning:) Beviljat.

133. Maenss till Lagerfeit 13 september 1940.

Ink. till UD M/f. Inl. s. XIV f.

Stockholm, den 13.9.1940.

Unter den deutschen Wehrmachtsangehörigen, die mit dem Sonderzug am 13./14.9.1940 von Oslo nach Hälsingborg befördert werden, befindet sich eine Anzahl solcher Soldaten, die vorläufig aus dem Heeresdienst

1 Punkterna 2:o)—7:o) avse ej transiteringsfrågan. 115

myndigande att genom skrivelse till tyske ministern i Stockholm i huvudsaklig överensstämmelse med det utkast, som torde få såsom bilaga litt. C1 fogas vid detta protokoll, underrätta tyska regeringen om att från svensk sida intet hinder möter mot en dylik utvidgning av ifrågavarande transporter.»

Till vad ministern under punkterna l:o)—7:0)* hemställt, däruti övriga närvarande statsrådsledamöter förena sig, behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall.

Vid protokollet: Jan Stenström.

132. Maenns till Lagerf elt 13 september 1940.

Ink. till UD "/,, Inl. s. XIII.

Stockholm, den 13.9.1940.

Dem Königlich Schwedischen Ministerium des Äussern erlaube ich mir, ergebenst folgendes mitzuteilen:

Der im Raum um Narvik eingesetzte Reichsarbeitsdienst wird in nächster Zeit zum Teil abgelöst. Diese abgelösten Einheiten (Reichsarbeits-dienstabteilungen), die keine Waffen bei sich führen, sollen in die Heimat abtransportiert werden. Der erste dieser Transporte soll am 18.9.1940. von Narvik nach Trelleborg geführt werden. In Abständen von etwa einer Woche werden noch einige weitere derartige Transporte erforderlich werden, die ich jeweils der Schwedischen Staatsbahn, Militärbüro, rechtzeitig anmelden werde.

Ich wollte nicht verfehlen, das Utrikesdepartementet hiervon schon jetzt zu unterrichten.

(Blyertsanteckning:) Beviljat.

133. Maenss till Lagerfeit 13 september 1940.

Ink. till UD M/f. Inl. s. XIV f.

Stockholm, den 13.9.1940.

Unter den deutschen Wehrmachtsangehörigen, die mit dem Sonderzug am 13./14.9.1940 von Oslo nach Hälsingborg befördert werden, befindet sich eine Anzahl solcher Soldaten, die vorläufig aus dem Heeresdienst

1 Punkterna 2:o)—7:o) avse ej transiteringsfrågan. 115

myndigande att genom skrivelse till tyske ministern i Stockholm i huvudsaklig överensstämmelse med det utkast, som torde få såsom bilaga litt. C1 fogas vid detta protokoll, underrätta tyska regeringen om att från svensk sida intet hinder möter mot en dylik utvidgning av ifrågavarande transporter.»

Till vad ministern under punkterna l:o)—7:0)* hemställt, däruti övriga närvarande statsrådsledamöter förena sig, behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall.

Vid protokollet: Jan Stenström.

132. Maenns till Lagerf elt 13 september 1940.

Ink. till UD "/,, Inl. s. XIII.

Stockholm, den 13.9.1940.

Dem Königlich Schwedischen Ministerium des Äussern erlaube ich mir, ergebenst folgendes mitzuteilen:

Der im Raum um Narvik eingesetzte Reichsarbeitsdienst wird in nächster Zeit zum Teil abgelöst. Diese abgelösten Einheiten (Reichsarbeits-dienstabteilungen), die keine Waffen bei sich führen, sollen in die Heimat abtransportiert werden. Der erste dieser Transporte soll am 18.9.1940. von Narvik nach Trelleborg geführt werden. In Abständen von etwa einer Woche werden noch einige weitere derartige Transporte erforderlich werden, die ich jeweils der Schwedischen Staatsbahn, Militärbüro, rechtzeitig anmelden werde.

Ich wollte nicht verfehlen, das Utrikesdepartementet hiervon schon jetzt zu unterrichten.

(Blyertsanteckning:) Beviljat.

133. Maenss till Lagerfeit 13 september 1940.

Ink. till UD M/f. Inl. s. XIV f.

Stockholm, den 13.9.1940.

Unter den deutschen Wehrmachtsangehörigen, die mit dem Sonderzug am 13./14.9.1940 von Oslo nach Hälsingborg befördert werden, befindet sich eine Anzahl solcher Soldaten, die vorläufig aus dem Heeresdienst

1 Punkterna 2:o)—7:o) avse ej transiteringsfrågan.116

entlassen werden, infolgedessen nicht ausgesprochen als Urlauber zu bezeichnen sind, und die daher ihre

Schusswaffen bei sich haben.

Es sind in Übereinstimmung mit den zwischen der Königlich Schwedischen und der Deutschen Regierung getroffenen Vereinbarungen diese Waffen in einem besonderen, plombierten Wagen niedergelegt, und sie werden somit getrennt von den Mannschaften transportiert.

Das Gleiche gilt für einen Teil der in der nächsten Zeit die verstärkten Urlauberzüge Trelleborg nach Oslo und umgekehrt benutzenden Wehrmach ts angehör igen.

Ich darf daher ergebenst um Erteilung der generellen Genehmigung zur Transitierung dieser Waffen bitten.

(Påskrift med maskin:) Enl. fru Sjöcrona, kungl. handelsdepartementet, torde — med hänsyn till formuleringen av Kungl. Maj:ts beslut1 — licens i detta fall icke vara erforderlig.

(Påskrift med bläck:) (Dettahar givetvis icke meddelats Maenss).

134. Svensk-tysk noteväxling 14 september 1940.

Inl. s. XIV.2

Stockholm den 14 september 1940. Herr Envoyé,

Genom den 8 juli 1940 utväxlade skrivelser har mellan svenska och tyska regeringarna överenskommits, att för transport genom Sverige av permitterade från den tyska försvarsmakten i Norge anordnas dagligen ett tåg för vardera 500 permittenter från Kornsjö till Trelleborg och omvänt samt varje vecka ett tåg jämväl för vardera 500 permittenter från Narvik till Trelleborg och omvänt. Med anledning av ett från tysk sida nu framställt förslag har jag äran meddela, att från svensk sida intet hinder möter mot en sådan utvidgning av dessa transporter, att från Kornsjö till Trelleborg och omvänt anordnas dagligen ett tåg i vardera riktningen för vardera 1.000 permittenter samt från Narvik till Trelleborg och omvänt två tåg i veckan i vardera riktningen för vardera 500 permittenter.

Beträffande vad den 8 juli 1940 överenskommits rörande transporter av medlemmar av den tyska försvarsmakten mellan Tyskland, resp. Danmark, och Norge över svenskt område sker härigenom i övrigt icke någon ändring.

Mottag, Herr Envoyé, försäkran om min utmärkta högaktning.

Christian Günther.

1 Jfr akterna 31, 32.

2 Ett med den svenska texten likalydande noteförslag, daterat 12/»> förvaras i UD:s arkiv. 116

entlassen werden, infolgedessen nicht ausgesprochen als Urlauber zu bezeichnen sind, und die daher ihre Schusswaffen bei sich haben.

Es sind in Übereinstimmung mit den zwischen der Königlich Schwedischen und der Deutschen Regierung getroffenen Vereinbarungen diese Waffen in einem besonderen, plombierten Wagen niedergelegt, und sie werden somit getrennt von den Mannschaften transportiert.

Das Gleiche gilt für einen Teil der in der nächsten Zeit die verstärkten Urlauberzüge Trelleborg nach Oslo und umgekehrt benutzenden Wehrmach ts angehör igen.

Ich darf daher ergebenst um Erteilung der generellen Genehmigung zur Transitierung dieser Waffen bitten.

(Påskrift med maskin:) Enl. fru Sjöcrona, kungl. handelsdepartementet, torde — med hänsyn till formuleringen av Kungl. Maj:ts beslut1 — licens i detta fall icke vara erforderlig.

(Påskrift med bläck:) (Dettahar givetvis icke meddelats Maenss).

134. Svensk-tysk noteväxling 14 september 1940.

Inl. s. XIV.2

Stockholm den 14 september 1940. Herr Envoyé,

Genom den 8 juli 1940 utväxlade skrivelser har mellan svenska och tyska regeringarna överenskommits, att för transport genom Sverige av permitterade från den tyska försvarsmakten i Norge anordnas dagligen ett tåg för vardera 500 permittenter från Kornsjö till Trelleborg och omvänt samt varje vecka ett tåg jämväl för vardera 500 permittenter från Narvik till Trelleborg och omvänt. Med anledning av ett från tysk sida nu framställt förslag har jag äran meddela, att från svensk sida intet hinder möter mot en sådan utvidgning av dessa transporter, att från Kornsjö till Trelleborg och omvänt anordnas dagligen ett tåg i vardera riktningen för vardera 1.000 permittenter samt från Narvik till Trelleborg och omvänt två tåg i veckan i vardera riktningen för vardera 500 permittenter.

Beträffande vad den 8 juli 1940 överenskommits rörande transporter av medlemmar av den tyska försvarsmakten mellan Tyskland, resp. Danmark, och Norge över svenskt område sker härigenom i övrigt icke någon ändring.

Mottag, Herr Envoyé, försäkran om min utmärkta högaktning.

Christian Günther.

1 Jfr akterna 31, 32.

2 Ett med den svenska texten likalydande noteförslag, daterat 12/»> förvaras i UD:s arkiv.117

Stockholm, den 14. September 1940. Herr Minister,

Euerer Exzellenz beehre ich mich den Empfang Ihrer Note vom heutigen Tage zu bestätigen, worin Sie folgendes mitgeteilt haben:

Durch die am 8. Juli 1940 ausgetauschten Noten ist zwischen der Schwedischen und der Deutschen Regierung vereinbart worden, dass zum Transport durch Schweden von Urlaubern, die der Deutschen Wehrmacht in Norwegen angehören, täglich ein Zug für je 500 Urlauber von Kornsjö nach Trelleborg und umgekehrt sowie wöchentlich ein Zug ebenfalls für je 500 Urlauber von Narvik nach Trelleborg und umgekehrt verkehren sollten. Auf Grund eines von deutscher Seite nunmehr gestellten Antrages beehre ich mich mitzuteilen, dass von schwedischer Seite nichts einzuwenden ist gegen eine Erhöhung dieser Transporte in der Weise, dass von Kornsjö nach Trelleborg und umgekehrt täglich ein Zug in jeder Richtung für je 1000 Urlauber sowie von Narvik nach Trelleborg und umgekehrt wöchentlich zwei Züge in jeder Richtung für je 500 Urlauber verkehren.

Die am 8. Juli 1940 getroffenen Vereinbarungen betreffend Transporte von Angehörigen der Deutschen Wehrmacht zwischen Deutschland respektive Dänemark und Norwegen über schwedisches Gebiet erfahren hierdurch im übrigen keine Änderung.

Genehmigen Sie, Herr Minister, die Versicherung meiner ausgezeichneten Hochachtung.

V. Wied.

135. Promemoria av Lagerfeit 16 september 1940.

Inl. s. XV.

Då det på sista tiden förekommit, att vid tillfälliga smärre transporter av icke-permittenter hemställan skett från transportofficeren, majoren Maenss, att dessas vapen måtte få medfölja samma tåg, ehuru i särskild, plomberad vagn, och då detta förfaringssätt därvid angivits vara »in Übereinstimmung mit den zwischen der Königlich Schwedischen und der Deutschen Regierung getroffenen Vereinbarungen»,1 erhöll jag Söderbloms order att för Maenss framhålla, att dylik transport av vapen samtidigt med truppen icke stode i överensstämmelse med ordalagen i noterna av den 8 juli 1940. I anledning härav meddelades Maenss vid besök i kungl. utrikesdepartementet den 14 september, att det enligt svensk uppfattning förhöll e sig »så, att punkt 3.) i note »nr 1» av den 8 juli endast kunde tolkas under beaktande av note »nr 2» och att personaltransporterna alltså blott gällde permittenter, vilka icke finge medhava vapen.

1 (Lagerfelts not:) skrivelse från Maenss 18/9 1940 (akt 133), 117

Stockholm, den 14. September 1940. Herr Minister,

Euerer Exzellenz beehre ich mich den Empfang Ihrer Note vom heutigen Tage zu bestätigen, worin Sie folgendes mitgeteilt haben:

Durch die am 8. Juli 1940 ausgetauschten Noten ist zwischen der Schwedischen und der Deutschen Regierung vereinbart worden, dass zum Transport durch Schweden von Urlaubern, die der Deutschen Wehrmacht in Norwegen angehören, täglich ein Zug für je 500 Urlauber von Kornsjö nach Trelleborg und umgekehrt sowie wöchentlich ein Zug ebenfalls für je 500 Urlauber von Narvik nach Trelleborg und umgekehrt verkehren sollten. Auf Grund eines von deutscher Seite nunmehr gestellten Antrages beehre ich mich mitzuteilen, dass von schwedischer Seite nichts einzuwenden ist gegen eine Erhöhung dieser Transporte in der Weise, dass von Kornsjö nach Trelleborg und umgekehrt täglich ein Zug in jeder Richtung für je 1000 Urlauber sowie von Narvik nach Trelleborg und umgekehrt wöchentlich zwei Züge in jeder Richtung für je 500 Urlauber verkehren.

Die am 8. Juli 1940 getroffenen Vereinbarungen betreffend Transporte von Angehörigen der Deutschen Wehrmacht zwischen Deutschland respektive Dänemark und Norwegen über schwedisches Gebiet erfahren hierdurch im übrigen keine Änderung.

Genehmigen Sie, Herr Minister, die Versicherung meiner ausgezeichneten Hochachtung.

V. Wied.

135. Promemoria av Lagerfeit 16 september 1940.

Inl. s. XV.

Då det på sista tiden förekommit, att vid tillfälliga smärre transporter av icke-permittenter hemställan skett från transportofficeren, majoren Maenss, att dessas vapen måtte få medfölja samma tåg, ehuru i särskild, plomberad vagn, och då detta förfaringssätt därvid angivits vara »in Übereinstimmung mit den zwischen der Königlich Schwedischen und der Deutschen Regierung getroffenen Vereinbarungen»,1 erhöll jag Söderbloms order att för Maenss framhålla, att dylik transport av vapen samtidigt med truppen icke stode i överensstämmelse med ordalagen i noterna av den 8 juli 1940. I anledning härav meddelades Maenss vid besök i kungl. utrikesdepartementet den 14 september, att det enligt svensk uppfattning förhöll e sig »så, att punkt 3.) i note »nr 1» av den 8 juli endast kunde tolkas under beaktande av note »nr 2» och att personaltransporterna alltså blott gällde permittenter, vilka icke finge medhava vapen.

1 (Lagerfelts not:) skrivelse från Maenss 18/9 1940 (akt 133),118

Transporter av övriga medlemmar av den tyska krigsmakten vore »nicht beabsichtigt». Häri gjordes genom note växlingen av den 14 september ingen ändring. Det rörde sig här om en principiell fråga av viss betydelse : att strikt hålla isär transporter av manskap, d. v. s. permittenter, vilka skedde med särskilda tåg, och transporter av »Wehrmachtgut», för vilka särskilda bestämmelser tillämpades. M., som sade sig önska konsultera vissa på beskickningen befintliga uppteckningar i frågan, av vilka skulle framgå, att den från tysk sida hävdade uppfattningen hade stöd i skriftliga överenskommelser, sade sig skola återkomma i frågan.

Den 16 september återkom Maenss till mig per telefon, varvid han dock inskränkte sig till att framdraga formuleringen i punkt 3.) i note »nr 1»:

»Angehörigen der deutschen Wehrmacht, insbesondere Urlaubern, in Uniform (ohne solche Waffen, die nicht zur persönlichen Ausrüstung des Soldaten gehören und mit der Massgabe, dass Gewehre und Manmschafts^ pistolen in besonderen Wagen befördert werden)».

Under en längre diskussion sökte jag ytterligare klargöra den svenska ståndpunkten, och M. förklarade sig skola föra saken vidare till Oslo. På förfrågan — det gällde närmast ett tåg samma dag — sade jag, att vi för tillfället icke tänkte tillgripa några bryska åtgärder, men erinrade om att det alltså icke förekomme något skriftligt, som motsade den svenska ståndpunkten.

Stockholm den 16 september 1940.

19/9 Fru Sjöcrona, kungl. handelsdepartementet, har lovat under hand beordra tullförvaltaren i Trelleborg att omedelbart inberätta om transport av manskap och vapen i samma tåg äger rum. (I dylikt fall torde saken åter böra upptagas med Maenss).

28/9 De svenska synpunkterna framförda till löjtnant Müller-Liebenau. (Med blyerts:) Obs. de två uppteckningarna 17/g 40.1

136. Maenss till Lagerfelt 16 september 1940.

Genomslagskopia av skrivelse 16/9 till järnvägsstyrelsens militär byrå från Maenss, samma dag översänd av denne till Lagerfeit. Ink. tili UD 17/9. Inl. s. XIV.

(Maenss Ull järnvägsstyrelsens militärbyrå:)

Stockholm, den 16.9.1940. Am 19.9.1940 sollen nochmals 500 in Dänemark angesammelte Urlauber über Hälsingborg angebracht und nach Oslo weiterbefördert werden. Da

i Akterna 137, 138. 118

Transporter av övriga medlemmar av den tyska krigsmakten vore »nicht beabsichtigt». Häri gjordes genom note växlingen av den 14 september ingen ändring. Det rörde sig här om en principiell fråga av viss betydelse : att strikt hålla isär transporter av manskap, d. v. s. permittenter, vilka skedde med särskilda tåg, och transporter av »Wehrmachtgut», för vilka särskilda bestämmelser tillämpades. M., som sade sig önska konsultera vissa på beskickningen befintliga uppteckningar i frågan, av vilka skulle framgå, att den från tysk sida hävdade uppfattningen hade stöd i skriftliga överenskommelser, sade sig skola återkomma i frågan.

Den 16 september återkom Maenss till mig per telefon, varvid han dock inskränkte sig till att framdraga formuleringen i punkt 3.) i note »nr 1»:

»Angehörigen der deutschen Wehrmacht, insbesondere Urlaubern, in Uniform (ohne solche Waffen, die nicht zur persönlichen Ausrüstung des Soldaten gehören und mit der Massgabe, dass Gewehre und Manmschafts^ pistolen in besonderen Wagen befördert werden)».

Under en längre diskussion sökte jag ytterligare klargöra den svenska ståndpunkten, och M. förklarade sig skola föra saken vidare till Oslo. På förfrågan — det gällde närmast ett tåg samma dag — sade jag, att vi för tillfället icke tänkte tillgripa några bryska åtgärder, men erinrade om att det alltså icke förekomme något skriftligt, som motsade den svenska ståndpunkten.

Stockholm den 16 september 1940.

19/9 Fru Sjöcrona, kungl. handelsdepartementet, har lovat under hand beordra tullförvaltaren i Trelleborg att omedelbart inberätta om transport av manskap och vapen i samma tåg äger rum. (I dylikt fall torde saken åter böra upptagas med Maenss).

28/9 De svenska synpunkterna framförda till löjtnant Müller-Liebenau. (Med blyerts:) Obs. de två uppteckningarna 17/g 40.1

136. Maenss till Lagerfelt 16 september 1940.

Genomslagskopia av skrivelse 16/9 till järnvägsstyrelsens militär byrå från Maenss, samma dag översänd av denne till Lagerfeit. Ink. tili UD 17/9. Inl. s. XIV.

(Maenss Ull järnvägsstyrelsens militärbyrå:)

Stockholm, den 16.9.1940. Am 19.9.1940 sollen nochmals 500 in Dänemark angesammelte Urlauber über Hälsingborg angebracht und nach Oslo weiterbefördert werden. Da

i Akterna 137, 138.119

für den neuen verstärkten Urlauberzug Trelleborg—Oslo am 19.9.1940 voraussichtlich nur etwa 425 Köpfe in

Trelleborg aus Sassnitz eintreffen werden, wäre ich dankbar, wenn demnach der Zug zur Hälfte aus Trelleborg und zur anderen Hälfte aus Hälsingborg abgehen könnte, um dann in Ängelholm vereinigt zu werden. Eine Teilung des Zuges auf der Fahrt von Oslo nach Trelleborg wird deswegen voraussichtlich nicht möglich sein, weil vorgesehen ist, dass am 18.9.1940 von Oslo ca. 1000 Mann mit dem Urlauberzug abgehen. Es wäre demnach notwendig, dass für die aus Hälsingborg abzufahrenden 500 Mann neue Wagen dorthin gestellt würden, wogegen dann aber eine entsprechende Zahl am 19.9.1940 abends in Trelleborg zur Verfügung stehen würden.

Ich bitte um Mitteilung, zu welcher Zeit die 500 Leute durch die dänische Eisenbahnbehörde nach Hälsingborg angebracht werden sollen.

(Maenss tili Lagerfeit:)

Stockholm den 16.9.1940. Vorstehende Durchschrift wird mit der Bitte um gefl. Kenntnisnahme und Genehmigung ergebenst übersandt.

(Påskrift med bläck:) 17/9 av Söderblom föredraget f. Exe.

(På aktens baksida finnés följande uppteckning av Lagerfelt:) 17/9 40 majoren Wrede per telefon upplyst, att de två tågen från Hälsingborg till Kornsjö den 12 och den 14 september, vilka tidigare beviljats, medfört sammanlagt endast omkr. 1.200 man i stället för beräknade 2.000. De 500 man, varom nu vore fråga, vore sålunda av allt att döma folk tillhörande den ursprungliga — och en gång beviljade — kontingenten, ehuru de icke kunnat framskaffas i tid.

Med hänsyn härtill har Exc. medgivit transporten. För Maenss skulle dock framhållas, att tillståndet lämnats på grund av ovanstående presum-tion. Några ytterligare transporter över Hälsingborg vore icke önskvärda. Maenss hade ju f. ö. i sitt brev den 12.9.40 uttryckligen förklarat, att

»Bezüglich Hälsingborg als schwedische Ausgangs- oder Endstation für Transporte nach oder von Norwegen bestätige ich bei dieser Gelegenheit auch noch einmal dass es nicht beabsichtigt ist, in Zukunft Transporte diesen Weg nehmen zu lassen ...» (I fortsättn. viss reservation.)

Då jag på Söderbloms order 17/9 meddelade Maenss detta, framkom bl. a. att ytterligare en transport över Hälsingborg om cirka 200 man vore att emotse. Detta skulle emellertid bli den sista. Jag erinrade om hans ovan refererade formulering, och föreslog, att han i varje fall skulle tala med »die Militärbehörden» i Danmark, om icke transporten skulle kunna ledas via Trelleborg. 120

137. uppteckning: 17 september 1940.

Uppteckningen, som överlämnats till UD av allmänna säkerhetstjänsten, avser ett avlyssnat telefonsamtal kl. 16.20 från Sassnitz till en i Trelleborg stationerad representant för tyske militärattachén. Inl. s. XV.

Sassnitz anmäler att det med färjan Preussen (kl 15.50) kommer 475 »Urlauber» med 24 officerare. Därtill kommer förstärkningsmanskap, 529 man och 4 officerare. Ledare är Hauptmann Siegfrid. Samtidigt kommer också en godsvagn med livsmedel för 9 dagar samt gevär. Denna vagn måste ovillkorligen gå med Oslo-tåget genast. Det är mycket angeläget. Natten till den 18/9 kommer ett Narvik-tåg med 475 man och 11 officerare. — Detta anmäles kl. 17.16 till major Maenss i Stockholm.

138. Uppteckning 17 september 1940.

Uppteckningen, som överlämnats till UD av allmänna säkerhetstjänsten, avser ett avlyssnat telefonsamtal kl. 21.55 från Sassnitz till en i Trelleborg stationerad representant för tyske militärattachén. Inl. s. XV.

Hauptmann Lankmann, som f. ö. egentligen ej är utbildad officer utan är tullman, talar med Kampe i Trelleborg om följande saker:

1) Den omtalade godsvagnen med gevär1 har ej kommit med tåget till Oslo (Weiterleitungszahl XXI) emedan den var 2-axlad och ej 4-axlad. Lankmann påpekar i pepprade ordalag, att i så fall får Hardtmann använda sin

uppfinningsrikedom och hitta på att lasta om gevären i en lämplig personvagn, som avstänges, ty major Devinage har befallt att gevären ovillkorligen skola inträffa i Narvik samtidigt som trupperna, enär dessa eljest måste vänta därstädes på att bli vidaretransporterade. Majorerna Devinage och Maenss ha kommit överens om att gevären skola gå samtidigt med trupperna och därefter har Hardtmann att rätta och packa sig, och icke efter svenskarnas eventuella mening om saken. Hardtmann får sig i detta sammanhang flera grundliga överhalningar för sin föregivna ovilja till samarbete med Sassnitz och för sin »förmåga» att krångla till saker och ting. Lankmann säger sig icke tänka vika tillbaka för att anmäla honom på högre ort.

2) På morgonen den 18/9 kommer med Narvik-tåget ytterligare en godsvagn med gevär (Karlsruhe 58587), vilka på det ena eller andra sättet alltså skola gå med genast.

1 Jfr akt 137. 120

137. uppteckning: 17 september 1940.

Uppteckningen, som överlämnats till UD av allmänna säkerhetstjänsten, avser ett avlyssnat telefonsamtal kl. 16.20 från Sassnitz till en i Trelleborg stationerad representant för tyske militärattachén. Inl. s. XV.

Sassnitz anmäler att det med färjan Preussen (kl 15.50) kommer 475 »Urlauber» med 24 officerare. Därtill kommer förstärkningsmanskap, 529 man och 4 officerare. Ledare är Hauptmann Siegfrid. Samtidigt kommer också en godsvagn med livsmedel för 9 dagar samt gevär. Denna vagn måste ovillkorligen gå med Oslo-tåget genast. Det är mycket angeläget. Natten till den 18/9 kommer ett Narvik-tåg med 475 man och 11 officerare. — Detta anmäles kl. 17.16 till major Maenss i Stockholm.

138. Uppteckning 17 september 1940.

Uppteckningen, som överlämnats till UD av allmänna säkerhetstjänsten, avser ett avlyssnat telefonsamtal kl. 21.55 från Sassnitz till en i Trelleborg stationerad representant för tyske militärattachén. Inl. s. XV.

Hauptmann Lankmann, som f. ö. egentligen ej är utbildad officer utan är tullman, talar med Kampe i Trelleborg om följande saker:

1) Den omtalade godsvagnen med gevär1 har ej kommit med tåget till Oslo (Weiterleitungszahl XXI) emedan den var 2-axlad och ej 4-axlad. Lankmann påpekar i pepprade ordalag, att i så fall får Hardtmann använda sin uppfinningsrikedom och hitta på att lasta om gevären i en lämplig personvagn, som avstänges, ty major Devinage har befallt att gevären ovillkorligen skola inträffa i Narvik samtidigt som trupperna, enär dessa eljest måste vänta därstädes på att bli vidaretransporterade. Majorerna Devinage och Maenss ha kommit överens om att gevären skola gå samtidigt med trupperna och därefter har Hardtmann att rätta och packa sig, och icke efter svenskarnas eventuella mening om saken. Hardtmann får sig i detta sammanhang flera grundliga överhalningar för sin föregivna ovilja till samarbete med Sassnitz och för sin »förmåga» att krångla till saker och ting. Lankmann säger sig icke tänka vika tillbaka för att anmäla honom på högre ort.

2) På morgonen den 18/9 kommer med Narvik-tåget ytterligare en godsvagn med gevär (Karlsruhe 58587), vilka på det ena eller andra sättet alltså skola gå med genast.

1 Jfr akt 137.121

3) Kampe ber att Lankmann skall se till att godsvagnarna om möjligt äro 4-axlade, ifall de skola gå med persontågen.

4) Lankmann förklarar, att de meddelanden, som han ger om transporternas omfattning på förhand omöjligen kunna vara exakta. Siffrorna äro endast preliminära och Hardtmann och stationsföreståndaren få nöja sig med det.

5) En herr Gablenz hälsar till Lankmann.

6) Lankmann påpekar att major Maenss icke har något att säga till om beträffande »Verpflegungswagen». Dylika angelägenheter avgöras av Hauptmann Günther i Heimatstab Nord. Det gäller här närmast den »Verpflegungs wagen» som undantagsvis följde med »Bahnbataillon» och om vilken Maenss sagt, att den skulle stanna i

Sverige.

139. Sändebudet i London till UD 19 september 1940.

Telegram. Inl. s. XVI.

Från norsk källa har utspritts en uppgift att tyskarna förstärkt sina trupper i Nordnorge med 50.000 man, av vilka större delen passerat Sverige. Vid förfrågan av pressmän i Foreign Office har bekräftats, att dylik rapport föreligger men uppgiften om passage genom Sverige är ej bekräftad. Historien har ännu icke återgivits i engelsk press men troligen gått till Amerika.

140. UD till sändebudet i London 19 september 1940.

Telegram. Inl. s. XVI.

Med anledning uppgifter bl. a. Yorkshire Post om truppförstärkningar till Norge via Sverige bör Ni skyndsamt strängt förtroligt meddela Foreign Office att resultatet hittillsvarande transitering Sverige betydande minskning antalet tyska militärpersoner Norge varom Mallet informerats. För Eder personliga kännedom minskningen överstiger för närvarande tiotusen.

141. Promemoria av Engzell 20 september 1940.1

Landshövding Hansén meddelar:

Tyskarna hade nu hyrt magasin i Luleå för att lagra livsmedel, enligt uppgift intill 30.000 ton. Magasinet vore f. d. Luleå järnverk, tillhörigt

1 Jfr akt 122. 121

3) Kampe ber att Lankmann skall se till att godsvagnarna om möjligt äro 4-axlade, ifall de skola gå med persontågen.

4) Lankmann förklarar, att de meddelanden, som han ger om transporternas omfattning på förhand omöjligen kunna vara exakta. Siffrorna äro endast preliminära och Hardtmann och stationsföreståndaren få nöja sig med det.

5) En herr Gablenz hälsar till Lankmann.

6) Lankmann påpekar att major Maenss icke har något att säga till om beträffande »Verpflegungswagen». Dylika angelägenheter avgöras av Hauptmann Günther i Heimatstab Nord. Det gäller här närmast den »Verpflegungs wagen» som undantagsvis följde med »Bahnbataillon» och om vilken Maenss sagt, att den skulle stanna i Sverige.

139. Sändebudet i London till UD 19 september 1940.

Telegram. Inl. s. XVI.

Från norsk källa har utspritts en uppgift att tyskarna förstärkt sina trupper i Nordnorge med 50.000 man, av vilka större delen passerat Sverige. Vid förfrågan av pressmän i Foreign Office har bekräftats, att dylik rapport föreligger men uppgiften om passage genom Sverige är ej bekräftad. Historien har ännu icke återgivits i engelsk press men troligen gått till Amerika.

140. UD till sändebudet i London 19 september 1940.

Telegram. Inl. s. XVI.

Med anledning uppgifter bl. a. Yorkshire Post om truppförstärkningar till Norge via Sverige bör Ni skyndsamt strängt förtroligt meddela Foreign Office att resultatet hittillsvarande transitering Sverige betydande minskning antalet tyska militärpersoner Norge varom Mallet informerats. För Eder personliga kännedom minskningen överstiger för närvarande tiotusen.

141. Promemoria av Engzell 20 september 1940.1

Landshövding Hansén meddelar:

Tyskarna hade nu hyrt magasin i Luleå för att lagra livsmedel, enligt uppgift intill 30.000 ton. Magasinet vore f. d. Luleå järnverk, tillhörigt

1 Jfr akt 122. 121

3) Kampe ber att Lankmann skall se till att godsvagnarna om möjligt äro 4-axlade, ifall de skola gå med persontågen.

4) Lankmann förklarar, att de meddelanden, som han ger om transporternas omfattning på förhand omöjligen kunna vara exakta. Siffrorna äro endast preliminära och Hardtmann och stationsföreståndaren få nöja sig med det.

5) En herr Gablenz hälsar till Lankmann.

6) Lankmann påpekar att major Maenss icke har något att säga till om beträffande »Verpflegungswagen». Dylika angelägenheter avgöras av Hauptmann Günther i Heimatstab Nord. Det gäller här närmast den »Verpflegungs wagen» som undantagsvis följde med »Bahnbataillon» och om vilken Maenss sagt, att den skulle stanna i Sverige.

139. Sändebudet i London till UD 19 september 1940.

Telegram. Inl. s. XVI.

Från norsk källa har utspritts en uppgift att tyskarna förstärkt sina trupper i Nordnorge med 50.000 man, av vilka större delen passerat Sverige. Vid förfrågan av pressmän i Foreign Office har bekräftats, att dylik rapport föreligger men uppgiften om passage genom Sverige är ej bekräftad. Historien har ännu icke återgivits i engelsk press men troligen gått till Amerika.

140. UD till sändebudet i London 19 september 1940.

Telegram. Inl. s. XVI.

Med anledning uppgifter bl. a. Yorkshire Post om truppförstärkningar till Norge via Sverige bör Ni skyndsamt strängt förtroligt meddela Foreign Office att resultatet hittillsvarande transitering Sverige betydande minskning antalet tyska militärpersoner Norge varom Mallet informerats. För Eder personliga kännedom minskningen överstiger för närvarande tiotusen.

141. Promemoria av Engzell 20 september 1940.1

Landshövding Hansén meddelar:

Tyskarna hade nu hyrt magasin i Luleå för att lagra livsmedel, enligt uppgift intill 30.000 ton. Magasinet vore f. d. Luleå järnverk, tillhörigt

1 Jfr akt 122. 121

3) Kampe ber att Lankmann skall se till att godsvagnarna om möjligt äro 4-axlade, ifall de skola gå med persontågen.

4) Lankmann förklarar, att de meddelanden, som han ger om transporternas omfattning på förhand omöjligen kunna vara exakta. Siffrorna äro endast preliminära och Hardtmann och stationsföreståndaren få nöja sig med det.

5) En herr Gablenz hälsar till Lankmann.

6) Lankmann påpekar att major Maenss icke har något att säga till om beträffande »Verpflegungswagen». Dylika angelägenheter avgöras av Hauptmann Günther i Heimatstab Nord. Det gäller här närmast den »Verpflegungs wagen» som undantagsvis följde med »Bahnbataillon» och om vilken Maenss sagt, att den skulle stanna i Sverige.

139. Sändebudet i London till UD 19 september 1940.

Telegram. Inl. s. XVI.

Från norsk källa har utspritts en uppgift att tyskarna förstärkt sina trupper i Nordnorge med 50.000 man, av vilka större delen passerat Sverige. Vid förfrågan av pressmän i Foreign Office har bekräftats, att dylik rapport föreligger men uppgiften om passage genom Sverige är ej bekräftad. Historien har ännu icke återgivits i engelsk press men troligen gått till Amerika.

140. UD till sändebudet i London 19 september 1940.

Telegram. Inl. s. XVI.

Med anledning uppgifter bl. a. Yorkshire Post om truppförstärkningar till Norge via Sverige bör Ni skyndsamt strängt förtroligt meddela Foreign Office att resultatet hittillsvarande transitering Sverige betydande minskning antalet tyska militärpersoner Norge varom Mallet informerats. För Eder personliga kännedom minskningen överstiger för närvarande tiotusen.

141. Promemoria av Engzell 20 september 1940.1

Landshövding Hansén meddelar:

Tyskarna hade nu hyrt magasin i Luleå för att lagra livsmedel, enligt uppgift intill 30.000 ton. Magasinet vore f. d. Luleå järnverk, tillhörigt

1 Jfr akt 122.122

Luleå Träsliperi AB, dotterbolag till Munksunds AB. Lossning hade börjat från fartyg. En ingenjör hade fått i uppdrag att undersöka istånd-sättandet av en på de sista 20 åren icke använd järnväg Gammelstad— Kapps vik (?). Den skulle då gå från djuphamnen och magasinet till Gällivare-järnvägen. Detta vore en stor och dyrbar affär, vilket tydde på varaktighet av förhållandet.

Den i Luleå för ändamålet uppsände tyske tjänstemannen hade nu hos polisen förhört sig om extra bevakning av magasinet. Bolaget-ägaren hade velat åtaga sig bevakning, men tyskarna ville tydligen hellre ha hjälp av myndigheterna.

Jag meddelade landshövdingen att man i utrikesdepartementet svarat jakande på tysk fråga om de finge hyra magasin i Luleå, varvid man helst velat att saken ordnades genom svensk mellanhand. Man hade alltså ingenting emot saken. Om tyskarna ville ha eget folk verksamma där, finge de naturligtvis begära erforderliga tillstånd därtill.

Landshövdingen vore införstådd härmed och skulle söka ordna bevakningsfrågan. Det enda otrevliga vore egentligen att risk förelåge för ut-spionering av förhållandena från utomstående och sabotage.

Stockholm den 20 september 1940.

142. UD till sändebudet i London 20 september 1940.

Telegram. Inl. s. XVI.

Med anledning Edert telegram 19 september1 hänvisas vårt telegram samma dag2 varav framgår uppgifterna tyska trupförstärkningar Norge via Sverige helt ogrundade. Ni bemyndigas i eventuellt påkallad dementi framhålla resultatet transiteringen hittills minskning tyska styrkan Norge. För Eder ytterligare personliga information: hemresande permittenter hittills omkring 38.000, återvändande 28.000; alltså minskning omkring 10.000.

143. UD till sändebudet i Washington 20 september 1940.

Telegram. Inl. s. XVI.

Beskickningen London inberättat där spritts uppgift att tyskarna förstärkt trupperna Nordnorge 50.000 man varav flertalet passerat Sverige. Foreign Office upplyst att dylik rapport föreligger men att uppgiften

1 Akt 139.

2 Akt 140. 122

Luleå Träsliperi AB, dotterbolag till Munksunds AB. Lossning hade börjat från fartyg. En ingenjör hade fått i uppdrag att undersöka istånd-sättandet av en på de sista 20 åren icke använd järnväg Gammelstad— Kapps vik (?). Den skulle då gå från djuphamnen och magasinet till Gällivare-järnvägen. Detta vore en stor och dyrbar affär, vilket tydde på varaktighet av förhållandet.

Den i Luleå för ändamålet uppsände tyske tjänstemannen hade nu hos polisen förhört sig om extra bevakning av magasinet. Bolaget-ägaren hade velat åtaga sig bevakning, men tyskarna ville tydligen hellre ha hjälp av myndigheterna.

Jag meddelade landshövdingen att man i utrikesdepartementet svarat jakande på tysk fråga om de finge hyra magasin i Luleå, varvid man helst velat att saken ordnades genom svensk mellanhand. Man hade alltså ingenting emot saken. Om tyskarna ville ha eget folk verksamma där, finge de naturligtvis begära erforderliga tillstånd därtill.

Landshövdingen vore införstådd härmed och skulle söka ordna bevakningsfrågan. Det enda otrevliga vore egentligen att risk förelåge för ut-spionering av förhållandena från utomstående och sabotage.

Stockholm den 20 september 1940.

142. UD till sändebudet i London 20 september 1940.

Telegram. Inl. s. XVI.

Med anledning Edert telegram 19 september1 hänvisas vårt telegram samma dag2 varav framgår uppgifterna tyska trupförstärkningar Norge via Sverige helt ogrundade. Ni bemyndigas i eventuellt påkallad dementi framhålla resultatet transiteringen hittills minskning tyska styrkan Norge. För Eder ytterligare personliga information: hemresande permittenter hittills omkring 38.000, återvändande 28.000; alltså minskning omkring 10.000.

143. UD till sändebudet i Washington 20 september 1940.

Telegram. Inl. s. XVI.

Beskickningen London inberättat där spritts uppgift att tyskarna förstärkt trupperna Nordnorge 50.000 man varav flertalet passerat Sverige. Foreign Office upplyst att dylik rapport föreligger men att uppgiften

1 Akt 139.

2 Akt 140. 122

Luleå Träsliperi AB, dotterbolag till Munksunds AB. Lossning hade börjat från fartyg. En ingenjör hade fått i uppdrag att undersöka istånd-sättandet av en på de sista 20 åren icke använd järnväg Gammelstad— Kapps vik (?). Den skulle då gå från djuphamnen och magasinet till Gällivare-järnvägen. Detta vore en stor och dyrbar affär, vilket tydde på varaktighet av förhållandet.

Den i Luleå för ändamålet uppsände tyske tjänstemannen hade nu hos polisen förhört sig om extra bevakning av magasinet. Bolaget-ägaren hade velat åtaga sig bevakning, men tyskarna ville tydligen hellre ha hjälp av myndigheterna.

Jag meddelade landshövdingen att man i utrikesdepartementet svarat jakande på tysk fråga om de finge hyra magasin i Luleå, varvid man helst velat att saken ordnades genom svensk mellanhand. Man hade alltså ingenting emot saken. Om tyskarna ville ha eget folk verksamma där, finge de naturligtvis begära erforderliga tillstånd därtill.

Landshövdingen vore införstådd härmed och skulle söka ordna bevakningsfrågan. Det enda otrevliga vore egentligen att risk förelåge för ut-spionering av förhållandena från utomstående och sabotage.

Stockholm den 20 september 1940.

142. UD till sändebudet i London 20 september 1940.

Telegram. Inl. s. XVI.

Med anledning Edert telegram 19 september1 hänvisas vårt telegram samma dag2 varav framgår uppgifterna tyska trupförstärkningar Norge via Sverige helt ogrundade. Ni bemyndigas i eventuellt påkallad dementi framhålla resultatet transiteringen hittills minskning tyska styrkan Norge. För Eder ytterligare personliga information: hemresande permittenter hittills omkring 38.000, återvändande 28.000; alltså minskning omkring 10.000.

143. UD till sändebudet i Washington 20 september 1940.

Telegram. Inl. s. XVI.

Beskickningen London inberättat där spritts uppgift att tyskarna förstärkt trupperna Nordnorge 50.000 man varav flertalet passerat Sverige. Foreign Office upplyst att dylik rapport föreligger men att uppgiften

1 Akt 139.

2 Akt 140.123

passage Sverige icke bekräftats. Meddelandet troligen vidarebefordrat Amerika. Ni bemyndigas dementera att någon som helst ökning tyska militären Norge skett via Sverige. För Eder personliga information: hemresande permittenter hittills omkring 38.000, återvändande 28.000; alltså minskning omkring 10.000.

144. Müller-Liebenau till Lagerfelt 23 september 1940.

Ink. till UD 23/9. Inl. s. XIII.

Stockholm, den 23.9.1940.

Unter Bezugnahme auf den Antrag vom 9.9.19401 wird das Königlich Schwedische Ministerium des Äussern ergebenst gebeten, davon Kenntnis nehmen zu wollen, dass die Reichsarbeitsdienstabteilung (Bau-Battaillon 406) nicht für Narvik, sondern für Trondheim bestimmt ist.

Es wird ergebenst gebeten, den Transport über Trelleborg—Storlien durchführen zu dürfen, um die Abbeförderung der für den 29.9.1940 vorgesehenen Sonderurlauber ab Narvik nicht zu gefährden und die Ausnutzung der Leerzuggarnitur sicherzustellen.

Die Generaldirektion der Königlich Schwedischen Staatsbahnen, Militärbüro, hat Abschrift dieses Schreibens erhalten.

145. Promemoria av Algott 25 september 1940.

Promemorian, som upprättats inom socialdepartementet, har återgivits efter genomslagskopia, som inkom till UD 26/9. Inl. s. X.

P.M.

ang. transitering av tysk militär m. m. genom riket (uppgifterna inhämtade från järnvägsstyrelsens militärbyrå d. 6/s och d. 24/9 1940; uppgifts-lämnare: byråchefen major Henrik Wrede, t. f. byråchefen major Ragnar Kempff och stationsskrivaren Ejvind).

Militärtransporterna kunna indelas i två grupper, sådana som avse »icke-permittenter och krigsmateriel» och sådana som avse »permittenter».

A. »I eke-per mittenter och krigsmateriel».

Detta slag av transporter sker endast å sträckan Storlien—Östersund— Gällivare—Riksgränsen (—Narvik).

1 Akt 124. 123

passage Sverige icke bekräftats. Meddelandet troligen vidarebefordrat Amerika. Ni bemyndigas dementera att någon som helst ökning tyska militären Norge skett via Sverige. För Eder personliga information: hemresande permittenter hittills omkring 38.000, återvändande 28.000; alltså minskning omkring 10.000.

144. Müller-Liebenau till Lagerfelt 23 september 1940.

Ink. till UD 23/9. Inl. s. XIII.

Stockholm, den 23.9.1940.

Unter Bezugnahme auf den Antrag vom 9.9.19401 wird das Königlich Schwedische Ministerium des Äussern ergebenst gebeten, davon Kenntnis nehmen zu wollen, dass die Reichsarbeitsdienstabteilung (Bau-Battaillon 406) nicht für Narvik, sondern für Trondheim bestimmt ist.

Es wird ergebenst gebeten, den Transport über Trelleborg—Storlien durchführen zu dürfen, um die Abbeförderung der für den 29.9.1940 vorgesehenen Sonderurlauber ab Narvik nicht zu gefährden und die Ausnutzung der Leerzuggarnitur sicherzustellen.

Die Generaldirektion der Königlich Schwedischen Staatsbahnen, Militärbüro, hat Abschrift dieses Schreibens erhalten.

145. Promemoria av Algott 25 september 1940.

Promemorian, som upprättats inom socialdepartementet, har återgivits efter genomslagskopia, som inkom till UD 26/9. Inl. s. X.

P.M.

ang. transitering av tysk militär m. m. genom riket (uppgifterna inhämtade från järnvägsstyrelsens militärbyrå d. 6/s och d. 24/9 1940; uppgifts-lämnare: byråchefen major Henrik Wrede, t. f. byråchefen major Ragnar Kempff och stationsskrivaren Ejvind).

Militärtransporterna kunna indelas i två grupper, sådana som avse »icke-permittenter och krigsmateriel» och sådana som avse »permittenter».

A. »I eke-per mittenter och krigsmateriel».

Detta slag av transporter sker endast å sträckan Storlien—Östersund— Gällivare—Riksgränsen (—Narvik).

1 Akt 124. 123

passage Sverige icke bekräftats. Meddelandet troligen vidarebefordrat Amerika. Ni bemyndigas dementera att någon som helst ökning tyska militären Norge skett via Sverige. För Eder personliga information: hemresande permittenter hittills omkring 38.000, återvändande 28.000; alltså minskning omkring 10.000.

144. Müller-Liebenau till Lagerfelt 23 september 1940.

Ink. till UD 23/9. Inl. s. XIII.

Stockholm, den 23.9.1940.

Unter Bezugnahme auf den Antrag vom 9.9.19401 wird das Königlich Schwedische Ministerium des Äussern ergebenst gebeten, davon Kenntnis nehmen zu wollen, dass die Reichsarbeitsdienstabteilung (Bau-Battaillon 406) nicht für Narvik, sondern für Trondheim bestimmt ist.

Es wird ergebenst gebeten, den Transport über Trelleborg—Storlien durchführen zu dürfen, um die Abbeförderung der für den 29.9.1940 vorgesehenen Sonderurlauber ab Narvik nicht zu gefährden und die Ausnutzung der Leerzuggarnitur sicherzustellen.

Die Generaldirektion der Königlich Schwedischen Staatsbahnen, Militärbüro, hat Abschrift dieses Schreibens erhalten.

145. Promemoria av Algott 25 september 1940.

Promemorian, som upprättats inom socialdepartementet, har återgivits efter genomslagskopia, som inkom till UD 26/9. Inl. s. X.

P.M.

ang. transitering av tysk militär m. m. genom riket (uppgifterna inhämtade från järnvägsstyrelsens militärbyrå d. 6/s och d. 24/9 1940; uppgifts-lämnare: byråchefen major Henrik Wrede, t. f. byråchefen major Ragnar Kempff och stationsskrivaren Ejvind).

Militärtransporterna kunna indelas i två grupper, sådana som avse »icke-permittenter och krigsmateriel» och sådana som avse »permittenter».

A. »I eke-per mittenter och krigsmateriel».

Detta slag av transporter sker endast å sträckan Storlien—Östersund— Gällivare—Riksgränsen (—Narvik).

1 Akt 124.124

Tågsätten, som användas, bestå så gott som uteslutande av utländska eller från Norge återvändande svenska vagnar.

Enligt notväxling mellan U.D. och envoyé Schnurre (chefen för den tyska handels delegationen) ha tyskarna tillstånd att på sträckan Storlien—Riksgränsen tillsvidare transportera högst 5.025 man, 2.695 hästar och 12 kanoner (därtill kommer annan militärt icke så betydelsefull materiel; stridsvagnar synas sålunda icke alls ha transporterats och dylika kunna enligt major Wrede näppeligen användas i Narviksterrängen). Det åligger järnvägsstyrelsen att tillse, att den sålunda medgivna kontingenten ej överskrides.

Nu ifrågavarande transporter ha pågått sedan början av juli. Frekvensen var under den första månaden praktiskt taget ett tåg per dag men har sedan förra hälften av augusti avtagit. Under tiden 7/8—31/8 gingo således från Storlien till Riksgränsen tillhopa endast 11 tågsätt, alltså genomsnittligt knappt ett varannan dag. (Tågen gå dock ingalunda med regelbundna intervaller; sålunda ginge den 22 aug. två tågsätt, medan det vid flera tillfällen varit 5 à 6 dagars uppehåll i trafiken). Under tiden 1/9—24A) passerade 12 tågsätt nu ifrågavarande sträcka.

Föremålet för transporterna har undergått en betydande förskjutning. I början dominerade transporter av manskap, dragare och motorfordon, men dessa hava alltmera minskat, och det vill synas, som om de numera praktiskt taget upphört. Materieltransporterna (framförallt beträffande livsmedel) äro i stället nu de mest betydande.

Följande siffror tjäna till belysning av vad som nyss sagts :

Tid för transport: Vad som transporterats:

51 officerare

13.798 underoff. och manskap

11.112 hästar

145 motorfordon

7 kanoner

76 officerare

11.534 underoff. och manskap

118 hästar

[»10 vagnar kanoner»

Stridsvagnar synas icke alls ha transporterats (möjligen kunna 4 under tiden intill d. 7 aug. transporterade

traktorer utgöra s. k. tanketter).

Hittills hava sålunda från Storlien till Riksgränsen transporterats tillhopa:

127 officerare 5.332 underoff. och manskap 1.230 hästar

7 st. + »10 vagnar» kanoner.

t. o. m. d. 6 aug.

7 aug.—24 sept.125

Det bör anmärkas, att vid två tillfällen transporter skett i riktning Riksgränsen—Storlien, nämligen dels den 20 aug. då 4 vagnar hästar befordrades och dels den 3 sept, då 4 officerare och 145 man passerade riket. Även om sistnämnda antal soldater fråndrages ovan angivna totalsumma, finner man, att den enligt notväxlingen mellan U.D. och Schnurre medgivna kontingenten något överskridits. Man kunde vid undertecknads besök i järnvägsstyrelsen d. 24 sept, icke upplysa, huruvida nytt transi-teringsavtal träffats mellan Sverige och Tyskland.

De tillfällen, då största antalet tyska soldater färdades genom riket på nu ifrågavarande sträcka, var beträffande augusti månad den 1 och den 4 då resp. c:a 600 och c:a 700 man befordrades. Maximum för september uppnåddes den 14, då sammanlagt 324 man passerade från Storlien till Riksgränsen.

Efter den 15 sept, har praktiskt taget endast personal för omhändertagande av den materiel som nu befordras (framförallt slaktboskap, baracker och redskap) medföljt tågen.

B. Permitt enter.

Dessa transporter ske å sträckan (Oslo—)Kornsjö—Trelleborg(—Sassnitz) och åter samt å sträckan (Narvik —)Riksgränsen—Trelleborg (—Sassnitz) och åter.

1. Kornsjö—Trelleborg och åter.

Transporterna började i riktningen Kornsjö—Trelleborg den 1 juli och i motsatta riktningen den 16 juli. (Detta beror på att tyskarna i regel ha 14 dagars permission.) Ett tåg går dagligen i vardera riktningen. Tidtabellen är för närvarande följande:

16.45 avg. Oslo ank. 12.20

7.08 ank. Trelleborg avg. 19.45

Under de första 14 dagarna befordrades c:a 60 man dagligen i vardera riktningen men från resp. den 15 och den 30 juli ökades kontingenten till 500 man per tåg. Efter den 15 sept, förlängdes tågsätten till att kunna befordra 1.000 man per resa. Tågens kapacitet utnyttjades dock icke helt. För närvarande resa dagligen c:a 500 man i riktning mot Oslo och drygt 500 i riktning mot Trelleborg. Vid enstaka tillfällen har antalet resande varit uppe i 700 à 800 man. Tyskarna resa (givetvis) helt obeväpnade och bevakningen ombesörjes av svensk militär till ett antal av 4 à 5 på varje tåg.

Intill den 6 aug. hade i riktning Oslo—Trelleborg befordrats tillhopa c:a 10.000 man och i riktning Trelleborg—Oslo c:a 4.400 man.

För trafikens ombesörjande använde man intill den 15 sept, tre extra tågsätt (varav ett utgjorde reserv) men därefter endast två. Minskningen126

i antalet beror på att tågsättens längd ökats. Tågsätten äro sammansatta, det ena av S.J.-vagnar och det andra av vagnar tillhöriga de norska statsbanorna och enskilda svenska järnvägar.

2. Riksgränsen—Trelleborg och åter.

Transporterna började i riktning Riksgränsen—Trelleborg den 15 juli och i motsatt riktning den 1 augusti (jfr vad ovan sagts angående permissionstid). Trafiken består av ett av uteslutande S.J.-vagnar sammansatt tåg per vecka i vardera riktningen enligt följande tidtabell.

På varje tåg medföljer c :a 450 man.

onsd. 20.05 avg. Trelleborg ank. onsd. 6.05 fred. 11.56 ank. Riksgränsen avg. månd. 10.00

På varje tåg medföljer c:a 450 man.

Utöver de nu nämnda »ordinarie» permittenttågen ha vissa extratåg passerat på nu ifrågavarande sträcka. I riktning Riksgränsen—Trelleborg gick sålunda den 18 sept, ett tåg medförande tillhopa 400 man och i riktning Trelleborg—Riksgränsen ginge den 18 och 19 sept, vardera ett tåg, medförande resp. 468 och 533 man. Sistnämnda tåg omdirigerades emellertid efter därom från tysk sida gjord framställning till Trondheim.

Den 26 sept, är ytterligare ett extratåg för c:a 500 man planerat att gå från Trelleborg till Riksgränsen.

Följande siffror tjäna till belysning av permittenttraf ikens omfattning :

Utresta Inresta

från över Skillnad Tid, då resorna företagits.

Trelleborg Trelleborg

11.413 5.034 6.379 (från början) t. o. m. d. 6 aug.

19.717 11.771 7.946 (enbart) augusti månad

27.833 16.939 10.894 (från början) t. o. m. den 4 sept.

38.691 28.565 10.126 (från början) t. o. m. den 20 sept.

Intill den 21 sept, har således — såvitt ankommer på de svenska järnvägarna — den tyska ockupationsstyrkan i Norge minskats med något över 10.000 man.

Ovanstående siffror visa vidare, att under augusti månad drygt 31.000 permittenter färdades å de svenska järnvägarna, d. v. s. genomsnittligt 1.000 man per dag. Motsvarande siffror för de 20 första dagarna i september äro resp. (ungefär) 26.000 och 1.300 man. En viss ökning i trafiken har således skett under innevarande månad (jfr vad ovan sagts angående utökningen i tågsätten mellan Trelleborg och Oslo samt beträffande extratågen å sträckan Trelleborg—Riksgränsen). — Trafikökningen avspeglar sig i S.J:s bruttoinkomster av transiteringen. Dessa uppgingo127

i början av augusti till c:a 30.000 kr. per dag men är nu uppe i drygt 40.000 kr. per dag, d. v. s. minst 1.200.000 kronor per månad.

Än vidare framgår, att skillnaden mellan utresta och inresta permitten-ter sakta steg under augusti månad för att nå maximum i början av september. Därefter har tendensen gått något i motsatt riktning (jfr vad ovan sagt ang. extratågen mellan Trelleborg och Riksgränsen: endast ett i riktning mot Trelleborg men tre i riktning mot Riksgränsen).

Tyskarna iakttaga under resorna genom Sverige ett i allo korrekt uppträdande. Belysande är, att då vid enstaka tillfällen tyskarna gjort sig skyldiga till obetydliga ordningsförseelser, ursäkter och beklaganden prompt framförts från tysk sida. (För de tyska permittenterna gäller den regeln, att minsta ordningsförseelse under resorna genom Sverige bestraffas med permissionsindragning och omedelbar återresa till förläggningsorten.)

I järnvägsstyrelsen har man nu en man som ständigt sysslar med transi to trafiken.

146. Kempff till Lagerfelt 25 september 1940.

Skrivelse från järnvägsstyrelsens militär byr ink. till UD 26/9. Inl. s. XI.

Under åberopande av telefonsamtal den 24. dennes har jag härmed äran översända vissa uppgifter rörande godstrafik från och till Tyskland. Stockholm den 25. september 1940.

Bilaga. Uppgift rörande godstrafik från och till Tyskland.

Under tiden Vs—24/9 1940 har för tyska krigsmaktens räkning följande antal godsvagnar framförts å följande sträckor:

Trelleborg—Oslo 368, varav 162 voro lastade med livsmedel, 41 med läkemedel för såväl människor eom djur, 39 med kol, 30 med filtar, de övriga med redskap, brodelar, spik o. dyl.

Trelleborg—Storlien 293, samtliga lastade med livsmedel.

Trelleborg—Riksgränsen 84, varav 8 lastade med snöskottningsredskap, några med kol samt övriga med livsmedel, läkemedel och redskap.

Storlien—Riksgränsen 420, därav 53 med levande djur, 75 med bilar, motorcyklar och traktorer, de övriga med livsmedel, foder, baracker samt redskap o. dyl.

Kornsjö—Trelleborg 1 vagn lastad med verktyg.

Riksgränsen—Storlien 40 vagnar lastade med åkdon.

10—470700 127

i början av augusti till c:a 30.000 kr. per dag men är nu uppe i drygt 40.000 kr. per dag, d. v. s. minst 1.200.000 kronor per månad.

Än vidare framgår, att skillnaden mellan utresta och inresta permitten-ter sakta steg under augusti månad för att nå maximum i början av september. Därefter har tendensen gått något i motsatt riktning (jfr vad ovan sagt ang. extratågen mellan Trelleborg och Riksgränsen: endast ett i riktning mot Trelleborg men tre i riktning mot Riksgränsen).

Tyskarna iakttaga under resorna genom Sverige ett i allo korrekt uppträdande. Belysande är, att då vid enstaka tillfällen tyskarna gjort sig skyldiga till obetydliga ordningsförseelser, ursäkter och beklaganden prompt framförts från tysk sida. (För de tyska permittenterna gäller den regeln, att minsta ordningsförseelse under resorna genom Sverige bestraffas med permissionsindragning och omedelbar återresa till förläggningsorten.)

I järnvägsstyrelsen har man nu en man som ständigt sysslar med transi to trafiken.

146. Kempff till Lagerfelt 25 september 1940.

Skrivelse från järnvägsstyrelsens militär byr ink. till UD 26/9. Inl. s. XI.

Under åberopande av telefonsamtal den 24. dennes har jag härmed äran översända vissa uppgifter rörande godstrafik från och till Tyskland. Stockholm den 25. september 1940.

Bilaga. Uppgift rörande godstrafik från och till Tyskland.

Under tiden Vs—24/9 1940 har för tyska krigsmaktens räkning följande antal godsvagnar framförts å följande sträckor:

Trelleborg—Oslo 368, varav 162 voro lastade med livsmedel, 41 med läkemedel för såväl människor eom djur, 39 med kol, 30 med filtar, de övriga med redskap, brodelar, spik o. dyl.

Trelleborg—Storlien 293, samtliga lastade med livsmedel.

Trelleborg—Riksgränsen 84, varav 8 lastade med snöskottningsredskap, några med kol samt övriga med livsmedel, läkemedel och redskap.

Storlien—Riksgränsen 420, därav 53 med levande djur, 75 med bilar, motorcyklar och traktorer, de övriga med livsmedel, foder, baracker samt redskap o. dyl.

Kornsjö—Trelleborg 1 vagn lastad med verktyg.

Riksgränsen—Storlien 40 vagnar lastade med åkdon.

10—470700128

(Blyertsantechningar av Lagerfeit:) 26/9 40 enligt meddelande från hr Eyvind, k. järnvägsstyrelsens militärbyrå, hade livsmedelstransporterna från Tyskland ökats starkt »de sista dagarna». Anmälda vore sålunda — utöver ovanstående lista — ytterligare 60 vagnar livsmedel Trelleborg— Storlien.

Ovanstående data avse även rena krigsmaterieltransporter, som alltså inräknats i totalsummorna men ej specificerats.

147. Promemoria av Lagerfelt 28 september 1940.

Inl. s. XV.

Vid telefonsamtal innevarande dag har chefen för kungl. järnvägsstyrelsens militärbyrå, majoren Wrede, meddelat att, enligt vad han erfarit, kungl. utrikesdepartementet hade att emotse vissa framställningar från tyska beskickningen i fråga om transiteringar genom Sverige.

Framställningarna komme att avse:

1. Uppdelning av de nuvarande permittenttågen Trelleborg—Oslo och omvänt på två tåg, vartdera alltså om 500 man. Tågen skulle avgå med några timmars mellanrum. Såsom skäl komme att angivas svårigheterna att på e n färja transportera 1.000 man. Ur teknisk synpunkt skulle det å svensk sida icke vara omöjligt att ordna transporterna på det sätt, som sålunda föreslagits* om det än skulle bliva besvärligare och ekonomiskt mindre fördelaktigt än för närvarande. Å andra sidan vore det, framhöll W., antagligen icke ogörligt att å tysk sida ordna transporterna så (genom vissa omläggningar av tågförbindelserna inom Tyskland), att det nuvarande systemet med ett tåg om 1.000 man skulle kunna bibehållas.

2. Transport av 1.100 man Ersatztruppen från Trelleborg till Riksgränsen.

3. Transport av en bataljon SS-trupper från Luleå till Narvik. Kontingenten skulle ankomma till Luleå sjöledes.

Stockholm den 28 september 1940.

148. Promemoria av Högstedt 30 september 1940.

Stadsfiskalen i Trelleborg (tel. 614) har idag per telefon satt sig i förbindelse med utrikesdepartementet och meddelat:

Tyskt förbindelsemanskap bestående av en kapten, en löjtnant, två underofficerare och en menig befinner sig enligt överenskommelse med de svenska myndigheterna, i Trelleborg. Såsom kapten tjänstgör en Haupt- 128

(Blyertsantechningar av Lagerfeit:) 26/9 40 enligt meddelande från hr Eyvind, k. järnvägsstyrelsens militärbyrå, hade livsmedelstransporterna från Tyskland ökats starkt »de sista dagarna». Anmälda vore sålunda — utöver ovanstående lista — ytterligare 60 vagnar livsmedel Trelleborg— Storlien.

Ovanstående data avse även rena krigsmaterieltransporter, som alltså inräknats i totalsummorna men ej specificerats.

147. Promemoria av Lagerfelt 28 september 1940.

Inl. s. XV.

Vid telefonsamtal innevarande dag har chefen för kungl. järnvägsstyrelsens militärbyrå, majoren Wrede, meddelat att, enligt vad han erfarit, kungl. utrikesdepartementet hade att emotse vissa framställningar från tyska beskickningen i fråga om transiteringar genom Sverige.

Framställningarna komme att avse:

1. Uppdelning av de nuvarande permittenttågen Trelleborg—Oslo och omvänt på två tåg, vartdera alltså om 500 man. Tågen skulle avgå med några timmars mellanrum. Såsom skäl komme att angivas svårigheterna att på e n färja transportera 1.000 man. Ur teknisk synpunkt skulle det å svensk sida icke vara omöjligt att ordna transporterna på det sätt, som sålunda föreslagits* om det än skulle bliva besvärligare och ekonomiskt mindre

fördelaktigt än för närvarande. Å andra sidan vore det, framhöll W., antagligen icke ogörligt att å tysk sida ordna transporterna så (genom vissa omläggningar av tågförbindelserna inom Tyskland), att det nuvarande systemet med ett tåg om 1.000 man skulle kunna bibehållas.

2. Transport av 1.100 man Ersatztruppen från Trelleborg till Riksgränsen.

3. Transport av en bataljon SS-trupper från Luleå till Narvik. Kontingenten skulle ankomma till Luleå sjöledes.

Stockholm den 28 september 1940.

148. Promemoria av Högstedt 30 september 1940.

Stadsfiskalen i Trelleborg (tel. 614) har idag per telefon satt sig i förbindelse med utrikesdepartementet och meddelat:

Tyskt förbindelsemanskap bestående av en kapten, en löjtnant, två underofficerare och en menig befinner sig enligt överenskommelse med de svenska myndigheterna, i Trelleborg. Såsom kapten tjänstgör en Haupt- 128

(Blyertsantechningar av Lagerfeit:) 26/9 40 enligt meddelande från hr Eyvind, k. järnvägsstyrelsens militärbyrå, hade livsmedelstransporterna från Tyskland ökats starkt »de sista dagarna». Anmälda vore sålunda — utöver ovanstående lista — ytterligare 60 vagnar livsmedel Trelleborg— Storlien.

Ovanstående data avse även rena krigsmaterieltransporter, som alltså inräknats i totalsummorna men ej specificerats.

147. Promemoria av Lagerfelt 28 september 1940.

Inl. s. XV.

Vid telefonsamtal innevarande dag har chefen för kungl. järnvägsstyrelsens militärbyrå, majoren Wrede, meddelat att, enligt vad han erfarit, kungl. utrikesdepartementet hade att emotse vissa framställningar från tyska beskickningen i fråga om transiteringar genom Sverige.

Framställningarna komme att avse:

1. Uppdelning av de nuvarande permittenttågen Trelleborg—Oslo och omvänt på två tåg, vartdera alltså om 500 man. Tågen skulle avgå med några timmars mellanrum. Såsom skäl komme att angivas svårigheterna att på e n färja transportera 1.000 man. Ur teknisk synpunkt skulle det å svensk sida icke vara omöjligt att ordna transporterna på det sätt, som sålunda föreslagits* om det än skulle bliva besvärligare och ekonomiskt mindre
fördelaktigt än för närvarande. Å andra sidan vore det, framhöll W., antagligen icke ogörligt att å tysk sida ordna transporterna så (genom vissa omläggningar av tågförbindelserna inom Tyskland), att det nuvarande systemet med ett tåg om 1.000 man skulle kunna bibehållas.

2. Transport av 1.100 man Ersatztruppen från Trelleborg till Riksgränsen.

3. Transport av en bataljon SS-trupper från Luleå till Narvik. Kontingenten skulle ankomma till Luleå sjöledes.

Stockholm den 28 september 1940.

148. Promemoria av Högstedt 30 september 1940.

Stadsfiskalen i Trelleborg (tel. 614) har idag per telefon satt sig i förbindelse med utrikesdepartementet och meddelat:

Tyskt förbindelsemanskap bestående av en kapten, en löjtnant, två underofficerare och en menig befinner sig enligt överenskommelse med de svenska myndigheterna, i Trelleborg. Såsom kapten tjänstgör en Haupt-129

mann von Hartmann. Nu har emellertid en ny kapten anlänt till Trelleborg, tydligen för att avlösa von Hartmann, vilken — enligt vad ryktet hade förmält för stadsfiskalen — skulle ha entledigats från sin befattning på grund av obalanserat uppträdande mot en tysk över&te. Tyska beskickningen i Stockholm skulle emellertid motsätta sig att von Hartmann remplacerades — detta fortfarande enligt den ieke-officiella nyhetsförmedling, varav

stadsfiskalen tycktes taga stor del. I varje fall funnos nu två tyska kaptener (båda i uniform) i Trelleborg.

Stadsfiskalen begärde nu informationer av utrikesdepartementet huru han skulle förfara:

1) med den nye (överflödige) tyske kaptenen (vars närvaro enligt stadsfiskalen väckte förargelse hos allmänheten, tull- och järnvägspersonalen samt den svenska militären),

2) med en begäran av von Hartmann att få resa upp till Stockholm; orsaken till denna begäran är, enligt stadsfiskalen, att von Hartmann önskar redogöra för läget i Trelleborg för tyske militärattachén von Uthmann.

Stockholm den 30 september 1940.

(Blyertsanteckning av Engzell:) Vio. Meddelat major Maenss att sådant måste ordnas i förväg. Maenss uppgivit att Hartmann skulle helt ersättas av den nye.

149. Tysk uppteckning: 1 oktober 1940.

Enligt anteckning å akten av Engzell överlämnades den av Dankwort och Maenss vid besök i UD Vio. Jfr akt 150. Inl. s. XV.

1.) Etwa 1.000 Man von Luleå nach Riksgränsen (Narvik) am 4.X.40.

2.) Etwa 65 Waggons mit Fahrzeugen und anderem deutschen Wehrmachtgut von Luleå nach Riksgränsen (Narvik) am 5. oder 6.X.40.1

3.) 2 mal etwa 600 Mann von Trelleborg nach Riksgränsen (Narvik) am 7. und 12.X.40.

4.) Transport der täglichen 1.000 Man Urlauber zwischen Trelleborg und Kornsjö (Oslo) in beiden Richtungen in zwei getrennten Zügen zu je etwa 500 Mann.

Mitführung der zur persönlichen Ausrüstung gehörigen Waffen, die ein Teil dieser Urlauber bei sich führt, in besonderem Wagen jedoch im gleichen Zuge mit den Mannschaften.

Stockholm, den 1.X.1940.

1 (Blyerteanteckning:) + 30 man -f 30 man. 129

mann von Hartmann. Nu har emellertid en ny kapten anlänt till Trelleborg, tydligen för att avlösa von Hartmann, vilken — enligt vad ryktet hade förmält för stadsfiskalen — skulle ha entledigats från sin befattning på grund av obalanserat uppträdande mot en tysk över&te. Tyska beskickningen i Stockholm skulle emellertid motsätta sig att von Hartmann remplacerades — detta fortfarande enligt den ieke-officiella nyhetsförmedling, varav stadsfiskalen tycktes taga stor del. I varje fall funnos nu två tyska kaptener (båda i uniform) i Trelleborg.

Stadsfiskalen begärde nu informationer av utrikesdepartementet huru han skulle förfara:

1) med den nye (överflödige) tyske kaptenen (vars närvaro enligt stadsfiskalen väckte förargelse hos allmänheten, tull- och järnvägspersonalen samt den svenska militären),

2) med en begäran av von Hartmann att få resa upp till Stockholm; orsaken till denna begäran är, enligt stadsfiskalen, att von Hartmann önskar redogöra för läget i Trelleborg för tyske militärattachén von Uthmann.

Stockholm den 30 september 1940.

(Blyertsanteckning av Engzell:) Vio. Meddelat major Maenss att sådant måste ordnas i förväg. Maenss uppgivit att Hartmann skulle helt ersättas av den nye.

149. Tysk uppteckning: 1 oktober 1940.

Enligt anteckning å akten av Engzell överlämnades den av Dankwort och Maenss vid besök i UD Vio. Jfr akt 150. Inl. s. XV.

1.) Etwa 1.000 Man von Luleå nach Riksgränsen (Narvik) am 4.X.40.

2.) Etwa 65 Waggons mit Fahrzeugen und anderem deutschen Wehrmachtgut von Luleå nach Riksgränsen

(Narvik) am 5. oder 6.X.40.1

3.) 2 mal etwa 600 Mann von Trelleborg nach Riksgränsen (Narvik) am 7. und 12.X.40.

4.) Transport der täglichen 1.000 Man Urlauber zwischen Trelleborg und Kornsjö (Oslo) in beiden Richtungen in zwei getrennten Zügen zu je etwa 500 Mann.

Mitführung der zur persönlichen Ausrüstung gehörigen Waffen, die ein Teil dieser Urlauber bei sich führt, in besonderem Wagen jedoch im gleichen Zuge mit den Mannschaften.

Stockholm, den 1.X.1940.

1 (Blyerteanteckning:) + 30 man -f 30 man. 130

150. Promemoria av Engzell 1 oktober 1940.

Inl. s. XV.

Legationsrådet Dankwort och major Maenss ha vid besök i utrikesdepartementet denna dag framställt följande nya önskemål beträffande de tyska transiteringarna genom Sverige.

1. En S.S.bataljon om 1.000 man med gevär skulle per tyska fartyget Isar, vilket redan avgått från Stettin, transporteras via Luleå till Narvik den 4 oktober.

2. Med Isar följde cirka 65 järnvägsvagnar Fahrzeugen (troligen bilar) och annat »Wehrmachtgut». Däribland inginge krigsmateriel, bl. a. ammunition och maskingevär, men visste Maenns ej vilka kvantiteter. Denna materiel skulle i godståg gå till Narvik den 5 eller 6 oktober.

3. Två grupper om vardera 600 man »Ersatzmannschaft» skulle den 7 och 12 oktober gå från Trelleborg till Narvik. Med gevärsutrustning.

4. Då vissa olägenheter vore förbundna med tågen mellan Trelleborg och Oslo om 1.000 man, önskade man i stället få två tåg om vartdera 500 man. Svårigheterna vore delvis beroende på att för transporterna Sassnitz—Trelleborg och vice versa erfordrades utöver färjan ett fartyg. Detta, senare använde längre tid och tidsintervallen, cirka tre timmar, vållade olägenheter för tåget.

Vidare komme nu att med dessa tåg transporteras en del militär, som förut rest via Danmark till och från Norge. En del av dessa liksom »Ersatzmannschaft», som sändes i stället för permittenter, vilka av olika anledningar kvarstannat i Tyskland, behöva sina vapen med sig och önskade man därför att i särskilda vagnar med dessa tåg få medföra sådana vapen.

Efter föredragning för utrikesministern har följande besked lämnats major Maenss.

1—2. Transporten får äga rum under villkor att manskapet färdas såsom sedvanliga permittenter utan sina gevär och att gevären jämte övrigt gods från fartyg transporteras i särskilda tåg en à två dagar efter manskapståget. För lossning och lastning av godset må ett 60-tal man kvarbliva å fartyget och medfölja godstågen.

3. De båda extratågen medgivas under villkor att manskapets gevärsutrustning icke medföljer tågen utan går såsom vanligt licensgods i ordinarie icke-permittenttåg.

4. Uppdelningen i två tåg medgives, om järnvägstekniska förutsättningar finnas. Medförande av gevärsutrustning med tågen må icke äga rum utan får sådan transporteras med ordinarie icke-permittenttåg.

Stockholm i kungl. utrikesdepartementet den 1 oktober 1940. 131

151. Promemoria av Engzell 1 oktober 1940.

Enligt anteckning å promemorian har densamma 2/io delgivits ett antal svenska myndigheter.

Natten mellan den 3 ocli 4 oktober 1940 anländer till Luleå ett tyskt fartyg, Isar, medförande en S.S. bataljon om 1.000 man, vilka skola med extratåg vidarebefordras över Riksgränsen till Narvik. Det tyska manskapet skall i tåget fara såsom övriga tyska permittenter, d. v. s. utan gevär. Nämnda fartyg medför vidare en del automobiler

och annat s. k. Wehrmachtgut, däribland krigsmateriel, för vilken licens i vanlig ordning lämnats. Detta gods liksom manskapets gevär transporteras i särskilda tåg till Narvik den 5 eller 6 oktober. För lastning härav kvarstanna ombord å fartyget och medfölja godstågen cirka 60 man av bataljonen.

Närmare tidsuppgifter lämnas av järnvägsmyndigheterna.

Stockholm i kungl. utrikesdepartementet den 1 oktober 1940.

152. Brimnström till Kundin 5 oktober 1940.

Strängt förtroligt handbrev, ink. till UD 16/io M. s. XII not 1.

Oslo den 5 oktober 1940.

Jag undrar, om man hemma i Sverige egentligen gör sig någon föreställning om vilket hat och vilken bitterhet, som här i Norge råda mot oss svenskar. Tyskarna äro ju icke direkt älskade — man kan doek säga, att de, åtminstone i viss mån, äro respekterade. Men för Sverige ha norrmännen endast förakt till övers. Man kan få höra sådana yttranden som följande (vilket jag hört av en medlem av den kända familjen ...) : »Hellre stå vi under tyskt eller ryskt ok än under svenskt!»

Men även bortsett från dylika obalanserade överord är det ett beklagligt faktum, att norska folkets känslor emot oss verkligen gå både på bredden och djupet. I konsulatets dagliga verksamhet kommer detta till uttryck t. ex. genom besök av landsmän, som efter att i vissa fall ha vistats här större delen av sitt liv förklara, att de önska lämna landet och återvända till Sverige till följd av animositeten mot allt svenskt i deras norska omgivning. Det har även förekommit, att man i butiker vägrat expediera svenskar med motivering, att man ej vill ha med oss att göra; detta hände t. ex« häromdagen vår kyrkoherde Weebes fru. Jag skulle även kunna nämna, att min S-märkta bil nyligen en afton blev utsatt för ett nidingsdåd, i det att en person, som hört mig tala svenska, tog sig för att med 131

151. Promemoria av Engzell 1 oktober 1940.

Enligt anteckning å promemorian har densamma 2/io delgivits ett antal svenska myndigheter.

Natten mellan den 3 ocli 4 oktober 1940 anländer till Luleå ett tyskt fartyg, Isar, medförande en S.S. bataljon om 1.000 man, vilka skola med extratåg vidarebefordras över Riksgränsen till Narvik. Det tyska manskapet skall i tåget fara såsom övriga tyska permittenter, d. v. s. utan gevär. Nämnda fartyg medför vidare en del automobiler

och annat s. k. Wehrmachtgut, däribland krigsmateriel, för vilken licens i vanlig ordning lämnats. Detta gods liksom manskapets gevär transporteras i särskilda tåg till Narvik den 5 eller 6 oktober. För lastning härav kvarstanna ombord å fartyget och medfölja godstågen cirka 60 man av bataljonen.

Närmare tidsuppgifter lämnas av järnvägsmyndigheterna.

Stockholm i kungl. utrikesdepartementet den 1 oktober 1940.

152. Brimnström till Kundin 5 oktober 1940.

Strängt förtroligt handbrev, ink. till UD 16/io M. s. XII not 1.

Oslo den 5 oktober 1940.

Jag undrar, om man hemma i Sverige egentligen gör sig någon föreställning om vilket hat och vilken bitterhet, som här i Norge råda mot oss svenskar. Tyskarna äro ju icke direkt älskade — man kan doek säga, att de, åtminstone i viss mån, äro respekterade. Men för Sverige ha norrmännen endast förakt till övers. Man kan få höra sådana yttranden som följande (vilket jag hört av en medlem av den kända familjen ...) : »Hellre stå vi under tyskt eller ryskt ok än under svenskt!»

Men även bortsett från dylika obalanserade överord är det ett beklagligt faktum, att norska folkets känslor emot oss verkligen gå både på bredden och djupet. I konsulatets dagliga verksamhet kommer detta till uttryck t. ex. genom besök av landsmän, som efter att i vissa fall ha vistats här större delen av sitt liv förklara, att de önska

lämna landet och återvända till Sverige till följd av animositeten mot allt svenskt i deras norska omgivning. Det har även förekommit, att man i butiker vägrat expediera svenskar med motivering, att man ej vill ha med oss att göra; detta hände t. ex« häromdagen vår kyrkoherde Weebes fru. Jag skulle även kunna nämna, att min S-märkta bil nyligen en afton blev utsatt för ett nidingsdåd, i det att en person, som hört mig tala svenska, tog sig för att med132

våld bryta bort start- och låsanordningen på bilen, medan denna en stund stod parkerad i en föga trafikerad gata.

Exemplen skulle kunna mångfaldigas, men det anförda må räcka. Jag ville i början av min vistelse i Norge gärna inbilla mig, att norrmännens hätskhet emot oss endast var en tillfällig, i avundsjuka över vårt lands lyckligare öden bottnande företeelse. Men saken ligger djupare än så. Jag har genom samtal med talrika norrmän ur olika samhällsklasser sökt bilda mig en uppfattning om vad de ha att förebrå oss. En högre ämbetsmän svarade mig rakt på sak: »Fyra saker — att ni lyssnade på Hambro, att ni ringaktade våra militära prestationer, och att ni behandlade våra i Sverige internerade landsmän illa. Men värst av allt var dock »dolkstöten i vyggen» — att ni medan kriget däruppe i norr ännu pågick, transiterade tyska trupper till Narvik; detta komma vi norrmän aldrig att förlåta er. Att ni nu, sedan ni med hull och hår sålt er till tyskarna, tillåta truppsändningar till Norge, kunna vi däremot möjligen förstå — — —»

Som synes äro misstagen och missuppfattningarna både många och stora. Jag har för övrigt funnit, att det är ett tämligen hopplöst företag att i enskilda fall söka vederlägga felaktiga teorier och påståenden — man blir som svensk helt enkelt icke trodd på sina ord. Icke förrän alla papper om vårt lands politik under och efter kriget i Norge kunna läggas på bordet, kunna vi rentvå oss inför norrmännen, och ej heller kunna vi dessförinnan hoppas på att de slitna vänskapsbanden skola kunna återknytas. Det bör bli en angelägen svensk uppgift att en gång i framtiden — så snart förhållandena i världen det medgiva — i en vit bok lägga fram aktstyckena i hithörande frågor.

Det är under sådana förhållanden måhända ej underligt, att sarkas-merna hagla över huvudet på oss arma svenskar. En ofta hörd kvickhet är följande : »Tyskarna togo Danmark på två timmar, Norge på två månader — men Sverige med två telefonsamtal (eller med hjälp av ett par frimärken).» — Även följande anekdot är symtomatisk för stämningen. För att förstå den måste man dock känna till det gamla norska uttrycket »at gjöre svenske av sig» — väl en reminiscens från unionstiden — vilket betyder »att fly», »att svika sitt ord» eller i det hela »att icke vara att lita på». Scenen är ett interneringsläger för norrmän i Sverige. En svensk frågar: »Jaså, detta är de norska vikingarna?» vartill norrmännen genmäla: »Nei, de er i Norge og kjemper, men vi har gjort svensker av oss». — Historien förefaller ju oss ej så särdeles kvick, men norrmännen synas ha omåttligt roligt åt den.

I och för sig äro ju dylika nålstick endast bagateller, som man icke bör

fästa sig vid; jag har här endast velat i förbigående omnämna deras

förekomst för att komplettera bilden av de stämningar, som för närvarande

, råda här. Betydligt värre är då enligt mitt förmenande en kuplett, som133

i dessa dagar gör stor succé på den kända revyteatern Chat Noir i Oslo, och vilken är den egentliga anledningen till att jag över huvud taget ansett mig böra tillskriva Dig om dessa saker.

Kupletten ifråga heter »Gamle venner» och sjunges av sin författare, den kände revyaktören Einar Sissener; jag tillåter mig hänvisa till det härvid fogade stenografiska referat, som jag nyligen låtit en av konsulatets damer göra.

Visan är som synes föga vänlig mot oss, men jag tror, att man måste ha varit närvarande vid en föreställning för att riktigt kunna leva sig in i vilken anklang den väcker hos ett norskt auditorium. Det råder en isande tystnad i lokalen, medan kupletten s junges, men när den väl är till ända, brusar bifallsstormen löst på ett sätt, som det verkligen är pinsamt för en svensk att bevittna. Det är ingen överdrift att påstå, att kupletten, sedan revypappan

Rose på order av den tyska censuren fått stryka en del för övrigt tämligen oskyldiga gliringar mot tyskarna, utgör ett av de stora dragplåstren i denna revy. Man kan även lugnt påstå, att den väcker hatkänslor från unionstiden till livs, och att den sålunda i längden menligt inverkar på grannsämjan mellan Sverige och Norge. Jag kanske även bör nämna, att den näst föregående revyn på Chat Noir gick för goda hus i två års tid.

153. Sändebudet i London till UD 6 oktober 1940.

Telegram. Inl. s. XII.

Vid överlämnande protesten1 beklagar Collier bombfällningen men ville underhand meddela att på grund rapporter om svenska myndigheters överseende tyska överflygningar sådana.från engelsk sida ej i och för sig kunde betraktas som allvarlig neutralitetskränkning. Svenska myndigheter hade på tysk önskan dessutom genom radioutsändningars avkortning bidragit engelska svårigheter orientering. Därefter samtal varunder Collier återkom transitofrågan som enligt Foreign Office uppluckrat hela neutralitetsbegreppet och tagits som intäkt ännu mer långtgående eftergifter i Finland och kanske även Spanien. Sverige syntes nu i begrepp ta nytt sådant steg med eventuell rekvisition norska båtar vilket skulle få beklagliga följder såväl svensk-engelska relationer som hela neutralitetsbegreppet. Gisles sjöfartsombudets kontakter myndigheter visa att man för närvarande söker förhala och försvåra svenska handelsärenden.

1 Protesten, som framfördes av Prytz i Foreign Office 6/io, avsåg bombfällningen över Malmö med omnejd (Vintrie, Limhamn) natten till 3/io. Brittiska utrikesministeriets svar till Prytz var av följande lydelse: 133

i dessa dagar gör stor succé på den kända revyteatern Chat Noir i Oslo, och vilken är den egentliga anledningen till att jag över huvud taget ansett mig böra tillskriva Dig om dessa saker.

Kupletten ifråga heter »Gamle venner» och sjunges av sin författare, den kände revyaktören Einar Sissener; jag tillåter mig hänvisa till det härvid fogade stenografiska referat, som jag nyligen låtit en av konsulatets damer göra.

Visan är som synes föga vänlig mot oss, men jag tror, att man måste ha varit närvarande vid en föreställning för att riktigt kunna leva sig in i vilken anklang den väcker hos ett norskt auditorium. Det råder en isande tystnad i lokalen, medan kupletten s junges, men när den väl är till ända, brusar bifallsstormen löst på ett sätt, som det verkligen är pinsamt för en svensk att bevittna. Det är ingen överdrift att påstå, att kupletten, sedan revypappan Rose på order av den tyska censuren fått stryka en del för övrigt tämligen oskyldiga gliringar mot tyskarna, utgör ett av de stora dragplåstren i denna revy. Man kan även lugnt påstå, att den väcker hatkänslor från unionstiden till livs, och att den sålunda i längden menligt inverkar på grannsämjan mellan Sverige och Norge. Jag kanske även bör nämna, att den näst föregående revyn på Chat Noir gick för goda hus i två års tid.

153. Sändebudet i London till UD 6 oktober 1940.

Telegram. Inl. s. XII.

Vid överlämnande protesten1 beklagar Collier bombfällningen men ville underhand meddela att på grund rapporter om svenska myndigheters överseende tyska överflygningar sådana.från engelsk sida ej i och för sig kunde betraktas som allvarlig neutralitetskränkning. Svenska myndigheter hade på tysk önskan dessutom genom radioutsändningars avkortning bidragit engelska svårigheter orientering. Därefter samtal varunder Collier återkom transitofrågan som enligt Foreign Office uppluckrat hela neutralitetsbegreppet och tagits som intäkt ännu mer långtgående eftergifter i Finland och kanske även Spanien. Sverige syntes nu i begrepp ta nytt sådant steg med eventuell rekvisition norska båtar vilket skulle få beklagliga följder såväl svensk-engelska relationer som hela neutralitetsbegreppet. Gisles sjöfartsombudets kontakter myndigheter visa att man för närvarande söker förhala och försvåra svenska handelsärenden.

1 Protesten, som framfördes av Prytz i Foreign Office 6/io, avsåg bombfällningen över Malmö med omnejd (Vintrie, Limhamn) natten till 3/io. Brittiska utrikesministeriets svar till Prytz var av följande lydelse: 134

154. Lindström till chefen för Norrlandskustens maïindistrikt

7 oktober 1940.

Bapporten har återgivits efter bestyrkt avskrift, översänd av chefen för marinen till UD, dit den inkom 18/io-I&1. s. XV.

Efter slutfört beordrat uppdrag att i Luleå biträda med mottagandet av tyska ångaren »Isar», som erhållit tillstånd att ingå till Luleå med 1.000 man och materiel, vilket per järnväg skulle vidarebefordras till Riksgränsen, får jag härmed vördsamt rapportera följande:

Vid min ankomst till Luleå den 3 oktober på fm gjordes anmälan hos länsstyrelsen och försvarsområdesbefälhavaren. Hos länsstyrelsen anhöll jag, att åtgärder måtte vidtagas för att förhindra, att meddelanden rörande »Isar» och dess last skulle inflyta i pressen, vilka åtgärder också utlovades. Polischefen, hamnkaptenen, Stationsinspektoren, tullförvaltaren, disponent Westerberg vid Luossavara-Kiirunavaara A.-B., »Isars» skeppsklarerare, konsul Lindgren samt tyske konsuln underrättades om arten av mitt uppdrag.

Den 3/io kl. 1100 anlände »Isar» och ankrade på Germandöf järden utanför Luleå. Smidig pappersvisitering verkställdes av sjöfartskontrolldistrik-tet, varefter fartyget beordrades kvarligga i avvaktan på vidare order.

Efter det jag med berörda civila myndigheter träffat erforderliga anstalter för att bereda fartyget lämplig avspärrad kajplats, besökte jag den 3/io kl. 1430 fartyget på Germandöf järden tillsammans med tyske konsuln Weiler och en till Luleå nedrest tysk »Bahnhovoffizier», Kräntzer från Narvik samt en tysk intendenturofficer, Schulte, vid det tyska staten

Foreign Office, S. W. 1. 22nd October, 1940. Your Excellency,

In Your note No. 94 of the 4th October Your Excellency stated that the night of the 2nd and 3rd October British aéroplanes passed över Swedish territory in south-western Skåne, dropping bombs on Malmö and Vint rie and in Swedish territorial waters outside the town and causing certain minor damage to material. The matter has now been investigated by the compétent department of His Majesty's Government and, while no confirmation can be obtained from the logs of British pilots engaged över Germany on the date in question, it appears possible that a navigational error due to adverse weather conditions may have been committed.

I háve therefore the honour to express to Your Excellency the profound regret of His Majesty's Government that Swedish neutrality should thus have been violated, albeit unintentionally. His Majesty's Government will be prepared to aecept responsibility for any damage which may have been caused and will take ail possible measures to prevent a repetition of the incident.

I have the honour to be, with the highest considération,

Your Excellency's obedient Servant,

(For the Secretary of State)

(signed) E. O. Coote.135

tillhöriga livsmedelsförrådet vid Karlshäll i Luleå. Vid besöket ombord konstaterades att fartyget, som förde tysk handelsflagga, var bevarat med luftvärnskulsprutor, mycket effektivt camouflagemålat samt synbarligen ombyggt speciellt för trupptransporter. Fartyget, som var bemannat med befäl från Norddeutscher Lloyd och manskap från tyska handelsflottan, medförde enligt uppgift 976 officerare och manskap tillhörande tyska armén och SS under befäl av en »Sturmbannführer» (major) Herms samt materiel bestående bl. a. av 780 gevär, 50 kulsprutor, 2 infanterikanoner, 3 pansarvärnskanoner, 6 större och 9 mindre granatkastare, 50 bilar, 1.900 skott till kanonerna, sängutrustning, proviant, furage och ved.

Den 4/10 kl. 0500 lättade fartyget enligt av mig given order ankar och ingick till Luleå under lots ledning och förtöjdes vid avspärrad kaj på Svartön.

Sedan en arbetsgrupp om 70 man avdelats av de tyska trupperna för att biträda fartygets besättning med lossning av materielen, då jag ansett det olämpligt att använda svenska stuveriarbetare härför, påbörjades omedelbart

debarkeringen av trupperna till två nedväxlade järnvägståg, vilka avgingo till Riksgränsen det ena kl. 0739 och det andra kl. 0945. Vid tågens avgång voro de tyska officerarna beväpnade med pistoler och manskapet med bajonetter samt medförde endast personlig, av varje man bärbar utrustning. En svensk officer från Boden och ett fåtal man svenskt armémanskap medföljde varje tåg.

Efter persontågens avgång påbörjades omedelbart lossningen av materielen, vilken med ett avbrott 4/i0 kl. 2200 —5/i0 kl. 0700 var avslutad den 5/io kl. 1700. Materielen fördelades på tvenne tåg, vilka avgingo till Riksgränsen det ena 5/io kl. 0045 och det andra samma dag kl. 2024. Med det sista tåget medföljde den kvarlämnade arbetsgruppen.

Den 6/io kl. 0730 avgick »Isar» från Luleå till Stettin.

Samarbetet med de svenska militära och civila myndigheterna i Luleå har varit smidigt och bra, vilket gjort att »transiteringen» kunnat fullföljas utan svårigheter och hava de tyska myndighetspersonerna uppträtt synnerligen korrekt och förekommande.

Såsom i viss mån anmärkningsvärt må nämnas, att »Isar» icke var försedd med några lasthandlingar, eller ens proforma sådana, vilket i hög grad skulle ha underlättat »transiteringen» för tullmyndigheterna. Den tyske konsuln verkade även missnöjd med denna underlåtenhet och sade sig skola påtala förhållandet hos tyska legationen i Stockholm.

Härnösand den 7 oktober 1940.

(Anteckning av Lagerfeit med bläck 7/12 40:) Enligt upplysn. från järnvägsstyrelsens militärbyrå (hr Nydell) utgjordes de två tågen av 32 täckta och 37 öppna vagnar. 136

155. Hammarling till Thorsingr 9 oktober 1940.

Handbrev, ink. till ÜD 26/n. Inl. s. XII not 1.

27 Portland Place W. 1 (London) den 9 oktober 1940.

Det misstänkliggörande av Sverige, som vissa av de härvarande norrmännen ägnat sig åt, har kommit till öppet uttryck i senaste numret av norrmännens här utgivna tidning, Norsk Tidend, redigerad av Jacob Vidnes. I denna ha återgivits ett antal för Sverige ofördelaktiga uppgifter, under föregivande att de påstådda åtgärderna väckt »en nokså bitter stemning mot Sverige hjemme i Norge». Tidningens påståenden ha upptagits av Manchester Guardian, som dock tillfogat den dementi jag tidigare givit ifråga om de tyska trupptransporterna genom Sverige. Jag bifogar klipp.

I hopp att lägga sordin på vidare utsvävningar i Vidnes organ har jag tillskrivit honom i ett brev, varav jag närsluter kopia.

(Efter nanmtecknmgen tillagt:) Sedan om-stående skrivits har ett ytterligare nummer av Norsk Tidend utkommit. Det innehåller den beklagliga underrättelsen om Vidnes frånfälle samt dessutom ett återgivande av'G.H.T:s artikel »Smidig anpassning» av 13 september med dess smädelser och beskyllningar mot den svenska regeringen. Jag har med anledning härav riktat ett nytt brev till Vidnes efterträdare på redaktörsposten, herr S. A. Friid, av vilket jag likaledes närsluter kopia.

Bilaga 1.

Den 9 oktober 1940. ¾äste Herr Vidnes,

Jag hoppas Ni inte tar illa upp om jag gör ett litet påpekande med anledning av artikeln »iNye spredte trekk fra Norge idag» i Norsk Tidend av 4 oktober, vilken jag tyvärr icke förrän nu kommit att se.

Däri återges ett rykte att nya tyska trupper med full utrustning sänts till Norge med järnväg genom Sverige. Jag kan bestämt förneka att det är riktigt. Tillåtelsen till genomresa genom Sverige gäller endast permit-tenter från Norge och har icke utnyttjats på annat sätt. Nettoresultatet av resorna genom Sverige hittills är en rätt betydlig

minskning av antalet tyska trupper i Norge. Huruvida tyskarna samtidigt på andra vägar fört trupper till Norge, är mig givetvis icke bekant.

Affären med de norska fartygen i svenska hamnar är icke heller korrekt framställd och icke så enkel, som det kunde förefalla. Den norska beskickningen i Stockholm har haft en del däri, som icke i artikeln an-ty des. För övrigt tror jag mig kunna säga att intet av dessa fartyg ännu anlänt till Norge eller blivit insatt i trafik.137

Till slut måste jag säga att jag liksom andra svenskar med förvåning och beklagande iakttagit den ton som i artikeln anslås mot Sverige. Det råder därhemma liksom bland svenskarna här en stark känsla av tragiken i Norges öde, och Ni kan vara säker om att den svenska regeringen icke utan de mest tvingande skäl deltager i några som helst anordningar som kunna verka till nackdel för Norge. Å andra sidan är den som svernsk regering nödsakad att tillvarataga Sveriges intressen. För den framtida samlevnadens skull får man hoppas på att ömsesidig förståelse i dessa svåra tider skall kunna uppehållas.

Jag vet mycket väl att det bland norrmännen på sina håll liksom bland många engelsmän råder en känsla av att Sverige har »let Norway down». Den svenska allmänheten, som väl erinrar sig Norges tidigare negativa inställning till alla gemensamma försvarsplaner, ställer sig naturligen oförstående mot dessa synpunkter. Detta vare sagt icke som en kritik av den tidigare norska politiken, vilken enligt de grunder man då hade att arbeta på må ha varit berättigad, utan endast som en förklaring till en viss irritation på svenskt håll, som Ni kanske själv lagt märke till.

Att Ni, Herr Vidnes, liksom jag hoppas på en bevarad norsk-svensk vänskap för framtiden, är jag övertygad om, och jag har därför känt mig i stånd att helt öppenhjärtigt vända mig till Er med mitt lilla påpekande.

Eder förbundne V. Hammarling.

Bilaga 2.

Den 10 oktober 1940. Bäste Herr Friid,

Som Ni förmodligen redan sett hade jag till Jacob Vidnes adresserat ett brev, daterat den 9 oktober, innehållande några påminnelser med anledning av en artikel i Norsk Tidend. Det har mycket smärtat mig att genom dess senaste nummer ha erfarit om hans död. Han var en kraftfull och god människa, som jag även med vår korta bekantskap hade lärt mig mycket uppskatta.

Om Ni tillåter mig att än en gång beröra ämnet för mitt brev till Vidnes, så har jag naturligtvis i sak ingenting att taga tillbaka. Med ökad förvåning har jag iakttagit hur Ni i det senaste numret av Norsk Tidend på betydande utrymme återgivit ett ytterst ovederhäftigt och obalanserat angrepp på den svenska regeringen lånat ur Göteborgs Handels- och Sjöfartetidning. Då Eder tidning intar en officiell ställning, som utgiven av norska regeringen (Utgitt av Utenriksdepartementets pressekontor), måste det väcka förvåning att den ger rum för öppna angrepp på ett vänskapligt138

sinnat lands regering. Att det är fråga om den svenska regeringen kan icke minska förvåningen.

Av Ert återgivande av G.H.T:s artikel förefaller det, som om Ni skulle med särskilt gillande betrakta den utrikespolitik som detta organ gjort sig till förespråkare för. Denna politik har efter vartannat gått ut på krig med Ryssland och krig med Tyskland. Skulle en norsk regering i den nuvarande svenskas situation ha accepterat en sådan politik? Om icke, hur kunna norrmän rikta förebråelser mot Sverige därför att det icke störtat sig in i kriget. Skulle Norge ha gått i krig med Tyskland för Sveriges skull? Den norska regeringens sak kan icke förbättras av några försök att lägga iskulden för Norges tragedi på Sverige. Och ett värde för framtiden måste det väl vara att söka bevara det goda förhållandet mellan de två folken oförändrat — vilket icke sker genom ett utbyte av bittra beskyllningar, varåt jag för min del icke vill ägna mig.

Jag hoppas att Ni ursäktar min hetta i ett personligt meddelande som detta. Den beror på de varma känslor jag hyser och alltid hyst för Norge och min ivriga åstundan att ingenting skall få fördärva det framtida förhållandet de båda länderna emellan. Jag tror också att fullständigt rent språk endast kan vara till nytta.

Jag skulle mycket glädja mig åt att en dag få tillfälle till ett personligt sammanträffande, som jag bestämt tror skulle förlöpa utan missljud. När min telefon återigen fungerar, som den för närvarande icke gör, skall jag be att få ringa Er för att överenskomma härom.

Med utmärkt högaktning V. Hammarling.

156. Söderblom till von Post 19 oktober 1940.

Strängt förtroligt handbrev. Inl. s. XVI.

Stockholm den 19 oktober 1940.

Vid besök igår i utrikesdepartementet framförde Dankwort och von Uthmann följande. Beskickningen hade fått i uppdrag att framlägga förslag om viss utvidgning av överenskommelsen den 8 juli 1940 angående permittenttransporter. Anledningen härtill vore att behov uppkommit av transport till Nordnorge av ytterligare trupper till ett antal av intill 15.000 man jämte krigsmateriel. Under åberopande av sista punkten i den särskilda noteväxlingen av nyssnämnda datum, enligt vilken andra transporter än permittenttransporter skulle kunna äga rum enligt särskild överenskommelse mellan de båda regeringarna, hemställde man, att särskilt tran-sitermgstillstånd skulle medgivas för de ovannämnda förstärkningstrup- 138

sinnat lands regering. Att det är fråga om den svenska regeringen kan icke minska förvåningen.

Av Ert återgivande av G.H.T:s artikel förefaller det, som om Ni skulle med särskilt gillande betrakta den utrikespolitik som detta organ gjort sig till förespråkare för. Denna politik har efter vartannat gått ut på krig med Ryssland och krig med Tyskland. Skulle en norsk regering i den nuvarande svenskas situation ha accepterat en sådan politik? Om icke, hur kunna norrmän rikta förebråelser mot Sverige därför att det icke störtat sig in i kriget. Skulle Norge ha gått i krig med Tyskland för Sveriges skull? Den norska regeringens sak kan icke förbättras av några försök att lägga iskulden för Norges tragedi på Sverige. Och ett värde för framtiden måste det väl vara att söka bevara det goda förhållandet mellan de två folken oförändrat — vilket icke sker genom ett utbyte av bittra beskyllningar, varåt jag för min del icke vill ägna mig.

Jag hoppas att Ni ursäktar min hetta i ett personligt meddelande som detta. Den beror på de varma känslor jag hyser och alltid hyst för Norge och min ivriga åstundan att ingenting skall få fördärva det framtida förhållandet de båda länderna emellan. Jag tror också att fullständigt rent språk endast kan vara till nytta.

Jag skulle mycket glädja mig åt att en dag få tillfälle till ett personligt sammanträffande, som jag bestämt tror skulle förlöpa utan missljud. När min telefon återigen fungerar, som den för närvarande icke gör, skall jag be att få ringa Er för att överenskomma härom.

Med utmärkt högaktning V. Hammarling.

156. Söderblom till von Post 19 oktober 1940.

Strängt förtroligt handbrev. Inl. s. XVI.

Stockholm den 19 oktober 1940.

Vid besök igår i utrikesdepartementet framförde Dankwort och von Uthmann följande. Beskickningen hade fått i uppdrag att framlägga förslag om viss utvidgning av överenskommelsen den 8 juli 1940 angående permittenttransporter. Anledningen härtill vore att behov uppkommit av transport till Nordnorge av ytterligare trupper till ett antal av intill 15.000 man jämte krigsmateriel. Under åberopande av sista punkten i den särskilda noteväxlingen av nyssnämnda datum, enligt vilken andra transporter än permittenttransporter skulle kunna äga rum enligt särskild överenskommelse mellan de båda regeringarna, hemställde man, att särskilt tran-sitermgstillstånd skulle medgivas för de ovannämnda förstärkningstrup-139

perna. Det framhölls, att man å tysk sida vore angelägen om att principen om transitering även av icke-permittenter nu skulle från svensk sida godkännas.

Sedan denna framställning varit underställd regeringens prövning, har jag idag till herrar Dankwort och von Uthmann framfört följande.

I enlighet med skriftväxlingen mellan H. M. Konungen och rikskanslern Hitler vore de svensk-tyska relationerna baserade på Sveriges neutralitet. Denma utgångspunkt låge också till grund för uppgörelsen om transitering av krigsmateriel och permittenter. Härvid hade Sverige sträckt sig så långt som möjligt intill gränsen av vad som vore förenligt med dess neutralitet. Om tillstånd till träns itering av vanliga trupper skulle i princip medgivas, skulle detta innebära ett avsteg från neutraliteten. I Sverige vore man medveten om att England och Förenta Staterna skulle betrakta ett dylikt medgivande som ett steg ut ur neutraliteten och draga därav härflytande konsekvenser, vilka för Sveriges del kunde förväntas bliva ddesdigra, i första hand i ekonomiskt hänseende. Svenska regeringen kunde icke taga ett dylikt steg och sage sig därför nödsakad att avböja framställningen.

De tyska herrarna sade sig skola föra detta meddelande vidare till Berlin. Under det samtal, som härefter utspann sig, förfrågade de sig om möjligheterna att inom ramen för gällande överenskommelse verkställa ifrågavarande transporter. Jag hänvisade — under framhållande att det vore min rent personliga tanke — till att antalet utresande permittenter enligt våra beräkningar betydligt överstege antalet återresande (balansen: ca 6.500) och att det ju stode tyskarna fritt att i fortsättningen under någon tid fördröja permittentresorna i ena eller påskynda dem i andra riktningen. Det vore ju alltid möjligt att, om ytterligare permittenttåg önskades, diskutera detta såsom tidigare skett. Jag framhöll, att det vore av vikt att i god tid få underrättelse om en eventuell utvidgning av transporterna för att kunna träffa därav föranledda praktiska anordningar.

157. Söderblom till von Post 21 oktober 1940.

Strängt förtroligt handbrev. Inl. s. XVI.

Stockholm den 21 oktober 1940.

I anslutning till mitt brev i lördags1 angående transiteringsfrågan vill jag tillägga, att jag vid samtalet med Dankwort och von Uthmann särskilt underströk, att man från tysk sida från första början i fråga om transporterna genom Sverige använt uttrycket »Wehrmachtsangehörige, Angehö-

* Akt 156. 139

perna. Det framhölls, att man å tysk sida vore angelägen om att principen om transitering även av icke-permittenter nu skulle från svensk sida godkännas.

Sedan denna framställning varit underställd regeringens prövning, har jag idag till herrar Dankwort och von Uthmann framfört följande.

I enlighet med skriftväxlingen mellan H. M. Konungen och rikskanslern Hitler vore de svensk-tyska relationerna baserade på Sveriges neutralitet. Denma utgångspunkt låge också till grund för uppgörelsen om transitering av krigsmateriel och permittenter. Härvid hade Sverige sträckt sig så långt som möjligt intill gränsen av vad som vore förenligt med dess neutralitet. Om tillstånd till träns itering av vanliga trupper skulle i princip medgivas, skulle detta innebära ett avsteg från neutraliteten. I Sverige vore man medveten om att England och Förenta Staterna skulle betrakta ett dylikt medgivande som ett steg ut ur neutraliteten och draga därav härflytande konsekvenser, vilka för Sveriges del kunde förväntas bliva ddesdigra, i första hand i ekonomiskt hänseende. Svenska regeringen kunde icke taga ett dylikt steg och sage sig därför nödsakad att avböja framställningen.

De tyska herrarna sade sig skola föra detta meddelande vidare till Berlin. Under det samtal, som härefter utspann sig, förfrågade de sig om möjligheterna att inom ramen för gällande överenskommelse verkställa ifrågavarande transporter. Jag hänvisade — under framhållande att det vore min rent personliga tanke — till att antalet utresande permittenter enligt våra beräkningar betydligt överstege antalet återresande (balansen: ca 6.500) och att det ju stode tyskarna fritt att i fortsättningen under någon tid fördröja permittentresorna i ena eller påskynda dem i andra riktningen. Det vore ju alltid möjligt att, om ytterligare permittenttåg önskades, diskutera detta såsom tidigare skett. Jag framhöll, att det vore av vikt att i god tid få underrättelse om en eventuell utvidgning av

transporterna för att kunna träffa därav föranledda praktiska anordningar.

157. Söderblom till von Post 21 oktober 1940.

Strängt förtroligt handbrev. Inl. s. XVI.

Stockholm den 21 oktober 1940.

I anslutning till mitt brev i lördags1 angående transiteringsfrågan vill jag tillägga, att jag vid samtalet med Dankwort och von Uthmann särskilt underströk, att man från tysk sida från första början i fråga om transporterna genom Sverige använt uttrycket »Wehrmachtsangehörige, Angehö-

* Akt 156.140

rdge der deutschen Wehrmacht». Jag betonade, hurusom härmed ej kunde förstås trupptransporter. Uttrycket måste tolkas såsom genomresor av personal av annat slag än trupptransporter, och alltifrån första början hade också särskilt talats om permittenter.

Det må i detta sammanhang omnämnas, att vi ordnat med genomresa under den närmaste tiden för generalöversten von Falkenhorst och hans stab i extratåg dels Storlien—Riksgränsen, dels — sedan generalen rest runt vår halvös nordligaste delar — Haparanda-—Storlien. Som Du torde hava Dig bekant, har man också nyligen från svensk sida undantagsvis medgivit en extra transitering av omkring 1.000 man från Luleå till Narvik samt något tidigare några extratåg Hälsingborg—Kornsjö och åter. Jag strök vid lördagens samtal under det tillmötesgående, som sålunda visats, men framhöll samtidigt, att man i princip vill hålla sig till 8 juliöverenskommelsen, d. v. s. med pendlande permittenttåg, transitering av materiel, vissa transporter Storlien—Narvik och ingenting annat.

158. von Post till Söderblom 23 oktober 1940.

Strängt förtroligt handbrev, ink. till UD 2Ö/10 Inl. s. XVI.

Berlin den 23 oktober 1940.

Vid mitt besök i dag hos understatssekreteraren dr. Woermann ställde jag till denne en fråga angående de svensk-tyska förbindelserna, varpå han svarade med att beteckna dem såsom »gut und freundschaftlich». Han berörde icke med ett ord frågan om den nya tyska hänvändelsen i transi-teringsf rågan, utan övergick till att tala om prinsen av Wied, som han sade skola resa till Stockholm i morgon eller övermorgon.

Vid mitt därpå följande besök hos envoyén von Grundherr gav denne spontant uttryck åt sin tillfredsställelse över det goda samarbete, som förekom mellan Sverige och Tyskland, framför allt på det militära området. Han hade mycket glatt sig åt att den tyske marinattachén i Stockholm såsom enda utlänning fått följa den svenska flottans övningar. Han erinrade också om de svenska militära besöken i Tyskland och fann det glädjande att de kommit till stånd och förlupit så väl. I övrigt hade man i Tyskland med tacksamhet noterat det tillmötesgående, som från svensk sida vid flera tillfällen visats beträffande transiteringen av militär i andra fall än sådana, som direkt förutsetts i överenskommelsen. Han antydde däremot icke med ett ord, att en tysk framställning i transiteringsfrågan i förra veckan gjorts i Stockholm, och jag fick det intrycket, att han ej kände till framställningen i fråga. Då von Grundherr vid mina besök hos 140

rdge der deutschen Wehrmacht». Jag betonade, hurusom härmed ej kunde förstås trupptransporter. Uttrycket måste tolkas såsom genomresor av personal av annat slag än trupptransporter, och alltifrån första början hade också särskilt talats om permittenter.

Det må i detta sammanhang omnämnas, att vi ordnat med genomresa under den närmaste tiden för generalöversten von Falkenhorst och hans stab i extratåg dels Storlien—Riksgränsen, dels — sedan generalen rest runt vår halvös nordligaste delar — Haparanda-—Storlien. Som Du torde hava Dig bekant, har man också nyligen från svensk sida undantagsvis medgivit en extra transitering av omkring 1.000 man från Luleå till Narvik samt något tidigare några extratåg Hälsingborg—Kornsjö och åter. Jag strök vid lördagens samtal under det

tillmötesgående, som sålunda visats, men framhöll samtidigt, att man i princip vill hålla sig till 8 juliöverenskommelsen, d. v. s. med pendlande permittenttåg, transitering av materiel, vissa transporter Storlien—Narvik och ingenting annat.

158. von Post till Söderblom 23 oktober 1940.

Strängt förtroligt handbrev, ink. till UD 2Ö/10 Inl. s. XVI.

Berlin den 23 oktober 1940.

Vid mitt besök i dag hos understatssekreteraren dr. Woermann ställde jag till denne en fråga angående de svensk-tyska förbindelserna, varpå han svarade med att beteckna dem såsom »gut und freundschaftlich». Han berörde icke med ett ord frågan om den nya tyska hänvändelsen i transi-teringsf rågan, utan övergick till att tala om prinsen av Wied, som han sade skola resa till Stockholm i morgon eller övermorgon.

Vid mitt därpå följande besök hos envoyén von Grundherr gav denne spontant uttryck åt sin tillfredsställelse över det goda samarbete, som förekom mellan Sverige och Tyskland, framför allt på det militära området. Han hade mycket glatt sig åt att den tyske marinattachén i Stockholm såsom enda utlänning fått följa den svenska flottans övningar. Han erinrade också om de svenska militära besöken i Tyskland och fann det glädjande att de kommit till stånd och förlupit så väl. I övrigt hade man i Tyskland med tacksamhet noterat det tillmötesgående, som från svensk sida vid flera tillfällen visats beträffande transiteringen av militär i andra fall än sådana, som direkt förutsetts i överenskommelsen. Han antydde däremot icke med ett ord, att en tysk framställning i transiteringsfrågan i förra veckan gjorts i Stockholm, och jag fick det intrycket, att han ej kände till framställningen i fråga. Då von Grundherr vid mina besök hosHl

honom nästan alltid brukar göra en tour d'horizon av de svensk-tyska förbindelserna, skulle det förvåna mig, om han känt till saken, fastän det naturligtvis är möjligt. Han föreföll emellertid alldeles oförbehållsam och gjorde ej intryck av att det funnes ett ämne, som han ej ville beröra. Dock vill jag tillägga, att han i slutet av förra veckan, då démarchen gjordes i Stockholm, befann sig i Köpenhamn.

Den nya framställningen i transiteringsfrågan har ej heller upptagits med någon av våra militärer. Härvid är dock att märka, att de officerare, med vilka Juhlin-Dannfelt i vanliga fall har att göra, äro bortresta hela denna vecka.

159. Promemoria av Engzell 24 oktober 1940.

Landsfiskalen Franzén i Kiruna har per telefon underrättats om följande:

1. Generalöversten von Falkenhorst med stab reser till och från Narvik.

2. Major Maenss vid tyska beskickningen i Stockholm reser till Narvik med v. Falkenhorsts tåg. Från Narvik avser han att resa till Luleå för att bese och underhandla om de av tyskarna förhyrda magasinen m. m. (har erhållit C-kort).

3. På framställning av Maenss har medgivande i form av C-kort lämnats major Steltzer i Narvik att — civil — följa med Maenss till Luleå och därifrån till Stockholm för att vidareresa till Oslo. Nödfallsvisering bör lämnas Steltzer för denna resa.

4. Tyska beskickningen har anhållit att en transportofficer i Narvik, löjtnant Marcel Hausheer, född den 28.9 1885, skulle få visum intill den 30 november för upprepade inresor. Denne skulle nämligen ibland behöva å Riksgränsen närliggande svenska stationer konferera med svenska järnvägstjänstemän om genomförandet av olika transporter (t. ex. vid stock-ningar å norska sidan). Major Maenss har underrättats, att sådant visum av principiella skäl ej kan ges men att passmyndigheten vid Riksgränsen bemyndigas att vid någon enstaka, väl motiverad resa lämna visering. Landsfiskalen bemyndigades nu att efter samråd med militärbefälhavaren lämna sådant visum samt ombads hos länsstyrelsen utverka erforderligt tillstånd. I tveksamma fall torde instruktion inhämtas i utrikesdepartementet.

5. Löjtnant Hausheer skulle ev. medfölja Maenss till Luleå och borde för sådan resa erhålla visum och tillstånd

efter samtycke av länsstyrelsen.

Stockholm den 24 oktober 1940. Hl

honom nästan alltid brukar göra en tour d'horizon av de svensk-tyska förbindelserna, skulle det förvåna mig, om han känt till saken, fastän det naturligtvis är möjligt. Han föreföll emellertid alldeles oförbehållsam och gjorde ej intryck av att det funnes ett ämne, som han ej ville beröra. Dock vill jag tillägga, att han i slutet av förra veckan, då démarchen gjordes i Stockholm, befann sig i Köpenhamn.

Den nya framställningen i transiteringsfrågan har ej heller upptagits med någon av våra militärer. Härvid är dock att märka, att de officerare, med vilka Juhlin-Dannfelt i vanliga fall har att göra, äro bortresta hela denna vecka.

159. Promemoria av Engzell 24 oktober 1940.

Landsfiskalen Franzén i Kiruna har per telefon underrättats om följande:

1. Generalöversten von Falkenhorst med stab reser till och från Narvik.

2. Major Maenss vid tyska beskickningen i Stockholm reser till Narvik med v. Falkenhorsts tåg. Från Narvik avser han att resa till Luleå för att bese och underhandla om de av tyskarna förhyrda magasinen m. m. (har erhållit C-kort).

3. På framställning av Maenss har medgivande i form av C-kort lämnats major Steltzer i Narvik att — civil — följa med Maenss till Luleå och därifrån till Stockholm för att vidareresa till Oslo. Nödfallsvisering bör lämnas Steltzer för denna resa.

4. Tyska beskickningen har anhållit att en transportofficer i Narvik, löjtnant Marcel Hausheer, född den 28.9 1885, skulle få visum intill den 30 november för upprepade inresor. Denne skulle nämligen ibland behöva å Riksgränsen närliggande svenska stationer konferera med svenska järnvägstjänstemän om genomförandet av olika transporter (t. ex. vid stock-ningar å norska sidan). Major Maenss har underrättats, att sådant visum av principiella skäl ej kan ges men att passmyndigheten vid Riksgränsen bemyndigas att vid någon enstaka, väl motiverad resa lämna visering. Landsfiskalen bemyndigades nu att efter samråd med militärbefälhavaren lämna sådant visum samt ombads hos länsstyrelsen utverka erforderligt tillstånd. I tveksamma fall torde instruktion inhämtas i utrikesdepartementet.

5. Löjtnant Hausheer skulle ev. medfölja Maenss till Luleå och borde för sådan resa erhålla visum och tillstånd efter samtycke av länsstyrelsen.

Stockholm den 24 oktober 1940. 142

160. Högkvartersorder 26 oktober 1940.

Återgiven efter bestyrkt avskrift, ink. till

UD¾.1

Med ändring av Högkvo :Fst12/? nr Op 1637, p 1 b och p 4 b komma.tyska permittenttransporter att fr o m Vu 1940 och tills vidare framföras Trelleborg—Riksgränsen—Trelleborg i regelbundna turer sålunda.

Tågnr 10014 10014 . 10013 10013

Från Trelleborg Trelleborg Riksgränsen Riksgränsen

Veckodag Onsdag Lördag Måndag Torsdag

Kl 1922 1922 0813 0813

TM Riksgränsen Riksgränsen Trelleborg Trelleborg

Veckodag Fredag Måndag Onsdag Lördag

Kl 3418 1418 0605 0605

Kontroll- I. arméför- Övre Norr- I. arméför- Övre Norr-

personal ur delningen fr o m 6/n landsgruppen fr o m 9/ii delningen fr o m u/n landsgruppen fr o m 7/u

Tidtabell för tåg 10013 och 10014 bifogas.2 Tidigare gällande tidtabell för dessa tåg upphäves.

Härutöver anordnade extra permittenttåg komma att meddelas enligt transportorientering för varje särskilt fall.

Stockholm den 26. oktober 1940.

Enligt bemyndigande

H. Kring

avdelningschef vid

försvarsstabens kommunikationsavdelning.

161. Promemoria av Lagerfelt 6 aovember 1940.

Expeditionsföreståndaren Nydell, järnvägsstyrelsens militärbyrå, här meddelat följande.

Den tyske flyggeneralen Feierabend hade avsett att med stab begiva sig från Trondheim till Narvik via Storlien—Riksgränsen. Till en början hade han planerat att medfölja ordinarie tåget över Ange. Detta hade emellertid avstyrts av militärbyrån under hänvisning till att resan icke tidigare anmälts till någon svensk myndighet. F. hänvisades att taga ett

* Jfr D 1—2.

2 Denna bilaga har ej återgivits. 142

160. Högkvartersorder 26 oktober 1940.

Återgiven efter bestyrkt avskrift, ink. till

UD¾.1

Med ändring av Högkvo :Fst12/? nr Op 1637, p 1 b och p 4 b komma.tyska permittenttransporter att fr o m Vu 1940 och tills vidare framföras Trelleborg—Riksgränsen—Trelleborg i regelbundna turer sålunda.

Tågnr 10014 10014 . 10013 10013

Från Trelleborg Trelleborg Riksgränsen Riksgränsen

Veckodag Onsdag Lördag Måndag Torsdag

Kl 1922 1922 0813 0813

TM Riksgränsen Riksgränsen Trelleborg Trelleborg

Veckodag Fredag Måndag Onsdag Lördag

Kl 3418 1418 0605 0605

Kontroll- I. arméför- Övre Norr- I. arméför- Övre Norr-

personal ur delningen fr o m 6/n landsgruppen fr o m 9/ii delningen fr o m u/n landsgruppen fr o m 7/u

Tidtabell för tåg 10013 och 10014 bifogas.2 Tidigare gällande tidtabell för dessa tåg upphäves.

Härutöver anordnade extra permittenttåg komma att meddelas enligt transportorientering för varje särskilt fall.

Stockholm den 26. oktober 1940.

Enligt bemyndigande

H. Kring

avdelningschef vid

försvarsstabens kommunikationsavdelning.

161. Promemoria av Lagerfelt 6 aovember 1940.

Expeditionsföreståndaren Nydell, järnvägsstyrelsens militärbyrå, här meddelat följande.

Den tyske flyggeneralen Feierabend hade avsett att med stab begiva sig från Trondheim till Narvik via Storlien—Riksgränsen. Till en början hade han planerat att medfölja ordinarie tåget över Ange. Detta hade emellertid avstyrts av militärbyrån under hänvisning till att resan icke tidigare anmälts till någon svensk myndighet. F. hänvisades att taga ett

* Jfr D 1—2.

2 Denna bilaga har ej återgivits.143

senare tåg till Storlien (beräknad ankomst kloekan 16.45 den 6 november) och där övernatta för att följande morgon, den 7, medfölja ordinarie »Urlauber»-tåget. Försvarsstaben hade underrättats om detta.

Då på grund av minfaran i Östersjön samtliga »Urlauber»-transporter för tillfället suspenderats, komme emellertid ifrågavarande »Urlauber»-tåg att inställas, varför resan tills vidare icke kunde äga rum. F. hade kvarstannat i Trondheim.

Något meddelande från tyska beskickningen rörande F:s resa har icke ingått till utrikesdepartementet.

Stockholm den 6 november 1940.

162. Promemoria av Engzell 9 november 1940.

Inl. s. X.

Stadsfiskalen Nyqvist, Trelleborg, anmält att 5 stycken S.S.-Führer ankommit till Trelleborg den 8 november med visum från svenska beskickningen i Berlin. De skulle till Oslo och hade i Tyskland löst sovvagnsbiljett. Ville därför ej resa med permittenttåget utan begärde få medfölja ordinarie person-tåget. Sedan militärbefälhavarna i Trelleborg ställt en svensk militärperson såsom följeslagare fingo de resa på begärt sätt.

Då det inträffade icke står i överensstämmelse med träffade överenskommelser, påpekades det oriktiga för major Maenss vid tyska beskickningen. Denne sade sig hava fått kännedom om saken från kapten Knit-tel, Trelleborg, och hade genast gjort anmärkning hos vederbörande tyska myndigheter.

I anledning av det inträffade anföres:

I princip få inga enstaka resor i uniform förekomma. Skulle särskilda skäl motivera sådan resa, skall saken tagas upp med utrikesdepartementet från tyska vederbörande.

Därest i Trelleborg ånyo skulle förekomma något fall av dylika resor, ha de svenska myndigheterna rätt påfordra, att resan företages i ordinarie permittenttåg. Skulle den tyske resanden trots detta insistera på att få resa på annat sätt, skall ärendet anmälas för utrikesdepartementet och den resande får — om nödvändigt — finna sig i att i avvaktan på besked bliva kvardröjd i Trelleborg.

Stockholm den 9 november 1940.

11—470790 143

senare tåg till Storlien (beräknad ankomst kloekan 16.45 den 6 november) och där övernatta för att följande morgon, den 7, medfölja ordinarie »Urlauber»-tåget. Försvarsstaben hade underrättats om detta.

Då på grund av minfaran i Östersjön samtliga »Urlauber»-transporter för tillfället suspenderats, komme emellertid ifrågavarande »Urlauber»-tåg att inställas, varför resan tills vidare icke kunde äga rum. F. hade kvarstannat i Trondheim.

Något meddelande från tyska beskickningen rörande F:s resa har icke ingått till utrikesdepartementet.

Stockholm den 6 november 1940.

162. Promemoria av Engzell 9 november 1940.

Inl. s. X.

Stadsfiskalen Nyqvist, Trelleborg, anmält att 5 stycken S.S.-Führer ankommit till Trelleborg den 8 november med visum från svenska beskickningen i Berlin. De skulle till Oslo och hade i Tyskland löst sovvagnsbiljett. Ville därför ej resa med permittenttåget utan begärde få medfölja ordinarie person-tåget. Sedan militärbefälhavarna i Trelleborg ställt en svensk militärperson såsom följeslagare fingo de resa på begärt sätt.

Då det inträffade icke står i överensstämmelse med träffade överenskommelser, påpekades det oriktiga för major Maenss vid tyska beskickningen. Denne sade sig hava fått kännedom om saken från kapten Knit-tel, Trelleborg, och hade genast gjort anmärkning hos vederbörande tyska myndigheter.

I anledning av det inträffade anföres:

I princip få inga enstaka resor i uniform förekomma. Skulle särskilda skäl motivera sådan resa, skall saken tagas upp med utrikesdepartementet från tyska vederbörande.

Därest i Trelleborg ånyo skulle förekomma något fall av dylika resor, ha de svenska myndigheterna rätt påfordra, att resan företages i ordinarie permittenttåg. Skulle den tyske resanden trots detta insistera på att få resa på annat sätt, skall ärendet anmälas för utrikesdepartementet och den resande får — om nödvändigt — finna sig i att i avvaktan på besked bliva kvardröjd i Trelleborg.

Stockholm den 9 november 1940.

11—470790 144

163. Sändebudet i Washington till UD 11 november 1940,

(Utdrag)

Telegram. De utelämnade delarna av akten äro ej av intresse för transiteringsfrågan. Inl. s. XII.

Under långvarigt samtal Hull uttalades vänliga känslor mot Sverige men svårighet tillfredsställa svenska önskemål under motiv egna för-svarsintresisen, hans känslor resulterar dock icke i tillmötesgående från övrig¾ myndigheter1 tills vidare.---

164. Söderblom till Bichert 12 november 1940.

Förtroligt handbrev. Inl. s. XV.

Stockholm den 12 november 1940.

För Din kännedom ber jag härjämte i avskrift få överlämna en den 7 november 1940 dagtecknad skrivelse från chefen för kungl. järnvägsstyrelsens militärbyrå angående antalet genom Sverige transiterade tyska permittenter från Norge m. m.2

Av skrivelsen framgår, att skillnaden mellan antalet över Trelleborg utresta permittenter och det antal, som inrest över samma ort, nu nedgått till 2.196 man. I denna siffra hava inbegripits ett icke specificerat antal civila resanden, som av militärbyrån uppskattas till omkring 200 personer; däremot hava från de inresta avräknats vissa till Norge destinerade transporter av personal, tillhörande Reichsarbeits dienst, sammanlagt 2.212 man.

Jag vill erinra om att balansen vid tidpunkten för mitt handbrev3 till von Post den 19 oktober 1940 utgjorde omkring 6.500 man och ännu tidigare, den 5 september i år, omkring 11.000 man. Tendensen är alltså klar. Skulle det förhållandet uppkomma, att antalet inresta permittenter kommer att till och med överstiga antalet utresta, får väl frågan tagas upp på nytt.

1 Här följa några odechiffrerbara bokstäver.

2 Bilagan har icke återgivits, enär det statistiska materialet redovisas i bil. D. » Akt 156. 144

163. Sändebudet i Washington till UD 11 november 1940,

(Utdrag)

Telegram. De utelämnade delarna av akten äro ej av intresse för transiteringsfrågan. Inl. s. XII.

Under långvarigt samtal Hull uttalades vänliga känslor mot Sverige men svårighet tillfredsställa svenska önskemål under motiv egna för-svarsintresisen, hans känslor resulterar dock icke i tillmötesgående från övrig¾ myndigheter1 tills vidare.---

164. Söderblom till Bichert 12 november 1940.

Förtroligt handbrev. Inl. s. XV.

Stockholm den 12 november 1940.

För Din kännedom ber jag härjämte i avskrift få överlämna en den 7 november 1940 dagtecknad skrivelse från chefen för kungl. järnvägsstyrelsens militärbyrå angående antalet genom Sverige transiterade tyska permittenter från Norge m. m.2

Av skrivelsen framgår, att skillnaden mellan antalet över Trelleborg utresta permittenter och det antal, som inrest över samma ort, nu nedgått till 2.196 man. I denna siffra hava inbegripits ett icke specificerat antal civila resanden, som av militärbyrån uppskattas till omkring 200 personer; däremot hava från de inresta avräknats vissa till Norge destinerade transporter av personal, tillhörande Reichsarbeits dienst, sammanlagt 2.212 man.

Jag vill erinra om att balansen vid tidpunkten för mitt handbrev3 till von Post den 19 oktober 1940 utgjorde omkring 6.500 man och ännu tidigare, den 5 september i år, omkring 11.000 man. Tendensen är alltså klar. Skulle det förhållandet uppkomma, att antalet inresta permittenter kommer att till och med överstiga antalet utresta, får väl frågan tagas upp på nytt.

1 Här följa några odechiffrerbara bokstäver.

2 Bilagan har icke återgivits, enär det statistiska materialet redovisas i bil. D. » Akt 156. 145

165. Uppteckning 13 november 1940.

(Utdrag)

Uppteckningen, som överlämnats till UD av allmänna säkerhetstjänsten, gäller ett avlyssnat telefonsamtal kl. 17.32 mellan »Bahnhofsoffizier», Narvik, och tyska beskickningen i Stockholm. Inl. s. XV.

Stockholm: Und der zweite Postwagen, der wird eventuell mit diesem inoffiziellen dritten Zuge fahren, den wir jetzt hin und her fahren lassen.

— Narvik : Und kann ich damit rechnen, dass dieser dritte zusetzliche Zug teilweise immer gestattet wird? Der U.K.-Zug. Ich meine, dass er jede Woche verkehrt. — Stockholm: Ja, da bin ich dabei das durchzusetzen.

— Narvik: Wunderschön. — Stockholm: Ja, an und für sich fahren wir ihn ja schon lange. — Narvik: Ja, seit 3 bis 4 Wochen. — Stockholm: Ja, mindestens. Ja, der soll ja regulier werden.

(Blyertsanteckning:) Enl. Wrede gäller det att undvika en officiell tysk framställning före nyåret. Underhandstillstånd — ej bindande för framtiden — lämnas per gång till dess. Söderblom d'accord.

166. Maenss till Lagerfelt 19 november 1940.

Ink. till UD 20/u. Inl. s. XV.

Stockholm, den 19.11.1940. Das Königlich Schwedische Ministerium des Äussern wird hiermit er-gebenst gebeten, die Genehmigung zur Durchführung folgenden deutschen Wehrmach transportes auf der Strecke

Charlottenberg — Haparanda ausnahmsweise zu erteilen :

1 Personenwagen mit 1 Offizier und 40 Mann, 20 Wagen mit Automobilen (Lastwagen), 1 Wagen mit Gerät.

Übergabe auf schwed. Grenzstation Charlottenberg am 23.11.40.

Aus eisanbahnbetriebliehen Gründen ist es erwünscht, dass der Transport, der in Oslo zusammengestellt wird, nicht über Drontheim—Storlien, sondern über Charlottenberg geleitet wird.

Sollten gegen die Führung des Transportes über Charlottenberg ernsthafte Bedenken bestehen, so wird um Zustimmung zur Führung über Komsjö—Göteborg gebeten.

(Blyertsanteckning:) 20/n beviljat av Exc. 145

165. Uppteckning 13 november 1940.

(Utdrag)

Uppteckningen, som överlämnats till UD av allmänna säkerhetstjänsten, gäller ett avlyssnat telefonsamtal kl. 17.32 mellan »Bahnhofsoffizier», Narvik, och tyska beskickningen i Stockholm. Inl. s. XV.

Stockholm: Und der zweite Postwagen, der wird eventuell mit diesem inoffiziellen dritten Zuge fahren, den wir jetzt hin und her fahren lassen.

— Narvik : Und kann ich damit rechnen, dass dieser dritte zusetzliche Zug teilweise immer gestattet wird? Der U.K.-Zug. Ich meine, dass er jede Woche verkehrt. — Stockholm: Ja, da bin ich dabei das durchzusetzen.

— Narvik: Wunderschön. — Stockholm: Ja, an und für sich fahren wir ihn ja schon lange. — Narvik: Ja, seit 3 bis 4 Wochen. — Stockholm: Ja, mindestens. Ja, der soll ja regulier werden.

(Blyertsanteckning:) Enl. Wrede gäller det att undvika en officiell tysk framställning före nyåret. Underhandstillstånd — ej bindande för framtiden — lämnas per gång till dess. Söderblom d'accord.

166. Maenss till Lagerfelt 19 november 1940.

Ink. till UD 20/u. Inl. s. XV.

Stockholm, den 19.11.1940. Das Königlich Schwedische Ministerium des Äussern wird hiermit er-gebenst gebeten, die Genehmigung zur Durchführung folgenden deutschen Wehrmach transportes auf der Strecke

Charlottenberg — Haparanda ausnahmsweise zu erteilen :

1 Personenwagen mit 1 Offizier und 40 Mann, 20 Wagen mit Automobilen (Lastwagen), 1 Wagen mit Gerät. Übergabe auf schwed. Grenzstation Charlottenberg am 23.11.40.

Aus eisanbahnbetriebliehen Gründen ist es erwünscht, dass der Transport, der in Oslo zusammengestellt wird, nicht über Drontheim—Storlien, sondern über Charlottenberg geleitet wird.

Sollten gegen die Führung des Transportes über Charlottenberg ernsthafte Bedenken bestehen, so wird um Zustimmung zur Führung über Komsjö—Göteborg gebeten.

(Blyertsanteckning:) 20/n beviljat av Exc. 146

167. Promemoria av Lagerfeit 20 november 1940.

Inl. s. XV.

I anledning av majoren Maenss' skrivelse den 19 november 19401 angående viss transport från Charlottenberg tili Haparanda den 23 november 1940 har jag denna dag på uppdrag av utrikesrådet Söderblom meddelat Maenss, att ifrågavarande transport beviljats, varvid förutsattes dels att transporten framfördes till Torneå och att omlastning alltså komme att ske därstädes, dels att överenskommelse med finska vederbörande träffats, så att något avvisande av transporten icke kunde komma ifråga från finsk sida. Majoren Wrede har jämväl underrättats om ovanstående, varvid överenskommits, att transporten skulle i möjligaste mån läggas så, att områdena närmast gränsen komme att genomfaras utan uppehåll och om möjligt under mörker.

Kapten Kjebon, försvarsstaben, har i majoren Krings frånvaro erhållit underrättelse om transporten.

Stockholm den 20 november 1940.

(Tillagt med bläck av Engzell:) 21/ii Major Wrede meddelar att trafikcheferna fått order meddela resp. länsstyrelser och stinsarna resp. lokalpolis. Wrede ansåg vidare underrättelser ej behöva ske.

168. Tyskt förslag till protokoll 26 november 1940.

Enligt påskrift å akten överlämnades förslaget 26/n av Dankwort tili Söderblom. Det ligger till grund för protokollet 5/i2 (akt 176) Jfr akt 170. Inl. s. XVI.

Protokoll

über das Ergebnis von Besprechungen zwischen der Deutschen Gesandtschaft in Stockholm und dem Königlich Schwedischen Ministerium des Äussern über Umfang und Durchführung der Transporte der Deutschen Wehrmacht durch Schweden auf der Basis des Notenwechsels vom 8.7. und 14.9. 1940.

I.) Die Zahl der wöchentlich

a) zwischen Trelleborg und Kornsjö (—Oslo),

b) zwischen Trelleborg und Riksgränsen (—Narvik)

zu befördernden Angehörigen der Deutschen Wehrmacht in Uniform (in der Hauptsache Urlauber) kann eine weitere Erhöhung erfahren, falls die

* Akt 166. 146

167. Promemoria av Lagerfeit 20 november 1940.

Inl. s. XV.

I anledning av majoren Maenss' skrivelse den 19 november 19401 angående viss transport från Charlottenberg tili Haparanda den 23 november 1940 har jag denna dag på uppdrag av utrikesrådet Söderblom meddelat Maenss, att ifrågavarande transport beviljats, varvid förutsattes dels att transporten framfördes till Torneå och att omlastning alltså komme att ske därstädes, dels att överenskommelse med finska vederbörande träffats, så att något avvisande av transporten icke kunde komma ifråga från finsk sida. Majoren Wrede har jämväl underrättats om ovanstående, varvid överenskommits, att transporten skulle i möjligaste mån läggas så, att områdena närmast gränsen komme att genomfaras utan uppehåll och om möjligt under mörker.

Kapten Kjebon, försvarsstaben, har i majoren Krings frånvaro erhållit underrättelse om transporten.

Stockholm den 20 november 1940.

(Tillagt med bläck av Engzell:) 21/ii Major Wrede meddelar att trafikcheferna fått order meddela resp. länsstyrelser och stinsarna resp. lokalpolis. Wrede ansåg vidare underrättelser ej behöva ske.

168. Tyskt förslag till protokoll 26 november 1940.

Enligt påskrift å akten överlämnades förslaget 26/n av Dankwort tili Söderblom. Det ligger till grund för protokollet 5/i2 (akt 176) Jfr akt 170. Inl. s. XVI.

Protokoll

über das Ergebnis von Besprechungen zwischen der Deutschen Gesandtschaft in Stockholm und dem Königlich Schwedischen Ministerium des Äussern über Umfang und Durchführung der Transporte der Deutschen Wehrmacht durch Schweden auf der Basis des Notenwechsels vom 8.7. und 14.9. 1940.

I.) Die Zahl der wöchentlich

a) zwischen Trelleborg und Kornsjö (—Oslo),

b) zwischen Trelleborg und Riksgränsen (—Narvik)

zu befördernden Angehörigen der Deutschen Wehrmacht in Uniform (in der Hauptsache Urlauber) kann eine

weitere Erhöhung erfahren, falls die

* Akt 166.147

Belange der Deutschen Wehrmacht dies erforderlich machen. Die Einzelheiten über die deutscherseits zusätzlich gewünschten Transporte — wobei es sich aller Voraussicht nach nicht um mehr als je 1 Zug für etwa 500 Mann nach Kornsjö (—Oslo) und nach Riksgränsen (—Narvik) pro Woche handeln wird — werden auch weiterhin in der bisher gehandhabten Weise zwischen den deutschen und schwedischen militärischen Transport-Dientstellen vereinbart werden.

II.) Der Grundsatz, dass Kriegsgerät (schwere Waffen und Munition)

— abgesehen von etwa notwendigen kleinen Begleitkommandos — getrennt von den Mannschaften in besonderen Zügen befördert wird, behält auch in Zukunft seine Gültigkeit.

Handwaffen (Gewehre und Pistolen) die zur persönlichen Ausrüstung der in einem Zuge beförderten Mannschaften gehören, dürfen jedoch

— in besonderem verschlossenem und plombierten Wagen verpackt — mit dem gleichen Zuge befördert werden.

III.) Von der Aufstellung eines detaillierten Transportplanes ist abgesehen worden, weil es sich bei der deutscherseits gewünschten Erhöhung der wöchentlichen Zahlen nicht etwa um eine planmässige Truppenbewegung handelt, sondern in der Hauptsache um Erhöhung der Urlauberquote, wozu noch der Austausch der zur Entlassung kommenden Soldaten in der Richtung nach Deutschland gegen entsprechende Ersatzmannschaften in der Richtung nach Norwegen hinzukommt. Deutscherseits etwa gewünschte Sondertransporte werden durch den Transportoffizier beim deutschen Militärattaché möglichst frühzeitig bei dem Militärbyrå der Kgl. Schwedischen Staatsbahnen angemeldet werden.

IV.) Für den Fall, dass aus irgendwelchen unvorhergesehenen Gründen der Seeweg zwischen Sassnitz und Trelleborg vorübergehend unbenutzbar werden oder in Einzelfällen nicht ausreichen sollte, ist die Königlich Schwedische Regierung im Prinzip damit einverstanden, dass aushilfsweise Transport über Helsingör—Hälsingborg geleitet werden. Die trans-porttechnischen Einzelheiten werden auch in diesem Falle zwischen den deutschen und schwedischen militärischen Transport-Dienststellen bearbeitet werden.

V.) Für Angehörige deutscher militärischer Dienststellen, die in Einzelfällen zwischen Norwegen und Finnland durch Schweden reisen, wird der Pass- und Visumzwang aufgehoben. Angehörige der Deutschen Wehrmacht, die zwischen Torneå—Haparanda

über Östersund—Storlien oder

über Stockholm—Charlottenberg oder

über Stockholm—Göteborg—Kornsjö oder bei Einreise mit dem Flugzeuge aus. Finnland über Stockholm ein- bzw. ausreisen, werden anstelle eines Passes mit einem von dem Wehrmachts-148

bef ehlshaber in Norwegen oder einer von diesem damit beauftragten Dienststelle ausgestellten zweisprachigen Sonderausweis versehen werden. Dieser Ausweis berechtigt gegenüber den schwedischen Grenzbehörden zum Grenzübertritt (Ein- und Ausreise). Form und Wortlauf dieses Ausweises wird im Einvernehmen mit der Kgl. Schwedischen und der Finnischen Regierung festgesetzt werden.

Stockholm, den 26. November 1940.

169. Verbalnote från tyska beskickningen 26 november 1940.

Ink. till UD 28/ii Inl. s. XV.1

Die Deutsche Gesandtschaft beehrt sich, dem Königlich Schwedischen Ministerium des Äussern auftragsgemäss folgendes mitzuteilen.

Der Herr Reichsminister für Volksaufklärung und Propaganda, Dr. Goebbels, wird am 27. ds. Mts. um 1630 Uhr

mit einem Fahrzeug der deutschen Kriegsmarine und zwar entweder dem Versuchsboot »Nautilus» oder dem Versuchsbott »F IV» in Trelleborg eintreffen, um von dort aus im Sonderzug nach Oslo zu fahren. In seiner Begleitung befinden sich:

Major der Luftwaffe Alarich Hofman,

Adjutant Leutnant Heiduschke,

Adjutant Leutnant Frowein,

Oberregierungsrat Prinz Schaumburg-Lippe,

Hauptschriftleiter Fanderl und

Diener Kägelitz.

Die Deutsche Gesandtschaft beehrt sich, das Königlich Schwedische Ministerium des Äussern zu bitten, die zuständigen schwedischen Stellen von dem Anlauf Trelleborgs durch das deutsche Kriegsfahrzeug in Kenntnis zu setzen, sowie ferner veranlassen zu wollen, dass die nötigen Siche-rungsmassnahmen getroffen werden und der Sonderzug zur Vermeidung der Pass- und Zollkontrolle als Transitzug behandelt wird.

Stockholm, den 26. November 1940.

170. Söderblom till Kichert 27 november 1940.

Strängt förtroligt handbrev. Inl. s. XVI. Stockholm den 27 november 1940.

I transiteringsfrågan mottogo vi i går en förnyad framställning från tyskarna. Denna framfördes genom Dankwort med biträde av transport-

1 Jfr akt 172. 148

bef ehlshaber in Norwegen oder einer von diesem damit beauftragten Dienststelle ausgestellten zweisprachigen Sonderausweis versehen werden. Dieser Ausweis berechtigt gegenüber den schwedischen Grenzbehörden zum Grenzübertritt (Ein- und Ausreise). Form und Wortlauf dieses Ausweises wird im Einvernehmen mit der Kgl. Schwedischen und der Finnischen Regierung festgesetzt werden.

Stockholm, den 26. November 1940.

169. Verbalnote från tyska beskickningen 26 november 1940.

Ink. till UD 28/ii Inl. s. XV.1

Die Deutsche Gesandtschaft beehrt sich, dem Königlich Schwedischen Ministerium des Äussern auftragsgemäss folgendes mitzuteilen.

Der Herr Reichsminister für Volksaufklärung und Propaganda, Dr. Goebbels, wird am 27. ds. Mts. um 1630 Uhr mit einem Fahrzeug der deutschen Kriegsmarine und zwar entweder dem Versuchsboot »Nautilus» oder dem Versuchsbott »F IV» in Trelleborg eintreffen, um von dort aus im Sonderzug nach Oslo zu fahren. In seiner Begleitung befinden sich:

Major der Luftwaffe Alarich Hofman,

Adjutant Leutnant Heiduschke,

Adjutant Leutnant Frowein,

Oberregierungsrat Prinz Schaumburg-Lippe,

Hauptschriftleiter Fanderl und

Diener Kägelitz.

Die Deutsche Gesandtschaft beehrt sich, das Königlich Schwedische Ministerium des Äussern zu bitten, die

zuständigen schwedischen Stellen von dem Anlauf Trelleborgs durch das deutsche Kriegsfahrzeug in Kenntnis zu setzen, sowie ferner veranlassen zu wollen, dass die nötigen Siche-rungsmassnahmen getroffen werden und der Sonderzug zur Vermeidung der Pass- und Zollkontrolle als Transitzug behandelt wird.

Stockholm, den 26. November 1940.

170. Söderblom till Kichert 27 november 1940.

Strängt förtroligt handbrev. Inl. s. XVI. Stockholm den 27 november 1940.

I transiteringsfrågan mottogo vi i går en förnyad framställning från tyskarna. Denna framfördes genom Dankwort med biträde av transport-

1 Jfr akt 172. 148

bef ehlshaber in Norwegen oder einer von diesem damit beauftragten Dienststelle ausgestellten zweisprachigen Sonderausweis versehen werden. Dieser Ausweis berechtigt gegenüber den schwedischen Grenzbehörden zum Grenzübertritt (Ein- und Ausreise). Form und Wortlauf dieses Ausweises wird im Einvernehmen mit der Kgl. Schwedischen und der Finnischen Regierung festgesetzt werden.

Stockholm, den 26. November 1940.

169. Verbalnote från tyska beskickningen 26 november 1940.

Ink. till UD 28/ii Inl. s. XV.1

Die Deutsche Gesandtschaft beehrt sich, dem Königlich Schwedischen Ministerium des Äussern auftragsgemäss folgendes mitzuteilen.

Der Herr Reichsminister für Volksaufklärung und Propaganda, Dr. Goebbels, wird am 27. ds. Mts. um 1630 Uhr mit einem Fahrzeug der deutschen Kriegsmarine und zwar entweder dem Versuchsboot »Nautilus» oder dem Versuchsbott »F IV» in Trelleborg eintreffen, um von dort aus im Sonderzug nach Oslo zu fahren. In seiner Begleitung befinden sich:

Major der Luftwaffe Alarich Hofman,

Adjutant Leutnant Heiduschke,

Adjutant Leutnant Frowein,

Oberregierungsrat Prinz Schaumburg-Lippe,

Hauptschriftleiter Fanderl und

Diener Kägelitz.

Die Deutsche Gesandtschaft beehrt sich, das Königlich Schwedische Ministerium des Äussern zu bitten, die zuständigen schwedischen Stellen von dem Anlauf Trelleborgs durch das deutsche Kriegsfahrzeug in Kenntnis zu setzen, sowie ferner veranlassen zu wollen, dass die nötigen Siche-rungsmassnahmen getroffen werden und der Sonderzug zur Vermeidung der Pass- und Zollkontrolle als Transitzug behandelt wird.

Stockholm, den 26. November 1940.

170. Söderblom till Kichert 27 november 1940.

Strängt förtroligt handbrev. Inl. s. XVI. Stockholm den 27 november 1940.

I transiteringsfrågan mottogo vi i går en förnyad framställning från tyskarna. Denna framfördes genom Dankwort med biträde av transport-

1 Jfr akt 172.149

officeren, major Mænss, till mig i närvaro av Engzell och Kumlin. Dank-wort framhöll, att tyska regeringen velat taga hänsyn till de synpunkter, som då saken senast var före understrukits i samband med avslaget å den då

föreliggande framställningen, d. v. s. nödvändigheten för Sverige att strikt hålla sig inom ramen för sin neutralitet. Med denna utgångspunkt hade utarbetats det förslag, som härjämte bifogas i avskrift.1 Tyska regeringen ville nu uttala den förhoppningen, att det skulle visa sig möjligt för svenska regeringen att tillmötesgå de önskemål, som formuleras i detta förslag. Vi genomgingo detta punkt för punkt, och därunder fick jag tillfälle framhålla, att det givetvis endast kunde vara fråga om en pendeltrafik och ej någon förflyttning av trupper. Om det härvid icke alltid vore frågan om att samma personer återvände till Norge, som tidigare rest till Tyskland, utan att i stället mer eller mindre definitivt hempermitte-rade soldater ersattes med yngre, kunde detta ur vår synpunkt icke hava någon större betydelse. Jag har det intrycket att vi skola kunna snabbt komma till samförstånd på grundvalen av de tyska förslagen, varvid dock är att märka, att den sista punkten icke är acceptabel för oss.

171. Sändebudet i London till UD 27 november 1940.

Telegram. Inl. s. XII.

Vid samtal Butler 26 november omnämnde han rapport samtal Mallet Boheman vilken givit intryck av viss resignation svensk sida inför möjlighet vinna engelsk förståelse svensk politik. Han bad mig framhålla att ev. pressnotiser eller yttranden okunniga parlamentsledamöter ej finge förväxlas med regeringskretsars inställning som innebure stor förståelse svenska regeringens svårigheter. Han antydde vidare att tidpunkten närmade sig då konturer till Europas efterkrigsansikte sådan denna tedde sig enligt engelsk uppfattning kunde komma att framläggas till diskussion och att han därvid räknade med framför allt svensk förståelse. Jag framhöll att ev. svensk pessimism möjligen hade sin grund i brittiska vederbörandes överdrivna försiktighet beträffande vår varuförsörjning. I annat sammanhang framkastade Butler tanken att efter Molotoff-mötets negativa resultat Hitler måhända skulle uppträda som fredsmäklare Grekland Italien i avsikt vinna neutrala länders förtroende.

3 Akt 168. 149

officeren, major Mænss, till mig i närvaro av Engzell och Kumlin. Dank-wort framhöll, att tyska regeringen velat taga hänsyn till de synpunkter, som då saken senast var före understrukits i samband med avslaget å den då

föreliggande framställningen, d. v. s. nödvändigheten för Sverige att strikt hålla sig inom ramen för sin neutralitet. Med denna utgångspunkt hade utarbetats det förslag, som härjämte bifogas i avskrift.1 Tyska regeringen ville nu uttala den förhoppningen, att det skulle visa sig möjligt för svenska regeringen att tillmötesgå de önskemål, som formuleras i detta förslag. Vi genomgingo detta punkt för punkt, och därunder fick jag tillfälle framhålla, att det givetvis endast kunde vara fråga om en pendeltrafik och ej någon förflyttning av trupper. Om det härvid icke alltid vore frågan om att samma personer återvände till Norge, som tidigare rest till Tyskland, utan att i stället mer eller mindre definitivt hempermitte-rade soldater ersattes med yngre, kunde detta ur vår synpunkt icke hava någon större betydelse. Jag har det intrycket att vi skola kunna snabbt komma till samförstånd på grundvalen av de tyska förslagen, varvid dock är att märka, att den sista punkten icke är acceptabel för oss.

171. Sändebudet i London till UD 27 november 1940.

Telegram. Inl. s. XII.

Vid samtal Butler 26 november omnämnde han rapport samtal Mallet Boheman vilken givit intryck av viss resignation svensk sida inför möjlighet vinna engelsk förståelse svensk politik. Han bad mig framhålla att ev. pressnotiser eller yttranden okunniga parlamentsledamöter ej finge förväxlas med regeringskretsars inställning som innebure stor förståelse svenska regeringens svårigheter. Han antydde vidare att tidpunkten närmade sig då konturer till Europas efterkrigsansikte sådan denna tedde sig enligt engelsk uppfattning kunde komma att framläggas till diskussion och att han därvid räknade med framför allt svensk förståelse. Jag framhöll att ev. svensk pessimism möjligen hade sin grund i brittiska vederbörandes överdrivna försiktighet beträffande vår varuförsörjning. I annat sammanhang framkastade Butler tanken att efter Molotoff-mötets negativa resultat Hitler måhända skulle uppträda som fredsmäklare Grekland Italien i avsikt vinna neutrala länders förtroende.

3 Akt 168. 150

172. Söderblom till Kichert 28 november 1940.

Strängt förtroligt handbrev. Inl. s. XV.

Stockholm den 28 november 1940.

Åberopande våra telefonsamtal angående riksministern dr Goebbels Norge-resa ber jag härjämte få överlämna avskrift av den Verbalnote,1 som Dankwort på tisdagseftermiddagen överlämnade till mig för att noti-ficera oss om genomresan genom Sverige. När jag iakttog, att tanken var, att resan till Trelleborg skulle företagas å krigsfartyg, nödgades jag genast anmäla förhinder på grund av i Sverige gällande förbud mot krigförandes krigsfartyg att komma in på inre territorialvatten i enlighet med kungörelsen av den 12 april i år (S.F.S. 222). Av de två utvägar, som diskuterades, valdes ju genom Din benägna mellankomst lyckligtvis den ur alla synpunkter bekvämare och lämpligare, nämligen att vederbörande begagnade ångfärjan »Drottning Victoria». Med färjan reste kommendörkaptenen Graaf, vilken jämte maskiningenjören Pettersson säkerligen mottagit och förplägat resenärerna på bästa sätt. I Trelleborg, dit färjan på grund av storm anlände med någon försening, mötte Wrede jämte representanter för tyska legationen, vilka medföljde extratåget. Återresan beräknas ske på fredag eller lördag eller möjligen söndag morgon, eventuellt med flyg.

P.S. Just nu hör jag per telefon av Wrede att resan gått utmärkt och stämningen varit den bästa.

173. Promemoria av Algott 28 november 1940.

Promemorian, som upprättats inom socialdepartementet, översändes till UD, dit den inkom 2/12. Inl. s. XIII, XV.

P.M. II

ang. transitering av tysk miliar m. m. genom riket under tiden 2%—23/n 1940.

(Uppgifterna inhämtade å järnvägsstyrelsens militärbyrå d. 28/ii 1940; uppgiftslämnare t. f. byråchefen major Ragnar Kempff och stationsskrivaren Ej vind.)

Denna P.M. utgör tillägg till en den 25/e 1940 av undertecknad i ämnet upprättad P.M.,2 vilken i det följande benämnes P.M. I.

A. »Iche permittenter och krigsmateriel.»

Detta slag av transporter sker endast å sträckan Storlien—Östersund— Gällivare—Riksgränsen (—Narvik).

* Akt 169.

2 Akt 145. 150

172. Söderblom till Kichert 28 november 1940.

Strängt förtroligt handbrev. Inl. s. XV.

Stockholm den 28 november 1940.

Åberopande våra telefonsamtal angående riksministern dr Goebbels Norge-resa ber jag härjämte få överlämna avskrift av den Verbalnote,1 som Dankwort på tisdagseftermiddagen överlämnade till mig för att noti-ficera oss om genomresan genom Sverige. När jag iakttog, att tanken var, att resan till Trelleborg skulle företagas å krigsfartyg, nödgades jag genast anmäla förhinder på grund av i Sverige gällande förbud mot krigförandes krigsfartyg att komma in på inre territorialvatten i enlighet med kungörelsen av den 12 april i år (S.F.S. 222). Av de två utvägar, som diskuterades, valdes ju genom Din benägna mellankomst lyckligtvis den ur alla synpunkter bekvämare och lämpligare, nämligen att vederbörande begagnade ångfärjan »Drottning Victoria». Med färjan reste kommendörkaptenen Graaf, vilken jämte maskiningenjören Pettersson säkerligen mottagit och förplägat resenärerna på bästa sätt. I Trelleborg, dit färjan på grund av storm anlände med någon försening, mötte Wrede jämte representanter för tyska legationen, vilka medföljde extratåget. Återresan beräknas ske på fredag eller

lördag eller möjligen söndag morgon, eventuellt med flyg.

P.S. Just nu hör jag per telefon av Wrede att resan gått utmärkt och stämningen varit den bästa.

173. Promemoria av Algott 28 november 1940.

Promemorian, som upprättats inom socialdepartementet, översändes till UD, dit den inkom 2/12. Inl. s. XIII, XV.

P.M. II

ang. transitering av tysk miliar m. m. genom riket under tiden 2%—23/n 1940.

(Uppgifterna inhämtade å järnvägsstyrelsens militärbyrå d. 28/ii 1940; uppgiftslämnare t. f. byråchefen major Ragnar Kempff och stationsskrivaren Ej vind.)

Denna P.M. utgör tillägg till en den 25/e 1940 av undertecknad i ämnet upprättad P.M.,2 vilken i det följande benämnes P.M. I.

A. »Iche permittenter och krigsmateriel.»

Detta slag av transporter sker endast å sträckan Storlien—Östersund— Gällivare—Riksgränsen (—Narvik).

* Akt 169.

2 Akt 145.151

Under tiden 25/0—26/n d. v. s. under en tidpunkt av 63 dagar framfördes å ifrågavarande sträcka tillhopa något över 40 tågsätt, d. v. s. ungefär 2 tågsätt på 3 dagar. Till jämförelse kan nämnas att frekvensen under tiden 1/9—24/o var ungefär 1 tågsätt varannan dag. Trafiken har med andra ord något ökats.

Huvudföremål för transporterna är alltjämt materiel. Dock har under oktober och november en viss ökning av persontransporterna förmärkts. Under den tid, som här avses, skedde sålunda 9 persontransporter, avseende tillhopa 31 officerare och 2.095 man. (Motsvarande siffror för perioden 7 aug.—24 september vore respektive 76 och 1.534.)

Tillhopa har alltsedan transporterna å denna sträcka började från Storlien till Riksgränsen färdats 158 officerare och 7.427 man. Den största transporten på sträckan skedde den 22 november, då 7 officerare och 873 -man passerade riket.

Den ursprungliga avtalade kontingenten högst 5.025 man, har sålunda överskridits. Enligt uppgift av byråchefen Croneborg i U.D. har medgivande härtill lämnats. Någon maximering har emellertid icke avtalats.

Det bör anmärkas, att under den tid, som här avses, en transport skett i riktning Riksgränsen—Storlien, nämligen den 20 oktober, då 4 officerare och 119 man befordrades.

Materiel transporterna å nu ifrågavarande sträcka omfatta så gott som uteslutande »civilmilitär» materiel, såsom trävaror, cement, baracker, fältkök, kläder, sängkläder, livsmedel (framförallt slaktboskap) och fordon. Den enda utpräglade krigsmaterieltransporten skedde den 11 november, då 7 vagnar »åkdon och ammunition» fördes från Storlien till Riksgränsen. Kanoner eller annan grövre krigsmateriel synes icke alls ha transporterats under nu ifrågavarande tidsperiod.

B. Permittenter.

1. Kornsjö—Trelleborg och åter.

Transporterna fortgå här enligt samma plan, som gällde i slutet av september, d. v. s. ett tåg per dag för högst 1.000 man i vardera riktningen. Tågen gå enligt fastställd tidtabell, som undergick en obetydlig jämkning den 1 november.

Nedanstående tabeller utvisa det antal militär, som rest genom riket på nu ifrågavarande sträcka:

Kornsjö—Trelleborg tid antal

21/9 —3% I 5.812]

Vio—31/io} 64 dagar 21.133} 41.570

Vn—a7nj 14.625] d. v. s. i genomsnitt 650 man per dag.152

Trelleborg—Kornsjö tid antal

21/9 -3% | 8.652]

Vio—31Ao 64 dagar 23.543 49.668

Vu—27n| 17.473)

d. v. s. i genomsnitt nära 800 man per dag.

Förestående tabell visar vidare, att tyskarna under nu ifrågavarande period — såvitt ankommer på de svenska järnvägarna — ökat sin ockupations styrka i södra Norge med cirka 8.000 man.

2. Riksgränsen—Trelleborg och åter.

Transporterna fortgingo här under förra hälften av oktober i huvudsaklig överensstämmelse med den i P.M. I anmärkta planen, d. v. s. ett tåg per vecka i vardera riktningen med 450 man ombord. Därefter skedde en ökning i trafiken och från och med den 1 november fastställdes en ny* tidtabell med två tåg per vecka i varje riktning. (Restiden förlängdes samtidigt).1 Ett av dessa tåg var avsett att användas allenast som reservtåg, men tyskarna ha flitigt begagnat sig av båda tågen. — Man har för avsikt att i början av december återgå till den gamla ordningen igen, ty S.J. behöver sina vagnar i jultrafiken.

Trafikfrekvensen å sträckan framgår av dessa tabeller.

Riksgränsen—Trelleborg,

tid antal

21/9 -3% | 8001

Vio—31/io> 9 veckor 4.909} 10.391

Vu-*8/"! 4.582J d. v. s. drygt 1.100 man i veckan, vilket innebär, att trafiken mer än fördubblats sedan september.

Trelleborg—Riksgränsen tid antal

21/9 ~-3% I 1.276)

7io—37i<4 9 veckor 6.570} 12.130

Vu—M/nj 4.284)

d. v. s. omkring 1.350 man per vecka, vilket innebär en tredubbling av trafiken sedan september.

Av tabellerna framgår vidare, att den tyska ockupationsstyrkan i Nordnorge under nu ifrågavarande period ökats med knappt 2.000 man. Om man härjämte beaktar antalet militärer, som rest från Storlien till Riksgränsen, blir ökningen c:a 4.000 man, allt såvitt ankommer på de svenska järnvägarna. — Man bör emellertid observera, att ökningstendensen mins-

(Marginalantechning med blyerts:) ett tredje tåg ju påtänkt o. de facto insatt.153

kats sedan november månads ingång. (4.582 permittenter utresta och 4.284 inresta under tiden 1/11—23/n-)

Följande siffror tjäna till belysning av permittenttrafikens totala omfattning.

Utresta Inresta Ökning resp.

Tid över över . minAning

Trelleborg Trelleborg 10C^a£0M"

augusti 19.717 11.771 — 7.946

oktober 26.042 30.113 + 4.071

Vt—23/n 90.652 90.363 — 289

Ockupationsarméns storlek skulle således, såvitt beror av transiteringen genom Sverige, vara praktiskt taget oförändrad. Minskningen under de första månaderna motsvaras nämligen av en ökning under oktober och november. Ökningen synes ha avstannat beträffande den i Nordnorge förlagda armén, men däremot icke beträffande styrkorna i södra Norge.

Om man vågar det antagandet, att hittills de flesta tyska soldater i Norge sedan början av juli haft permission en gång samt tillika utgår från, att isamtliga permittenter därvid begagnat sig av de svenska järnvägarna, kommer man till det resultatet, att de tyska styrkorna i Norge skulle bestå av sammanlagt c:a 100.000 man.

Det genomsnittliga antalet tyska militärer, som varje dag befunnit sig på resa i Sverige utgjorde i augusti cirka 1.000 och i september cirka 1.300. Motsvarande siffror för oktober samt för tiden 1/il—23/ii voro respektive 1.800 och knappt 1.800. Trafiken har sålunda ökats betydligt sedan P.M. I upprättades. Denna ökning synes dock ha avstannat.

174. Statsrådsprotokoll över utrikesdepartementsärende 29 november 1940.

Inl. s. XVI.

Protokoll över utrikesdepartementsärende, hållet inför Hans Maj :t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 29 november 1940.

Närvarande: Statsministern Hansson, ministern för utrikes ärendena Günther, statsråden Pehrsson-Bramstorp, Westman, Wigforss, Sköld, Eriksson, Bergquist, Bagge, Andersson, Domö, Rosander.

Under erinran, att Kungl. Maj:t dels den 2 juli 1940 bemyndigat ministern för utrikes ärendena att med tyska regeringen träffa överenskommelse 153

kats sedan november månads ingång. (4.582 permittenter utresta och 4.284 inresta under tiden 1/11—23/n-)

Följande siffror tjäna till belysning av permittenttrafikens totala omfattning.

Utresta Inresta Ökning resp.

Tid över över . minAning

Trelleborg Trelleborg 10C^a£0M"

augusti 19.717 11.771 — 7.946

oktober 26.042 30.113 + 4.071

Vt—23/n 90.652 90.363 — 289

Ockupationsarméns storlek skulle således, såvitt beror av transiteringen genom Sverige, vara praktiskt taget oförändrad. Minskningen under de första månaderna motsvaras nämligen av en ökning under oktober och november. Ökningen synes ha avstannat beträffande den i Nordnorge förlagda armén, men däremot icke beträffande styrkorna i södra Norge.

Om man vågar det antagandet, att hittills de flesta tyska soldater i Norge sedan början av juli haft permission en gång samt tillika utgår från, att isamtliga permittenter därvid begagnat sig av de svenska järnvägarna, kommer man till det resultatet, att de tyska styrkorna i Norge skulle bestå av sammanlagt c:a 100.000 man.

Det genomsnittliga antalet tyska militärer, som varje dag befunnit sig på resa i Sverige utgjorde i augusti cirka 1.000 och i september cirka 1.300. Motsvarande siffror för oktober samt för tiden 1/il—23/ii voro respektive

1.800 och knappt 1.800. Trafiken har sålunda ökats betydligt sedan P.M. I upprättades. Denna ökning synes dock ha avstannat.

174. Statsrådsprotokoll över utrikesdepartementsärende 29 november 1940.

Inl. s. XVI.

Protokoll över utrikesdepartementsärende, hållet inför Hans Maj :t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 29 november 1940.

Närvarande: Statsministern Hansson, ministern för utrikes ärendena Günther, statsråden Pehrsson-Bramstorp, Westman, Wigforss, Sköld, Eriksson, Bergquist, Bagge, Andersson, Domö, Rosander.

Under erinran, att Kungl. Maj:t dels den 2 juli 1940 bemyndigat ministern för utrikes ärendena att med tyska regeringen träffa överenskommelse154

rörande omfattningen och genomförandet av vissa tyska transporter genom Sverige, dels den 13 september samma år medgivit en utvidgning av dessa transporter,

hemställer ministern för utrikes ärendena, att chefen för utrikesdepartementets politiska avdelning, utrikesrådet Söderblom, måtte erhålla bemyndigande att i huvudsaklig överensstämmelse med det utkast, som torde få såsom bilaga litt. A1 fogas vid detta protokoll, med därtill utsedd representant för den tyska beskickningen i Stockholm träffa överenskommelse om vissa modifikationer av de för transporterna gällande bestämmelserna.

Till vad ministern under ovanstående punkt hemställt, däruti övriga närvarande statsrådsledamöter förena sig, behagar Hans Maj :t Konungen lämna bifall.

Vid protokollet: Jan Stenström.

175. Sändebudet i Washington till UD á december 1940.

Telegram, ink. till UD 5/12. Jfr akt 182.

För vår information och bemötande av överdrivna rykten önskvärt få veta i vilken utsträckning licenser transit Norge krigsmateriel beviljats.

176. Svensk-tyskt protokoll 5 december 1940.

Jfr akt 168. Inl. s. XVI.2

Protokoll över resultatet av överläggningar mellan kungl. svenska utrikesdepartementet och tyska beskickningen i Stockholm angående omfattningen och genomförandet av den tyska försvarsmaktens transporter genom Sverige på grundval av noteväxlingen den 8 juli och den 14 september 1940.

I.) Antalet av de medlemmar av den tyska försvarsmakten i uniform (i huvudsak permittenter), som varje vecka avses skola transporteras

1 Akt 176 (svenska texten).

2 Till detta protokoll föreligger ett förslag med svensk och tysk text. Förslaget, vilket enligt påskrift 29/u översändes till legationsrådet Dankwort, överensstämmer helt med protokollet utom i punkt II, andra stycket, som i det förra lyder: »Vid dessa utbytestransporter komma i förväg eller samtidigt för transitering avlämnade handvapen (gevär och pistoler), vilka tillhöra manskapets personliga utrustning, att transporteras genom Sverige på sådant sätt, att de ankomma till Tyskland, resp. Norge såvitt möjligt samtidigt med manskapet». 154

rörande omfattningen och genomförandet av vissa tyska transporter genom Sverige, dels den 13 september samma år medgivit en utvidgning av dessa transporter,

hemställer ministern för utrikes ärendena, att chefen för utrikesdepartementets politiska avdelning, utrikesrådet Söderblom, måtte erhålla bemyndigande att i huvudsaklig överensstämmelse med det utkast, som torde få såsom bilaga litt. A1 fogas vid detta protokoll, med därtill utsedd representant för den tyska beskickningen i Stockholm

träffa överenskommelse om vissa modifikationer av de för transporterna gällande bestämmelserna.

Till vad ministern under ovanstående punkt hemställt, däruti övriga närvarande statsrådsledamöter förena sig, behagar Hans Maj :t Konungen lämna bifall.

Vid protokollet: Jan Stenström.

175. Sändebudet i Washington till UD á december 1940.

Telegram, ink. till UD 5/12. Jfr akt 182.

För vår information och bemötande av överdrivna rykten önskvärt få veta i vilken utsträckning licenser transit Norge krigsmateriel beviljats.

176. Svensk-tyskt protokoll 5 december 1940.

Jfr akt 168. Inl. s. XVI.2

Protokoll över resultatet av överläggningar mellan kungl. svenska utrikesdepartementet och tyska beskickningen i Stockholm angående omfattningen och genomförandet av den tyska försvarsmaktens transporter genom Sverige på grundval av noteväxlingen den 8 juli och den 14 september 1940.

I.) Antalet av de medlemmar av den tyska försvarsmakten i uniform (i huvudsak permittenter), som varje vecka avses skola transporteras

1 Akt 176 (svenska texten).

2 Till detta protokoll föreligger ett förslag med svensk och tysk text. Förslaget, vilket enligt påskrift 29/u översändes till legationsrådet Dankwort, överensstämmer helt med protokollet utom i punkt II, andra stycket, som i det förra lyder: »Vid dessa utbytestransporter komma i förväg eller samtidigt för transitering avlämnade handvapen (gevär och pistoler), vilka tillhöra manskapets personliga utrustning, att transporteras genom Sverige på sådant sätt, att de ankomma till Tyskland, resp. Norge såvitt möjligt samtidigt med manskapet». 154

rörande omfattningen och genomförandet av vissa tyska transporter genom Sverige, dels den 13 september samma år medgivit en utvidgning av dessa transporter,

hemställer ministern för utrikes ärendena, att chefen för utrikesdepartementets politiska avdelning, utrikesrådet Söderblom, måtte erhålla bemyndigande att i huvudsaklig överensstämmelse med det utkast, som torde få såsom bilaga litt. A1 fogas vid detta protokoll, med därtill utsedd representant för den tyska beskickningen i Stockholm träffa överenskommelse om vissa modifikationer av de för transporterna gällande bestämmelserna.

Till vad ministern under ovanstående punkt hemställt, däruti övriga närvarande statsrådsledamöter förena sig, behagar Hans Maj :t Konungen lämna bifall.

Vid protokollet: Jan Stenström.

175. Sändebudet i Washington till UD á december 1940.

Telegram, ink. till UD 5/12. Jfr akt 182.

För vår information och bemötande av överdrivna rykten önskvärt få veta i vilken utsträckning licenser transit Norge krigsmateriel beviljats.

176. Svensk-tyskt protokoll 5 december 1940.

Jfr akt 168. Inl. s. XVI.2

Protokoll över resultatet av överläggningar mellan kungl. svenska utrikesdepartementet och tyska beskickningen i Stockholm angående omfattningen och genomförandet av den tyska försvarsmaktens transporter genom Sverige på grundval av noteväxlingen den 8 juli och den 14 september 1940.

I.) Antalet av de medlemmar av den tyska försvarsmakten i uniform (i huvudsak permittenter), som varje vecka

avses skola transporteras

1 Akt 176 (svenska texten).

2 Till detta protokoll föreligger ett förslag med svensk och tysk text. Förslaget, vilket enligt påskrift 29/u översändes till legationsrådet Dankwort, överensstämmer helt med protokollet utom i punkt II, andra stycket, som i det förra lyder: »Vid dessa utbytestransporter komma i förväg eller samtidigt för transitering avlämnade handvapen (gevär och pistoler), vilka tillhöra manskapets personliga utrustning, att transporteras genom Sverige på sådant sätt, att de ankomma till Tyskland, resp. Norge såvitt möjligt samtidigt med manskapet».155

a) mellan. Trelleborg och. Kornsjö (—Oslo),

b) mellan Trelleborg och Riksgränsen (—Narvik),

kan ytterligare höjas, därest den tyska försvarsmaktens behov så erfordra och de trafiktekniska möjligheterna det medgiva. Detaljerna i fråga om de från tysk sida ytterligare önskade transporterna — varvid det med all sannolikhet icke kommer att vara fråga om mer än ett tåg i veckan för omkring 500 man mellan Trelleborg och Kornsjö (—Oslo), resp. mellan Trelleborg och Riksgränsen (—Narvik), skola jämväl framdeles på samma sätt som hittills överenskommas mellan de svenska och tyska militära transportmyndigheterna.

II.) En detaljerad transportplan har icke uppgjorts, emedan den från tysk sida önskade höjningen av veckokvoten ingalunda avser någon planmässig trupprörelse utan i huvudsak en höjning av permittentkvoten, vartill ytterligare kommer ett utbyte av soldater, som skola hemförlovas, i riktning mot Tyskland mot däremot svarande ersättningsmanskap i riktning mot Norge. Från tysk sida eventuellt önskade särskilda transporter skola i så god tid som möjligt genom transportofficeren hos den tyske militärattachén anmälas till militärbyrån vid Kungl. Svenska Järnvägsstyrelsen.

Vid dessa utbytestransporter komma handvapen (gevär och pistoler), vilka tillhöra manskapets personliga utrustning, att transporteras genom Sverige på sådant sätt, att de ankomma till Tyskland, resp. Norge, samtidigt med manskapet, i den mån detta är tekniskt möjligt.

III.) För det fall att av oförutsedda skäl sjövägen mellan Sassnitz och Trelleborg tillfälligt skulle bliva oanvändbar eller i enstaka fall icke vara tillfyllest, kunna såsom en nödfallsutväg transporter ske över Helsingör — Hälsingborg. De transporttekniska detaljerna skola även i detta fall handläggas av de svenska och tyska militära transportmyndigheterna.

Stockholm den 5 december 1940.

Staffan Söderblom. Werner Dankwort.

Protokoll

über das Ergebnis von Besprechungen zwischen der Deutschen Gesandtschaft in Stockholm und dem Königlich Schwedischen Ministerium des Äussern über Umfang und Durchführung der Transporte der Deutschen Wehrmacht durch Schweden auf der Basis des Notenwechsels vom 8.7. und 19.9. 1940.156

I.) Die Zahl der wöchentlich

a) zwischen Trelleborg und Kornsjö (—Oslo)

b) zwischen Trelleborg und Riksgränsen (—Narvik)

zu befördernden Angehörigen der Deutschen Wehrmacht in Uniform (in der Hauptsache Urlauber) kann eine weitere Erhöhung erfahren, falls die Belange der Deutschen Wehrmacht dies erforderlich machen und die verkehrstechnischen Möglichkeiten es erlauben. Die Einzelheiten über die deutscherseits zusätzlich gewünschten Transporte — wobei es sich aller Voraussicht nach nicht um mehr als je 1 Zug für etwa 500 Mann zwischen Trelleborg und Kornsjö (—Oslo) und zwischen Trelleborg und Riksgränsen (—Narvik) pro Woche handeln wird — werden auch weiterhin in der bisher gehandhabten Weise zwischen den deutschen und schwedischen

militärischen Transport-Dienststellen vereinbart werden.

II.) Von der Aufstellung eines detaillierten Transportplanes ist abgesehen worden, weil es sich bei der deutscherseits gewünschten Erhöhung der wöchentlichen Zahlen nicht etwa um eine planmässige Truppenbewegung handelt, sondern in der Hauptsache um Erhöhung der Urlauberquote, wozu noch der Austausch der zur Entlassung kommenden Soldaten in der Richtung nach Deutschland gegen entsprechende Ersatzmannschaften in der Richtung nach Norwegen hinzukommt. Deutscherseits etwa gewünschte Sondertransporte werden durch den Transportoffizier beim deutschen Militärattaché möglichst frühzeitig bei dem Militärbyrå der Kgl. Schwedischen Staatsbahnen angemeldet werden.

Bei diesen Austauschtransporten werden Handwaffen (Gewehre und Pistolen), die zur persönlichen Ausrüstung der Mannschaften gehören, so durch Schweden befördert werden, dass sie in Deutschland, bzw. Norwegen, gleichzeitig mit den Mannschaften eintreffen, soweit dies technisch möglich ist.

III.) Für den Fall, dass aus irgendwelchen unvorhergesehenen Gründen der Seeweg zwischen Sassnitz und Trelleborg vorübergehend unbenutzbar werden oder in Einzelfällen nicht ausreichen sollte, können aushilfsweise Transporte über Helsingör—Hälsingborg geleitet werden. Die transporttechnischen Einzelheiten werden auch in diesem Falle zwischen den deutschen und schwedischen militärischen Transport-Dienststellen bearbeitet werden.

Stockholm, den 5 Dezember 1940.

Werner Dankwort. Staffan Söderblom. IST

177. Söderblom till Boström och Prytz 5 december 1940.

Strängt förtroligt handbrev, exp. till Boström 5/ia, till Prytz 7/12. Inl. s. XVII.

Stockholm den 5 december 1940.

Som förut meddelats, föreligger givetvis alltid en balans mellan å ena sidan antalet tyska permittenter, som rest från Norge till Tyskland, och antalet permittenter, som efter ledighet återvänt till Norge. Emellertid visar denna balanssiffra sedan någon tid tendens att fluktuera. Den har tidvis krympt ihop och lär å allra sista tiden visat tendens att ökas. Härvid är att märka, att permittentresor numera påbörjats genom Finland och även i övrigt i betydande utsträckning sker på andra vägar än genom Sverige, varav följer, att siffrorna för trafiken genom Sverige ej exakt återgiva läget. Jag har velat påpeka detta förhållande, då det med hänsyn härtill ej torde vara önskvärt att i förekommande samtal särskilt understryka balansen.

178. Söderblom till Richert 5 december 1940.

Handbrev, exp. 7/i2- Im« s- XVI.

Stockholm den 5 december 1940.

I går afton enades vi om den text till tilläggsprotokoll till transiterings-överenskommelsen, vilken samtidigt härmed delgives Dig. I detta sammanhang hava egentligen två punkter varit föremål för diskussion. Det huvudsakliga tyska önskemålet var att vid utbytet av slutgiltigt hemförlovade soldater mot andra kunna transportera manskapets gevär i en särskild vagn med permittenttåget. Man kan ju förstå, att det kan vålla svårigheter, om en kontingent under dagar får vänta på sina gevär, vilka ju tillhöra den personliga utrustningen. För vår del hava vi emellertid ej kunnat förbinda oss till ett sådant transportsätt utan velat förbehålla oss fria händer att sköta transporten såsom det bäst passar oss. Vi hava velat upprätthålla grundsatsen, att permittenterna resa utan vapen genom vårt land. På denna punkt hava vi fått vår vilja igenom.

Som Du finner, har den sista punkten i det ursprungliga tyska förslaget helt fallit bort. Vi hava varit ytterst angelägna om att icke införa några bestämmelser om enstaka militärpersoners resor. En av de viktigaste vinningarna vid förhandlingarna med Schnurre i juli var just, att »Einzel-reisende» eliminerades. Detta hindrar icke, att vi skola tillåta civilklädda militärer att resa mellan Finland och Norge, varvid vi godtaga en särskild IST

177. Söderblom till Boström och Prytz 5 december 1940.

Strängt förtroligt handbrev, exp. till Boström 5/ia, till Prytz 7/12. Inl. s. XVII.

Stockholm den 5 december 1940.

Som förut meddelats, föreligger givetvis alltid en balans mellan å ena sidan antalet tyska permittenter, som rest från Norge till Tyskland, och antalet permittenter, som efter ledighet återvänt till Norge. Emellertid visar denna balanssiffra sedan någon tid tendens att fluktuera. Den har tidvis krympt ihop och lär å allra sista tiden visat tendens att ökas. Härvid är att märka, att permittentresor numera påbörjats genom Finland och även i övrigt i betydande utsträckning sker på andra vägar än genom Sverige, varav följer, att siffrorna för trafiken genom Sverige ej exakt återgiva läget. Jag har velat påpeka detta förhållande, då det med hänsyn härtill ej torde vara önskvärt att i förekommande samtal särskilt understryka balansen.

178. Söderblom till Richert 5 december 1940.

Handbrev, exp. 7/i2- Im« s- XVI.

Stockholm den 5 december 1940.

I går afton enades vi om den text till tilläggsprotokoll till transiterings-överenskommelsen, vilken samtidigt härmed delgives Dig. I detta sammanhang hava egentligen två punkter varit föremål för diskussion. Det huvudsakliga tyska önskemålet var att vid utbytet av slutgiltigt hemförlovade soldater mot andra kunna transportera manskapets gevär i en särskild vagn med permittenttåget. Man kan ju förstå, att det kan vålla svårigheter, om en kontingent under dagar får vänta på sina gevär, vilka ju tillhöra den personliga utrustningen. För vår del hava vi emellertid ej kunnat förbinda oss till ett sådant transportsätt utan velat förbehålla oss fria händer att sköta transporten såsom det bäst passar oss. Vi hava velat upprätthålla grundsatsen, att permittenterna resa utan vapen genom vårt land. På denna punkt hava vi fått vår vilja igenom.

Som Du finner, har den sista punkten i det ursprungliga tyska förslaget helt fallit bort. Vi hava varit ytterst angelägna om att icke införa några bestämmelser om enstaka militärpersoners resor. En av de viktigaste vinningarna vid förhandlingarna med Schnurre i juli var just, att »Einzel-reisende» eliminerades. Detta hindrar icke, att vi skola tillåta civilklädda militärer att resa mellan Finland och Norge, varvid vi godtaga en särskild158

legitimationshandling såsom pass. I absoluta undantagsfall kunna vi också låta någon militär resa i uniform, varvid särskild kupé måste reserveras och andra försiktighetsmått vidtagas. Allt detta är ingenting nytt utan har redan praktiserats i någon utsträckning, men vi hava ej velat särskilt sanktionera dessa resor och framhållit, att vi ej gärna se dem. Översten Buschenhagens härvaro har utnyttjats för att för honom framhålla våra synpunkter i denna sak, och han har visat förståelse. Tyska legationen skall nu rapportera till Berlin om denna sak och har förbehållit sig att eventuellt återkomma.

179. Söderblom till Kichert 6 december 1940.

Strängt förtroligt handbrev, exp. 7/i2-

Stockholm den 6 december 1940.

Generalmajoren von Falkenhorsts stabschef, översten Buschenhagen återvänder i morgon bittida, efter en veckas vistelse i Stockholm på besök hos generalen von Uthmann, till sin post i Oslo. Han har här sammanträffat med åtskilliga militärer. På en lunch hos Uthmann fick jag tillfälle till ganska ingående samtal med honom, och Boheman träffade honom på middag hos Wied. Han blev även föreställd för Excellensen vid ett tillfälligt .sammanträffande i Grand Hotels vestibul.

Initiativet till Buschenhagens Stockholmsresa har närmast utgått från Uthmann, som velat skapa en personlig kontakt och bereda tillfälle att skingra en del rykten om tyska militära förberedelser i Norge, riktade mot Sverige. Besöket har i allo förlupit lyckligt och ur vår synpunkt varit till nytta. Vid mitt samtal med översten har jag fått tillfälle framhålla våra synpunkter i transiteringsfrågor, till vilka han ställde sig förståelse-full. Han framförde sin tacksamhet för permittenttransiteringarna, vilka vi ömsesidigt kunde betyga hava genomförts utan någon som

helst friktion. Beträffande förhållandena i Norge lämnade han beredvilligt åtskilliga upplysningar. Bl. a. meddelade han, att bilvägen från södra Norge till Narvik inom kort blir färdig, att trafiken trots snöhinder kan upprätthållas på landsvägen Narvik—Kirkenes, att alla tyska soldater i Nordnorge nu äro inkvarterade i baracker etc. Vi talade även om Quisiing och »Nasjonal Samling», och jag framhöll samma synpunkter, som Excellensen utvecklat för hr von Grundherr.

Som Du kanske erinrar Dig, blev ett transportplan, vari Buschenhagen nyligen färdades från Danmark till Oslo, beskjutet, då det snuddade vid de svenska skären, och råkade i brand. Buschenhagen beskrev för mig, hurusom han såsom genom ett under undgick en bråd död. Han synes hava begivit sig hit i tron att här möta, om icke ett fullt så hett mottagande, 158

legitimationshandling såsom pass. I absoluta undantagsfall kunna vi också låta någon militär resa i uniform, varvid särskild kupé måste reserveras och andra försiktighetsmått vidtagas. Allt detta är ingenting nytt utan har redan praktiserats i någon utsträckning, men vi hava ej velat särskilt sanktionera dessa resor och framhållit, att vi ej gärna se dem. Översten Buschenhagens härvaro har utnyttjats för att för honom framhålla våra synpunkter i denna sak, och han har visat förståelse. Tyska legationen skall nu rapportera till Berlin om denna sak och har förbehållit sig att eventuellt återkomma.

179. Söderblom till Kichert 6 december 1940.

Strängt förtroligt handbrev, exp. 7/i2-

Stockholm den 6 december 1940.

Generalmajoren von Falkenhorsts stabschef, översten Buschenhagen återvänder i morgon bittida, efter en veckas vistelse i Stockholm på besök hos generalen von Uthmann, till sin post i Oslo. Han har här sammanträffat med åtskilliga militärer. På en lunch hos Uthmann fick jag tillfälle till ganska ingående samtal med honom, och Boheman träffade honom på middag hos Wied. Han blev även föreställd för Excellensen vid ett tillfälligt .sammanträffande i Grand Hotels vestibul.

Initiativet till Buschenhagens Stockholmsresa har närmast utgått från Uthmann, som velat skapa en personlig kontakt och bereda tillfälle att skingra en del rykten om tyska militära förberedelser i Norge, riktade mot Sverige. Besöket har i allo förlupit lyckligt och ur vår synpunkt varit till nytta. Vid mitt samtal med översten har jag fått tillfälle framhålla våra synpunkter i transiteringsfrågor, till vilka han ställde sig förståelse-full. Han framförde sin tacksamhet för permittenttransiteringarna, vilka vi ömsesidigt kunde betyga hava genomförts utan någon som helst friktion. Beträffande förhållandena i Norge lämnade han beredvilligt åtskilliga upplysningar. Bl. a. meddelade han, att bilvägen från södra Norge till Narvik inom kort blir färdig, att trafiken trots snöhinder kan upprätthållas på landsvägen Narvik—Kirkenes, att alla tyska soldater i Nordnorge nu äro inkvarterade i baracker etc. Vi talade även om Quisiing och »Nasjonal Samling», och jag framhöll samma synpunkter, som Excellensen utvecklat för hr von Grundherr.

Som Du kanske erinrar Dig, blev ett transportplan, vari Buschenhagen nyligen färdades från Danmark till Oslo, beskjutet, då det snuddade vid de svenska skären, och råkade i brand. Buschenhagen beskrev för mig, hurusom han såsom genom ett under undgick en bråd död. Han synes hava begivit sig hit i tron att här möta, om icke ett fullt så hett mottagande,159

så dock en avog atmosfär. Han lär hava visat oförställd förvåning, då han fick passera gränsen utan någon Visitation, möttes vid stationen av översten Kellgren etc. Av mitt samtal och av vad jag hört av andra har jag ett bestämt intryck av att han återvänder med goda intryck härifrån. Bland de önskemål, som Buschenhagen förde på tal, var också återsändandet av två tyska soldater, som voro internerade på Kronobergshed men rymde från interneringslägret före de internerades hemresa, sedermera fasttagits av vår polis och hållits i säkert förvar här i landet. Från vår sida har framhållits, att stränga order givits om att omedelbart till Norge återsända eventuella desertörer och att detta tillämpats i ett fall; i ett annat fall har en permittent, som rymt från ett tåg och uttryckt önskan a/fct kvarstanna här i landet, skickats vidare med nästa tåg. De två här förvarade soldaterna hade

emellertid nu för länge sedan konstituerat sig som flyktingar och böra få vara kvar i det säkra förvar, där de befinna sig. I går afton lär Buschenhagen hava sagt Kellgren, att han! har så mycket på pluskontot att rapportera till Falkenhorst, att han tror, att denne kommer att låta övertala sig att låta kravet på de två rymlingarnas utlämnande förfalla. Detta hoppas vi livligt, då man eljest kan förvänta onödiga svårigheter och slitningar.

180. Högkvartersorder 6 december 1940.

Akten har återgivits efter bestyrkt avskrift i UD, dit den inkom 7/12.

Genom HögkvorFst nr Op 2488 meddelade turer för permittenttrans-

porter utökas fr o m 10/i2 respektive 14/i2 1940 och tillsvidare med en tur

per vecka enligt nedanstående.

Tågnr 10014 10013

Från Trelleborg Riksgränsen

Veckodag Tisdag Lördag

Kl 1922 0813

Till Riksgränsen Trelleborg

Veckodag Torsdag Måndag

Kl 1418 0640

Kontroll- I. arméför- I. arméför-

personal delningen delningen

ur fr o m 10/i2 fr o m 14/i¾

Härutöver anordnade extra permittenttåg komma att meddelas enligt

transportorientering för varje särskilt fall.

Stockholm den 6. december 1940.

Enligt bemyndigande H. Kring avdelningschef vid försvarsstabens kommunikationsavdelning.

12—470700 159

så dock en avog atmosfär. Han lär hava visat oförställd förvåning, då han fick passera gränsen utan någon Visitation, möttes vid stationen av översten Kellgren etc. Av mitt samtal och av vad jag hört av andra har jag ett bestämt intryck av att han återvänder med goda intryck härifrån. Bland de önskemål, som Buschenhagen förde på tal, var också återsändandet av två tyska soldater, som voro internerade på Kronobergshed men rymde från interneringslägret före de internerades hemresa, sedermera fasttagits av vår polis och hållits i säkert förvar här i landet. Från vår sida har framhållits, att stränga order givits om att omedelbart till Norge återsända eventuella desertörer och att detta tillämpats i ett fall; i ett annat fall har en permittent, som rymt från ett tåg och uttryckt önskan a/fct kvarstanna här i landet, skickats vidare med nästa tåg. De två här förvarade soldaterna hade emellertid nu för länge sedan konstituerat sig som flyktingar och böra få vara kvar i det säkra förvar, där de befinna sig. I går afton lär Buschenhagen hava sagt Kellgren, att han! har så mycket på pluskontot att rapportera till Falkenhorst, att han tror, att denne kommer att låta övertala sig att låta kravet på de två rymlingarnas utlämnande förfalla. Detta hoppas vi livligt, då man eljest kan förvänta onödiga svårigheter och slitningar.

180. Högkvartersorder 6 december 1940.

Akten har återgivits efter bestyrkt avskrift i UD, dit den inkom 7/12.

Genom HögkvorFst nr Op 2488 meddelade turer för permittenttrans-

porter utökas fr o m 10/i2 respektive 14/i2 1940 och tillsvidare med en tur

per vecka enligt nedanstående.

Tågnr 10014 10013

Från Trelleborg Riksgränsen

Veckodag Tisdag Lördag

Kl 1922 0813

Till Riksgränsen Trelleborg

Veckodag Torsdag Måndag

Kl 1418 0640

Kontroll- I. arméför- I. arméför-

personal delningen delningen

ur fr o m 10/i2 fr o m 14/i¾

Härutöver anordnade extra permittenttåg komma att meddelas enligt

transportorientering för varje särskilt fall.

Stockholm den 6. december 1940.

Enligt bemyndigande H. Kring avdelningschef vid försvarsstabens kommunikationsavdelning.

12—470700 160

181. Söderblom till Prytz 7 december 1940.

Handbrev.

Stockholm den 7 december 1940. Med anledning av Hammarlings just inkomna brev till Thorsing av den 6 november angående en ledare i »Manchester Guardian»1 skyndar jag före kurirens avgång, utöver övriga meddelanden i transiteringsfrågan, framhålla, att det tyvärr ej längre kan sägas, att någon krigsmateriel icke transiterats från Tyskland till Norge genom Sverige.

182. UD till sändebudet i Washington 7 december 1940.

Telegram. Inl. s. XI.

Före den 7 september ingen transitering Tyskland Norge därefter åtskilligt artilleri etc. huvudsakligen Nordnorge. Edert telegram 4 december.2

183. Engzell till Maenss 9 december 1940.

Stockholm den 9 december 1940.

I anslutning till vårt samtal för några dagar sedan om en norsk passagerare med Hufeisentåget Narvik—Trondheim ber jag få meddela, att mannen, vars namn var Olof Sverre Melstavik, anlände till Storlien med tyska postvagnen nr 473 från Narvik den 26 november jämte ett antal tyska officerare och underofficerare. Mannen saknade vanliga legitimationshandlingar men framvisade biljett, gällande å Norges Statsbanor, vilken biljett bar följande påskrift.

»Angestellter O.S. Melstavik, Dienststelle F.P. 33360, Zweck und Verladung der Reise, Rückkehr zur Dienststelle.»

Vid förhör av passkontrollanten i Storlien uppgav han, att han av ortskommendanten i Narvik blivit hänvisad att använda sig av den tyska postvagnen genom Sverige. För detta ändamål hade han erhållit i avskrift bifogade

Ausweis:

1 Vid detta brev, som icke innehåller något av intresse rörande transiteringsfrågan, finnes som bilaga fogad en skrivelse från Hammarling till huvudredaktören för Manchester Guardian av 6/u 1940, vari hävdas, att krigsmateriel icke transiterats från Tyskland till Norge genom Sverige.

2 Akt 175. 160

181. Söderblom till Prytz 7 december 1940.

Handbrev.

Stockholm den 7 december 1940. Med anledning av Hammarlings just inkomna brev till Thorsing av den 6 november angående en ledare i »Manchester Guardian»[1] skyndar jag före kurirens avgång, utöver övriga meddelanden i transiteringsfrågan, framhålla, att det tyvärr ej längre kan sägas, att någon krigsmateriel icke transiterats från Tyskland till Norge genom Sverige.

182. UD till sändebudet i Washington 7 december 1940.

Telegram. Inl. s. XI.

Före den 7 september ingen transitering Tyskland Norge därefter åtskilligt artilleri etc. huvudsakligen Nordnorge. Edert telegram 4 december.[2]

183. Engzell till Maenss 9 december 1940.

Stockholm den 9 december 1940.

I anslutning till vårt samtal för några dagar sedan om en norsk passagerare med Hufeisentåget Narvik—Trondheim ber jag få meddela, att mannen, vars namn var Olof Sverre Melstavik, anlände till Storlien med tyska postvagnen nr 473 från Narvik den 26 november jämte ett antal tyska officerare och underofficerare. Mannen saknade vanliga legitimationshandlingar men framvisade biljett, gällande å Norges Statsbanor, vilken biljett bar följande påskrift.

»Angestellter O.S. Melstavik, Dienststelle F.P. 33360, Zweck und Verladung der Reise, Rückkehr zur Dienststelle.»

Vid förhör av passkontrollanten i Storlien uppgav han, att han av ortskommendanten i Narvik blivit hänvisad att använda sig av den tyska postvagnen genom Sverige. För detta ändamål hade han erhållit i avskrift bifogade Ausweis:

1 Vid detta brev, som icke innehåller något av intresse rörande transiteringsfrågan, finnes som bilaga fogad en skrivelse från Hammarling till huvudredaktören för Manchester Guardian av 6/u 1940, vari hävdas, att krigsmateriel icke transiterats från Tyskland till Norge genom Sverige.

2 Akt 175. 160

181. Söderblom till Prytz 7 december 1940.

Handbrev.

Stockholm den 7 december 1940. Med anledning av Hammarlings just inkomna brev till Thorsing av den 6 november angående en ledare i »Manchester Guardian»[1] skyndar jag före kurirens avgång, utöver övriga meddelanden i transiteringsfrågan, framhålla, att det tyvärr ej längre kan sägas, att någon krigsmateriel icke transiterats från Tyskland till Norge genom Sverige.

182. UD till sändebudet i Washington 7 december 1940.

Telegram. Inl. s. XI.

Före den 7 september ingen transitering Tyskland Norge därefter åtskilligt artilleri etc. huvudsakligen Nordnorge. Edert telegram 4 december.[2]

183. Engzell till Maenss 9 december 1940.

Stockholm den 9 december 1940.

I anslutning till vårt samtal för några dagar sedan om en norsk passagerare med Hufeisentåget Narvik—Trondheim ber jag få meddela, att mannen, vars namn var Olof Sverre Melstavik, anlände till Storlien med tyska postvagnen nr 473 från Narvik den 26 november jämte ett antal tyska officerare och underofficerare. Mannen saknade vanliga legitimationshandlingar men framvisade biljett, gällande å Norges Statsbanor, vilken biljett bar följande påskrift.

»Angestellter O.S. Melstavik, Dienststelle F.P. 33360, Zweck und Verladung der Reise, Rückkehr zur Dienststelle.»

Vid förhör av passkontrollanten i Storlien uppgav han, att han av ortskommendanten i Narvik blivit hänvisad att använda sig av den tyska postvagnen genom Sverige. För detta ändamål hade han erhållit i avskrift bifogade Ausweis:

1 Vid detta brev, som icke innehåller något av intresse rörande transiteringsfrågan, finnes som bilaga fogad en skrivelse från Hammarling till huvudredaktören för Manchester Guardian av 6/u 1940, vari hävdas, att krigsmateriel icke transiterats från Tyskland till Norge genom Sverige.

2 Akt 175.161

Ausweis

Der V.M.O.S. Melstavik der Ast Trondhejm ist mit den fahrplanmäßigen Zug nach Trondhejm unterwegs. Es wird gebeten, ihn zu verpflegen und ihm nötigenf alles Unterkunft zu gewähren.

Alle Dienststellen werden gebeten, ihm jede Unterstützung zu gewähren.

Stämpel Kost

Ortskommendantur (Kost)

Narvik Hauptmann & Kommendant.»

Mannen fick fortsätta med tåget till Trondheim,

Jag har velat för Majoren påpeka detta förhållande, då vi ju äro ense om att sådant icke bör förekomma.

(Anteckning av Lugerfelt med bläck:) 14/*2 hr Nydell, järnvägsstyrelsens militärbyrå, som uppmärksamgjorts på fallet genom vederbörande järnvägsdistriktsförvaltning, förhört sig pr. telefon. Jag meddelade, att saken av UD upptagits med Maenss.

184. Boëthius till Engzell 10 december 1940.

Skrivelse från allmänna säkerhetstjänsten, ink till UD «/ia.

Bilagda promemoria i avskrift har tillställts säkerhetschefen från vederbörande polismyndigheter med hemställan om besked huru lämpligen bör förfaras, därest liknande fall som här relaterade skulle återupprepas.

Med överbringandet av vad «sålunda förekommit till Utrikesdepartementets kännedom får säkerhetschefen i och för lämnandet av det begärda beskedet härmed äran anhålla om benäget yttrande, huru enligt Utrikesdepartementets mening passmyndigheterna och samfärdselkontrollavdelning-arna böra förfara i liknande fall.

Stockholm den 10 december 1940.

Bilaga.

P.M.

Torsdagen den 28 november 1940 medföljde i tyska permittenttåget n:r 10011 tyske undersåten, arkitekten

Robert Tischler, född den 16/io 1885 i Frontenhausen och hemmahörande i München. Han saknade visering och var icke påförd förteckningen över tåget medföljande passagerare. 161

Ausweis

Der V.M.O.S. Melstavik der Ast Trondhejm ist mit den fahrplanmäßigen Zug nach Trondhejm unterwegs. Es wird gebeten, ihn zu verpflegen und ihm nötigenf alles Unterkunft zu gewähren.

Alle Dienststellen werden gebeten, ihm jede Unterstützung zu gewähren.

Stämpel Kost

Ortskommendantur (Kost)

Narvik Hauptmann & Kommendant.»

Mannen fick fortsätta med tåget till Trondheim,

Jag har velat för Majoren påpeka detta förhållande, då vi ju äro ense om att sådant icke bör förekomma.

(Anteckning av Lugerfelt med bläck:) 14/*2 hr Nydell, järnvägsstyrelsens militärbyrå, som uppmärksamgjorts på fallet genom vederbörande järnvägsdistriktsförvaltning, förhört sig pr. telefon. Jag meddelade, att saken av UD upptagits med Maenss.

184. Boëthius till Engzell 10 december 1940.

Skrivelse från allmänna säkerhetstjänsten, ink till UD «/ia.

Bilagda promemoria i avskrift har tillställts säkerhetschefen från vederbörande polismyndigheter med hemställan om besked huru lämpligen bör förfaras, därest liknande fall som här relaterade skulle återupprepas.

Med överbringandet av vad «sålunda förekommit till Utrikesdepartementets kännedom får säkerhetschefen i och för lämnandet av det begärda beskedet härmed äran anhålla om benäget yttrande, huru enligt Utrikesdepartementets mening passmyndigheterna och samfärdselkontrollavdelning-arna böra förfara i liknande fall.

Stockholm den 10 december 1940.

Bilaga.

P.M.

Torsdagen den 28 november 1940 medföljde i tyska permittenttåget n:r 10011 tyske undersåten, arkitekten Robert Tischler, född den 16/io 1885 i Frontenhausen och hemmahörande i München. Han saknade visering och var icke påförd förteckningen över tåget medföljande passagerare.162

Tischler innehade gällande tågbiljett och hade i Kornsjö från tåg n:r 37 gått över till permittenttåget.

Ed den 29 november 1940.

Th. Dahlqvist Kriminalkonstapel

Resan gällde från Oslo—tili Trelleborg.

G. Th.

Överlämnas till herr statspolisintendenten G. Thulin, polis ver ket, Stockholm, med hemställan om förhållningsorder i liknande fall.

Göteborg den 3/12 1940.

J. E. N. Westlin.

185. Engzell till Maenss 12 december 1940.

Stockholm den 12 december 1940.

Vid ett samtal den 18 november nämnde jag, att en del fall förekommit;, då med permittenttågen från Norge över Kornsjö och Mon enskilda tyska medborgare fått medfölja, vilka saknat anknytning till tyska krigsmakten och vilka även befunnits sakna vederbörlig svensk genomresevisering, och voro vi överens om, att en dylik trafik icke borde ifrågakomma. Då nu ett nytt dylikt fall hit inrapporterats tillåter jag mig härmed under hand få fästa uppmärksamheten därpå: enligt meddelade uppgifter medföljde den 28 november i permittenttåget n:r 10011 tyske medborgaren, arkitekten Robert Tischler, som saknade visering och icke var upptagen i förteckningen över de i tåget medföljande passagerarna; han hade i Kornsjö gått över från tåg 37 till permittenttåget.

186. Engzell till Boëthius 12 december 1940.

Stockholm den 12. december 1940.

Åberopande skrivelsen den 10 december1 angående fall som förekommit, då enskilda tyska medborgare fått medfölja permittenttåg från Norge över Kornsjö och Mon har jag äran meddela, att sedan utrikesdepartementet nyligen, efter från länsstyrelsen i Älvsborgs län inkommen anmälan, tagit upp saken med härvarande tyska beskickning i syfte att rättelse måtte åstadkommas och nu även fäst uppmärksamheten på det förevarande fallet,

i Akt 184. 162

Tischler innehade gällande tågbiljett och hade i Kornsjö från tåg n:r 37 gått över till permittenttåget.

Ed den 29 november 1940.

Th. Dahlqvist Kriminalkonstapel

Resan gällde från Oslo—tili Trelleborg.

G. Th.

Överlämnas till herr statspolisintendenten G. Thulin, polis ver ket, Stockholm, med hemställan om förhållningsorder i liknande fall.

Göteborg den 3/12 1940.

J. E. N. Westlin.

185. Engzell till Maenss 12 december 1940.

Stockholm den 12 december 1940.

Vid ett samtal den 18 november nämnde jag, att en del fall förekommit;, då med permittenttågen från Norge över Kornsjö och Mon enskilda tyska medborgare fått medfölja, vilka saknat anknytning till tyska krigsmakten och vilka även befunnits sakna vederbörlig svensk genomresevisering, och voro vi överens om, att en dylik trafik icke borde ifrågakomma. Då nu ett nytt dylikt fall hit inrapporterats tillåter jag mig härmed under hand få fästa uppmärksamheten därpå: enligt meddelade uppgifter medföljde den 28 november i permittenttåget n:r 10011 tyske medborgaren, arkitekten Robert Tischler, som saknade visering och icke var upptagen i förteckningen över de i tåget medföljande passagerarna; han hade i Kornsjö gått över från tåg 37 till permittenttåget.

186. Engzell till Boëthius 12 december 1940.

Stockholm den 12. december 1940.

Åberopande skrivelsen den 10 december1 angående fall som förekommit, då enskilda tyska medborgare fått medfölja permittenttåg från Norge över Kornsjö och Mon har jag äran meddela, att sedan utrikesdepartementet nyligen, efter från länsstyrelsen i Älvsborgs län inkommen anmälan, tagit upp saken med härvarande tyska beskickning i syfte att rättelse måtte åstadkommas och nu även fäst uppmärksamheten på det förevarande fallet,

i Akt 184. 162

Tischler innehade gällande tågbiljett och hade i Kornsjö från tåg n:r 37 gått över till permittenttåget.

Ed den 29 november 1940.

Th. Dahlqvist Kriminalkonstapel

Resan gällde från Oslo—tili Trelleborg.

G. Th.

Överlämnas till herr statspolisintendenten G. Thulin, polis ver ket, Stockholm, med hemställan om förhållningsorder i liknande fall.

Göteborg den 3/12 1940.

J. E. N. Westlin.

185. Engzell till Maenss 12 december 1940.

Stockholm den 12 december 1940.

Vid ett samtal den 18 november nämnde jag, att en del fall förekommit;, då med permittenttågen från Norge över Kornsjö och Mon enskilda tyska medborgare fått medfölja, vilka saknat anknytning till tyska krigsmakten och vilka även befunnits sakna vederbörlig svensk genomresevisering, och voro vi överens om, att en dylik trafik icke borde ifrågakomma. Då nu ett nytt dylikt fall hit inrapporterats tillåter jag mig härmed under hand få fästa uppmärksamheten därpå: enligt meddelade uppgifter medföljde den 28 november i permittenttåget n:r 10011 tyske medborgaren, arkitekten Robert Tischler, som saknade visering och icke var upptagen i förteckningen över de i tåget medföljande passagerarna; han hade i Kornsjö gått över från tåg 37 till permittenttåget.

186. Engzell till Boëthius 12 december 1940.

Stockholm den 12. december 1940.

Åberopande skrivelsen den 10 december1 angående fall som förekommit, då enskilda tyska medborgare fått medfölja permittenttåg från Norge över Kornsjö och Mon har jag äran meddela, att sedan utrikesdepartementet nyligen, efter från länsstyrelsen i Älvsborgs län inkommen anmälan, tagit upp saken med härvarande tyska beskickning i syfte att rättelse måtte åstadkommas och nu även fäst uppmärksamheten på det förevarande fallet,

i Akt 184.163

resultatet av desisa åtgärder synes till en början böra avvaktas. Skulle ytterligare dylika fall förekomma, böra desamma inberättas till utrikesdepartementet; härom har även landsfiskalen i Dals-Eds distrikt av utrikesdepartementet underrättats den 19 november.

187. Bull tili Günther 21 december 1940.

Förtroligt brev, ink.till UD 22/12. Inl. s. XII not 1.

Stockholm, 21 December 1940. Herr Utenriksminister,

Da jeg sist hadde den aere å tale med Dem, refererte jeg en beskjed vi hadde fått fra Washington (gjennem London) om resultatet av den hen-vendelse til legaisjonen i Washington som jeg hadde foranlediget i anledning av angrep på Sverige i norsk-amerikansk presse. Da jeg talte med Uten-riksministeren, hadde jeg ikke med mig teksten til det svar vi hadde fått, og jeg er redd for at jeg ikke refererte den helt nöiaktig. Svaret går ut på folgende:

Praktisk tält alle de nordmenn som er kommet över til U.S.A. i sommer, har vært skuffet över den holdning som Sverige har inntatt. Dette gjelder ikke bare stortingspresident Hambro. Skuffelsen angår særlig det forhold at der ikke blev vist Norge noen öieblikkelig og umiddelbar sympati, slik som Sverige viste Finnland. Både president Hambro og andre har dog vist stor försiktighet og slett ikke övet innflydelse på norsk-amerikanske presse; pressen har sel v bygget på brever og uttalelser fra privatpersoner. Nu har imidlertid vår minister i Washington, efter konferanse med sin svenske kollega, underhanden meddelt sine press ef orbindelser at vi nu, uansett hvad

som er skjedd tidligere, fullt og helt må arbeide for et godt forhold til Sverige. Dette har gitt som resultat velvillige redaksjonelle ar-tikler, og minister Boström har takket ham for dette tiltak.

Utenriksministerens aerbödige og hengivne

Jens Bull. 163

resultatet av desisa åtgärder synes till en början böra avvaktas. Skulle ytterligare dylika fall förekomma, böra desamma inberättas till utrikesdepartementet; härom har även landsfiskalen i Dals-Eds distrikt av utrikesdepartementet underrättats den 19 november.

187. Bull tili Günther 21 december 1940.

Förtroligt brev, ink.till UD 22/12. Inl. s. XII not 1.

Stockholm, 21 December 1940. Herr Utenriksminister,

Da jeg sist hadde den aere å tale med Dem, refererte jeg en beskjed vi hadde fått fra Washington (gjennem London) om resultatet av den hen-vendelse til legaisjonen i Washington som jeg hadde foranlediget i anledning av angrep på Sverige i norsk-amerikansk presse. Da jeg talte med Uten-riksministeren, hadde jeg ikke med mig teksten til det svar vi hadde fått, og jeg er redd for at jeg ikke refererte den helt nöiaktig. Svaret går ut på folgende:

Praktisk tält alle de nordmenn som er kommet över til U.S.A. i sommer, har vært skuffet över den holdning som Sverige har inntatt. Dette gjelder ikke bare stortingspresident Hambro. Skuffelsen angår særlig det forhold at der ikke blev vist Norge noen öieblikkelig og umiddelbar sympati, slik som Sverige viste Finnland. Både president Hambro og andre har dog vist stor försiktighet og slett ikke övet innflydelse på norsk-amerikanske presse; pressen har sel v bygget på brever og uttalelser fra privatpersoner. Nu har imidlertid vår minister i Washington, efter konferanse med sin svenske kollega, underhanden meddelt sine press ef orbindelser at vi nu, uansett hvad som er skjedd tidligere, fullt og helt må arbeide for et godt forhold til Sverige. Dette har gitt som resultat velvillige redaksjonelle ar-tikler, og minister Boström har takket ham for dette tiltak.

Utenriksministerens aerbödige og hengivne

Jens Bull. *Bilaga A.*

A 1. Anförande av Günther 13 juni 1940.

Anförandet, som återgivits efter stencilerad avskrift i UD:s arkiv, hölls av Günther vid hemligt sammanträde med riksdagens första kammare. Det upplästes i andra kammaren av P. A. Hansson. Inl. s. VII.

Innan riksdagen om ett par dagar åtskiljes, har regeringen velat i denna förtroliga form lämna meddelande om vissa viktigare händelser på det utrikespolitiska området.

Den 9 sistlidne april erhöll riksdagen del av den noteväxling, som under dagen ägt rum mellan tyska och svenska regeringarna beträffande Sveriges hållning till Tysklands militära ockupation av Danmark och Norge. I den svenska noten förklarades bland annat, att svenska regeringen ämnade fasthålla vid sin deklarerade neutralitetspolitik och förbehöll sig full frihet att vidtaga alla sådana åtgärder, som befunnes nödvändiga för bevarandet och försvaret av denna neutralitet. Under den därpå följande tiden vidtogos betydande inkallelser till förstärkande av vår försvarsberedskap.

Genom statsministerns radioanförande den 12 april och Utrikesdepartementets kommuniké av den 22 april preciserades i vissa avseenden innebörden av vår neutrala hållning till kriget i Norge. Det fastslogs sålunda, att Sverige ej kunde tillstädja krigförande makt transitering av trupper och krigsmateriel. Denna ståndpunkt har regeringen obrottsligt fasthållit och i enlighet därmed avslagit vissa från tyskt håll gjorda framställningar,

varibland särskilt kravet på att få genom Sverige föra krigsmateriel till de tyska trupperna vid Narvik framförts med styrka. Härigenom har uppkommit ett läge, som regeringen icke kunnat undgå att uppfatta såsom allvarligt så länge striderna omkring Narvik pågingo. Det bör emellertid understrykas, att de tyska framställningarna på intet sätt åtföljts av hotelser om brytande av freden, utan att det tvärtom i andra sammanhang vid upprepade tillfällen framhållits, att tyska regeringen ämnade respektera Sveriges neutralitet.

Händelserna i Narvik hava berört Sverige på ett sätt som motiverar en utförlig redogörelse.

Den tyska styrka, som den 9 april besatte Narvik, blev genom de allierade sjöstridskrafternas åtgöranden kort därefter avskuren frånförbindelserna söderut sjövägen. Till lands finnas i denna trakt över huvud inga användbara förbindelseleder söderut inom Norge, och underhållet av de tyska Narvikstrupperna måste sålunda ske genom användning av flygtransporter. Då denna utväg befanns otillräcklig och då den högsta tyska ledningen synes hava blivit allt fastare besluten att icke uppgiva ställningen vid Narvik, framstod det som en viktig tysk angelägenhet att få begagna sig av de svenska järnvägarna för truppernas nödvändiga förseende med vapen och ammunition.

Till en början framfördes detta önskemål under hand, och samtal i ämnet fördes mellan generalfältmarskalken Göring och svenska ombud. Vid ett tillfälle upptogs ämnet muntligen av rikskanslern med amiral Tamm, vilken anmodats i Berlin utveckla de svenska synpunkterna. Herr Hitler uttalade därvid någon tvekan om Sveriges villighet att försvara sig mot en eventuell framryckning av de allierade mot de norrländska gruvfälten och antydde, att denna ovisshet gjorde det viktigt för Tyskland att hålla Narvikssektorn. Detta uttalande gav anledning till den uppmärksammade skriftväxlingen mellan Sveriges Konung och rikskansler Hitler. Den 19 april sände Konungen till rikskanslern ett brev, som hade följande lydelse:

»Jag har genom amiral Tamm underrättats om det samtal, som Ni nyligen i Berlin haft med honom. I detta sammanhang har jag erfarit, att Ni till honom riktat frågan, huruvida Sverige skulle med all makt avvisa varje engelskt försök att överskrida den svenska gränsen. För att i detta avseende undvika varje misstolkning vill jag härmed högtidligen förklara för Eder, Herr Rikskansler, att Sverige kommer att upprätthålla den strängaste neutralitet. Konsekvensen av denna hållning är, att Sverige är fast beslutet att med alla sina krafter ofördröjligen motsätta sig varje kränkning av sin neutralitet, särskilt varje försök att militärt överskrida den svenska gränsen, från vilket håll det än må komma. Jag vill slutligen tillägga, att denna förklaring avgivits såväl till England som till Frankrike.»

Härpå mottog Konungen följande den 24 april dagtecknade svar från rikskanslern:

»Till Eders Majestät vill jag härmed framföra mitt bästa tack för brevet av den 19 april. Jag har med synnerlig tillfredsställelse tagit kännedom om Eder högtidliga förklaring, att Sverige i detta krig kommer att upprätthålla den strängaste neutralitet och att med alla sina krafter ofördröjligen motsätta sig varje kränkning av denna neutralitet och i synnerhet varje försök till militärt överskridande av Sveriges gränser.

Min regering har redan den 9 april till svenska regeringen avgivit en försäkran om att svenskt territorium icke skulle beröras av den Tyskland påtvungna aktionen i Norden. Jag vill begagna tillfället till att å min sida upprepa denna försäkran och högtidligen förklara, att Tyskland är beslutet att obetingat respektera Sveriges neutralitet.

Likaväl som jag är medveten om att denna tyska regeringens hållning motsvarar det tyska folkets naturliga känsla av vänskap för det svenska folket är jag övertygad om att det svenska beslutet om en obetingad och väpnad neutralitet i detta krig kommer att i framtiden tjäna Sveriges sanna intressen i samma mån som varit fallet under de senaste månaderna.

Min regering har för kort tid sedan erhållit inblick i officiella norska aktstycken, vilka för den lika tydligt klarlägga den svenska neutralitetsviljan och följdriktigheten av denna politik som de omvänt utgöra bevis för den förutvarande norska regeringens ensidigt mot Tyskland riktade politik. Den tidigare norska regeringen har enligt dessa aktstycken sedan lång tid tillbaka räknat med engelsk-franska stridskrafters landstigning och var i detta fall besluten att inträda vid Englands och Frankrikes sida i kriget mot Tyskland. Genom denna hållning, vilken

beklagligtvis måste leda till den fullkomligt meningslösa och onyttiga blodsutgjutelsen och förstörelserna i Norden, har den förutvarande norska regeringen ådragit sig en tung skuldbörda inför historien. Ty Tyskland ägde i motsats till västmakterna icke det ringaste intresse av en utvidgning av krigsskådeplatsen i Skandinavien. Det har icke kommit till Norden såsom fiende utan uteslutande för att avvärja det omedelbart förestående engelsk-franska inträngandet i de nordiska staterna. Jag kan försäkra Eders Majestät, att min regering har i sin hand ovedersägliga bevis för den engelsk-franska planen att först avstänga Tyskland från den svenska malmen och att sedan angripa det från flanken.

Jag hyser intet tvivel om att den aktion, genom vilken vi i sista ögonblicket förekommit den engelsk-franska planen och genom vilken vi under alla omständigheter komma att förhindra England och Frankrike att under detta krig sätta sig fast i Skandinavien, genom sina följder kommer att lända även de nordiska folken till välsignelse. Ur denna synpunkt välkomnar jag också, att Eder regering bragt till engelska och franska regeringarnas kännedom beslutet att med alla krafter motsätta sig varje försök till angrepp mot den svenska neutraliteten.

I betraktande av att mellan våra båda regeringar deras ömsesidiga hållning klarlagts skall Ni säkert instämma med mig däri, att den beklagligtvis i Sverige under den senaste tiden genom därvarande press framkallade nervositeten är fullkomligt ogrundad och att icke någon anledning föreligger att tillmäta enstaka incidenter, som äro att hänföra till blotta misstag från den ena eller andra sidan, en överdriven betydelse.

Viktigare synes mig vara att å ömse sidor ägna särskild uppmärksamhet åt den nygestaltning av de handelspolitiska frågorna i Östersjö-området, som genom utvecklingen blivit nödvändig. Jag har därför uppdragit åt riksutrikesministern att energiskt bedriva behandlingen av detta problem, varav också Sverige enligt sakens natur är livligt intresserat. Jag tror, att här måste sökas helt nya regleringar, och kan redan i dag säga, att min regering är villig att på ett vidsynt sätt upptaga dessa frågor, i förväntan att också från andra berörda parter en lika stor förståelse visas gentemot tyska önskemål.»Emellertid fortfor man från tysk sida, trots det från början lämnade nekande svaret, att under hand begära rätt till transitering av krigsmateriel till Narvik. Den 16 maj kallades envoyén Richert till utrikesminister Ribbentrop, som då befann sig på en ort i västra Tyskland, och herr Ribbentrop utvecklade därvid närmare den tyska ståndpunkten. Han erinrade om att det enligt gällande folkrätt icke vore oförenligt med neutraliteten att tillåta transitering av krigsmateriel, även om det stode varje neutral stat fritt att förbjuda detta. I förevarande fall borde det vara så mycket lättare för Sverige att medgiva transitering som vapnen vore avsedda att användas till att från Norden fördriva utomståendes styrkor men icke i första hand att riktas mot norrmännen. Rikskansler Hitler hade fattat det bestämda beslutet, att de tyska trupperna skulle vara i besittning av Narvik, som av flera skäl icke kunde få överlämnas i de allierades våld. Man hade efter noggranna beräkningar funnit, att den härför erforderliga tillförseln av manskap och lättare materiel kunde ske med flyg och till lands över de norska fjällen, men att en viss på förhand bestämbar mängd tyngre materiel, särskilt artilleri, endast kunde framföras på den svenska järnvägen. Det vore sålunda fråga endast om en försändelse för en gång, och herr Ribbentrop riktade nu en bestämd önskan till svenska regeringen att lämna sitt medgivande härtill. Kvantiteten uppgavs dagen därefter i Auswärtiges Amt uppgå till tre tåg, vartdera om 30 till 40 vagnar.

Regeringen beslöt efter överläggning med utrikesnämnden att svara avböjande även på denna framställning. Det framhölls i svaret, som lämnades muntligt av envoyén Richert, att Sverige hade avslagit norska framställningar om transitering och leverans av krigsmateriel, och att det till följd härav måste anses som en även formellt oneutral handling att medgiva den andra krigförande parten sådan transitering. Huvudvikten lades dock vid det förhållandet, att vapnen voro avsedda att användas mot Norge. Det måste för svenska folket framstå som en hederssak att icke direkt bidraga till krigföringen mot broderfolket, och mot bakgrunden av de av regeringen med riksdagens bifall avgivna förklaringarna om Sveriges neutrala hållning kunde regeringen icke i denna punkt ställa i utsikt någon ändring av sin tidigare framförda ståndpunkt.

Efter avlämnandet av detta svar har på officiell väg ingenting ytterligare avhörts i ämnet. Man synes hava räknat med att den tyska Narviksstyrkan skulle kunnat hålla stånd under ytterligare några veckor utan undsättning

genom Sverige, och frågan torde därför hava uppskjutits för någon tid. Genom en privat mellanhand förnyades likväl framställningen från riksutrikesministerns sida i början av denna månad, varvid det tillades, att om svenska regeringen hade något positivt förslag att framföra, så vore herr Ribbentrop intresserad av ett personligt sammanträffandemed mig. Händelsernas utveckling under den sistförflutna veckan gjorde, att något direkt svar härpå icke kom att avgivas.

Det är naturligt, att den nu skildrade utvecklingen av Narviksfrågan framkallat tanken på att söka finna en annan lösning av denna, varigenom frågan om transitering av krigsmateriel genom Sverige skulle kunna förfalla. Redan i mitten av april framkastades från privat svenskt håll inför herr Göring frågan, hur man å tysk sida skulle ställa sig till ett förslag att såväl de allierades som Tysklands stridskrafter bortdroges från Narviksområdet, mot det att detta område i stället besattes av svenska trupper. Det bör betonas, att frågeställaren icke på förhand haft någon kontakt i saken med svenska regeringen. Herr Göring lär ha visat ett visst intresse för tanken men samtidigt framhållit, att de allierade säkerligen icke skulle gå in på något dylikt. Kort därefter vände sig en privat norrman med ett liknande uppslag till mig. Han tänkte sig likaledes, att alla icke norska styrkor skulle efter överenskommelse dragas ut ur de icke ockuperade delarna av Norge, varefter Nordnorge skulle betraktas som neutraliserat område under återstoden av kriget. Jag rådde honom att vända sig till sin regering, vilken lämpligen borde vara den, som framställde ett sådant förslag, och då närmast till de allierade. Under fortsatta samtal i ämnet med härvarande norska beskickning fäste jag uppmärksamheten på att ett utförande av den tänkta evakueringsplanen knappast kunde komma till stånd, utan att en tredje part anlitades som kontrollant och i viss mån som garant för överenskommelsens genomförande och fortsatta respekterande. I sådant avseende låge det närmast till hands att ifrågasätta placering i Narviksområdet av svenska trupper.

Den sålunda uppkomna pacificeringsplanen underställdes från norsk sida brittiska regeringen. Denna ställde sig till en början avvisande men ändrade sedan hållning. I anledning härav erhöll vår minister i London instruktion att verkställa sonderingar i ämnet. Den 1 juni meddelade Lord Halifax till envoyén Prytz, att brittiska regeringen icke ville lägga hinder i vägen för svenska regeringen att fullfölja pacifioeringsuppslaget. Två dagar tidigare hade planen av vårt sändebud i Berlin muntligen framförts till tyska utrikesministeriet. Den 2 juni meddelade vår beskickning i Berlin tyska vederbörande, att brittiska regeringen visat intresse för tanken på Narviks ömsesidiga utrymning och Nordnorges neutralisering, eventuellt med förläggande av svenska trupper i Narvikszonen. Tillika efterhördes, huruvida man å tysk sida ville ansluta sig till en sådan plan. Måndagen den 3 juni sammanträffade jag i Luleå med utrikesminister Koht, vilken liksom norska regeringen i övrigt förut ställt sig oförstående till pacificeringsplanen men som nu ivrigt eftersträvade, att den måtte kunna förverkligas. Det finnes anledning att antaga, att de allierade slutligen visade intresse för utrymningsplanen sammanhängde med att man172

redan vid denna tidpunkt bestämt sig för att i vilket fall som helst draga sina trupper från Norge. Herr Koht dolde icke detta.

Beskickningen i Berlin instruerades nu att därstädes framföra pacifi-ceringsförslaget i mera preciserad form, under framhållande av att svenska regeringen nu fått visshet om att de allierade vore villiga biträda en överenskommelse. Tidigare hade uppgivits, att på vissa håll i Tyskland paci-ficeringsidén skulle hava omfattats med sympati. Numera visade det sig emellertid, att man icke hyste större intresse för saken. Troligen hade man kommit till den uppfattningen, att de allierade i sitt beträngda läge bestämt sig för att under alla förhållanden utrymma Nordnorge och man föredrog därför att ställa sig avvaktande. I varje fall lämnades intet svar under loppet av nära en vecka.

Den 7 juni meddelade norska regeringen, att de allierade, i anledning av att något tyskt svar icke avhörts, ansågo pacificeringsplanen förfallen och ämnade omedelbart med alla sina styrkor lämna Norge. Samtidigt skulle norska konungen och kronprinsen samt regeringen avresa till England. Dagen därefter på kvällen vidarebefordrade Utrikesdepartementet på begäran av norske ministern i Stockholm ett meddelande till härvarande tyske minister från den norske överbefälhavaren i Nordnorge, general Ruge. Meddelandet innebar, att konungen och regeringen lämnat Norge samt beordrat general Ruge att inställa fientligheterna. Tillika uttryckte generalen en önskan om

att komma i förbindelse med tyska överkommandot i Oslo. På söndag vid middagstiden förmedlades ett svar från Tyskland. Ungefär samtidigt uppnåddes emellertid direkt förbindelse mellan det norska och det tyska befälet, och norska förhandlare sändes till Narvik. I övrigt har svenska regeringen eller svenska myndigheter icke haft någon befattning med de senaste dagarnas händelser i Nordnorge.

I detta sammanhang vill jag meddela, att transitering till och från Narvik, vilken icke avsett krigsmateriel, försiggått i viss utsträckning. I mitten av april tilläts sålunda ett tåg, innehållande sjukvårdsmateriel och livsmedel, passera genom Sverige till de tyska trupperna i Narvik. Civil sjukvårdspersonal till ett antal av mellan två och tre hundra har fått resa från Tyskland till Narvik. Från Narvik ha på de svenska järnvägarna befordrats dels civilbefolkning från staden, dels frigivna fångar, sårade soldater ävensom ett antal tyska och brittiska sjömän från de sänkta handelsfartygen i Narviks hamn. Ett mindre antal överlevande från de tyska krigsfartygen har likaledes fått passera genom Sverige.

Beträffande transiteringen till och från Norge i övrigt har noggrann kontroll utövats i syfte att förhindra alla försändelser av krigsmateriel. I ett icke ringa antal fall har sådan materiel återsänts till avsändaren i Tyskland respektive Sydnorge. Övrig transitering har fortgått enligt173

vanliga regler, och någon anmärkningsvärd ökning av vissa varuslag har därvid icke konstaterats.

Krigförandes trupper, som inkommit på svenskt område, hava internerats. För närvarande finnas i Sverige internerade inemot 5.000 norrmän, ett par hundra engelsmän och ett mindre antal tyskar.

I samband med striderna i Norge ha krigförandes, i de allra flesta fall tyska, flygstridskrafter gjort sig skyldiga till talrika och i några fall grova kränkningar av svenskt territoririum. En svensk värnpliktig har dödats av kulspruteeld från ett tyskt flygplan på Vassijaure station nära Riksgränsen, och svenska fiskebåtar hava vid västkusten blivit utsatta för beskjutning från luften. Under den första tiden kriget pågick i Norge förekommo tyska överflygningar i en utsträckning, som måste väcka oro i Sverige. Tyska flygplan nödlandade på fastlandet långt ifrån den norska gränsen och på Gotland, efter att hava från Nordnorge flugit rakt över Sverige. På vissa punkter på västkusten och efter norska gränsen siktades oupphörligt tyska flygmaskiner över svenskt område. Jag tillkallade den 21 april på kvällen, sedan under dagen talrika tyska flygplan inrapporterats över svenskt område, tyske ministern och framhöll med skärpa den oro, som uppstått i Sverige med anledning av de oupphörliga överflygningarna, samt hemställde om skyndsamma åtgärder för att förebygga dessa neutralitetskränkningar. En motsvarande démarche gjordes även i Berlin. Till svar härå meddelades, att överflygningarna i intet fall vore avsiktliga utan uteslutande berodde på felorientering samt att stränga order givits att respektera svenskt territorium. Därefter inträdde också en märkbar förbättring, ehuru även i fortsättningen överflygningar förekommit. Självfallet föranledde varje sådan neutralitetskränkning en protest. Det svenska luftvärnet har också ofta fått träda i verksamhet och i åt-fskilliga fall nedskjutit de flygplan, som kränkt vårt territorium. Icke mindre än 33 flygplan hava med visshet av neutralitetsvakten nedtvingats.

Stormaktskrigets utbredning till Norden har även föranlett, att frågan om Ålands försvar från svensk sida uppmärksammats. Regeringen har sålunda haft kontakt med finska regeringen i denna angelägenhet. Regeringarna äro ense om att frågor rörande Ålands internationella status i nuvarande läge icke lämpligen böra upptagas till behandling eller diskussion, vilket givetvis icke betyder något eftergivande av Sveriges intressen och dessas bevakande vid en eventuell nyreglering.

De försvarsåtgärder, som vidtogos på Åland från finsk sida under konflikten med Ryssland och därefter fortsatte, hava härifrån icke givit anledning till någon erinran men komma att uppmärksamt följas.

Ur handelspolitisk synpunkt hava händelserna i Danmark och Norge medfört en i många avseenden helt ny situation. Sjöfarten och därmed även handelsförbindelserna västerut hava sedan den 9 april praktiskt taget174

upphört. Det liar givetvis framstått såsom en huvuduppgift för svensk handelspolitik att söka uppnå en förändring i detta för hela det svenska näringslivet bekymmersamma läge. Alltsedan mitten av april hava också förhandlingar bedrivits med de brittiska och tyska regeringarna, varvid från svensk sida i första rummet

eftersträvats en ordning för möjliggörande av sjöfarten mellan Sverige och transoceana marknaderna. Dessa förhandlingar hava hittills icke lett till åsyftat resultat. Den tyska regeringen synes i varje fall tills vidare vilja ställa sig på den ståndpunkten, att någon regelbunden trafik västerut icke för närvarande kan ifråga-komma. Vi ha emellertid för avsikt att fortsätta förhandlingarna med såväl den brittiska som den tyska parten i syfte att undersöka möjligheterna att åtminstone i viss utsträckning återupptaga de för svensk folkförsörjning vitala förbindelserna västerut.

Å andra sidan är det tydligt, att man vid planläggningen av vår handelspolitik har att räkna med den möjligheten, att vi tills vidare komma att vara hänvisade till handelsutbyte med de länder, som ligga hitom de brittisk-tyska min- och blockadspärrarna.

Med Danmark hava underhandlingar inletts, varvid man från dansk sida utgått från den förutsättningen, att det ömsesidiga handelsutbytet måste äga rum på bytes- eller clearingbasis. Överläggningarna fortgå alltjämt och vi hoppas att om möjligt före utgången av innevarande månad kunna avsluta ett clearing- och varubytesavtal.

Vår handel med Tyskland äger rum på grundval av 1934 års clearing-avtal, inom vars ram sedermera avslutits en serie av betalnings- och varubytesöverenskommelser, senast krigshandelsavtalen av december 1939 och januari 1940. Den genom de sistnämnda avtalen fastställda planen för varubytet förutser för innevarande år en svensk export till Tyskland baserad i huvudsak på 1938 års exportsiffror; vid planeringen av importen har å andra sidan särskild hänsyn tagits till det svenska folkhushållets ökade behov av införsel från Tyskland av kol och koks, handels järn, konstgödsel, vissa kemikalier m. m. Sedan den tyska ockupationen av Danmark och Norge medfört avspärrning av våra handelsförbindelser västerut, upptogos under april månad på tyskt initiativ förhandlingar i syfte att undersöka möjligheterna för en utvidgning av det svensk-tyska handelsutbytet. De överläggningar, isom sedan dess förts mellan de svenska och tyska regeringskommissionerna, hava numera lett till vissa preliminära resultat. På importsidan förutses en ytterligare ökning av införseln av kol och koks från Tyskland, vilken beräknas skola under innevarande år uppgå till över 5V2 miljoner ton. Härtill komma ökade svenska inköp av visisa kemikalier, läkemedel och maskiner. Vad å andra sidan angår den svenska exporten till Tyskland förutses väsentliga ökningar av försäljningarna av järn och stål, trävaror, pappersmassa, papper, verktyg m. m.175

Under innevarande vecka pågå överläggningar mellan de svenska och tyska pappersmasse- och pappersindustrierna angående de tekniska förutsättningarna för genomförandet av ifrågavarande ökning av den svenska exporten till Tyskland. Vidare äga för närvarande förhandlingar rum beträffande utnyttjandet i svensk-tysk handel av det i Östersjön befintliga svenska tonnaget. En slutlig genomgång av vissa ännu utestående spörsmål kommer därefter att företagas vid ett till den 20 juni utsatt sammanträde med de båda regeringskommissionerna.

Parallellt härmed hava handelsförhandlingar upptagits i Moskva, varvid från svensk sida «särskild uppmärksamhet ägnats åt möjligheterna att genom import från Sovjetunionen ersätta införseln västerifrån av flytande bränsle, fodermedel, vissa metaller m. m. Den sovjetryska parten har å andra sidan visat stort intresse för beställningar i Sverige särskilt av järn och .stål. De förhandlingar, som under den sista månaden ägt rum i Moskva, hava avsett ett kombinerat kredit-, clearing- och varubytesavtal. Åtskilliga spörsmål kvarstå ännu olösta; det är emellertid regeringens förhoppning, att förhandlingarna skola kunna leda till positivt resultat i en nära framtid.

Till slut vill jag framhålla, att det förändrade läge, som uppkommit genom att de allierade lämnat Norge och den norska armén nedlagt vapnen, innebär för Sveriges del så till vida en lättnad, som de i samband med striderna kring Narvik uppkomna friktionsanledningarna synas hava väsentligen bortfallit. Emellertid måste vårt land alltjämt anses befinna sig i ett utsatt och farligt läge. Vid sådant förhållande måste en omfattande militärberedskap alltjämt upprätthållas. Regeringen överväger emellertid att nu medgiva permittering av inkallat manskap i betydande utsträckning.

A 2. Anförande av Günther 21 juni 1940.

Anförandet, som återgivits efter stencilerad avskrift i UI):s arkiv, hölls av Günther vid hemligt sammanträde med riksdagens första kammare. Det upplästes i andra kammaren av P. A. Hansson. Inl. s. XI.

För endast en vecka sedan lämnade jag å regeringens vägnar kammaren meddelande om vissa viktigare händelser på det utrikespolitiska området. Då jag redan nu återkommer härtill, beror detta på att förhållanden inträtt, som göra att regeringen icke ansett sig kunna till alla delar fasthålla vid sin ståndpunkt i en fråga, som i den då avgivna redogörelsen intog en framträdande plats. Jag syftar härmed på frågan om transitering av krigsmateriel m. m. genom Sverige.

J3—470790 175

Under innevarande vecka pågå överläggningar mellan de svenska och tyska pappersmasse- och pappersindustrierna angående de tekniska förutsättningarna för genomförandet av ifrågavarande ökning av den svenska exporten till Tyskland. Vidare äga för närvarande förhandlingar rum beträffande utnyttjandet i svensk-tysk handel av det i Östersjön befintliga svenska tonnaget. En slutlig genomgång av vissa ännu utestående spörsmål kommer därefter att företagas vid ett till den 20 juni utsatt sammanträde med de båda regeringskommissionerna.

Parallellt härmed hava handelsförhandlingar upptagits i Moskva, varvid från svensk sida «särskild uppmärksamhet ägnats åt möjligheterna att genom import från Sovjetunionen ersätta införseln västerifrån av flytande bränsle, fodermedel, vissa metaller m. m. Den sovjetryska parten har å andra sidan visat stort intresse för beställningar i Sverige särskilt av järn och .stål. De förhandlingar, som under den sista månaden ägt rum i Moskva, hava avsett ett kombinerat kredit-, clearing- och varubytesavtal. Åtskilliga spörsmål kvarstå ännu olösta; det är emellertid regeringens förhoppning, att förhandlingarna skola kunna leda till positivt resultat i en nära framtid.

Till slut vill jag framhålla, att det förändrade läge, som uppkommit genom att de allierade lämnat Norge och den norska armén nedlagt vapnen, innebär för Sveriges del så till vida en lättnad, som de i samband med striderna kring Narvik uppkomna friktionsanledningarna synas hava väsentligen bortfallit. Emellertid måste vårt land alltjämt anses befinna sig i ett utsatt och farligt läge. Vid sådant förhållande måste en omfattande militärberedskap alltjämt upprätthållas. Regeringen överväger emellertid att nu medgiva permittering av inkallat manskap i betydande utsträckning.

A 2. Anförande av Günther 21 juni 1940.

Anförandet, som återgivits efter stencilerad avskrift i UI):s arkiv, hölls av Günther vid hemligt sammanträde med riksdagens första kammare. Det upplästes i andra kammaren av P. A. Hansson. Inl. s. XI.

För endast en vecka sedan lämnade jag å regeringens vägnar kammaren meddelande om vissa viktigare händelser på det utrikespolitiska området. Då jag redan nu återkommer härtill, beror detta på att förhållanden inträtt, som göra att regeringen icke ansett sig kunna till alla delar fasthålla vid sin ståndpunkt i en fråga, som i den då avgivna redogörelsen intog en framträdande plats. Jag syftar härmed på frågan om transitering av krigsmateriel m. m. genom Sverige.

J3—470790176

Jag omtalade förra gången, att vi mottagit enträgna tyska framställningar om rätt att på svenska järnvägar föra krigsmateriel till Narvik oeîi att regeringen svarat avböjande på dessa framställningar. Det åberopades därvid från vår sida, att Sverige hade avslagit norska framställningar om transitering och leverans av krigsmateriel och att det till följd härav måste anses som en även formellt oneutral handling att medgiva den andra krigförande parten sådan transitering. Särskilt framhölls dock det förhållandet, att vapnen vore avsedda att användas mot Norge. Det måste för svenska folket framstå som en hederssak att icke direkt bidraga till krigföringen mot broderfolket, och mot bakgrunden av de av regeringen med riksdagens bifall avgivna förklaringarna om Sveriges neutrala hållning kunde regeringen icke i denna punkt ställa i utsikt någon ändring av sin tidigare framförda ståndpunkt.

Krigstillståndet i Norge hade upphört, då ovannämnda meddelande lämnades riksdagen, och jag framhöll därför samtidigt, att detta förhållande innebar en lättnad för Sverige så till vida, som de i samband med striderna kring Narvik uppkomna friktionsanledningarna syntes hava väsentligen bortfallit. Det är ännu icke känt, vilka Tysklands avsikter äro i avseende på Nordnorge. Fientligheternas upphörande hava medfört en avspänning, vilken på nyssnämnda sätt gör sig märkbar även för Sveriges del, men det är ovisist i vilken omfattning man från tysk sida ämnar låta den militära ockupationen av Nordnorge gå i verkställighet.

Huru därmed än må förhålla sig, så har tyska regeringen nu gjort en förnyad framställning om transiteringsrätt genom Sverige. Vårt sändebud i Berlin blev den 15 juni anmodad att infinna sig hos riksutrikesminister von Ribbentrop, som befann sig i Belgien. Under samtalet framhöll hr von Ribbentrop, att Sveriges ställningstagande till den tyska framställningen om transitering till Narvik av viss krigsmateriel inom tyska regeringen uppfattats såsom ej särdeles vänlig och ej haft en gynnsam verkan, under det att en annan inställning skulle hava haft goda verkningar för de svensk-tyska förbindelserna. Såsom motivering för avslaget hade främst anförts, att det ej vore förenligt med svenska folkets hederskänsla att medverka till transitering av krigsmateriel för användning mot norrmän. I det nya läge, som inträtt, utginge tyska regeringen såsom självfallet från att inga svårigheter längre skulle resas för transitering genom Sverige till Norge, vare sig transiteringarna gällde Narvik, Trondheim eller Oslo. Man räknade således med att alla lättnader skulle från svensk sida lämnas för erforderlig tillförsel av livsmedel samt materiel av alla slag, inklusive krigsmateriel och ammunition, avsedda för befästnings- och andra försvarsanordningar. Tillika förväntade man, att någon invändning ej skulle göras mot resor genom Sverige av personer, tillhörande den tyska krigsmakten i Norge, särskilt av permitterade, var-177

om man önskade träffa särskilda anordningar. Hr von Bibbentrop framhöll de allvarliga konsekvenser, söm skulle inträda, därest man å svensk sida skulle göra svårigheter. Detta skulle av rikskanslern, som tillmätte saken stor betydelse, tolkas såsom en direkt ovänlig handling. Hr von Bibbentrop besjälades av en önskan att bana väg för ett vänskapligt förhållande till Sverige. En tillmötesgående hållning från svenska regeringens sida skulle återställa det goda förhållandet och utplåna de ogynnsamma verkningarna av det tidigare avböjandet.

Den tyska framställningen utgör, såsom av det sagda framgår, en upprepning av de tidigare, men med den skillnaden, att det nu icke blott är fråga om transporter av krigsmateriel till Narvik utan om transitering av alla slags varor från Tyskland till hela Norge. Med ett strikt vidhållande av hittills tillämpade regler skulle svaret även på denna framställning bliva avböjande i fråga om krigsmateriel men tillmötesgående i fråga om övriga varor. Regeringen har dock i nuvarande läge icke ansett sig kunna förorda en sådan linje.

Så länge norska armén befann sig i strid med den tyska hade vapentransporter genom Sverige till de tyska trupperna en för svensk uppfattning särskilt förhatlig prägel. Som ovan nämnts, framhölls detta också inför tyska vederbörande såsom en särskild anledning till vår avböjande hållning.

Numera har en väsentlig förändring inträtt i detta avseende. Norrmännen ha nedlagt vapnen och kriget i Norge har därmed i realiteten upphört. En vägran att tillmötesgå de tyska önskemålen skulle knappast på-Terka utvecklingen i vårt broderland. Ockupationen av Norge och överhuvud befästandet av Tysklands ställning där betjänas tydligen av all varutransport till de tyska trupperna i Norge, och åtskillnaden mellan krigsmateriel och andra varor är icke längre lika stor. Då heller icke andra krigförande än Tyskland befinna sig i Norge, kan det icke med samma styrka hävdas, att transiteringen innebär uppenbart stöd åt ena parten i stormaktskriget. Nu nämnda förhållanden äro icke anförda i avsikt att fördölja den ändring i Sveriges hittillsvarande tolkning av sin neutralitetspolitik, som ett tillmötesgående av den tyska framställningen måste anses innebära. Men de måste komma i betraktande vid ett ställningstagande och gärskilt vid vägandet av de med detta ställningstagande förenade riskerna för vårt eget land.

Kegeringen har, efter en ingående prövning av konsekvenserna av ett svar i den ena eller den andra riktningen, funnit ett avsteg från den tidigare strikta hållningen nödvändig. Den tyska framställningen är utan tvivel synnerligen allvarligt menad, och av allt att döma skulle ett avböjande svar kunna få mycket vittgående följder för vårt förhållande till Tyskland. Det nuvarande internationella läget understryker vikten av178

att taga detta i betraktande. Den utveckling stormaktskriget tagit och möjligheterna till nya komplikationer falla härvid självklart i ögonen.

Det svar, som avlåtits i Berlin efter utrikesnämndens hörande, har sålunda fått formen av ett principiellt tillmötesgående av den tyska framställningen. Det har likväl tillagts, att förhandlingar böra upptagas angående transporternas genomförande, varvid man haft i tankarna att söka göra dem så litet betungande som möjligt genom att överenskomma om lämpliga transportvägar, fördelning av transporterna i avseende på tiden o. s. v. Det är icke möjligt att bedöma omfattningen av den önskade tran-siteringen, men anledning att räkna med en för den svenska trafiken besvärande belastning av järnvägarna synes icke föreligga. Vad beträffar transitering av personal har redan från tysk sida förutsatts särskilda överläggningar. Genommarsch eller transitering av trupper har icke ifrågasatts.

Beklagligtvis har meddelande i saken icke kunnat lämnas kammaren, innan den tyska framställningen besvarades.

Omständigheterna gåvo emellertid vid handen, att ett svar i princip borde avlåtas omedelbart. Genom de nu omnämnda överläggningarna återstår dock möjlighet att göra gällande svenska önskemål och synpunkter beträffande omfattningen och anordnandet av den medgivna transiteringen.

A 3. Anförande av P. A. Hansson 7 juli 1940.

(Utdrag)

Återgivet efter ett i TJD:s arkiv förvarat referat av anförandet, vilket hölls i Ludvika. Inl. s* XI.

Den främsta uppgiften är alltjämt att hålla vårt land utanför kriget med bevarad frihet och självständighet. Stödd av folkets förtroende och den offervilja för den nationella beredskapen, som senast fått ett starkt uttryck i anslutningen till det stora försvarslånet, har regeringen hittills kunnat lösa denna uppgift. Men den är icke slutligt löst så länge oron i världen icke lagt sig. Regeringen söker så långt det är möjligt att bereda lättnader i de bördor, som den militära beredskapstjänsten åsamkar. Men effektiviteten i vakthållningen måste alltjämt vidmakthållas. Det är av icke mindre vikt att upprätthålla den anda av nationell livsvilja och beslutsamhet, som skänker vårt folk kraft att möta svårigheterna. De tendenser till misströstan inför händelseutvecklingen, som kunnat spåras och som dunkla krafter söka utnyttja, måste hållas tillbaka. Vårt liv och vår framtid kunna aldrig bli oberoende av vår egen vilja och förmåga.

I våra bemödanden att hålla vårt land fredat från krigets hemsökelser 178

att taga detta i betraktande. Den utveckling stormaktskriget tagit och möjligheterna till nya komplikationer falla härvid självklart i ögonen.

Det svar, som avlåtits i Berlin efter utrikesnämndens hörande, har sålunda fått formen av ett principiellt tillmötesgående av den tyska framställningen. Det har likväl tillagts, att förhandlingar böra upptagas angående transporternas genomförande, varvid man haft i tankarna att söka göra dem så litet betungande som möjligt genom att överenskomma om lämpliga transportvägar, fördelning av transporterna i avseende på tiden o. s. v. Det är icke möjligt att bedöma omfattningen av den önskade tran-siteringen, men anledning att räkna med en för den svenska trafiken besvärande belastning av järnvägarna synes icke föreligga. Vad beträffar transitering av personal har redan från tysk sida förutsatts särskilda överläggningar. Genommarsch eller transitering av trupper har icke ifrågasatts.

Beklagligtvis har meddelande i saken icke kunnat lämnas kammaren, innan den tyska framställningen besvarades.

Omständigheterna gåvo emellertid vid handen, att ett svar i princip borde avlåtas omedelbart. Genom de nu omnämnda överläggningarna återstår dock möjlighet att göra gällande svenska önskemål och synpunkter beträffande omfattningen och anordnandet av den medgivna transiteringen.

A 3. Anförande av P. A. Hansson 7 juli 1940.

(Utdrag)

Återgivet efter ett i TJD:s arkiv förvarat referat av anförandet, vilket hölls i Ludvika. Inl. s* XI.

Den främsta uppgiften är alltjämt att hålla vårt land utanför kriget med bevarad frihet och självständighet. Stödd av folkets förtroende och den offervilja för den nationella beredskapen, som senast fått ett starkt uttryck i anslutningen till det stora försvarslånet, har regeringen hittills kunnat lösa denna uppgift. Men den är icke slutligt löst så länge oron i världen icke lagt sig. Regeringen söker så långt det är möjligt att bereda lättnader i de bördor, som den militära beredskapstjänsten åsamkar. Men effektiviteten i vakthållningen måste alltjämt vidmakthållas. Det är av icke mindre vikt att upprätthålla den anda av nationell livsvilja och beslutsamhet, som skänker vårt folk kraft att möta svårigheterna. De tendenser till misströstan inför händelseutvecklingen, som kunnat spåras och som dunkla krafter söka utnyttja, måste hållas tillbaka. Vårt liv och vår framtid kunna aldrig bli oberoende av vår egen vilja och förmåga.

I våra bemödanden att hålla vårt land fredat från krigets hemsökelser179

äro neutraliteten och den nationella beredskapen medel. Vid bestämmandet av vårt handlande har omsorgen om Sveriges egna intressen självklart städse kommit i främsta rummet. Vid bedömandet har icke kunnat bortses från det allmänna läget och vårt särskilda förhållande till de nordiska broderfolken. Detta har kommit till uttryck under de konflikter, i vilka Finland och Norge varit indragna. Ifråga om Finland har jag tidigare utförligt klartlagt vårt handlande. Beträffande Norge förekommo under det kriget där pågick inskränkningar i transitotrafiken, och önskningar om leverans eller transitering av vapen och ammunition till någondera av de i Norge stridande parterna avböjdes.

Läget har nu blivit ett annat. Viktigast ur vår synpunkt är att striderna mellan Tyskland och Norge upphört. Men även det europeiska läget i stort har i grund förändrats under de senaste veckorna. Det är klart att vi i vårt land icke kunna bortse från den händelseutveckling, som innebär att sju europeiska länder helt eller delvis ockuperats och att Frankrike ingått vapenstillestånd.

Såsom redan i korthet blivit genom pressen meddelat har regeringen i nuvarande läge ansett sig böra låta varor av olika slag transitera« med tillämpning av gällande föreskrifter om licensgivning etc. Vidare har regeringen tillmötesgått önskemålet, att tysk militär, huvudsakligen per-mitterade soldater, i viss utsträckning skall få resa genom vårt land till hemlandet från Norge och eventuellt återvända dit* Såsom redan meddelats sker genomresan i särskilda vagnar utan vapen och över huvud under sådana former att några svårigheter eller olägenheter ej böra uppkomma. För vårt vidkommande förlitar jag mig på den disciplin vårt folk visat under dessa svåra tider. Det är uppenbart, att denna resetrafik ej är av någon avgörande betydelse för vare sig läget i Norge eller det stora krigets utveckling.

Efter fientligheternas upphörande i Norge har det också helt naturligt framstått såsom en nödvändighet, att i den mån det är möjligt återgå till normala förbindelser beträffande handel och samfärdsel. D|et är för vårt broderfolk angeläget att åter kunna komma i kontakt med yttervärlden på de vägar, som i nuvarande avspärrningstider stå till buds. I dagarna har diet också lyckats att åstadkomma provisoriska överenskommelser som möjliggöra handelsutbytets återupptagande.

Utöver vad nu sagts har jag icke längre tid att ingå på denna sak. Det behöver väl icke sägas att regeringen nu som tidigare träffat sitt avgörande efter noggrann prövning och med Sveriges väl för ögonen. Jag är förvissad om att vi skola finna förståelse och gillande hos det stora flertalet av vårt folk. Vi taga med jämnmod det ogillande, som är att motse från samma håll, där man tidigare givit oss råd, vars oklokhet nu är för allom uppenbar. 180

A. 4. Anförande av P. A. Hansson 28 'Juli 1940.

(Utdrag)

Återgivet efter ett i ÜD:s arkiv förvarat referat av anförandet som hölls i Njurunda. Inl. s. XII.

De spekulationer om ändrad kurs, som förekommit, sakna verklig grund, förklarade statsministern. De måste bero antingen på en felteekning av den svenska utrikespolitikens innehåll eller på att man icke klargjort för sig karaktären av densamma. Denna har dock i sina grunddrag under årtionden varit klar och entydig. Vår utrikespolitiks ledande tanke har varit att tillvarata Sveriges intressen under öppet och vänskapligt samarbete åt alla håll. Det är icke blott under senare år som Sverige velat vidmakthålla en oberoende politik, stå helt fritt från alla stormaktskombinationer och avböjt orientering vare sig i det ena eller andra väderstrecket. För denna hållning var neutralitetspolitiken under det förra stora kriget ett uttryck. Den har också därefter ständigt upprätthållits. Samtidigt som vi visat villighet att medverka till uppbyggandet av en internationell rättsordning, ha vi varit på vår vakt mot en utveckling, under vilken de små staterna skulle kunna bli brickor i någon stormaktskombination. Från den allmänna linje, som Sverige sålunda följt i sin utrikespolitik, har icke samarbetet med andra mindre stater eller den särskilda nordiska samverkan utgjort något avsteg. Samarbetet mellan småstaterna har visserligen haft till naturligt syfte att stärka dessa staters inflytande i de internationella rådslagen, och den nordiska samverkan har tagit sikte på gemensamt uppträdande även utåt. Men i intetdera fallet har det varit fråga om svensk medverkan i ett samarbete riktat mot andra stater.

Sveriges hållning under stormaktskriget var förhandsbestämd efter de linjer som vi under årtionden följt. Det fanns hos oss icke några delade meningar därom, att Sverige skulle proklamera och upprätthålla sin neutralitet, att vi skulle söka bevara våra vänskapliga förbindelser med de krigförande, att vi skulle fortsätta vår samverkan med andra alliansfria neutrala stater och att vi alltjämt skulle stå i den intimaste kontakt med våra nordiska grannar. Denna tillkännagivna politik, som icke var någon ny politik utan blott fortsättning av en gammal, ha vi under storkrigets förlopp och skiftningar vidblivit. Det är sannerligen icke Sverige som brustit i korrekthet och vänskaplighet genom sitt handlande. I vårt förhållande till grannarna ha vi gjort vad som varit möjligt för att fylla de särskilda förpliktelser vi känt oss ha gentemot dem. Men vi visste löna och ha under detta senare år blott fått bekräftat, att en neutral hållning i och för sig icke skattas högt av dem som själva äro i strid och att grannen i nöd har svårt att förstå andras omsorger. Det har emellertid varit vår uppgift att utan hänsyn till yttringar av misshag eller belåtenhet ge-181

nomföra den politik, som vi proklamerat som vår och vars utformning i olika lägen i första hand är vår sak. Man får trösta sig med att det ligger i neutralitetens natur att man icke kan vara någondera sidan riktigt till lagvs och att det som för ögonblicket kan te sig som egoism en gång skall visa sig ha varit en större omtänksamhet. Vi äro icke utan erfarenhet i dessa stycken.

Att utvidgandet av transitotrafiken och transporten av tyska permit-tenter utgör en eftergift från den ståndpunkt, som vi upprätthöllo så länge striderna i Norge pågingo, har icke förnekats. Men denna eftergift innebär icke något uppgivande av vår neutralitet eller vår självbestäm-ningsrätt, icke någon förändring i vår utrikespolitiska kurs. Vår önskan och vilja är alltjämt att tillvarata Sveriges intressen under öppet och vänskapligt samarbete åt alla håll. Vår ställning utåt har icke bestämts och bestämmes icke av hänsyn till politiska ideologier. Vi hålla på vår rätt att själva ordna våra egna angelägenheter och blanda oss icke i andras inre förhållanden. Vi ha med samma uppriktighet upprätthållit förbindelser med andra istater, oavsett vilken styrelseform den ena eller andra av dessa stater valt. Vårt läge och vårt näringslivs struktur gör det till ett livsintresse för oss att ha vägar öppna åt såväl söder och väster som öster. Detta är emellertid icke blott ett svenskt intresse. Vi äro endast en del i det stora sammanhanget och varje del i detta sammanhang kan göra sitt bästa för det hela, för det gemensamma intresset, endast om den har möjlighet att fritt utveckla sitt skapande av nyttigheter. Så ha vi sett och så se vi vår ställning. Det är en felbedömning om man tror, att Sverige i något islags självgodhet skulle vara blind för sitt beroende av det större sammanhanget och för sina förpliktelser mot detta. Men vi vilja som hittills inordna oss i detta sammanhang såsom ett fritt folk, medvetna om att därigenom kunna göra den för det hela värdefullaste insatsen. Det är detta medvetande jämte känslan av frihetens värde för vårt eget folks liv och utveckling som bär upp vår beslutsamhet att med all vår kraft värna vår självständighet.

A 5. Anförande av Günther 16 augusti 1940.

(Utdrag)

Anförandet, som återgivits efter stencilerad avskrift i UD:s arkiv, hölls av Günther vid offentliga sammanträden med riksdagens båda kamrar. Inl. s. XII.

Det har tidigare meddelats riksdagen att en tysk framställning angående transitering genom Sverige av krigsmateriel och personer till- 181

nomföra den politik, som vi proklamerat som vår och vars utformning i olika lägen i första hand är vår sak. Man får trösta sig med att det ligger i neutralitetens natur att man icke kan vara någondera sidan riktigt till lagvs och att det som för ögonblicket kan te sig som egoism en gång skall visa sig ha varit en större omtänksamhet. Vi äro icke utan erfarenhet i dessa stycken.

Att utvidgandet av transitotrafiken och transporten av tyska permit-tenter utgör en eftergift från den ståndpunkt, som vi upprätthöllo så länge striderna i Norge pågingo, har icke förnekats. Men denna eftergift innebär icke något uppgivande av vår neutralitet eller vår självbestäm-ningsrätt, icke någon förändring i vår utrikespolitiska kurs. Vår önskan och vilja är alltjämt att tillvarata Sveriges intressen under öppet och vänskapligt samarbete åt alla håll. Vår ställning utåt har icke bestämts och bestämmes icke av hänsyn till politiska ideologier. Vi hålla på vår rätt att själva ordna våra egna angelägenheter och blanda oss icke i andras inre förhållanden. Vi ha med samma uppriktighet upprätthållit förbindelser med andra istater, oavsett vilken styrelseform den ena eller andra av dessa stater valt. Vårt läge och vårt näringslivs struktur gör det till ett livsintresse för oss att ha vägar öppna åt såväl söder och väster som öster. Detta är emellertid icke blott ett svenskt intresse. Vi äro endast en del i det stora sammanhanget och varje del i detta sammanhang kan göra sitt bästa för det hela, för det gemensamma intresset, endast om den har möjlighet att fritt utveckla sitt skapande av nyttigheter. Så ha vi sett och så se vi vår ställning. Det är en felbedömning om man tror, att Sverige i något islags självgodhet skulle vara blind för sitt beroende av det större sammanhanget och för sina förpliktelser mot detta. Men vi vilja som hittills inordna oss i detta sammanhang såsom ett fritt folk, medvetna om att därigenom kunna göra den för det hela värdefullaste insatsen. Det är detta medvetande jämte känslan av frihetens värde för vårt eget folks liv och utveckling som bär upp vår beslutsamhet att med all vår kraft värna vår självständighet.

A 5. Anförande av Günther 16 augusti 1940.

(Utdrag)

Anförandet, som återgivits efter stencilerad avskrift i UD:s arkiv, hölls av Günther vid offentliga sammanträden med riksdagens båda kamrar. Inl. s. XII.

Det har tidigare meddelats riksdagen att en tysk framställning angående transitering genom Sverige av krigsmateriel och personer till-182

hörande tyska krigsmakten besvarats i princip tillmötesgående, varvid dock tillagts, att förhandlingar borde upptas angående transporternas genomförande. Man hade därvid i tankarna att söka göra transporterna så litet betungande som möjligt ävensom att överenskomma om lämpliga vägar, fördelning av transporterna i avseende på tiden, o. s. v.

Dessa förhandlingar upptogos i Stockholm mellan utrikesdepartementet och härvarande tyska beskickning. Från svensk sida var man angelägen om att erhålla en noggrann precisering av transporternas omfattning, och den 8 juli nåddes enighet om en dylik överenskommelse. Enligt denna överenskommelse medges transitering av varor av alla slag på de svenska järnvägarna mellan Tyskland och Norge. I den mån det är fråga om varor, för vilka enligt svenska bestämmelser särskilt tillstånd fordras, d. v. s. krigsmateriel, skall sådant tillstånd i vanlig ordning begäras. Vidare skola tyska soldater få på de svenska järnvägarna resa från Norge till Tyskland för åtnjutande av permission och därefter återvända till Norge. Dessa resor skola företas i särskilt anvisade tåg, varjämte de permitterade soldaternas vapen skola kvarlämnas i Norge. Slutligen medgavs enligt överenskommelsen rätt att med anlitande av svenska järnvägar överföra materiel och i begränsad omfattning manskap från en ort i Norge till en annan ort därstädes. De sålunda överenskomna permittenttransporterna pågå i fastställd utsträckning. Några

ansökningar om transiteringstillstånd för krigsmateriel från Tyskland till Norge ha däremot icke ingivits.

I anledning av denna överenskommelse avgav brittiska regeringen den > 20 juli en formlig protest mot det brott mot neutraliteten, som den ansåg här föreligga för Sveriges del. På denna protest har svar avgivits. Även norska regeringen har protesterat och erhållit svar härpå.

Ett par engelska tidningar behandlade saken som om här förelåge en definitiv förändring av svensk politik därhän, att Sverige icke längre kunde betraktas såsom en neutral makt. Denna uppfattning synes dock numera, sedan närmare kännedom i ämnet vunnits, ha allmänt övergivits i England. Med beklagande får jag konstatera, att de engelska tidningarna kunnat stödja och synas ha byggt sin första ståndpunkt på ansvarslösa uttalanden i svensk press, i det att några svenska tidningar, vilka förfäktat en annan mening än regeringens i själva principfrågan, icke dragit sig för att lämna överdrivna och i viktiga punkter direkt missvisande framställningar av innebörden i de gjorda medgivandena. 183

Bilaga B.

B 1. Promemoria av Söderblom april 1943.

Denna icke daterade, förtroliga promemoria har i vederbörande dossier insatts under datum 26/c 1940. Såväl aktens innehåll som dess yttre form visa, att den nära sammanhänger med akterna B 2 och B o, vilka enligt anteckningar å desamma författats i april 1943. Att så varit fallet även med B 1 har muntligen bekräftats av Söderblom. Inl. s. VIII.

Den note i transiteringsf rågan, som Dankwort den 26 juni på morgonen överlämnade till mig,1 var redan undertecknad av Below i egenskap av chargé d'affaires. (Texten är bifogad mitt handbrev till Biehert samma dag.)2 Legationens instruktioner gingo ut på att noteväxlingen skulle ske samma dag på förmiddagen, d. v. is. före kl. 12. Dankwort utgick ifrån att texten överenskommits i Berlin och att noteväxlingen endast vore en bekräftande formalitet. Jag upplyste honom om att texten vore alldeles ny för oss och jag vägrade att mottaga noten annat än såsom ett textutkast, vilket kunde användas som grundval för fortsatta förhandlingar. Dank-wort gick så småningom med härpå och vi overenskommo om att snarast under dagen åter taga kontakt.

En granskning av texten gav genaist vid handen, att noten var inaccep-tabel. Vad beträffar materieltransporterna förutsätter den, att inga som helst inskränkningar kunna ifrågakomma och vad beträffar persontrafiken säges ingenting om att det företrädesvis skulle vara fråga om permittenter (jämför Kicherte samtal med Ribbentrop). Några bestämmelser om att de resande skola vara obeväpnade förekommo ej.

Då jag senare på dagen hade ett nytt samtal med Dankwort framställde jag följande yrkanden. Materieltransporterna måste hålla sig inom ramen för våra trafiktekniska möjligheter. Personer tillhörande tyska krigsmakten skola visserligen få resa i uniform men utan vapen, och några enstaka resande i uniform på de svenska ordinarie tågen kunna i princip icke tillåtas. Det måste ordnas med särskilda vagnar. Permittent- och resandetrafiken får icke möjliggöra förstärkning av trupperna i Norge över svenskt territorium. Detaljerade överenskommelser finge träffas genom

» Akt 20. * Akt 23.184

förhandlingar mellan experter. — Samnia dag mottog Engzell besök av tyska militär- oeh marinattachéerna för preliminära diskussioner rörande permittenttrafiken från Narviks-området. *

B 2. Promemoria av Söderblom april 1943.

Denna förtroliga promemoria, som nära sammanhänger med akterna B 1 och B 3, är i vederbörande dossier infogad under datum 8/7 1940, Enligt blyertsanteckning å densamma är den författad i april 1943. Jfr B 1. Inl. s. VIII.

Förhandlingarna i transiteringsfrågan, som påbörjades den 26 juni, pågingo mellan utrikesdepartementet och representanter för tyska beskickningen i Stockholm oavbrutet till den 6 juli utan att något slutgiltigt resultat

nåddeis. Från svensk sida ville man (förutom de önskemål som framställts förhandlingarnas första dag, 26.6. jmfr p.m.)1 ha fullständiga och uttömande uppgifter på transportvägar och personaltransporternas omfång. Bland de yrkanden, som därvid framställdes (av Dankwort vid besök hos Excellensen), märkes medgivande till transport av personal och materiel från Oslo och Trondheim till Narvik. Excellensen begärde härvid att få en förteckning över omfattningen av de transporter, som avsåges förekomma. I anslutning härtill lämnade Dankwort mig den 3 juli en uppteckning.2

Från svensk sida begärdes precisering i note växling eller annan, form av alla transportvägar etc, men det ansågs ej lämpligt att träffa en mera formlig överenskommelse rörande transporterna i fråga om den s. k. »häst-skotrafiken» Trondheim—Narvik. Ehuru det i rådande läge ur politisk och militär synpunkt föreföll vara av mera sekundär vikt att en del manskap fördes till Nordnorge, stod det klart, att tyska transporter på denna färdväg i ett förändrat läge kunde bliva särskilt riskabla för vårt land. Utrikesministern föredrog därför att inskränka sig till ett muntligt medgivande och att ej upprätta något formligt avtal på denna punkt. Preliminärt medgivande till transporter enligt ovannämnda uppställning lämnades den 4 juli under förutsättning, att enighet kunde nås på alla andra punkter.

Förhandlingarna drogo ut på tiden och de tyska förhandlarna erhöllo inga definitiva fullmakter från Berlin. Den 6 juli anlände envoyén Schnurre med en stab av experter till Stockholm. Inom kort kunde därefter vid

1 Akt B i. a Akt 43. 184

förhandlingar mellan experter. — Samnia dag mottog Engzell besök av tyska militär- oeh marinattachéerna för preliminära diskussioner rörande permittenttrafiken från Narviks-området. *

B 2. Promemoria av Söderblom april 1943.

Denna förtroliga promemoria, som nära sammanhänger med akterna B 1 och B 3, är i vederbörande dossier infogad under datum 8/7 1940, Enligt blyertsanteckning å densamma är den författad i april 1943. Jfr B 1. Inl. s. VIII.

Förhandlingarna i transiteringsfrågan, som påbörjades den 26 juni, pågingo mellan utrikesdepartementet och representanter för tyska beskickningen i Stockholm oavbrutet till den 6 juli utan att något slutgiltigt resultat

nåddeis. Från svensk sida ville man (förutom de önskemål som framställts förhandlingarnas första dag, 26.6. jmfr p.m.)1 ha fullständiga och uttömande uppgifter på transportvägar och personaltransporternas omfång. Bland de yrkanden, som därvid framställdes (av Dankwort vid besök hos Excellensen), märkes medgivande till transport av personal och materiel från Oslo och Trondheim till Narvik. Excellensen begärde härvid att få en förteckning över omfattningen av de transporter, som avsåges förekomma. I anslutning härtill lämnade Dankwort mig den 3 juli en uppteckning.2

Från svensk sida begärdes precisering i note växling eller annan, form av alla transportvägar etc, men det ansågs ej lämpligt att träffa en mera formlig överenskommelse rörande transporterna i fråga om den s. k. »häst-skotrafiken» Trondheim—Narvik. Ehuru det i rådande läge ur politisk och militär synpunkt föreföll vara av mera sekundär vikt att en del manskap fördes till Nordnorge, stod det klart, att tyska transporter på denna färdväg i ett förändrat läge kunde bliva särskilt riskabla för vårt land. Utrikesministern föredrog därför att inskränka sig till ett muntligt medgivande och att ej upprätta något formligt avtal på denna punkt. Preliminärt medgivande till transporter enligt ovannämnda uppställning lämnades den 4 juli under förutsättning, att enighet kunde nås på alla andra punkter.

Förhandlingarna drogo ut på tiden och de tyska förhandlarna erhöllo inga definitiva fullmakter från Berlin. Den 6 juli anlände envoyén Schnurre med en stab av experter till Stockholm. Inom kort kunde därefter vid

1 Akt B i. a Akt 43.förhandlingar mellan Excellensen ach Schnurre enighet nås om de noter, som växlades den 8 juli. Vad »hästskotrafiken» beträffar bekräftades muntligen vad man förut preliminärt enats om.

B 3. Promemoria av Söderblom april 1943.

Denna förtroliga promemoria, som nära sammanhänger med akterna B 1 och B 2, är i vederbörande dossier infogad under datum 11/9 1940. Enligt blyertsanteckning å densamma är den författad i april 1943. Jfr B 1. Inl. s. XIII.

Då den manskapskontingent, som enligt tyska beskickningens uppteckning av den 3 juli var avsedd att transporteras från Trondheim till Narvik, i det närmaste fyllts, anmäldes detta enligt överenskommelse till utrikesdepartementet av järnvägsstyrelsens militärbyrå (se brev Wrede—Engzell 26.8.40).Akt 115. Det uppdrogs påföljande dag åt militärbyråns chef, överstelöjtnat Wrede, att för den tyske transportofficeren påpeka nyssnämnda förhållande. I anslutning härtill meddelade denne (se brev Maenss—Lagerfelt 11.9.40)Akt 126. att uppteckningen ej vore uttömmande och att man från tysk sida önskade genomföra ytterligare transporter av manskap och materiel från Storlien till Narvik. Vid ärendets föredragning den 11 september beslöts, att personaltransporter skulle få fortsätta mellan Storlien och Narvik, under förutsättning att de ej överstege det dittillsvarande omfånget (några hundratal i veckan) och att trafiken ej blev helt ensidig. Det ansågs av samma skäl som förut (jmfr P.M. per 8.6.),Akt B 2. att dessa transporter lämpligen borde muntligen tillåtas eller stillatigande tolereras utan någon mera formlig överenskommelse. Man borde å svensk sida förbehålla sig fria händer att när som helst avbryta trafiken på denna linje. förhandlingar mellan Excellensen ach Schnurre enighet nås om de noter, som växlades den 8 juli. Vad »hästskotrafiken» beträffar bekräftades muntligen vad man förut preliminärt enats om.

B 3. Promemoria av Söderblom april 1943.

Denna förtroliga promemoria, som nära sammanhänger med akterna B 1 och B 2, är i vederbörande dossier infogad under datum 11/9 1940. Enligt blyertsanteckning å densamma är den författad i april 1943. Jfr B 1. Inl. s. XIII.

Då den manskapskontingent, som enligt tyska beskickningens uppteckning av den 3 juli var avsedd att transporteras från Trondheim till Narvik, i det närmaste fyllts, anmäldes detta enligt överenskommelse till utrikesdepartementet av järnvägsstyrelsens militärbyrå (se brev Wrede—Engzell 26.8.40).Akt 115. Det uppdrogs påföljande dag åt militärbyråns chef, överstelöjtnat Wrede, att för den tyske transportofficeren påpeka nyssnämnda förhållande. I anslutning härtill meddelade denne (se brev Maenss—Lagerfelt 11.9.40)Akt 126. att uppteckningen ej vore uttömmande och att man från tysk sida önskade genomföra ytterligare transporter av manskap och materiel från Storlien till Narvik. Vid ärendets föredragning den 11 september beslöts, att personaltransporter skulle få fortsätta mellan Storlien och Narvik, under förutsättning att de ej överstege det dittillsvarande omfånget (några hundratal i veckan) och att trafiken ej blev helt ensidig. Det ansågs av samma skäl som förut (jmfr P.M. per 8.6.),Akt B 2. att dessa transporter lämpligen borde muntligen tillåtas eller stillatigande tolereras utan någon mera formlig överenskommelse. Man borde å svensk sida förbehålla sig fria händer att när som helst avbryta trafiken på denna linje. 186

Bilaga C.

C 1. Järnvägsstyrelsen till Reichsverkehrsministerium 17 juli 1940.

Akten har återgivits efter bestyrkt avskrift, översänd från ^järnvägsstvrelsen. Jfr akt 67. Inl. s. IX.

Stockholm, den 17. Juli 1940.

An das Reichsverkehrsministerium, Eisenbahnabteilungen (Herrn Ministerialrat Dr. Rau), Berlin W 8. Betrifft: Transporte Deutschland—Norwegen usw.

Den in den drei Aufzeichnungen[1] von der Konferenz in Stockholm vom 8. bis 16, Juli 1940 enthaltenen, vorläufigen Beschlüssen werden unsererseits zugestimmt.

Die Zustimmung der beiden auf der Strecke Trelleborg gränsen—Koni-sjö gränsen beteiligten schwedischen Privatbahnen!, Bergslagernas Eisenbahnen und Dalslands Eisenbahn, haben wir noch nicht erhalten. Sobald diese, wie wir hoffen, vorliegt, werden wir Ihnen Bescheid hierüber erteilen.

Nachdem wir Nachricht auch von Ihrer Zustimmung erhalten haben, werden wir die nötigen Massnahmen treffen, d.h. u.a. unseren Dienststellen die nötigen Anweisungen geben.

Kungl. Järnvägsstyrelsen

G. Dahlbeck

H. Engström tjf

1 En av dessa uppteckningar är akt 67; de två övriga, som avse godstrafiken, angå rent tekniska frågor och ha ej återgivits. 187

C 2. Järnvägsstyrelsen till Reichsverkehrsministerium 19 juli 1940.

Akten har återgivits efter bestyrkt avskrift, översänd från järnvägsstyrelsen. Jfr akt 67. Inl. s. IX.

Stockholm, den 19. Juli 1940. An das Reichsverkehrsministerium, Eisenbahnabteilungen (Herrn Ministerialrat Dr. Rau), Voss-Strasse 35, Berlin W 8. Betrifft: Transporte Deutschland—Norwegen usw.

Im Verfolg unseres Schreibens vom 17. Juli 1940, Ubr H 74, beehren wir uns hierdurch mitzuteilen, dass die beiden beteiligten schwedischen Privatbahnen, Bergslagernas Eisenbahnen und Dalslands Eisenbahn, nunmehr den in den drei Aufzeichnungen von der Konferenz in Stockholm vom 8. bis 16. Juli 1940 enthaltenen, vorläufigen Beschlüssen zugestimmt haben.

Kungl. Järnvägsstyrelsen Hugo Engström

C 3. Eeiclisverkehrsministerium till Järnvägsstyrelsen 24 juli 1940.

Akten har återgivits efter bestyrkt avskrift, översänd från järnvägsstyrelsen. Jfr akt 67. Inl. s. IX.

Berlin W 8, den 24. Juli 1940.

An Kungl. Järnvägsstyrelsen, Stockholm. Betr. Transporte Deutschland—Norwegen.

Auf die Schreiben vom 17. und 19. Juli 1940 — übr H 74 -—

Ich danke verbindlichst für die rasche Zustimmung zu den in Stockholm getroffenen Abreden. Ich habe das Oberkommando der Wehrmacht von Ihrer Zustimmung verständigt.

Gleichzeitig bestätige ich mein Telegramm von 23. Juli 1940.

»Stimme den von Ministerialrat Hau getroffenen Vereinbarungen zugleich in Namen des Oberkommandos der Wehrmacht zu. 187

C 2. Järnvägsstyrelsen till Reichsverkehrsministerium 19 juli 1940.

Akten har återgivits efter bestyrkt avskrift, översänd från järnvägsstyrelsen. Jfr akt 67. Inl. s. IX.

Stockholm, den 19. Juli 1940. An das Reichsverkehrsministerium, Eisenbahnabteilungen (Herrn Ministerialrat Dr. Rau), Voss-Strasse 35, Berlin W 8. Betrifft: Transporte Deutschland—Norwegen usw.

Im Verfolg unseres Schreibens vom 17. Juli 1940, Ubr H 74, beehren wir uns hierdurch mitzuteilen, dass die beiden beteiligten schwedischen Privatbahnen, Bergslagernas Eisenbahnen und Dalslands Eisenbahn, nunmehr den in den drei Aufzeichnungen von der Konferenz in Stockholm vom 8. bis 16. Juli 1940 enthaltenen, vorläufigen Beschlüssen zugestimmt haben.

Kungl. Järnvägsstyrelsen Hugo Engström

C 3. Eeiclisverkehrsministerium till Järnvägsstyrelsen 24 juli 1940.

Akten har återgivits efter bestyrkt avskrift, översänd från järnvägsstyrelsen. Jfr akt 67. Inl. s. IX.

Berlin W 8, den 24. Juli 1940.

An Kungl. Järnvägsstyrelsen, Stockholm. Betr. Transporte Deutschland—Norwegen.

Auf die Schreiben vom 17. und 19. Juli 1940 — übr H 74 -—

Ich danke verbindlichst für die rasche Zustimmung zu den in Stockholm getroffenen Abreden. Ich habe das Oberkommando der Wehrmacht von Ihrer Zustimmung verständigt.

Gleichzeitig bestätige ich mein Telegramm von 23. Juli 1940.

»Stimme den von Ministerialrat Hau getroffenen Vereinbarungen zugleich in Namen des Oberkommandos der Wehrmacht zu.188

Für Feld- und Dienstpost wird ein vierachsiger Gepäckwagen verwendet. Erster Wagenlauf mit Beginn der Kücktransporte der Urlauber nach Oslo.»

Den deutschen Eisenbahndienststellen habe ich die erforderlichen Weisungen bereits erteilt.

Im Auftrag Dr Hau 189

Bilaga D.

Det i UD:s arkiv förvarade aktmaterialet är icke av den art, att man på grundval av detsamma kan uppgöra en fullständig statistik, belysande transiteringarnas omfattning och förlopp under år 1940. Dit höra åtskilliga inom och utom UD upprättade sammanställningar rörande transite-ringen under längre eller kortare tidsavsnitt. I det stora hela ge de en riktig bild men uppvisa å andra sidan stundom uppenbara oöverensstämmelser sinsemellan. Vidare finnes i UD :s arkiv ett primärmaterial av stort värde, nämligen dels viseringshandlingar för inresta från Mon, Storlien och Kiruna, dels veckoöversikter uppgjorda av de militära myndigheterna i Trelleborg över antalet där dagligen passerande tyska transitenter. De förra serierna äro emellertid ofullständiga, och veckoöversikterna från Trelleborg börja först i december 1940.

För att erhålla en efter enhetliga grunder upprättad fullständig statistik över transiteringarna ha de isakkunniga hänvänt sig till järnvägsstyrelsens militärbyrå. Denna har på grundval främst av debiteringslistor uppgjort en sammanställning utvisande dag för dag transiteringarnas omfattning på de olika linjerna. Av denna sammanställning publiceras i något förkortat skick de delar, vilka gälla transiteringarna Trelleborg—Riksgränsen och Riksgränsen—Trelleborg (tabell 1 och 2). Å de sakkunnigas vägnar har undersökningen av det statistiska materialet och dettas redovisning i tabellform verkställts av Bolin.

En jämförelse mellan järnvägsstyrelsens statistik och de i UD förvarade viseringshandlingarna visa överensstämmelse i allt, utom när det gäller hästskotrafiken under tiden fram till mitten av oktober. Härutinnan av-rika viseringshandlingarnas uppgifter ofta och väsentligt från de siffror, vilka förekomma i järnvägsstyrelsens statistik. Vid undersökning framgick, att detta berodde på två omständigheter. För det första medförde godstågen på denna linje ofta s. k. Transportkommandos; enligt den tekniska överenskommelsen den 10 juli erlades i vissa fall för dem ingen avgift, och följaktligen ha de icke alltid noterats av järnvägsstyrelsen, medan de redo-risats av passmyndigheterna. För det andra grundades debiteringarna särskilt under hästskotrafikens första månader på de tyska förhandsanmäl-ningarna, men dessa upptogo ibland ett större, ibland ett mindre antal per-«oner än som verkligen reste. Även de sedermera till järnvägsstyrelsen avlämnade »transportbeskeden» om den tidigare hästskotrafiken upptågo ofta de från början avsedda styrkorna, utan korrigering för inträffade190

förändringar. Under sådana omständigheter har beträffande hästskotrafi-ken under månaderna juli—oktober upprättats tabell 3. I densamma redovisas de uppgifter angående transiteringens omfattning för varje dag, som återfinnas i 1) den tyske transportofficeren Maenss förhandsanmälningar, 2) viseringshandlingarna från Storliens

och Kirunas passmyndigheter, 3) en av Stationsinspektoren i Storlien upprättad förteckning över de första transiteringarna på linjen, vilken förteckning förvaras i järnvägsstyrelsens arkiv samt 4) järnvägsstyrelsens statistik. I en särskild kolumn har så uppförts det antal (»antaget antal»), som vid en jämförelse av de olika källorna synes närmast motsvara verkligheten.

En jämförelse mellan järnvägsstyrelsens statistik och de i december begynnande veckoöversikterna från Trelleborg visade vid första påsendet rätt stora oöverenisstämmelser, i det att den förra regelbundet angav större antal resande per dag än de senare. De bevarade viseringshandlingarna klarlade emellertid, att detta berodde på att järnvägsstyrelsen medräknat de civilklädda personer, vilka medföljde permittenttågen men i december 1940 icke noterades i veckoöversikterna från Trelleborg. Om man till de i dessa redovisade kontingenterna fogade de grupper av »civilpersoner», som oftast separat redovisas i viseringshandlingarna, uppnåddes även mellan veckoöversikterna och järnvägsstyrelsens statistik praktiskt sett fullkomlig överensstämmelse.

På grundval av järnvägsstyrelsens på detta sätt fullkomligt verifierade sammanställning har utarbetats en översikt över transiteringarnas fortgång från månad till månad på de olika linjerna (tabell 4). Beträffande hästskotrafiken ha angivits de justerade siffrorna från tabell 3 (»antaget antal»). I noter till tabell 4 lämnas upplysningar om speciella transporter samt oregelbundenheter och svängningar i trafiken. Dessa uppgifter äro hämtade direkt ur järnvägsstyrelsens statistik eller från i samlingen medtagna akter.

Tabell 5 utgör en direkt sammanfattning av tabell 4, i den mån det gäller transiteringarna från och till Tyskland. I särskilda kolumner redovisas här för varje månad omfattningen av transiteringarna i båda riktningarna samt balansen vid varje månads slut mellan de till och de från Tyskland transiterade.

Förutom personer tillhörande den tyska krigsmakten i egentlig mening transiterades vissa kontingenter av »Arbeitsdienst» (inl. s. XIII) och i mindre antal civilpersoner (se ovan), vilka tre kategorier utan åtskillnad uppförts i järnvägsstyrelsens statistik och följaktligen även i här omnämnda tabeller.

I tabell 6 meddelas slutligen omfattningen av transporterna från och tul Tyskland av krigsmateriel, sådan den framgår av den tyske transportofficerens anmälningar till UD. 1> 1

Tabell 1.

Personaltransporterna Trelleborg—Riksgränsen 1940.

Månad Av- gångs- dag Veckodag Antal resande 1 Av-Månad gångs - ________ i dag Veckodag Antal resande

juli 21 s. 126 oktober 28 m. 447

22 m. 42 Summa 168 31 to. 448 Summa 6,538

augusti 2 8 f. to. 466 november 2 3 1. s. 281 410

14 o. 8 f. 237

21 0. 396 8 f. 481

28 0. 373 10 13 s. o. 435 465

Summa 1,235 15 17 f. s. 397 438 i

september 4 o. 453 21 to. 459

5 to. 533 23 1. 458

12 to. 587 24 s. 458

12 to. 544 27 o. 394

18 19 o. to. 468 456 30 1. 433

26 to. 754 Summa 5,346

Summa 3,795 december 1 5 s. to. 417 475

oktober 2 0. 821 8 s. 450

3 to. 442 12 to. 473

8 ti. 324 13 f. 153

8 ti. 565 15 s. 465

10 to. 405 18 o. 217

13 s. 468 19 to. 400

15 ti. 453 22 s. 469

16 0. 461 24 ti. 48

18 f. 453 26 to. 401

22 ti. 428 29 s. 410

23 ®. 365 31 ti. 388

24 to. 458 Summa 4,766

D 2

Tabell 2. Personaltransporterna Riksgränsen—Trelleborg 1940.

Månad Avgångs-dag Veckodag Antal resande Månad 1 Av- gångs-1 dag Veckodag Antal 1 resande 1

1 juni 29 1. 21 oktober 22 ti. 234

Summa 21 25 28 29 f. m. ti. 465 ! 465 188

juli 15 29 m. m. 475 431 Summa 906 31 to. 465 Summa 4,605

november 4 m. 465

1 augusti 5 m. 453 5 ti. 465

12 m. 570 7 to. 462

19 m. 524 11 m. 477

19 m. 147 12 ti. 396

26 m. 430 14 18 to. m. 472 485

Summa 2,124

19 ti. 383

september 2 m. 430 21 to. 474

8 s. 500 25 m. 458

9 m. 458 26 ti. 344

15 s. 431 28 to. 466

16 m. 452 Summa 5,347

18 o. 343

22 s. 400 december 2 m. 419

23 m. 400 4 o. 575

29 s. 350 5 to. 517 |

30 m. 429 9 m. 472

Summa 4,193 12 15 to. s. 499 516

oktober 6 s. 16 m. 495

7 m. 572 19 to. 538

10 to. 13 21 1. 406

11 f. 487 23 m. 482

14 m. 465 26 to. 513 I

16 o. 334 ! 28 1. 496

19 1. 451 30 m. 533

21 m. 466 Summa 6,461

19a

D 3

Tabell 3. »Hästskotrafiken» juni—oktober 1940.

P ersonaltransporterna.

Avgångsdag Storlien—Riksgränsen Riksgränsen—Storlien Antal enligt Antaget antal Antal enligt Antaget antal

Maenss' förhandsanmälan passkon- troll-uppg. i Storlien lista av stations-inspektören i Storlien järn- vägs- styrel- sens statistik passkon- troll-uppg. i Storlien el. Riksgränsen järn-vägs-styrel- sens statistik juni 26 41 41 41

1 29 o. 160 162 Summa 162

203 juli 4 53 53 50 53

1 5 115 113 113 115 113

6 91 92 92 92

7 76 75 — 75

8 174 166 128 174

9 213 195 1 2 J 197 213 2 195 2

10 72 93 94 72 93

i 11 101 150 150 101 150

1 12 43 i} 47 43 43 4

322 324 322 322 324

13 1150 (179) 179 179 179 179 !

14 218 210 210 218 210

15 54 58 55 54 58 !

17 36 68 68 68 68

18 1114 (107) 114 113 114 113

19 1 55 63 63 63

20 55 65 68 67 68

21 60 69 71 65 71

27 65 65 Summa 65 |

2,213 i augusti j 224 24 24 24

1 il 614 614 614 614

2 122 ! 59 59 49 59

3 731 731 731 731

4 87 88 77 88

194

Avgångsdag Storlien—Riksgränsen Riksgränsen—Storlien Antal enligt Antaget antal j Antal enligt Antaget antal

Maenss' förhandsanmälan passkon- troll-uppg. i Storlien lista av stations-inspektören i Storlien järn- vägs- styrel- sens statistik passkon- troll-uppg. i Storlien el. Riksgränsen järn- vägs- styrel- sens statistik augusti 6 89 89 89 89 j

7 21 20 21!

8 97 92 98 97

9 2 24 24 24

10 5 5 35 5

12 150 150 1501

13 149 149 149 149

14 24 23 24

1 19 15 15 iö!

! 20 4 4

21 48 46 45 48

22 f 130 1 io 130 130 130 10 1 1 1

23 1 1 1 1

25 127 127 127 127

! 26 111 110 110 111 30 30 30

28 14 14 Summa 14 2,321 Summa

245

september 2 29 40 29

3 85 85 85

4 23 23 23

5 96 96 96

9 122 123 122 17 17 17

10 74 74 74

11 2 2 2

12 28 3 28 28

14 324 319 324

16 98 98 98 20 20 20

17 1 1

18 14 314 14

19 52 3 39 52

23 13 13 13

24 53 8 45 53

25 56 3 45 56

26 66 3 55 66

27 41 3 29 41 I

28 53 « 42 53 j

195

Avgångsdag Storlien—Riksgränsen Riksgränsen—Storlien Antal enligt Antaget antal i Antal enligt Antaget antal

Maenss' förhandsanmälan passkon- troll-uppg. i Storlien lista av stations-inspektören i Storlien järn-vägs- styrel-sens statistik jpasskon- troll-uppg. i Storlien el. Riksgränsen järn- vägs- styrel- sens statistik september f 18 8 18 18

29 \ m 11

30 93 3 87 Summa 93 20 29 Summa 20

1,225 184

oktober

1 40 28 40

2 56 «56 56

3 46 46 46

4 74 64 74

\ 121 121 121 511 13 11

0) 34 34 !

6 134 125 134

7 307 266 307 | 11 39 11!

8 231 '226 231 !

9 110 89 110 I

12 34 34 34 1

13 39 39 39 |

14 36 36 36 I 16 316 16

16 8 8 8

20 123 123 123!

21 12 312 12

23 15 15 !

26 50 50

28 32 3 32 32

29 11 Summa 11

1,346 | 1 Summa 205

1 I senare skrivelser av Maenss har siffran ändrats till den inom parentes angivna.

2 Extratåg för general Falkenhorst.

3 Godsvårdare.

4 Därav 11 godsvårdare.

5 Extravagn och extratåg för amiral Böhm.

6 Därav 12 godsvårdare.

7 Därav 6 gods vårdare. 05

Transiteringen av tysk personal genom Sverige 26 juni—31 december 1910.

Månad Från Tyskland till Norge Från Norge till Tyskland i »Hästskotrafiken»1 Från Norge till Finland

Trelleborg —Kornsjö Trelleborg —Riksgränsen2 Trelleborg —S torlien Hälsingborg— Kornsjö Luleå—Riksgränsen Kornsjö— Trelleborg Kornsjö —Häl-singborg Riksgränsen— Trelleborg3 Riksgränsen —Luleå Storlien— Riksgränsen Riksgränsen -Storlien Charlotten- berg— Haparanda

juni t___ 5150 203

juli 81,994 168 ' 8,588 906 2,213

aug. 810,546 1,235 915,113 2,124 2,321 245

sept. 10 20,880 3,795 111,092 » 1,670 1816,928 "516 4,193 1,225 184

okt. 23,190 6,538 "998 21,311 4,605 18 1,346 205

nov. » 22,519 5,346 20,198 5,347 1,539 18115 "41

dec. 28 24,368 4,766 81 26,695 6,461 136 106

Summa 103,497 21,848 1,092 1,670 998 108,833 516 23,636 150 8,983 855 41

Noter.

1 Specialstatistik för tiden t. o. m. oktober å tabell 3.

2 Specialstatistik å tabell 1. 8 Specialstatistik å tabell 2.

4 29/é transporterades på denna väg 21 sjukvårdare, vilka redovisas i järnvägsstyrelsens statistik men här näppeligen böra medräknas).

5 Transporten, som avgick 29/6, omfattade 1,498 man, varav dock endast 150 permittenter; resten utgjordes av besättningar från jagare, sänkta vid Narvik. Endast permittenterna böra här medräknas.

6 Trafiken på denna linje började l8/7 och fortgick t. o. m. 29/7 med kontingenter, vilkas storlek varierade mellan 16 och 146 man. Under denna tid överfördes 968 man. 30/7—zlli överfördes 1,026 man.

7 Därav 864 man t. o. m. l5/7.

8 Därav 5 godsvårdare i transportkommando 20/8. * Permittenttåget 81/s dubblerat.

10 Tåget V» befordrade 1,131 personer. Under tiden V»—14/9 befordrades 8,615 man; l5/8—31/9 transporterades 12,265 man.

11 Transporterna avgingo 19/9 och 26/fl.

12 Transporterna avgingo 12/9, 14/, och 19/,.

14 Tåget 4/9 dubblerades och framförde 1,022 man. Under tiden l/»—14/9 transporterades 7,718 man;13/»—nU befordrades 9,210 man.

14 Transporten avgick ls/9.

15 Transporten avgick 4/10 och omfattade en SS-bataljon. 18 Därav 50 man med extratag för Falkenhorst 26/io*

17 Dessutom 27/u 21 man med extratåg för Goebbels.

18 Därav 21 man med extratåg för Falkenhorst 11/11.

19 Transporten avgick 24/n.

20 Utöver de dagliga tågen framfördes 9/12 ännu ett tåg med 504 man.

21 Utöver de dagliga tågen framfördes 7/12 ännu ett med 538 man. Vidare framfördes enligt viseringshandling och redovisning från Trelleborg en här ej medräknad transport om 443 man, vilken överfördes icke för de tyska militärmyndigheternas utan för rikskommissariatets i Oslo räkning.

<D -I 1

Tabell 5.

Transiteringen av tysk personal genom Srerige till och från Tyskland

26 juni-31 december 1910.

00

Månad Till Kornsjö Från Kornsjö Till Riksgränsen Från Riksgränsen Till Storlien Från Storlien Till Norge Från Norge Summa transiterade vid månadens slut Till Norge Från Norge

— — — 150 — — — 150 — 150

Juli....... 1,994 8,588 168 906 — — 2,162 9,494 2,162 9,644

10,546 15,113 1,235 2,124 — — 11,781 17,237 13,943 26,881

22,550 17,444 3,795 4,193 1,092 — 27,437 21,637 41,380 48,518 1

23,190 21,311 7,536 4,605 — — 80,726 25,916 72,1C6 74,434

22,519 20,198 5,346 5,347 — __ 27,865 25,545 99,971 99,979

24,368 26,695 4,766 6,461 — ~ £9,104 33,156 129,105 133,135

Summa: 105,107 109,349 22,846 23,786 1,092 — \l29,105 133135

b Tabell 6.

Traiisitering av tysk krigsmateriel genom Sverige till och från Tyskland.

(Antal vagnar; L = låda, Kiste.)

i Månad Från Norge till Tyskland Från Tyskland till Norge Till Från

Kornsjö —Trelleborg Kornsjö —Hälsingborg Riksgränsen -Trelleborg Riksgränsen —Luleå Trelleborg—

Kornsjö Trelleborg— Riksgränsen Trelleborg— Storlien Hälsingborg— Korn sjö Luleå-Riksgränsen Hälsingborg— Riksgränsen Norge Norge

Juli...... 1 + 2L 1 + 2L

2L 2L

September .... 120 + 14L 77 19 216 +14L

Oktober..... 6 2 66+ 4L 131 högst 691 197 +4L2 8

November .... 3 4+ 2L 1+ 4L 33 16 54+ 6L 3

i December .... 2 10 9+ IL 15L 9+16L 12

Summa: 12 +4L 12 199 + 21L 209 + 19L 52 högst 69 16 476 + 40L2 24 + 4L

1 Se akterna 150, 154.

2 Häri ej inräknat den över Luleå transiterade krigsmaterielen.

to 200

Personförteckning.

Förteckningen upptager ett antal i de publicerade akterna omnämnda personer med angivande av vederbörandes befattning år 1940.

Adlercreutz, Carlos, överste, chef förförsvarsstabens underrättelseavdelning

Algott, Stig, hovrättsfiskal

Andersson, Gustaf, statsråd och chef för kommunikationsdepartementet

Augustin, tyskt Oberreichsbahnrat

Bagge, Gösta, statsråd och chef för ecklesiastikdepartementet

Beck-Friis, Hans, friherre, svenskt sändebud i Bern, tjänstgörande med särskilt uppdrag i utrikesdepartementet

Beck-Friis, Johan, friherre, svenskt sändebud i Oslo

von Below, Carl, legationsråd vid tyska beskickningen i Stockholm

Berencreutz, Nils, byråchef i utrikesdepartementet

Bergman, Olof, landsfiskal, passkontrollör i Storlien

Bergquist, Thorwald, konsultativt statsråd

Berling, Franz, tyskt Oberregierungsrat, kapten

Bevin, Ernest, brittisk arbetsminister

Boëthius, Gert, assessor i överståt-hållarämbetets avdelning för polisärenden

Boheman, Erik, kabinettssekreterare

Boström, Wollmar, svenskt sändebud i Washington

Brunnström, Gösta, attaché vid generalkonsulatet i Oslo

Bull, Jens, utenriksråd, legationsråd vid norska beskickningen i Stockholm

Buschenhagen, tysk överste

Butler, Richard Austen, understatssekreterare i brittiska utrikesministeriet

Collier, Lawrence, councellor i brittiska utrikesministeriet

Coote, Edward Osborne, förste sekreterare i brittiska utrikesministeriet

Croneborg, Adolf, byråchef i utrikesdepartementet

Dahlbeck, Gustaf, generaldirektör och chef för järnvägsstyrelsen

Dahlman, Sven, förste legationssekreterare vid beskickningen i Washington

Dankwort, Werner, legationsråd vid tyska beskickningen i Stockholm

de Besehe, Hubert, attaché i utrikesdepartementet

Domö, Fritiof, statsråd och chef för handelsdepartementet

Ejvind, Alf, stationsskrivare

Enell, Harald, överste, flygattaché vid beskickningen i Berlin

Engström, Hugo, sekreterare i järnvägsstyrelsen

Engzell, Gösta, utrikesråd, chef för utrikesde partementets rättsavdelning

Eriksson, Harry, handelsråd vid beskickningen i Washington

Ericson, Helge, generaldirektör och chef för telegrafstyrelsen

Eriksson, Herman, statsråd och chef för folkhushållningsdepartementet201

von Falkenhorst, Nikolaus, tysk general

Forssberg, Sven Erik, amanuens i handelsdepartementet

Frank, Friedrich, tysk Regieringsoberinspektor

Franzén, Per, bitr. landsfiskal i Kiruna

Geffcken, Karl, legationsråd vid tyska beskickningen i Stockholm

Gisle, Carl-Olof, handelsråd vid beskickningen i London

von Grundherr zu Altenthann und Weyerhaus, Werner, envoyé i tyska utrikesministeriet

Günther, Christian, minister för utrikes ärendena

Halifax, Viscount, brittisk utrikesminister

Hallenborg, Magnus, byråchef i ut-ri kesdepar tementet

Hambro, Carl J., norst stortingspresident

Hammargren, Carl Herman, svensk affärsman i Berlin

Hammarling, Vilgot, pressattaché vid beskickningen i London

Hansén, David, landshövding i Norrbottens län

Hansson, Per Albin, statsminister

Harald, norsk arvprins

Hedin, Naboth, svensk-amerikansk tidningsman

Heil, B. H. G. O., tyskt ministerial-råd, kapten

Henriksson, Fritz, utrikesråd, f. d. chef för utrikesdepartementets pressbyrå

Hull, Cordell, amerikansk utrikesminister

Hägglöf, Gunnar, utrikesråd, chef för utrikesdepartementets handels^ avdelning.

Högstedt, Tore, attaché i utrikesdepartementet

Jacobsson, Malte, landshövding i Göteborgs och Bohus län

Johansson, Valfrid, landsfiskal i

Dals Ed Juhlin-Dannfelt, Curt H., överste,

militärattaché vid beskickningen i

Berlin

Kampe, Günther, tysk underofficer

Kellgren, Henry, överste, chef för lantförsvarets kommandoexpedition

Kempff, Ragnar, major, förste militärassistent i järnvägsstyrelsen

Keppler, Wilhelm, statsekreterare i tyska utrikesministeriet

King-Hall, Stephen, brittisk sjöofficer, publicist

Kjebon, Einar, kapten, försvarsstaben

Kjellman, Hilding, landshövding i Hallands län

Knittel, tysk kapten

Koht, Halvdan, norsk utrikesminister

Kring, Hilding, kapten, chef för försvarsstabens kommunikationsavdelning

Kumlin, Ragnar, byråchef i utrikesdepartementet

Lager, Gunnar, byråchef i general-poststyrelsen

Lagerfeit, Karl-Gustaf, friherre, andre sekreterare i utrikesdepartementet

Liedén, Folke, Georg, landsfiskal i Stensele

Lindencrona, Gustaf, kanslisekreterare i justitiedepartementet

Linders, Edvard, byråchef i generaltullstyrelsen

Lindström, Bengt, löjtnant i flottans reserv

Lippman, Walter, amerikansk publicist

Löfgren, Torsten, landshövding i Jämtlands län

Mac Dowall-Pihlström, Gunnar, andre sekreterare i utrikesdepartementet202

Maenss, Wilhelm, tysk major, »transportofficer» vid tyska beskickningen i Stockholm

Mallet, Victor, brittiskt sändebud i Stockholm

Molotov, Vjatjeslav, rysk utrikeskom-missarie

Montagu-Pollock, William, legationssekreterare vid brittiska beskickningen i Stockholm

Müller-Liebenau, Hans Georg, löjtnant, biträdande militärattaché vid tyska beskickningen i Stockholm

Möller, Gustav, statsråd och chef för soci al dep ar tement et

Nydell, Gunnar, expeditionsföreståndare vid statens järnvägar

Nyländer, Lennart, förste sekreterare i utrikesdepartementet

Nyqvist, Carl, stadsfiskal i Trelleborg

Nyman, t.f. expeditionschef i justitiedepartementet

Olters, Bertil, sekreterare i telegrafstyrelsen

Pehrsson-Bramstorp, Axel, statsråd och chef för jordbruksdepartementet

Persson, Arvid, kriminalöverkonstapel i Göteborg

Pollock, se Montagu-Pollock

von Post, Eric, legationsråd vid beskickningen i Berlin

Prytz, Björn, svenskt sändebud i London

Quensel, Nils, konsultativt statsråd

Rappe, Axel, friherre, generalmajor Rau, Werner, tyskt ministerialråd von Ribbentrop, Joachim, tysk utrikesminister Richert, Arvid, svenskt sändebud i

Berlin Rodhe, Alvar, landshövding i Kristianstads län

Rosander, Edgar, konsultativt statsråd Ruge, Otto, norsk generalmajor

Schmidt, tyskt Landrat, »Abteilungsleiter» 1 »Rikskommissariatet» i Oslo

Schnurre, Karl, envoyé i tyska utrikesministeriet

Sjöerona, Elin, fru, andre kanslisekreterare i handelsdepartementet

Sköld, Per Edvin, statsråd och chef för försvarsdepartementeli

von Sneidern, Axel, landshövding i Älvsborgs län

Stenberg, Oscar, notarie i järnvägsstyrelsen

Stenström, Jan, andre sekreterare i utrikesdepartementet

Stjerna, Carl, byråchef i järnvägsstyrelsen

Sverne, Eric, t. f. landshövding i Malmöhus län

Söderblom, Staffan, utrikesråd, chef för utrikesdepartementets politiska avdelning

Tamm, Fabian, viceamiral, chef för marinen

Thorsing, Oscar, byråchef, chef för utrikesdepartementets pressbyrå

Thörnell, Olof, general, överbefälhavare

Tolisschuss, Otto D., amerikansk journalist

TJnger, Stig, andre sekreterare i utrikesdepartementet

von Uthmann, Bruno, generalmajor, militärattaché vid tyska beskickningen i Stockholm

von Wahlert, Paul, kommendörkapten, marinattaché vid tyska beskickningen i Stockholm

Wallenberg, Marcus, jr, bankdirektör

Wallin, Arthur, Landsfiskal i Kiruna

Walter, Alex, tysk ministerialdirek-tor203

von Weizsäcker, Ernst, friherre, statssekreterare i tyska utrikesministeriet

Welles, Sumner, statssekreterare i amerikanska utrikesministeriet

Wennerberg, Folke, legationsråd vid beskickningen i Washington

Westlin, J. E. N., polisintendent i Göteborg

Westman, Karl Gustaf, statsråd och chef för justitiedepartementet

zu Wied, Victor, prins, tyskt sändebud i Stockholm

Wigforss, Ernst, statsråd och chef för finansdepartementet

Vinell, Torsten, handelsråd vid beskickningen i Berlin

Woermann, Ernst, understatssekreterare i tyska utrikesministeriet

Wohlin, Nils, generaltulldirektör

Wollebæk, Johan Herman, norskt sändebud i Stockholm

Wrede, Henrik, friherre, major, chef för järnvägsstyrelsens militärbyrå

Östberg, Mauritz, kapten, sjöförsvarets kommandoexpedition

Österdahl, Per Gustaf Vilhelm landsfogde i Västernorrlands län.